Korsanlar ve İmparatorlar: Eskiler ve Yeniler

Noam Chomsky

GERÇEK DÜNYADA ULUSLARARASI TERÖRİZM



İngilizceden Çeviren: Aslı Önal

AYRINTI

NOAM CHOMSKY

Amerikalı dil bilimci, filozof, siyaset eleştirmeni ve aktivist Avram Noam Chomsky, 1928 yılında Philadelphia'da doğdu. Pennsylvania Üniversitesi'nde dilbilim ve felsefe alanlarında eğitim aldı. Dilbilim teorisinin mantıksal yapısını konu alan doktora tezini tamamladığı 1955 yılından, emekli olduğu 2002 yılına kadar yaklaşık yarım asır boyunca, Massachusetts Teknoloji Enstitüsü Dilbilim ve Felsefe Bölümü'nde aktif olarak ders verdi. Chomsky'nin dilbilim alanına en büyük katkısı, kabaca insan beyninde doğuştan gelen bir dil edinim aygıtı olduğunu, bir başka deyişle dilin bizim biyolojik ve bilişsel bir özelliğimiz olduğunu savunan evrensel dilbilgisi teorisidir. Chomsky'nin insan doğası ve bilgiyi nasıl işlediğimiz gibi meseleleri tartışmaya açan fikirleri, psikoloji, felsefe ve bilişsel bilim alanlarında da önemli etkiler yaratmıştır. Dilbilim alanındaki çalışmalarının yanı sıra, hatta zaman zaman onlardan da çok, siyasi sistem eleştirileriyle dikkat çeken Chomsky, özellikle 1960'lardan itibaren ABD dış politikası ve entelektüel kültürü ile medyanın manipülatif rolünün en sert eleştirmenlerinden olmuştur. Siyasi duruşunu "özgürlükçü sosyalist" olarak tanımlayan Chomsky, uzun yıllardır aktif bir biçimde siyasi mücadelenin içindedir; kendisi ayrıca Barış İçin Akademisyenler'in "Bu Suça Ortak Olmayacağız" bildirisinin imzacılarındandır.

Sayısız ödül ve fahri unvanla onurlandırılmış oldukça üretken bir yazar olan Chomsky'nin yayımlanmış eserlerinden bazıları şunlardır: *Syntactic Structures* (1957); *Current Issues in Linguistic Theory* (1964); *Aspects of the Theory of Syntax* (1965); *American Power and the New Mandarins* (1969); *Language and Mind* (1972) [*Dil ve Zihin*, Çev. Ahmet Kocaman, Ayraç Yay., 2001]; *For Reasons of State* (1973) [*Devlet Uğruna*, Çev. Yavuz Alogan, İthaki Yay., 2017]; *Peace in the Middle East?* (1974); *Fateful Triangle* (1983) [*Kader Üçgeni*, Çev. Bahadır Sina Şenel, İletişim Yay., 1993]; *Knowledge of Language: Its Nature, Origin and Use* (1986); *Manufacturing Consent: The Political Economy of the Mass Media* (Edward S. Herman ile birlikte, 1988) [*Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politiği*, Çev. Ender Abadoğlu, BGST Yay., 2012]; *The Culture of Terrorism* (1988) [*Terörizm Kültürü: ABD Terörü*, Çev. Taha Cevdet, Pınar Yay., 2000]; *Necessary Illusions* (1989) [*Medya Gerçeği*, Çev. Abdullah Yılmaz & Osman Akınhay, Everest Yay., 2012]; *Deterring Democracy* (1991) [*Demokrasi: Gerçek ve Hayal*, Çev. Cevdet Cerit, Pınar Yay., 2001]; *World Orders: Old and New* (1996) [*Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi*, Çev. Tuncay Birkan & Ali Çakıroğlu, Metis Yay., 2000]; *Profit Over People* (1999) [*Halk Üzerinden Kazanç: Neoliberalizm ve Küresel Düzen*, Çev. Süreyya Evren, Everest Yay., 2014]; *Rogue States* (2000); *The Architecture of Language* (2000) [*Dilin Mimarisi*, Çev. İsa Kerem Bayırlı, Boğaziçi Üniversitesi Yay., 2014]; *9-11* (2001) [*11 Eylül*, Çev. Dost Körpe, Om Yay., 2002]; *Hegemony or Survival* (2003); *Gaza in Crisis* (Ilan Pappé ile birlikte, 2010) [*Yaşam ile Ölüm Arasında Gazze: Dünden Bugüne Filistin Sorunu*, Çev. Taylan Doğan & Ali K. Saysel, BGST Yay., 2011]; *On Western Terrorism: From Hiroshima to Drone Warfare* (Andre Vltchek ile birlikte, 2013) [*Batı Terörizmi: Hiroşima'dan İnsansız Hava Araçlarına*, Çev. Aysel Yıldırım, BGST Yay., 2014].

Ayrıntı: 1231
İnceleme Dizisi: 304

Korsanlar ve İmparatorlar: Eskiler ve Yeniler
Gerçek Dünyada Uluslararası Terörizm
Noam Chomsky

Kitabın Özgün Adı
Pirates and Emperors: Old and New
International Terrorism in the Real World

İngilizceden Çeviren
Aslı Önal

Son Okuma
Ayten Koçal

Bu kitabın Türkçe yayım hakları
Ayrıntı Yayınları'na aittir.

© Pirates and Emperors: International Terrorism in the Real World
Noam Chomsky, 2016, First published by Pluto Press, London

Bu kitabın Türkçe yayım hakları Anatolialit Agency aracılığıyla alınmıştır

Kapak Fotoğrafı
Frank Schwere/Photonica World/Getty Images Turkey

Kapak Tasarımı
Arslan Kahraman

Dizgi
Esin Yetiş

Baskı ve Cilt
Kayhan Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No: 8/2 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 612 31 85 – 576 00 66
Sertifika No.: 12156

Birinci Basım: *2018*
Baskı Adedi *2000*

ISBN 978-605-314-319-2
Sertifika No.: 10704

AYRINTI YAYINLARI
Basım Dağıtım San. ve Tic. A.Ş.
Hobyar Mah. Cemal Nadir Sok. No.: 3 Cağaloğlu – İstanbul
Tel.: (0212) 512 15 00 Faks: (0212) 512 15 11
www.ayrintiyayinlari.com.tr & info@ayrintiyayinlari.com.tr

twitter.com/ayrıntıyayınevi facebook.com/ayrintiyayinevi instagram.com/ayrintiyayinlari

Noam Chomsky

Korsanlar ve İmparatorlar: Eskiler ve Yeniler

Gerçek Dünyada Uluslararası Terörizm



İNCELEME DİZİSİ
SON ÇIKAN KİTAPLAR

MODA-LOJİ
Yuniya Kawamura

MARKSİZM'İN ANLAMI
Paul D'Amato

CİNSELLİĞİN ÖNEMİ
Arzuya Yeniden Kavuşmak
Dr. Ghislaine Paris

ÇALIŞMA DÜŞÜNCESİ
John W. Budd

YORUM VE AŞIRI YORUM
Umberto Eco

HAYATIN GİZLİ HAZLARI
Theodore Zeldin

HAYATIN KIRILGANLIĞI
William E. Connolly

DEVLET VE HUKUK
Friedrich Engels, Karl Marx

İYİMSER OLMAYAN UMUT
Terry Eagleton

TEKNİK, SERMAYE, MEDYA
Peter Trawny

PROTESTO
Toplumsal Hareketlere
Kültürel Bir Giriş
James M. Jasper

SOSYALİZMDE EĞİTİM
KÜBA
Celil Denktaş

HERMENÖTİĞİN KÖKENİ
Kendilik Hakkında - Dartmouth
Konferansları, 1980
Michel Foucault
YAŞAM SANATI
Zygmunt Bauman

LENİN
Farklı Bir Yol
Lars T. Lih

HERMENÖTİK VE SOSYAL BİLİMLER
Anlama'ya Dair Yaklaşımlar
Zygmunt Bauman

LENİN 2017
Hatırlamak, Tekrarlamak ve Kafa Yormak
Vladimir İlyich Lenin , Slavoj Žižek

EKİM
Rus Devriminin Hikâyesi
China Miéville

DÜNYAYA VE KENDİMİZE DAİR
Zygmunt Bauman & Stanislaw Obirek

FAŞİZM VE KAPİTALİZM
Faşizmin Sosyal Kökenleri ve
İşlevleri Üstüne Teoriler
Angelo Tasca, Arthur Rosenberg,
Otto Bauer, August Thalheime

TANRI'YA VE İNSANA DAİR
Stanislaw Obirek, Zygmunt Baumane

İSTİSNA HÂLİ
Giorgio Agamben

BENLİK PRATİKLERİ
Zygmunt Bauman & Rein Raud

EŞYA VE İNSAN
Bir Pratik İlişkinin Felfesefesi, Pedagojisi
ve Sosyolojisi
Arnd-Michael Nohl

KUŞATILMIŞ TOPLUM
Zygmunt Bauman

KAPIMIZDAKİ YABANCILAR
Zygmunt Bauman

DEMİR KAFES
Max Weber ve Weberci Marksizm
Michael Löwy

YEMEK VE ULUSAL KİMLİK
Gündelik Yaşamdan Küresel Siyasete
Atsuko Ichijo & Ronald Ranta

İçindekiler

— Yeni Baskıya Önsöz (2015) 7
— Birinci Baskıya Önsöz (1986) 13
— Giriş (2002) 25
1. Düşünce Kontrolü: Ortadoğu Örneği (1986) 53
2. Ortadoğu Terörizmi ve Amerikan İdeolojik Sistemi (1986)... 82
3. ABD Demonolojisinde Libya (1986) 155
4. ABD'nin Ortadoğu'daki Rolü (15 Kasım 1986) 194
5. Uluslararası Terörizm: İmge ve Gerçeklik (1989) 219
6. 11 Eylül Sonrası Dünya (2001) 257
7. ABD/İsrail-Filistin (Mayıs 2001) 282
— Dizin 319

Yeni Baskıya Önsöz (2015)

Bu satırları yazdığım sırada, basında şöyle bir haber yer alıyor: "Bir zamanların ele geçirilmesi imkânsız İranlı istihbarat şefi ve Kudüs Gücü Komutanı Tümgeneral Kasım Süleymanî –içlerinden bazıları Irak'taki Amerikan askerlerini de öldürmüş olan– bir dizi terör saldırısı organize etmekle geçen karanlık bir kariyerin ardından, Irak'ta bir halk figürü olarak ortaya çıktı."[1] Herhangi bir merak uyandırmayacak denli basmakalıp olan bu yorum, tam da bu nedenle ilginç ve öğretici.

Birleşik Devletler, Irak'ı tartışmasız bir biçimde işgal etti ve bu, ülkeyi yerle bir eden sebepsiz bir saldırı eylemiydi. Peki,

1. Tim Arango ve Thomas Erdbrink, "U.S. and Iran Both Attack ISIS, but Try Not to Look Like Allies", *New York Times*, 3 Aralık 2014. http://www.nytimes.com/2014/12/04/world/middleeast/iran-airstrikes-hit-islamic-state-in-iraq.html?_r=0.

işgalci bir ordunun askerlerini öldüren bir saldırı, nasıl oluyor da bir "terör saldırısı" olabiliyor? Bunun tek bir yolu var: Şayet saldıran taraf, kendisine istediği zaman bir yerleri işgal ve imha etme hakkı tanıyan biricik imtiyazlara sahipse, onun haklı eylemlerine karşı gösterilen her tür direniş terörizmdir. Kısacası bunun yolu, saldırganın tıpkı Aziz Augustinus'un korsanlar ve imparatorlar hikâyesinde olduğu gibi, "büyük bir donanmayla dünyaya korku salması" ve bu nedenle bir hırsız yahut korsan değil de imparator olmasıdır.

Sonraki bölümlerde de tartışılacağı üzere, "Aziz Augustinus'un hikâyesi, uluslararası terörizm kavramının modern Batılı anlamdaki kullanımına ışık tutuyor ve Batı'nın üst düzey bir kinizm örneği sergileyerek uyguladığı şiddet için bir kılıf olarak kullandığı, yakın zamana ait seçmece birtakım terör olayları üzerinden bu çılgınlığın özünü ortaya koyuyor."

Emperyal hak iddiaları kimi zaman son derece etkileyici olabiliyor. Örneğin, bir süre önce Suriyeli isyancılara askeri yardım yapılıp yapılmaması üzerinden dönen bir tartışma vardı. *New York Times*'ın birinci sayfasında yer alan bir makalede, geçmişte isyancıları desteklemek amacıyla yapılmış müdahaleleri inceleyerek tartışmaya katkıda bulunan bir CIA araştırmasının, "bunun nadiren işe yaradığı sonucuna vardığı"ndan bahsediliyordu.[2] Makalede, Başkan Obama'nın CIA'dan "herhangi bir ülkede yaşanan bir ayaklanmayı finanse etme ve silahlandırma konusunda gerçekten başarılı olmuş" girişimleri bulup çıkarması için bu tür araştırmalar yapmasını istediği, fakat neticede "Fazla bir şeyle gelemediler" dediği aktarılır. Nitekim Obama, bu tür girişimleri devam ettirmek konusunda bir nebze gönülsüzdür.

Makalenin ilk paragrafında en önemli üç örnek sıralanır: Küba, Angola, Nikaragua. Her biri, Washington tarafından yürütülen kanlı ve uzun süreli terörist savaşların birer örneğidir.

2. Mark Mazzetti, "C.I.A. Study of Covert Aid Fueled Skepticism About Helping Syrian Rebels", *New York Times*, 14 Ekim 2014. http://www.nytimes.com/2014/10/15/us/politics/cia-study-says-arming-rebels-seldom-works.html.

Başkan Kennedy'nin sırdaşı tarihçi Arthur Schlesinger, başkanın "dünyanın bütün vahşetleri"ni Küba'ya götürmek için bir kampanya başlattığını yazar; bu satırlar, en büyük önceliği olarak bu işle vazifelendirilmiş olan Robert Kennedy için yazdığı biyografide geçmektedir. ABD'nin terörist saldırıları hat safhadaydı ve herkesçe bilindiği üzere, Schlesinger'in "tarihteki en tehlikeli an" olarak adlandırdığı Küba füze krizinde önemli bir rol oynamıştı. Kriz biraz olsun yatıştığında, terörist saldırılara yeniden hız verildi ve yıllarca devam ettirildi.

Angola'da –Güney Afrika'daki Apartheid rejiminin son dayanağı olan– Reagan yönetimi, saldırgan ve acımasız UNITA ordusunu destekledi ve liderleri Jonas Savimbi'nin dikkatle izlenen serbest seçimlerde aldığı ağır yenilginin ardından ve hatta Britanya'nın Angola Büyükelçisi Marrack Goulding'in ifadesiyle Kuzey Afrika "sahip olduğu iktidar hırsı nedeniyle kendi halkını dehşet verici bir sefalete sürüklemiş olan bu canavar"dan desteğini çektikten sonra bile desteğini sürdürdü. Yakınlardaki Kinşasa kentinde görevli CIA istasyon şefi de Goulding'in ifadelerini destekmiş, "işlediği suçların boyutu nedeniyle" bu canavarı desteklemenin "iyi bir fikir olmadığı" konusunda uyararak Savimbi'nin "korkunç derecede gaddar biri" olduğunu dile getirmişti.[3]

Reagan'ın Nikaragua'ya karşı yürüttüğü, aynı derecede kanlı ve yıkıcı terörist savaş, ABD'nin "yasadışı güç kullanımı"na son vermesi ve yol açtığı hasarı tazmin etmesi yönünde karar alan Uluslararası Adalet Divanı tarafından dahi kınandı. Bu karar elbette ki yok sayıldı, savaş daha da tırmandırıldı ve hatta ABD, Güvenlik Konseyi'nin devletlere uluslararası hukuka uyma çağrısında bulunduğu bir kararını da veto etti – Konsey doğrudan isim vermese de kimi kastettiği açıktı.

Kurbanlarına tarifsiz bir sefalet ve yıkım getirmiş olan bu üç muazzam terör kampanyasının elde ettiği başarı son derece sınırlı olduğundan, iyi bir politika modeli teşkil etmiyorlar. Bu

3. Piero Gleijeses, *Visions of Freedom* (University of North Carolina Press, 2013).

araştırmadan çıkarılacak tek ders budur. En net, önemli ve en açık sözlü mesaj ise ABD'nin dünyanın en önde gelen terörist devleti olduğudur, fakat iyi ve makuldür. Zira "dünyaya korku salan", ancak bunu hak hukuk çerçevesinde yapan bir imparatordur.

Bir kere her şeyden önce imparator, kendi nüfuz alanlarına –yani bütün dünyaya– korku saldığı için o kadar da ağır bir kınamaya tabi tutulamaz. Ya da buraları savunduğu için. Dahası sahip olduklarının ondan çalınması durumunda yaşadığı ıstırap herkes tarafından anlaşılabilir. Bunun önemli bir örneği, 1949 yılının Ekim ayında Çin bağımsızlığını ilan ettiğinde yaşandı. "Çin'in kaybı", yalnızca büyük bir tarihsel olay değildi, aynı zamanda Amerikan toplumu için de yıkıcı birtakım etkileri oldu. O günün ve hatta daha sonrasının en önemli sorusu şuydu: "Çin'in kaybedilmesinin sorumlusu kim?" Bu, McCarthyci baskı dalgasının başlıca mevzusuydu. Dahası bu olay, ABD'nin bölgedeki politikalarını analiz eden Asya tarihçisi John Dower'ın "süper-domino" olarak adlandırdığı Japonya'ya kadar uzanabilecek bir kayıplar zincirini başlatma potansiyeli taşıyan bütün bir "Çinhindi'nin kaybı" endişesiyle, ABD'nin Vietnam Savaşı'nı başlatmasına neden olmuştu. Kennedy, Güney Vietnam'a ve sonrasında bütün bir Çinhindi'ne karşı girişilen saldırıları tırmandırmayı başaramazsa, "Çinhindi'nin kaybı" nedeniyle suçlanmaktan çok korkuyordu.

Şüphesiz ki insan yalnızca sahip olduğu bir şeyi kaybedebilir. Emperyal zihniyet o denli derinlere işlemiştir ki, hâlâ kullanılmakta olan bu tür tabirlerin uzunca bir süredir kimse farkında bile değil.

İmparator sahip olduğu şeyi savunmalıdır da. Başkan Lyndon Johnson, Asya'daki Amerikan askerlerine hitap ettiği 1966 tarihli bir konuşmasında, bu ilkeyi büyük tutkuyla dile getiriyordu. Onlara şöyle sesleniyordu: "Ayağa kalkıp şöyle diyeceğiz: 'Güçlü olan haklı değildir.' Dünyada üç milyar insan var ve biz bunların yalnızca 200 milyonuna sahibiz. Oranımız on beşte bir. Şayet güçlü olan haklı olmuş olsaydı, Amerika'yı çoktan ezip geçmiş

ve sahip olduklarımızı bizden almış olurlardı. Onların istedikleri şeyler bizde var." İşte bu nedenle, bize karşı giriştikleri saldırıdan kendimizi korumak için Vietnam'ı yakıp yıkmalı ve "özgürlüğü müdafaa etmeliyiz."[4]

Bu muhakeme şekli ile Başkan Obama'nın günün birinde bize zarar vermeyi planladıklarından şüphelenilen insanları öldürmek için başlattığı insansız hava aracı saldırılarının mantığı arasında hiçbir fark yok.

Bu ilke akademide de açıkça dile getiriliyor. Ünlü Soğuk Savaş tarihçisi John Lewis Gaddis, George W. Bush'un Irak'a karşı başlattığı "önleyici savaş"ın (ki hiçbir şey "önlenmiş" filan değildi ama bunu şimdi bir kenara bırakalım) tarihsel kökenlerini araştırdığı çalışmasında, "Bush'un terörle mücadele çerçevesi"ni, "Manifest Destiny" [Açık Kader] ideolojisinin entelektüel yaratıcısı, şahsen Bush'un da kahramanı olan büyük strateji uzmanı John Quincy Adams'ın "ulvi ve idealist geleneği"ne dayandırmaktadır. Gaddis'e göre Adams, ABD'nin stratejik düşünme şekline en baştan beri yön vermiş olan ilkeyi benimsemişti: "Güvenliğin yolu genişlemeden geçer." Bu nedenle, "Amerikalıları, 'özgürlüğümüzü ve hayatlarımızı savunmamız gerektiği durumlarda', önleyici eylemlere hazır olmaları" konusunda uyaran Bush, yeni bir şey söylemiyor, bilakis yalnızca eski bir geleneği aksettiriyor", Adams'tan sonra gelen bütün başkanların "gayet iyi... idrak etmiş oldukları" ilkeleri yineliyordu.[5]

Güvenlik elbette ki meşru bir hedeftir. Ve buradan hareketle genişlemenin sınırsız olması gerektiği sonucuna varılabilir, ne de olsa sahip olduklarımızın dışsal sınırları her zaman için potansiyel bir tehdit, belki de sahip olduklarımızın orada yaşayan halklar tarafından çalınması tehdidi altındadır ki bu, bize karşı girişilecek en alçakça saldırı biçimidir.

4. Lyndon Johnson, "Remarks to American and Korean Servicemen", 1 Kasım 1966, http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=27974.
5. John Lewis Gaddis, *Surprise, Security, and the American Experience* (Harvard, 2004).

Bununla birlikte "onlar" tehdidi, ülke içinde de vardır ki bu, Amerikan tarihinde derin kökleri olan başka bir kaygı unsurudur. Koloniciler, Thomas Jefferson tarafından Bağımsızlık Bildirgesi'nde alenen itham edilen "acımasız Kızılderili vahşiler"e karşı kendilerini savunmak zorundalardı. Bir diğer büyük tehdit de köle nüfusuydu. Jefferson'ın esefle dile getirdiği gibi, onları özgür bırakmak son derece tehlikeli olabilirdi. Modern gelişmiş toplumları ortaya çıkarmış olan sanayi devriminin öncelikli insan kaynağı olarak acımasız çalışma kamplarında maruz kaldıkları korkunç muamele nedeniyle, bu kölelerin her biri "on binlerce kötü anı"ya sahipti ve özgür bırakıldıkları vakit, ancak "şu veya bu ırkın yok edilmesi" ile son bulacak bir savaşa yol açabilirlerdi.[6]

Olası tehditler asla son bulmaz. Bu nedenle güvenlik bizlerden, tepeden tırnağa silahlanmamızı ve bu silahları kiliselere, restoranlara ve bize zarar vermeyi planlayan "*onlar*"ın gizlice sızmış olabileceği her yere götürmemizi talep eder.

Dahası güvenliği tam anlamıyla sağlamak istiyorsak, imparatorluk yetkisinin [*imperium*] de korunması gerekir. Bu nedenle, dünya genelinde bin tane askeri üsse, bütün ülkelerin bütçelerinin toplamına yakın bir askeri bütçeye, Dünya ve uzay üzerinde "tam spektrumlu bir tahakküm" kurabilmesi için gereken en gelişmiş teknoloji ve en son araştırma tekniklerine sahip olmak, Amerika'nın en doğal hakkıdır.

Tüm bunlar, imparatorun imtiyazları ve onun haklı ihtiyaçlarıdır.

6. Edward Baptist, *The Half Has Never Been Told* (Basic Books, 2014); köleliğin Amerika'daki grotesk sicili ve gelişmekte olan ekonomilerin, köle emeği tarafından üretilen servete olan bağımlılığı hakkında etkili ve ferasetli bir analizdir.

Birinci Baskıya Önsöz (1986)

Aziz Augustinus, Büyük İskender tarafından esir alınan bir korsanın hikâyesini anlatır. İskender korsana, "Sen ne cesaretle denizlere korku salabiliyorsun?" diye sorar. Korsan, "Asıl sen ne cesaretle bütün dünyaya korku salabiliyorsun?" diye cevap verir ve şöyle devam eder: "Ben sırf küçük bir gemiyle bunu yaptığım için hırsız sayılıyorum, oysa sen aynı şeyi koca bir donanmayla yapıyorsun diye imparator olarak anılıyorsun."

Aziz Augustinus, korsanın verdiği cevabın "zarif ve kusursuz" olduğunu söyler. Hikâye, Birleşik Devletler'in uluslararası terörizm sahnesinin muhtelif küçük aktörleriyle –Libya, FKÖ'nün çeşitli hizipleri ve diğerleri– olan ilişkisini gayet doğru bir biçimde yansıtıyor. Daha genel bir yaklaşımla Aziz Augustinus'un hikâyesi, uluslararası terörizm kavramının modern Batılı

anlamdaki kullanımına ışık tutuyor ve Batı'nın üst düzey bir kinizm örneği sergileyerek uyguladığı şiddet için bir kılıf olarak kullandığı, yakın zamana ait seçmece birtakım terör olayları üzerinden bu çılgınlığın özünü ortaya koyuyor.

"Terörizm" kavramı on sekizinci yüzyılın sonunda, hükümetlerin halkın itaatini teminat altına almak için tasarlanmış şiddet içeren eylemlerine referansla kullanılmaya başlandı. Bu haliyle kavramın, iktidarı ellerinde bulundurmak suretiyle düşünce ve ifade sistemini kontrol altında tutabilecek konumda olan devlet terörizminin uygulayıcılarına herhangi bir faydası yoktu. Bu nedenle orijinal anlam terk edildi ve "terörizm" kavramı, bireylerin veya grupların başvurduğu "perakende terörizm"i [*retail terrorism*] anlatmak için kullanılmaya başlandı.[1] Kavram eskiden kendi tebaasına veya dünyaya korku salan imparatorlar için kullanılırken, şimdi ifade ettiği anlam güçlülere korku salan hırsızlarla sınırlıdır – gerçi bütünüyle bununla da sınırlı değildir: İktidar ve ideolojinin gerektirdiği koşullarla birlikte değişen bir kategori olan düşman imparatorlar için de hâlâ kullanılmaktadır.

Kendimizi bu tür uygulamalardan ayrıştırarak, "terörizm" kavramını (genellikle siyasi, dini vb emellerine ulaşabilmek için) korkutma veya zorlama amaçlı şiddet kullanımı veya tehdidinden bahsetmek için kullanıyoruz ki bu terörün faili bir imparator olabileceği gibi bir hırsız da olabilir.

Korsanın veciz sözü, son zamanlarda evrimleşmiş olan "uluslararası terörizm" kavramını yalnızca kısmen açıklar. Buna ikinci bir nitelik eklemek gerekir: Bir terör eylemi yalnızca "onlar tarafından" –bizim değil– gerçekleştirildiğinde terör eylemleri kanonu altında değerlendirilir. Bu, Reagan yönetiminin göreve gelir gelmez "uluslararası terörizm" üzerine başlattığı halkla ilişkiler kampanyasına rehberlik eden doktrindi. Bu musibetin "Batılı demokratik toplumları istikrarsızlaştırmayı amaçlayan",

1. "Origins and Fundamental Causes of International Terrorism" ["Uluslararası Terörizmin Kökenleri ve Temel Nedenleri"], Birleşmiş Milletler Sekretaryası, M. Cherif Bassiouni, der., *International Terrorism and Political Crimes* içinde yeniden yayımlanmıştır (Charles Thomas, 1975).

"Sovyetlerden mülhem" bir enstrüman olduğunu iddia eden akademik çalışmaları temel alıyordu. Sözde gerçekler, terörizmin "Sovyetler Birliği'ni yahut uydularını veya vasal devletlerini" değil, bilakis "neredeyse münhasıran demokratik veya görece demokratik ülkeleri" hedef aldığını ortaya koyuyordu.[2]

Bu tez doğrudur; "terörizm" kavramının imparator ve sadık çevresi tarafından hangi anlamda kullanıldığı düşünüldüğünde, esasında tanım gereği doğrudur. Yalnızca "onlar tarafından" işlenen suçlar terörizm olarak sayıldığından, tez hakikatin ne olduğundan bağımsız bir biçimde zorunlu olarak doğrudur. Gerçek dünyada ise hikâye çok daha farklıdır. Geçtiğimiz on yıllar içerisinde, uluslararası terörizmin en büyük kurbanları[3] Kübalılar, Orta Amerikalılar ve Lübnanlılar olmuştur, fakat bu vakalardan hiçbiri tanım gereği terörizm değildir. İsrail "misilleme" iddiasında bulunmaya dahi tenezzül etmeden Filistin mülteci kamplarını bombalayıp bir sürü sivili öldürdüğünde veya "karşı-terör" operasyonları kapsamında birliklerini Lübnan köylerine gönderip her yeri yakıp yıktığında *yahut* gemileri kaçırıp yüzlerce rehineyi korkunç şartlar altındaki esir kamplarına gönderdiğinde, bunun adı "terörizm" değildir; hatta bunlara itiraz eden ender ve cılız sesler de, sergiledikleri "antisemitizm" ve "çifte standart" nedeniyle hep bir ağızdan şiddetle eleştirilirler. Bunun nedeni, protestocuların "insan hayatına değer veren bir ülke"yi (*Washington Post*) öven büyük koroya iştirak etmemeleridir. Bu ülkenin temsil ettiği "yüksek ahlaki amaç" (*Time*) ebedi

2. Claire Sterling, Walter Laqueur; bkz. 5. Bölüm. Referanslar ve tartışma için bkz. bana ait olan *Towards a New Cold War* (*TNCW*) (Pantheon, 1982), s. 47 vd. ile Chomsky, Jonathan Steele ve John Gittings, *Superpowers in Collision* için kaleme aldığım bölüm (Penguin, 1982, gözden geçirilmiş basım, 1984). Konuyla ilgili daha kapsamlı bir tartışma ve dokümantasyon için bkz. Edward S. Herman, *The Real Terror Network* (South End Press, 1982).

3. Çok daha ağır bir suç olan saldırganlık ise ayrı bir kategori oluşturur. ABD'nin Güney Vietnam'ı ve sonrasında bütün Çinhindi'ni hedef alan saldırıları, Sovyetler'in Afganistan'ı işgali, Timor ve Lübnan'ın ABD'nin Endonezya ve Vietnamlı müttefiklerince işgali gibi olaylar bu kategoriye dahildir. Zaman zaman kategoriler bulanıklaşmaktadır; bu örneklerden bazılarına değineceğiz.

bir saygı ve övgüyü hak etmektedir ve hayranlarına göre bu ülke "kendisine gazeteciler tarafından uygun görülenden çok daha yüksek bir yasaya tabidir" (Walter Goodman).[4]

Benzer şekilde, ABD üslerinden yönlendirilmiş ve CIA tarafından eğitilmiş olan paramiliter güçlerin, en yoğun döneminde neredeyse haftada bir gerçekleştirdiği eylemlerle Küba'daki otelleri bombalaması, balıkçı teknelerini batırması, Küba limanlarındaki Rus gemilerine saldırması, mahsulleri ve besi hayvanlarını zehirlemesi ve Castro'ya suikast girişiminde bulunması da terörizm değildir.[5] İmparator ve vasallarının bu ve benzeri eylemleri, herhangi bir konferansın veya akademik bir çalışmanın konusunu oluşturmaz yahut medyada ve fikir dergilerinde eleştirel yorumların ve tartışmaların hedefi olamaz.

İmparator ve avenesi için geçerli olan standartlar, birbiriyle yakından ilintili iki hususta emsalsizdir. Birincisi, kendi icra ettikleri terörist eylemler kanonun dışında tutulur; ikincisi, kendilerine yönelik terörist saldırılar aşırı bir ciddiyetle ele alınıp, daha sonra *göreceğimiz* üzere "gelecekteki saldırılara karşı nefsi müdafaa" gerekçesiyle şiddete başvurulmasını zorunlu kılarken, kendilerinin diğerlerine karşı giriştikleri benzer veya daha ciddi terörist saldırılar, misilleme veya önleyici eyleme başvurma liyakatinde değildir ve karşı tarafın böyle bir eyleme başvurması halinde korkunç ve dehşetli bir şekilde mukabele edilecektir. Bu tür terörist eylemler o denli önemsizdir ki, bunların haberleştirilmesine, hatta hatırlanmasına bile lüzum yoktur. Örneğin Libya deniz kuvvetlerinin İsrail'in Hayfa limanında Doğu Alman yapımı füzelerle üç Amerikan gemisine saldırdığını, bir gemiyi batırıp diğerlerine hasar verdiğini varsayalım. Bu örnekte, verilecek reaksiyonla ilgili herhangi bir spekülasyonda bulunmaya gerek dahi yok. Gerçek dünyaya dönecek olursak, 5 Haziran 1986 günü "Güney Afrika deniz kuvvetleri, Angola'nın güneyinde yer alan Namibe limanında üç Rus gemisine saldır-

4. *Washington Post*, 30 Haziran 1985; *Time*, 11 Ekim 1982; Goodman, *New York Times*, 7 Şubat 1984.

5. Bkz. 3. nottaki referanslar ve 5. Bölüm.

mış", "İsrail yapımı Scorpion [Gabriel] füzeleri"nin kullanıldığı saldırıda bir Rus gemisi batırılmıştı.[6]

Şayet Sovyetler Birliği kendi ticari gemicilik faaliyetlerine karşı gerçekleştirilen bu saldırıya, benzer şartlar altında ABD'nin verebileceği gibi bir karşılık vermiş olsaydı –ABD ve İsrail'in "misilleme" saldırılarının etki-tepki ölçeğiyle değerlendirecek olursak, belki Johannesburg'u yok edecek bir yangın bombası atabilirdi– ABD, komünist şeytana karşı meşru bir "misilleme" eylemi olarak nükleer bir saldırıyı gündemine alabilirdi. Gerçek dünyada ise SSCB herhangi bir yanıt vermedi, dahası yaşanan olaylar o denli önemsiz addedildi ki, ABD basınında neredeyse bahsi dahi geçmedi.[7]

Farz edelim ki Küba 1976 yılı sonunda, terör saldırılarına karşı nefsi müdafaa gerekçesiyle, orada kendi denetimindeki unsurlar tarafından örgütlenmiş bir "Yeni Düzen" kurma niyetiyle Venezuela'yı işgal etti. Bu sırada Amerikan Konsolosluğu'nu ağır bombardımana tutarak bir hava savunma sistemi üzerinde çalışan 200 Amerikalıyı öldürdü ve nihayetinde bir ateşkes anlaşmasını ihlal etmek suretiyle başkent Caracas'ı zapt ettiği sırada birkaç gün boyunca konsolosluğu işgal etti.[8] Yeniden gerçek

6. *Economist*, 14 Haziran; Victoria Brittain, *Guardian*, 6 Haziran; Anthony Robinson, *Financial Times*, 7 Haziran 1986 (Johannesburg'dan). Olay BBC Dünya Servisi tarafından da haberleştirildi. Batırılan gemi, Küba'ya ait gıda yüklü bir gemi de olabilirdi. Ayrıca bkz. *Israeli Foreign Affairs*, Temmuz 1986.

7. Haber, *New York Times*, *Wall Street Journal*, *Christian Science Monitor* ve dergi dizininde listelenmiş haftalık haber dergileri ve diğer yayınlarda da yer almadı. *Washington Post* ise 8 Haziran tarihinde gazetenin on yedinci sayfasında, Sovyetler'in Güney Afrika saldırısını kınadığını belirten 120 kelimelik bir haber yayımladı.

8. Olayların arka planı ile ilgili bir bilgi olarak, 1976 yılının Ekim ayında seyir halindeki bir Küba yolcu uçağının bombayla vurularak imha edildiğini ve aralarında olimpiyat altın madalyası sahibi Küba eskrim takımının bütün üyelerinin de yer aldığı toplam 73 kişinin öldüğünü aktaralım (bunu, Filistin terörünün doruk noktalarından biri olan "Münih Katliamı"nda yaşanan olaylarla kıyaslayınız). Bu terörist eylem, Küba'ya karşı yürütülen terörist savaşla bağlantılı olarak yakın arkadaşları ile birlikte CIA tarafından eğitilmiş, "Şili ve Venezuela gizli polisiyle yakın ilişkilere sahip (ve geçmişte onlar için çalışmış)" –nitekim Şili ve Venezuela gizli polisi de yine "CIA tarafından eğitilmiştir ve bugün de CIA ile

dünyaya dönecek olursak, 1982 yılında İsrail, terörist saldırı altındaki Celile bölgesini koruma bahanesiyle (zımnen teslim edildiği kadarıyla bu, Amerikan kamuoyu için uydurulmuş bir gerekçeydi) ve kendi denetimindeki unsurlar tarafından örgütlenmiş bir "Yeni Düzen" kurma niyetiyle Lübnan'a saldırdı; bu esnada Rus Konsolosluğu'nu ağır bombardımana tutarak bir hava savunma sistemi üzerinde çalışan 200 Rus'u öldürdü; nihayetinde bir ateşkes anlaşmasını ihlal etmek suretiyle Batı Beyrut'u zapt ettiği sırada iki gün boyunca konsolosluğu işgal etti. Amerikan basınında olaylara üstünkörü bir biçimde yer verildi; olayın bağlamı ve arka planında yaşananlar ya görmezden gelindi ya da inkâr edildi. Neyse ki Sovyetler herhangi bir karşılık vermedi, aksi halde bugün burada bu meseleleri tartışıyor olamazdık.

Gerçek dünyada, Sovyetler'in ve çoğu savunmasız konumda olan diğer resmi düşmanların, imparator ve avenesinin mağdur olduğu durumda sözel ve askeri açıdan korkunç bir reaksiyonla mukabele edilecek olan provokasyon ve şiddet eylemlerini sakince sineye çekmelerini olağan bir durum addediyoruz.

Bunlar ve başka birçok örnek tarafından resmedilen bu müthiş ikiyüzlülük hali, uluslararası terörizm meselesiyle de sınırlı değildir. Farklı bir örnek olarak, birçok Müttefik devlete Avrupa ve Asya'nın kimi bölgeleri üzerinde denetim hakkı veren ve belirlenen zamanlarda o bölgelerden çekilmelerini öngören

---

yakın ilişkiler içerisindedir"– uluslararası terörizmin muhtemelen en önde gelen figürlerinden biri olan Orlando Bosch'a mal edildi (Herman, *Real Terror Network*, 63). Böyle bir durum karşısında ABD'nin tepkisi ne olurdu? Bu mücerret bir sorudur zira Venezuela yakınlarında tek bir Küba askerinin görülmesi dahi, muhtemelen Havana'ya karşı girişilecek çok büyük bir saldırının fitilini ateşlemiş olurdu. İsrail'in Lübnan'ı işgali üzerine bkz. 2. Bölüm ve alıntılanan referanslar. İsrail'in Lübnan'daki Suriye askerlerine yönelik (sebepsiz ve beklenmedik) saldırısı sırasında, "Suriye hava savunma güçlerinin bulunduğu alanda faaliyet gösteren" 200 Rus askerinin öldürülmesiyle ilgili sayısal veriler, 12 Aralık 1983 tarihli *Aviation Week & Space Technology* tarafından yayımlanmıştır. Suriye güçleri ise Lübnan'a Amerika ve İsrail'in ortak kararı ile girmişti ve 1986 yılı yazına kadar altı yıl süreyle orada kalması öngörülüyordu. Bu olaylarla ilgili olarak bkz. bana ait *Fateful Triangle* (South End Press, 1983) [*Kader Üçgeni*, Çev. Bahadır Sina Şener, İletişim Yay., 1993].

II. Dünya Savaşı anlaşmalarını düşünelim. Sovyetler'in Doğu Avrupa'daki (işin aslı ölçüsüz) eylemleri –ki bunlar, Amerika'nın savaş zamanında imzalanan anlaşmalar uyarınca Batı'nın kontrolüne verilmiş olan bölgelerde (İtalya, Yunanistan, Güney Kore vb) yaptıklarına çok benziyordu– ve Kuzey İran'dan gecikmeli bir biçimde çekilmiş olması büyük bir infial yaratmıştı. Oysaki bizatihi Amerika, Portekiz, İzlanda, Grönland ve diğer topraklardan çekilmesini öngören savaş zamanı anlaşmalarını, "askeri hassasiyetler'in bu tür bir geri çekilmeyi –ABD Genelkurmay Başkanlığı ve Dışişleri Bakanlığı'nın ortak kararıyla– "sakıncalı" kıldığını öne sürerek ihlal etmişti. Batı Almanya'nın, geçmişte Naziler için Doğu Avrupa'da benzer operasyonları yönetmiş olan Reinhard Gehlen'in idaresinde SSCB'ye yönelik casusluk operasyonları gerçekleştirmesi veya CIA'nın 1950'lerin başı gibi bir geç tarihte, NCS-68'de resmileşen (Nisan 1950)* "düşman savunmasını zayıflatma stratejisi"nin bir parçası olarak, Doğu Avrupa ve Ukrayna'da savaşan ve zamanında Hitler tarafından teşvik edilmiş olan ordulara yardım etmek maksadıyla ajan ve malzeme göndermesi gibi olaylar ise herhangi bir infial yaratmamıştı ki bugün de yaratmamaktadır.[9] 1952 yılında Rocky Dağları'nda savaşan ve Hitler tarafından teşvik edilmiş olan

* NCS-68, Amerikan Güvenlik Konseyi'nin (NCS) "68" numaralı gizli raporudur; ABD'nin Sovyetler'e karşı benimseyeceği politikaların ortaya konduğu, Soğuk Savaş'ın ilk resmi belgesi addedilir. (ç.n.)

9. Gerçek dünyayla ilgili olarak bkz. Gabriel Kolko, *Politics of War* (Random House, 1968); daha sonraları yapılmış çok değerli akademik çalışmalara rağmen, klasik ve hâlâ aşılamamış bir analizdir; *TNCW*; bana ait olan *Turning the Tide* (*TTT*) (South End Press, 1985) ve alıntılan kaynaklar. Daha yakın zaman ait bir materyal için bkz. bana ait olan *Deterring Democracy* (Verso, 1991; Hill & Wang, 1992), 11. Bölüm ve alıntılanan kaynaklar [*Demokrasi: Gerçek ve Hayal*, Çev. Cevdet Cerit, Pınar Yay., 2001). Melvyn Leffler, "Adherence to Agreements: Yalta and the Experiences of the Early Cold War", *International Security*, Yaz, 1986; Leffler şu sonuca varmaktadır: "Gerçekte Sovyetler'in (Yalta, Potsdam ve diğer savaş zamanı anlaşmalarına) riayet etme şekli, niteliksel olarak Amerika'nınkinden farklı değildir." ABD'nin antifaşist direnişi kırmak için genellikle Nazi ve Japon işbirlikçiler lehine uygulamaya koyduğu dünya çapındaki programın bir parçası olarak, 1940'ların sonunda Yunanistan ve Güney Kore'de gerçekleştirdiği kitlesel katliam operasyonları da dikkate alınmalıdır.

orduların Sovyetler'ce destekleniyor olması, muhtemelen çok daha farklı bir reaksiyona yol açmış olurdu.[10]

Örnekler saymakla bitmez. En bilinenlerinden biri de, anlaşmalara riayet etmek konusunda komünistlere güven olmayacağının nihai kanıtı olarak biteviye öne sürülen, Vietnam Savaşı ve sonrasındaki dönemi düzenleyen 1973 Paris Barış Anlaşması'dır. Gerçekte ABD, imzalamak zorunda olduğu kâğıtta yer alan bütün maddeleri tek kalemde reddedip bu tavrında ısrar etmiş, medya ise alışılmışın ötesinde bir yalakalık örneği sergileyerek anlaşmanın (bütün asli unsurlarını ihlal eden) ABD versiyonunu kabul etmişti; böylelikle ABD'nin sergilediği bütün ihlaller anlaşma ile "uyumlu", Komünistlerin bu ihlallere karşı tepkisi ise tabiatlarında olan kalleşliğin bir kanıtı olmuş oluyordu. Bu anlaşma şimdilerde sürekli olarak ABD'nin Orta Amerika'da müzakere edilmiş bir siyasi anlaşma seçeneğini reddetmesinin gerekçesi olarak sunulmaktadır ki bu da iyi yürütülen bir propaganda sisteminin ne denli yararlı olabildiğinin bir kanıtıdır.[11]

Daha önce de belirtildiği gibi (özgül Batılı anlamıyla) "uluslararası terörizm", göreve geldiği 1981 yılından itibaren Reagan yönetiminin en önemli odak noktası olmuştu.[12] Doktrinal sistem

10. Açılan Sovyet arşivlerinde de belirtildiği gibi, "ABD ve Britanya istihbaratı, Ukrayna ve Polonya'da Sovyet güçlerine karşı yeraltında sürdürülen isyan eylemlerini, Almanya karşısında elde edilen zaferden çok daha önceleri desteklemeye başlamıştı." Bu destek, yüz binlerce Sovyet askerine ayak bağı olmak ve binlerce subayın hayatını kaybetmesine yol açmak suretiyle, Avrupa'nın Nazi yönetiminden özgürleştirilmesini geciktirmiş oldu ki bunun yol açtığı vahim sonuçlar, tartışılmayacak denli aşikârdır. Bu durum savaş sonrasında da önemli bir değişikliğe uğramadan devam etmiştir. Jeffrey Burds, "The Early Cold War in Soviet West Ukraine, 1944–1948", *The Carl Beck Papers* No. 1505, Ocak 2001, Pittsburgh Üniversitesi, Rus ve Doğu Avrupa Çalışmaları Merkezi. Bu, açılan Rus arşivleri içerisinde şimdiye dek yapılmış olan en önemli ifşaat olabilir, ne var ki en az bilinenler arasındadır.

11. Bkz. *TNCW*, 3. Bölüm ile Morris Morley ve James Petras, *The Reagan Administration and Nicaragua* için yazdığım Giriş bölümü (Monograph Series No. 1, Medya Analiz Enstitüsü, New York, 1987).

12. Bunun zemini, İsrail'in geleceğin terör uzmanları için ABD'de düzenlediği bir dizi konferansta halihazırda oluşturulmuştu ki bu propaganda operasyonu bariz biçimde İsrail'in çıkarınaydı. İsrail tarafından Washington'da düzenlenen

içerisinde dillendirilmesi imkânsız olsa da –ki hâlâ böyledir– bunun nedenlerini kestirmek hiç de güç değildi.

Reagan yönetimi birbiriyle ilintili ve her biri kayda değer bir başarıyla hayata geçirilmiş olan üç politika benimsemişti: 1) yoksullardan zenginlere kaynak aktarımı; 2) Pentagon sistemi aracılığıyla, devlet sektörünün ekonomi içindeki payını geleneksel yöntemlerle ve kapsamlı bir biçimde artırmak (Pentagon sistemi, yüksek teknoloji yan ürün imalatı için kurulmuş devlet garantili piyasa aracılığıyla, kamuyu yüksek teknoloji sanayiini finanse etmek, böylelikle "hür teşebbüs" olarak adlandırılan kamu sübvansiyonu ve özel kâr programına katkıda bulunmak zorunda bırakan bir araçtır); 3) ABD'nin müdahaleciliği, yıkıcılığı ve (lafzi anlamıyla) uluslararası terörizmde önemli bir artış. Bu politikaların kamuoyuna gerçek niyetlerini açık eder bir biçimde sunulması mümkün değildir. Uygulanabilmelerinin tek yolu, toplumun genelini kendimizi müdafaa etmek zorunda olduğumuz canavarlar üzerinden adamakıllı korkutmaktır.

Bunun standart yöntemi ise Başkan Kennedy'nin dünyayı fethetmeyi amaçlayan "yekpare ve merhametsiz bir komplo" olarak adlandırdığı tehdide –oysaki benzer bir programı kendisi bizzat başlatmıştı[13]– yani Reagan'ın "Kötülük İmparatorluğu"na

---

ikinci terörizm konferansı üzerine görüşlerini dile getiren Wolf Blitzer, odak noktasında Arap terörizminin yer almasının ve birçok tanınmış konuşmacının İsrail terörizmi ve saldırganlığı (özellikle de 1982 yılında Lübnan'ı işgal etmesi) konusunda sergiledikleri coşkunun, "bütün katılımcılar tarafından da fark edildiği gibi, İsrail'in Birleşik Devletler'deki *Hasbara* kampanyası için bariz bir itici güç oluşturduğu"ndan bahseder (Blitzer, *Jerusalem Post*, 29 Temmuz 1984). "İzahat" anlamına gelen "hasbara" kelimesi, İsrail propagandası için kullanılan bir terimdir ve şu tezi dillendirir: İsrail'in her konudaki tavrı o denli net bir biçimde doğrudur ki, gereken tek şey yalnızca onu izah etmektir; propaganda ise bir şeyleri saklamak isteyen insanların harcıdır. Konferansta dile getirilen diğer değerlendirmeler için bkz. 3. Bölüm, 20. not.

13. Kennedy'nin programı, Reagan'ın ajandasının ikinci ve üçüncü maddeleriyle sınırlıydı; halkın iradesinin doğrudan ihlal edilmesi suretiyle Kongre'deki Demokratların desteği ile yasalaşan birinci madde, aradan geçen yıllarda ABD'nin gücündeki görece azalmayı yansıtmaktadır. Kennedy'nin danışmanı Walter Heller'in sözleriyle "içeride büyük cemiyetler, dışarıda büyük maceralar" stratejisi artık uygulanabilir değildir, nitekim ilkinin terk edilmesi zorunludur. Kamu-

başvurmak olmuştur. Fakat bu imparatorluk ile bizzat karşı karşıya gelmek çok tehlikeli bir iş olacaktır. Kötülük İmparatorluğu'nun taşeronları olarak belirlenmiş savunmasız düşmanlarla savaşmak çok daha güvenlidir ki bu seçenek, Reagan'ın politika gündeminin müstakil birtakım nedenlerle uygulamaya konmuş olan üçüncü maddesiyle son derece uyumludur: Washington'ın küresel nüfuz alanlarında "istikrar" ve "düzen"i teminat altına almak. Dikkatle seçilmiş korsanların veya kendilerini uluslararası terörist saldırıya karşı savunma cesaretini gösteren Nikaragualı veya Salvadorlu köylülerin "terörizm"i, çok daha kolay bir hedeftir ve doğru düzgün işleyen bir propaganda sistemiyle bu terörizm, ülke içerisinde gereken korku ve seferberlik hissini yaratmak için sömürülebilir durumdadır.

"Uluslararası terörizm" 1980'lerde böyle bir bağlam içerisinde "dış politikamızın ruhu" olarak insan haklarının yerini aldı; insan hakları ise bu statüye, 1960'larda ahlaki ve entelektüel iklimin gözle görülür bir biçimde iyileşmesini tersine çevirmeyi –"Vietnam sendromu" olarak isimlendirilir– ve aynı bağlam içerisinde nüfusun geniş kesimlerinin siyasi eylem için örgütlenerek, seçkinlerin karar aldığı, halkın onayladığı ve Batı'da "demokrasi" olarak tabir edilen yapıyı tehdit etmesi neticesinde ortaya çıkan korkunç "demokrasi krizi"nin üstesinden gelmeyi amaçlayan kampanyanın bir parçası olarak ulaşmıştı.[14]

---

sal tutumlar hakkında bkz. *TTT*, 5. Bölüm ve Thomas Ferguson ve Joel Rogers, *Atlantic Monthly*, Mayıs 1986. Reagan'ın izlediği politikaların, Carter yönetiminin son dönemlerinde uygulanan –sonraları Reagancılar tarafından daha da genişletilen– politikalarla olan ilişkisine dair bkz. *TNCW*, 7. Bölüm ve *TTT*, 4. ve 5. Bölümler. Ayrıca bkz. Joshua Cohen ve Joel Rogers, *Inequity and Intervention* (South End Press, 1986).

14. Bu konularla ilgili olarak bkz. *TNCW*, bilhassa 1. ve 2. Bölümler. Büyük oranda Kongre'nin bir inisiyatifi olan ve toplumsal bilinçte yaşanan değişimi yansıtan insan hakları programı, propaganda amacıyla istismar edilmesine ve bağımlı devletlerdeki menfur uygulamalar konusunda, standart uygulamaların tam tersi bir biçimde biteviye yan çizmek suretiyle ikiyüzlü bir biçimde uygulanmasına rağmen, hiç de önemsiz değildi. Bkz. Chomsky ve Herman, *Political Economy of Human Rights*, bilhassa 1. Cilt.

Takip eden bölümlerde, daha ziyade Akdeniz bölgesine yoğunlaşmak suretiyle, gerçek dünyadaki uluslararası terörizm ile meşgul olacağım. "Ortadoğu/Akdeniz terörizmi", Associated Press'in yaptığı ankete katılan çoğunluğu Amerikalı editörler ve yayıncılar tarafından 1985'in en önemli gündem konusu seçildi; anket Aralık ayında Roma ve Viyana havaalanlarında gerçekleştirilen terörist saldırılardan önce yapılmıştı ki muhtemelen bu olaylar mevcut tereddütleri de ortadan kaldırmış olacaktı.[15] 1986 yılının ilk aylarında, Ortadoğu/Akdeniz terörizmi ile doruk noktasına ulaşan kaygılar, Nisan ayında ABD'nin Libya'yı bombalaması ile neticelendi. Anlatılan resmi hikâye, uluslararası terörizmin başat oyuncusunu hedef alan bu cesur eylemin amacına ulaştığı yönündeydi. İnsan hakları ve haysiyetinin gözü pek savunucusu tarafından terbiye edilmiş olan Kaddafi ve diğer büyük suçlular, şimdilerde korkudan sığınaklarında saklanıyorlar. Fakat karanlığın güçleri karşısında elde edilen bu büyük zafere rağmen, İslam dünyası kaynaklı terörizm ve medeni değerleri savunan demokrasilerin bu teröre nasıl yanıt vereceği meselesi, sayısız kitap, konferans, makale, inceleme, televizyon yorumları vb tarafından da resmedildiği kadarıyla önemli bir endişe kaynağı ve tartışma konusu olmaya devam ediyor. Halkın geniş yahut seçkin kesimlerine ulaşabildiği kadarıyla bu tartışma, az önce telaffuz edilen ilkelere sıkı sıkı bağlı: odak noktasında yalnızca hırsızın terörizmi yer alıyor, imparator veya vasallarınınki değil; yalnızca onların suçlarına odaklanılıyor, bizimkilere değil. Ne var ki ben bu kaidelere bağlı kalmayacağım.

15. *World Press Review*, Şubat 1986.

Giriş (2002)

11 Eylül 2001 günü yaşanan terör saldırıları o denli büyük bir etki yarattı ki, şu verdiğimiz detaylar bile esasında lüzumsuz: "11 Eylül" deyip geçmek dahi kâfi oluyor. Dünyanın artık her şeyin daha farklı olacağı yeni bir çağa girmiş olduğu konusunda yaygın bir mutabakat söz konusu: "terör çağı". Şüphesiz ki 11 Eylül, tarihteki terör olayları içerisinde mühim bir yere sahip olacak; fakat bunun nedeni üzerine dikkatlice kafa yormak gerekiyor. Geçmişe ve yakın tarihe aşina olan biri, bunun nedeninin işlenen suçun büyüklüğünden ziyade, ne yazık ki masum insanların kurban olarak seçilmiş olması olduğunu bilir. Sonuçlarının ne olacağıysa büyük oranda, zengin ve güçlülerin rutin bir biçimde diğerlerine reva gördükleri hunharlıktan kendilerinin de artık muaf olmadığını kanıtlayan bu dramatik

olayı nasıl yorumlayacaklarına ve nasıl bir reaksiyon almayı tercih edeceklerine bağlı.

Bu bağlamda, birkaç gerçeği göz önünde bulundurmak yararlı olacaktır: 1) "Terör çağı" beklenmedik bir durum değildir; 2) 11 Eylül günü başlatılan "teröre karşı savaş" bir yenilik değildir ve çok yakın bir geçmişte icra edildiği haliyle bugün de yol gösterici olması neredeyse kaçınılmazdır.

Birinci maddeye değinecek olursak; 11 Eylül'de yaşanan saldırıları kimse birebir tahmin edemezdi, fakat teknolojinin geldiği nokta itibariyle endüstriyel dünyanın fiili şiddet tekelini çok büyük ihtimalle yitireceği bir süredir biliniyordu. 11 Eylül'ün hayli öncesinde, "Birleşik Devletler'e kaçak yollarla [kitle imha silahları] sokma girişiminin en az %90'lık bir başarı ihtimali olacağı" tahmin ediliyordu.[1] Üzerinde kafa yorulmuş tehditler arasında, "küçük çaplı nükleer silahlar", "kirli bombalar" ve bir dizi biyolojik silah sayılmaktadır. Bu silahların kullanımı için olağanüstü bir teknik yeterlilik ve örgütlenmeye de ihtiyaç yoktur. Dahası terörün kaynağını belirlemek ve dolayısıyla ona karşı koymak oldukça güçleşmiştir. 11 Eylül'den ve birçok analistin çok daha ürkütücü bulduğu şarbon tehdidinden dokuz ay sonra[2], FBI 11 Eylül saldırılarının kaynağı ve planlama süreci hakkında hâlâ birtakım şüpheleri olduğunu duyuruyordu –esasında, tarihin en sıra dışı uluslararası tahkikatı olması gereken soruşturmaların öncesinde, alelacele öne sürülmüş olan ipuçlarından pek de bir sonuç elde edilemediğini FBI'nın kendisi de teslim ediyordu. Dahası FBI şarbon terörünün faillerini belirlemek konusunda da herhangi bir ilerleme kaydedilemediğini bildiriyordu, oysaki deliller FBI'nın Birleşik Devletler'deki laboratuvarlarına götürülmüş ve olayın araştırılması için muazzam bir kaynak ayrılmıştı.

1. Charles Glaser ve Steve Fetter tarafından alıntılanan teknik çalışma, "National Missile Defense and the Future of U.S. Nuclear Weapons Policy", *International Security* 26.1, Yaz 2001.

2. Bkz. Strobe Talbott ve Nayan Chanda, *The Age of Terror* (Basic Books ve Yale Üniversitesi Küreselleşme Çalışmaları Merkezi, 2001).

İkinci maddeye gelince; "teröre karşı savaş"ın George W. Bush tarafından 11 Eylül'den sonra ilk kez ilan edilen değil, daha ziyade yeniden ilan edilen bir savaş olduğunu hatırlamak gerekir. Bu savaş esasen 20 yıl önce Reagan-Bush (Baba Bush) yönetimi tarafından, liderlik pozisyonunda aynı isimlerin yer aldığı bir bağlamda ve benzer bir retorikle ilan edilmişti. "Modern çağda barbarlığa bir geri dönüş"ü hedefleyen "kanserli hücreler"i temizlemeye yemin etmişlerdi. "Şeytani terörizm belası"nın kaynağı olarak belirledikleri iki bölge vardı: Orta Amerika ve Ortadoğu/Akdeniz. Bu iki bölgede musibetin kökünü kurutmayı amaçlayan kampanyaları, söz konusu on yılın dış politika meseleleri arasında en üst sıralarda yer alıyordu. Orta Amerika örneğinde bu kampanyalar eşi benzeri görülmemiş nitelikte bir kitle seferberliğine yol açtı. Bunun ana akım Amerikan toplumu içerisinde derin kökleri vardı ve atılan adımlar açısından bir ilk gerçekleşmiş oluyordu; ABD'nin Çinhindi'nde yürüttüğü savaşlarda ve Batı'nın dünyanın birçok yerinde daha önce gerçekleştirdiği saldırılarda, çok az kişi kurbanlara yardım etmek için gidip bir köyde yaşamayı ve orada bulunduğu süre zarfında yabancı istilacılar ve onların yerli vasallarına karşı halka asgari bir koruma sağlamayı aklından geçirmişti. Reagan yönetiminin yürüttüğü "teröre karşı savaş" için de yine hacimli bir literatür mevcuttu. Bu literatür kendine, devlet destekli uluslararası terörizme karşı çıkmaya çalışan halk hareketleri içerisinde bir yer buldu; gerçi yalnızca diğerlerinin işlediği suçların ilgi uyandırması ve yalnızca bunların şiddetle kınanması geleneği uyarınca, ana akımda neredeyse hiç bahsi geçmedi. Takip eden tartışmaların birçoğu, 1980'lerde bu konuda yazılmış olan metinlere[3] dayanmaktadır ki kanımca bunların gelecekte bizi bekleyen meseleler için de kayda değer bir geçerliliği vardır.

3. Bunların hangi metinler olduğu konusunda aşağıdaki notlara bakınız. Daha fazla detay ve burada alıntılanmayan kaynaklar için takip eden bölümlere bakınız. Uluslararası terörizmin daha evvelki dönemi için bkz. Chomsky ve Edward Herman, *The Political Economy of Human Rights* (South End Press, 1979, iki cilt). "Teröre karşı savaş"ın ilk evresiyle ilgili genel bir değerlendirme için bkz. Alexander George, der., *Western State Terrorism* (Polity/Blackwell, 1991).

Washington'ın Orta Amerika'daki terörle mücadele üssü Honduras'tı. Şiddetin en yoğun olduğu yıllarda iş başında olan kişi ise George Bush (oğul Bush) tarafından yeniden ilan edilen "teröre karşı savaş"ın Birleşmiş Milletler'deki diplomatik ayağını yönetmesi için 2001 yılında atanan BM Elçisi John Negroponte'ydi. En vahim hunharlıkların yaşandığı dönem boyunca, Reagan'ın Ortadoğu için belirlediği özel temsilci ise kampanyanın yeni evresinin askeri ayağını idare eden Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'di. Washington'daki diğer önde gelen planlamacılar, "teröre karşı savaş"ın ilk evresinde edindikleri deneyimi yeni döneme aktardılar.

Reagan yönetimi iki bölgede de, mücadele etme iddiasında olduğu her şeyin ötesine geçen muazzam büyüklükte terörist saldırılara imza attı. Ortadoğu'da yaşanan en vahim hunharlıklarda, başta Lübnan'ın parçalanmış halkları ve İsrail'in askeri işgali altındaki bölgeler olmak üzere, arkalarında bir kan gölü ve yıkım bırakmış olan ABD ve onu yerel vasallarının payı vardır. Orta Amerika ise Washington'daki terörist komutanların ve onların yardakçılarının elinde çok daha vahim felaketler yaşadı. Hedeflerden biri, bir devlet olan ve dolayısıyla bir ülkenin saldırıya uğraması durumunda geçerli olan yasa ve resmi anlaşmaların gerektirdiği şekilde hareket edebilmiş –yani uluslararası otoritelere başvurabilmiş– olan Nikaragua'ydı. Nikaragua lehine karar alan Uluslararası Adalet Divanı, ABD'nin "yasadışı güç kullanımı" ve anlaşmaların ihlali suçunu işlediğine hükmederek Washington'ın işlemekte olduğu uluslararası terör suçlarına son vermesi ve hatırı sayılır bir tazminat ödemesini karara bağladı. ABD Divan'ın aldığı kararı saygısızca reddetti; resmi gerekçesi ise şuydu: Diğer uluslar bizimle hemfikir olmadıkları için, kendi "ulusal yargı yetkimiz" dahilindeki meselelerde –bu kez mesele Nikaragua'ya karşı yürütülen terörist savaştı– kendi adımıza karar vermek zorundayız. İki partinin de desteğini alan ABD yönetimi, işlediği suçları hiç vakit kaybetmeden daha da tırmandırdı. Nikaragua bunun üzerine Güvenlik Konseyi'ne başvurdu fakat Amerika Konsey'in Divan'ı destekleyen kararını ve bütün

devletlere yaptığı uluslararası hukuka uyma çağrısını da veto etti ve BM Genel Kurulu'nun benzer yönde aldığı kararlara karşı (bir veya iki vasal devleti yanına alarak) hayır oyu kullandı. Orta Amerika devlet başkanlarının müzakere yoluyla çözüme ulaşma çabalarını hiçe sayan ABD, saldırılarını daha da artırdı. Halk sonunda pes ettiğindeyse, ulusal medya başvurulan terörist yöntemleri teslim etmekle birlikte, duyduğu hazzı gizlemeye dahi çalışmadan bütün dünyaya "ABD'nin adil oyununun kazandığı bu zafer"in Amerikan toplumunda "ortak bir sevinç" yarattığını ilan etti (*New York Times*).

Orta Amerika'nın başka yerlerinde halkların kendilerini koruyacak orduları yoktu. Bu nedenle, Amerika ve onun uluslararası terör ağı içerisinde yer alan devletlerce silahlandırılıp eğitilmiş olan güçler tarafından gerçekleştirilen hunharlıklar, haddizatında yeterince korkunç şeylerin yaşandığı Nikaragua'dakinden çok daha aşırıydı. ABD'nin tarifi imkânsız bir barbarlık ve vahşetle yürüttüğü savaşlar, paramparça ettiği ülkelerde ardında yaklaşık 200.000 ceset ve milyonlarca mülteci ile kimsesiz çocuk bıraktı. "Teröre karşı savaş"ın en önemli hedeflerinden biri de, feci bir günah işlemiş olan Katolik Kilisesi'ydi. Kilise'nin hatırı sayılır bir kesimi, servet ve iktidar sahiplerine hizmet etmek olan geleneksel rollerini bir kenara bırakarak "yoksullar için alternatif bir seçeneğe" dönüşmüştü. Vaizler, rahibeler ve kilise için çalışan gönüllüler, sefalet içinde yaşayan insanları hayatlarının kontrolünü biraz olsun ellerine geçirmeleri için örgütlemeye çalışıyorlardı; dolayısıyla bu örgütlü kitle, imha edilmesi gereken "komünistler"e dönüşmüş oluyordu. Hunharlıklarla malul on yılın, "sessizlerin sesi" olmuş muhafazakâr bir başpiskoposun suikastıyla başlayıp önde gelen altı Cizvit entelektüelinin vahşi biçimde öldürülmesi ile sona ermesi –ki her iki olayın ardında da Washington'ın iltimaslı vasalları vardı– sembolik bir durum olmanın çok ötesindeydi. Olaylar, müsebbipleri arasında pek bir ilgi uyandırmamıştı. Düşman ülkelerde yaşayan muhaliflerle dramatik bir tezat oluşturacak biçimde, suikasta kurban giden entelektüellerin isimleri bile çok az kişi tarafından bilinmektedir;

oysaki bu insanların cezaevlerine veya sürgüne gönderilmeleriyle yetinilmeseydi de müthiş bir gaddarlık siciline sahip Kremlin tarafından eğitilip silahlandırılmış elit kuvvetler tarafından beyinleri uçurulmuş olsaydı, bu durumda ortaya çıkacak reaksiyonu insan tahayyül edebiliyor.

Temel gerçekler anlaşılmıştır. Amerikalar Okulu* "kurtuluş teolojisi[nin]... ABD ordusunun yardımıyla mağlup edildi"ğini gururla ilan eder ve bu mağlubiyette ABD ordusunun vasal devletlerin rütbeli askerlerine verdiği eğitimin payı hiç de az değildir.

"ABD'nin adil oyununun kazandığı zafer", ekolojik bir felaketin orta yerinde, parçalanmış cesetler ve mahvolmuş hayatlardan fazlasını bıraktı ardında. 1990 yılında ABD'nin yeniden idareyi eline almasının ardından, Nikaragua Haiti'den sonra yarımkürenin en yoksul ülkesi konumuna düştü – ne tesadüftür ki Haiti de geçmişte ABD'nin müdahaleciliği ve zorbalığının başlıca hedefi olmuştur ve şimdiyse ABD'nin ezici ambargosuna göğüs geriyor olma ayrıcalığını Küba ile paylaşmaktadır. Bölgenin başka yerlerinde,

> Birleşmiş Milletler, fiyat sübvansiyonlarının sona erdirilmesi ve satış vergilerinin artırılması gibi neoliberal ekonomi politikalarının, yoksullar açısından durumu daha da kötüleştirdiğine inanıyor. Kuraklığın vurduğu dört Orta Amerika ülkesinde sosyal harcamalar kişi başı 100 $'dır ve bu da Latin Amerika ortalamasının [ki bu bile yeterince utanç vericidir] altıda birine tekabül eder. BM Gıda ve Tarım Örgütü'nün bu hafta [11 Haziran 2002] Roma'da gerçekleştirilen yıllık toplantısı için toparlanan istatistiksel veriler, Orta Amerika'da kronik açlık çeken insanların sayısının geçen on yıl içerisinde nerdeyse üçte bir oranında artarak, 28 milyonluk toplam nüfus içerisinde 5 milyondan 6,4 milyona çıktığını göstermektedir.[4]

* Yeni adıyla Batı Yarımküre Güvenlik İşbirliği Enstitüsü (WHINSEC); Savunma Bakanlığı bünyesinde yer alan Enstitü'nün amacı, ABD'nin Latin Amerika'da ittifak halinde olduğu ülkelerin hükümet personeline askeri eğitimler verilmesidir. (ç.n.)

4. Andrew Bounds, "How the Land of Maize [Guatemala] became a Land of Starvation", *Financial Times*, 11 Haziran 2002.

BM ajansları duruma çare arıyorlar, "fakat etkin toprak reformları olmadan, bu önlemlerin ancak sınırlı bir etkisi olabilir." Toprak reformu ve yoksul çoğunluğun yararına alınacak diğer önlemler için ön ayak olabilecek halk örgütleri, Washington'ın "teröre karşı savaş"ı tarafından fiilen ortadan kaldırılmış durumda. Demokrasi formel olarak kurulmuş olsa da, bu haliyle yalnızca ideologları etkiliyor. Yarımküre genelinde yapılan anketler, demokrasiye olan inancın, kısmen etkili bir demokrasinin toplumsal tabanının parçalanmış olması, kısmen de –büyük bir olasılıkla– tesis edilen biçimsel demokrasiye, demokratik katılımı kısıtlayan neoliberal politikaların eşlik etmesi nedeniyle, sürekli olarak azaldığını ortaya koyuyor.

"Latin Amerika'ya demokrasi götürme" programını değerlendiren Thomas Carothers –ki kendisi Reagan yönetiminin "demokrasi geliştirme" projelerinde görev almıştır– izlenen politikaların "samimi" ve fakat tuhaf bir sistematiklik içerisinde "başarısız" olduğu sonucuna varmaktadır. Washington'ın etkisinin en az olduğu yerlerde –güney konisi ülkeleri– Reagan yönetiminin bütün engelleyici çabalarına rağmen başarı oranı oldukça yüksekken, Washington'ın etkisinin en az olduğu yerlerde başarı oranı sen derece düşüktü. Carothers'a göre bunun nedeni, Washington'ın "demokratik olmayan ülkelerdeki... mevcut düzeni" devam ettirmeye ve "ABD'nin uzun yıllardır ittifak halinde olduğu geleneksel iktidar yapılarına zarar verme riski taşımayan ve kaçınılmaz olarak sınırlı ve yukarıdan aşağıya demokratik bir değişim arayışında olan... popülist bir dönüşüm"-den kaçınmaya çalışmasıdır. Carothers, bu yaklaşımı hedef alan "liberal eleştiri"yi, sahip olduğu "daimi zayıf nokta"dan ötürü reddeder: Herhangi bir alternatif sunmamaktadır. Halkın kendi iç işlerinde anlamlı bir söz hakkına sahip olmasına müsaade edilmesi gündemde değildir.[5]

5. Carothers, "The Reagan Years", Abraham Lowenthal, der., *Exporting Democracy* içinde (Johns Hopkins University Press, 1991); *In the Name of Democracy* (University of California Press, 1991); *New York Times Book Review*, 15 Kasım 1998.

Hâkim terörizm kültüründe, "teröre karşı savaş" ve sonrasında işlenen suçlar, taktik birtakım mülahazalar haricinde, açık bir kaygı unsuru teşkil etmiyordu. Gerçekte neler yaşandığı insan hakları örgütleri, kilise grupları ve hatta kimi zaman medya tarafından fazlasıyla rapor edilse de, çoğu zaman utanç verici apolojilerle yok sayılıyordu ve bunlardan "teröre karşı savaş" ile ilgili herhangi bir şey öğrenmemiz mümkün değildi. Hikâyenin büyük bir kısmı tarihten koparılıyor, hatta "demokrasinin çağımızdaki zaferi için bir ilham kaynağı" olarak göklere çıkarıldığı dahi oluyordu (*New Republic*). Anlamlı bir demokrasinin oluşturduğu tehdit ve ümitsizce ihtiyaç duyulan reformların bir kan gölü içerisinde boğulmasıyla birlikte, bölge önceki yılların belirsizliğine geri dönmüştü; büyük bir çoğunluk sesini çıkarmadan ıstırap çekerken, yabancı yatırımcılar ve "ABD'nin uzun yıllardır ittifak halinde olduğu geleneksel iktidar yapıları" servetlerine servet katmaya devam ettiler.

Süreç boyunca gösterilen reaksiyon –Hegel'in halkın daha düşük katmanları için kullandığı zarif ifadeden yararlanmak gerekirse– hayatları "hiçbir değer" taşımayan kurbanların "salt şeyler" olduğu yönündeki hâkim varsayımı gayet iyi örneklemektedir. "Kafalarını kaldırmaya" çalıştıkları durumda, bu kez soylu bir amaçla payelendirilecek olan uluslararası terörizm tarafından kafalarının ezilmesi gerekir. Sessizce acıya katlandıkları durumdaysa, çektikleri sefalet göz ardı edilebilir. Tarihten çok az konuda bu denli sarih dersler çıkarılabilir.

Orta Amerika 1990'larda gözden düşmüş olsa da, başka yerlerdeki terör faaliyetleri politika gündeminin üst sıralarında yer almaya devam etti; kurtuluş teolojisini mağlup eden ABD ordusu yeni vazifelerle görevlendirildi. Batı yarımküredeki yeni ilgi odağı artık Haiti ve Kolombiya'ydı. ABD Haiti'de 1980'ler boyunca (geçmişte de olduğu gibi) devlet şiddetine açıkça destek vermişti; fakat 1990 yılında Haiti'nin ilk demokratik seçimlerini hiç beklenmedik bir biçimde –büyük ölçüde, daha önce ihmal edilmiş olan gecekonduların ve kırsal bölgelerin mobilize edilmesi sayesinde– popülist bir rahibin ezici bir üstünlükle

kazanmasının ardından yeni sorunlar ortaya çıktı. Demokratik hükümet derhal askeri bir darbe ile alaşağı edildi. Cunta halk örgütlerini ortadan kaldırmak amacıyla Bush (baba Bush) ve Clinton'dan aldığı zımni destekle hiç vakit kaybetmeden terörist barbarlıklara tevessül etti. Seçilmiş başkan nihayet görevine iade edildi, ancak 1990 seçiminde ABD'nin desteklediği ve oyların %14'ünü almış olan adayın sıkı neoliberal politikalarına bağlı kalması koşuluyla. Washington özgürlük, adalet ve demokrasiye olan ilham verici adanmışlığı nedeniyle bir kez daha göklere çıkarılırken, Haiti'nin sefaleti daha da derinleşti.

Geçmiş yıllarda işlenen korkunç suçların 1990'larda keskin bir yükselişe geçtiği ve her zamanki şablonu takip ederek yarımkürede ABD'nin verdiği eğitim ve silahların birinci sıradaki alıcısı konumuna gelen Kolombiya, ABD'nin politikaları açısından çok daha mühim bir ülkedir. On yılın sonuna gelindiğinde, Kolombiya'da günde ortalama on siyasi cinayet işleniyordu (Kolombiya insan hakları örgütlerine göre, sayı muhtemelen iki katına çıkmıştı) ve yerinden edilmiş olan insanların sayısı her yıl düzenli olarak 300.000 kişi artarak iki milyona ulaşmıştı. Dışişleri Bakanlığı ve RAND Corporation, yaşanan vahşetin yaklaşık %75-80'inin ordu ve paramiliter güçler tarafından gerçekleştirildiği hususunda insan hakları örgütleriyle hemfikirdir. Paramiliter güçler orduyla o denli yakın bir ilişki içerisindedir ki, İnsan Hakları İzleme Örgütü bu güçlerden, toplam beş resmi birime sahip olan ordunun "altıncı birim"i olarak bahsetmektedir. Bu altı birime isnat edilen suçların oranı söz konusu on yıl boyunca değişmeden kalmış olsa da, terörün özelleştirilmesiyle birlikte ordudan paramiliter güçlere doğru bir kayma yaşanmıştır; terörün özelleştirilmesi, son yıllarda Sırbistan, Endonezya ve işledikleri suçlar için "makul bir reddedilebilirlik" arayışında olan diğer terör devletleri tarafından başvurulan bilindik bir yöntemdir. ABD de benzer bir taktik uygulamakta, terörist saldırılar konusunda verdiği eğitim ve yönlendirmenin yanı sıra –uyuşturucuyla mücadele gibi gülünç bahanelere sığınılarak köylü topluluklara karşı başlatılan ve yıkıcı birtakım etkiler doğuran

kimyasal savaş operasyonlarında ("fümigasyon") olduğu gibi– terörün uygulanışını da özelleştirmektedir.[6] Bu operasyonlar giderek artan bir biçimde, Washington tarafından fonlanan ve ABD askerlerini istihdam eden özel şirketlere (MPRI, Dyncorp) kaydırılmaktadır ki bu da Kongre'nin devlet terörüne doğrudan müdahilliği incelediği sınırlı soruşturmalarından paçayı kurtarmak için oldukça etkili bir yöntemdir.

Kolombiya 1999 yılında, giderek tırmanan vahşetin neticesi olarak dünya genelinde (gediklilerden İsrail ve Mısır hariç tutulmak üzere) ABD'den en fazla askeri yardım alan ülkeler arasında Türkiye'yi geride bırakarak ilk sıraya yükseldi. Stratejik olarak konumlandırılmış bir müttefik olan Türkiye, 1940'lardan beri ABD'den hatırı sayılır bir askeri destek ve eğitim alıyordu; fakat devletin 1980'lerin ortasında feci şekilde ezilen Kürt nüfusunu hedef alarak başlattığı ayaklanma-karşıtı [*counter-insurgency*] kampanya boyunca, ABD'den aldığı destekte keskin bir artış yaşandı. Devletin başlattığı terör operasyonları 1990'larda giderek tırmanarak bu kanlı on yılın en vahşi zulümlerinden birine

6. 2002 yılının Mayıs ayında saatler boyunca, fümigasyon nedeniyle toprakların terk etmek zorunda kalan *campesinos* [çiftçilik yapan köylüler] ve yerli halkların yaşadıkları travmatik deneyimlerle ilgili kişisel tanıklıklarını dinledim. Zengin ürün çeşitliliğini yok eden, çocukları ve toprakları zehirleyen, hayvanları öldüren fümigasyon yoluyla boşaltılan araziler, çokuluslu şirketlerin kaynak elde etmesi ve belki bir vadeye Monsanto tarafından sağlanacak tohumlarla tarımsal ihracata başlanması için uygun bir hale getirilmişti; elbette biyolojik çeşitliliği ve köylülerin asırlardır başarıyla uyguladıkları tarımsal gelenekleri tamamen yok ettikten sonra. Bu, yoksul insanların yarımkürede belki de ilk kez kendi valilerini –gururlu, etkileyici ve yerli bir liderdi– seçmeyi başardıkları Cauca'da yaşandı. Toplumsal blokun elde ettiği başarılar, paramiliter terörün ve gerilla baskısının keskin bir biçimde artmasına neden oldu; kahve çalıları ve diğer bitki türleri arasında koka veya haşhaş yetiştirilip yetiştirilmediği dahi incelenmeden arazilerin fümigasyona maruz bırakılmasıyla birlikte her şey yok oldu. Cauca 2001 yılında insan hakları ihlallerinde ilk sıraya yükseldi ki bu, malum terörist devlet açısından hiç de ufak bir başarı değildi. ABD'nin istediği herhangi bir ülkede istemediği tarım ürünlerini yok etmeye hakkı olduğu fikri, terörist süper gücün sınırları dahilinde veri kabul ediliyor, fakat bu öylesine saçma bir fikir ki üzerine yorum yapmak dahi imkânsız – bu arada elbette ki hiç kimse, Kuzey Carolina ve Kentucky'de yetiştirilen çok daha ölümcül bitkileri imha etmek gibi bir hakka sahip değil.

dönüştü. Korkunç bir işkence ve tarifsiz bir barbarlıkla hayata geçirilen bu operasyonlar nedeniyle, kırsalda yaşayan milyonlarca insan evini terk etmek zorunda kalırken, on binlercesi de öldürüldü. Şu an geriye kalan nüfus ise en temel haklarından bile mahrum oldukları fiili bir zindana hapsedilmiş durumda.[7] Devlet terörünün tırmanmasıyla birlikte, ABD'nin bu suçlara verdiği destek de arttı. Türkiye'ye sahip olduğu silahların %80'ini Clinton gönderdi; yalnızca 1997'de yapılan silah sevkıyatı, Soğuk Savaş döneminin başından ayaklanma-karşıtı kampanyaya kadar olan toplam sevkıyatı aşıyordu.[8]

"Teröre karşı savaş"ın ikinci evresi üzerine yapılan yorum sağanağı içerisinde, konuyla son derece alakalı olan yakın geçmişin dikkate değer bulunmuyor oluşu ibret vericidir. Dahası ikinci evreye, en yüksek uluslararası otoriteler tarafından uluslararası terörizm yüzünden mahkûm edilmiş olan tek ülkenin liderlik etmesi ve kurulan adalet koalisyonunun bir dizi hatırı sayılır terörist devleti –dünyayı kötülüklerden korumaya ant içmiş küresel liderden kendi terörist eylemleri için icazet alabilmek

7. 2002 yılının Şubat ayında, Kürtlerin yarı resmi başkenti olan Diyarbakır'da, bunun birtakım etkilerini ilk elden gözlemleme şansı buldum. Tıpkı Kolombiya'da olduğu gibi, kurbanların ve onlara destek olan, acımasız kanun ve uygulamalara yılmadan karşı çıkan ve de bu nedenle son derece ağır olabilecek birtakım cezalara göğüs geren kentli entelektüellerin cesaretine tanık olmak ilham vericiydi.

8. Bir değerlendirme için bkz. bana ait olan *New Military Humanism* (Common Courage, 1999) [*Yeni Askeri Hümanizm*, Çev. Faruk Aydın, Pınar Yay., 2002], *A New Generation Draws the Line* (Verso, 2000) [*Batı'nın Yeni Standartları: Kosova, Doğu Timor ve Dünyaya Hükmeden Yeni-Kuşak*, Çev. Ebru Kılıç, Everest Yay., 2003] ve *Rogue States* (South End Press, 2000). Bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), *The Sixth Division: Military-paramilitary Ties and U.S. Policy in Colombia* [Altıncı Birim: Militer-paramiliter Bağlar ve Kolombiya'daki ABD Politikası] (Eylül 2001). Ayrıca bkz. HRW, Uluslararası Af Örgütü ve Latin Amerika Washington Ofisi tarafından Kongre'de düzenlenen tasdik oturumları için hazırlanmış, Kolombiya ordusunun işlediği cezasız kalan suçlara ilişkin alışılmadık biçimde detaylı bir değerlendirme olan *Crisis in Colombia* (Şubat 2002). Sunulan belge, Kolombiya'nın insan hakları alanında kaydettiği "ilerleme"yi tasdik eden Dışişleri Bakanlığı tarafından bir kez daha görmezden gelindi ki vasal devletlerin kaydettiği bu tür ilerlemeler, ne hikmetse bir tek ABD hükümeti tarafından fark edilir. Kolombiya özelinde ise bu görev, Dışişleri Bakanı Colin Powell tarafından yerine getirildi, *Memorandum*, (1 Mayıs 2002).

adına hevesle bu koalisyona dahil olan Rusya, Çin ve diğer ülkeler– bir araya getirmesi gibi gerçekler hususunda, fark edilir bir hassasiyet söz konusu değildir. Kabil'in teröre karşı savunulması bir terörist devletin elinden (Britanya), ABD Dışişleri Bakanlığı ve medyasına göre, terörle mücadelede ortaya koyduğu "pozitif deneyimler" nedeniyle bu göreve layık görülen başka bir terörist devletin, Türkiye'nin eline geçtiğinde kimse kılını dahi kıpırdatmadı. Brookings Institution tarafından yapılan bir çalışmada izah edildiği kadarıyla, Türkiye "Washington'ın teröre karşı yeni savaşında önemli bir müttefik"e dönüşmüştü. Son yıllarda "terörist şiddetle mücadele ettiği" için "bu tehdidi ortadan kaldırmaya dönük yeni küresel girişimin şekillendirilmesinde özel bir yere konumlandırıldı."[9]

Aktardığımız az sayıdaki örnek –ki daha pek çokları verilebilir– Washington'ın devlet güdümündeki uluslararası terörizm içerisindeki rolünün, "teröre karşı savaş"ın iki evresi arasındaki dönemde belirgin bir değişim olmaksızın, karşıt tepkilerle birlikte devam ettiğini ortaya koymaktadır.

"Teröre karşı savaş"ın ilk evresinde olduğu gibi, devlet destekli uluslararası terörizmin çok daha yakın tarihteki istismarları hakkında da, belli başlı insan hakları örgütleri ve diğer güvenilir kaynaklardan bolca bilgi temin edilebiliyordu ki ideolojik olarak servis edilebilir bir hikâyeye sahip oldukları durumda bu örgüt ve kaynaklara bilhassa rağbet gösteriliyordu. Fakat burada durum kesinlikle böyle değil. Dolayısıyla da gerçekler görmezden geliniyor, görmezden gelmenin imkânsız olduğu durumdaysa, ufak kusurlar yahut izlediğimiz doğruluk yolundan kasıtsız sapmalar olarak bir kenara atılıyor. Bu konuda sergilenen performans, ABD ve müttefiklerinin Türkiye, Kolombiya, Doğu Timor ve

9. Judith Miller, *New York Times*, 30 Nisan 2000, s. 1. Makale, Dışişleri Bakanlığı'nın terörle ilgili en son raporunu yorumsuz bir biçimde aktarmaktadır ki rapor ayrıca diğer iki büyük terörist devleti (Cezayir ve İspanya) terörle mücadelede gösterdikleri başarılar nedeniyle diğerlerinden ayrı tutmaktadır. Steven Cook, "U.S.-Turkey Relations and the War on Terrorism", Analysis Paper No. 9, *America's Response to Terrorism*, 6 Kasım 2001, Brookings.

diğer yerlerde oynadığı rolün örtbas edilmesinin zorunlu bir hal aldığı, fakat bir yandan da "zalimliği bitirmeye kararlı idealist Yeni Dünya" liderlerinin, insan hakları ve özgürlüğü savunmak gayretiyle tarihte ilk kez kendilerini "ilke ve değerler"e adamalarıyla birlikte, Washington'ın dış politika alanında bir "aziz ışıltısı" ile girdiği "asil evre" için övüldüğü 1990'larda bilhassa etkileyiciydi. Bu şiddetli selin hiç utanmadan akabilmiş olması yeterinde şaşırtıcıdır; söz konusu on yılın en vahim suçlarından bazılarına iştirak eden aynı azizvari figürlerin bu selin akışına engel olmaması karşısında Jonathan Swift'in bile dili tutulurdu.[10]

"Teröre karşı savaş"ın ilk evresinin Orta Amerika'da elde ettiği başarılar, alakadar olunan ikinci büyük bölge olan Ortadoğu/Akdeniz'de de tekrarlandı. Lübnan'da, Filistinli mülteciler ABD destekli terör operasyonlarıyla bastırıldı, Lübnan toplumu ise çok daha büyük bir travmaya maruz kaldı. 1982 İsrail işgali sırasında yaklaşık 20.000 kişi öldürüldü; Lübnan'ın işgal altında olduğu sonraki yıllarda İsrail Savunma Kuvvetleri (İSK) ve paralı askerlerinin yaptıkları zulümlerde daha da fazla insan öldü ve bu mezalim yüz binlerce insanı yerinden eden, yüzlercesini öldüren İsrail'in düzenli saldırılarıyla 1990'lar boyunca devam etti. Lübnan hükümeti, 1982 işgalinden sonra toplam 25.000 kişinin öldürüldüğünü duyurdu. Dahası İsrailli yetkililerin de (ABD'ye yönelik propaganda haricinde) teslim ettikleri üzere, yaşanan olaylarda nefsi müdafaa nadiren geçerli bir mazeretti. ABD'nin desteği süreç boyunca istikrarlı ve kararlı bir biçimde devam etti.

İsrail'in işgali altındaki bölgelerde, terör ve baskı 1980'ler boyunca giderek arttı. İsrail, değerli toprakları ve kaynakların çoğunu ele geçirmek suretiyle işgal altındaki bölgelerin gelişmesine engel oldu, bir yandan da yerli nüfusu izole ve çaresiz

10. 8. nottaki referanslara bakınız. "Teröre karşı savaş"ın mevcut evresiyle ilgili daha kapsamlı bir yorum için bkz. bana ait olan *9–11* (*Seven Stories*, 2001) [*11 Eylül*, Çev. Dost Körpe, Om Yay., 2002] ve *Worlds in Collision* (Ken Booth ve Tim Dunne, der., Palgrave, 2002) ile *Terrorism and International Justice* (James Sterba, der., Oxford, 2002) içerisinde yer alan makalelerim.

bir halde bırakacak yerleşim projelerini hayata geçirdi. Plan ve programlar hayati bir biçimde ABD'nin askeri, ekonomik, diplomatik ve ideolojik desteğine bağlıydı.

35 yıllık askeri işgalin ilk günlerinde Moşe Dayan –ki kendisi Filistinlilerin içinde bulunduğu durum karşısında en anlayışlı olan İsrail liderlerinden biriydi– kabinedeki meslektaşlarına İsrail'in Filistin'e şöyle demesi gerektiğini salık veriyordu: "Birer köpek gibi yaşayacaksınız, istemeyen herkes çekip gidebilir."[11] Bu tür uygulamaların çoğunda olduğu gibi işgalin alametifarikası, bilindik tabirle "kafalarını kaldırmamayı" öğrenmek zorunda olan "Arabuşimler"in (aşağılama anlamında kullanılan zenci ve Yahudi'nin muadili) aşağılanması ve değersizleştirilmesiydi. Yirmi yıl önce, yerleşimci/ İSK şiddetinin yaşandığı ilk olaylardan biriyle ilgili değerlendirmelerde bulunan siyaset bilimci Yoram Peri, bir milyon genç İsraillinin dörtte üçünün askerlik hizmetinde öğrendiği şeyin şu olduğunu esefle dile getiriyordu: "Ordunun görevi yalnızca savaş meydanında yabancı bir orduya karşı devleti savunmak değil, aynı zamanda sırf Tanrı'nın bize vaat ettiği topraklarda yaşayan birer Arabuşim oldukları için masum insanların sahip oldukları hakları ortadan kaldırmaktır." Böylece bu "iki ayaklı hayvanat"ın yapabileceği tek şey (Başbakan Menahem Begin), "bir şişenin içindeki uyuşturulmuş hamamböcekleri gibi oradan oraya koşuşturmak" olacaktı (Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan). Eitan'ın amiri, Lübnan'ın işgali ile Sabra-Şatila katliamlarını henüz hayata geçirmiş olan Ariel Şaron ise göstericilerle başa çıkabilmenin yolunun "testislerini kesmek" olduğunu söylüyordu. Ana akım Yahudi medyası, "fethedilen topraklardaki [İSK ve yerleşimcilerin gerçekleştirdiği] terörist eylemlere dair detaylı haberler" yayımlıyordu ve bunlar savaş yanlısı olanlar da dahil önde gelen siyasi figürler tarafından Başbakan Begin'e sunuluyordu. Bu haberler arasında, Arabuşimleri

11. Yossi Beilin, *Mehiro shel Ihud* (Revivim, 1985), 42; İşçi Partisi liderliğindeki bakanlar kurulu tutanaklarıyla ilgili önemli bir değerlendirmedir. Sonraki gelişmelerle ilgili detaylar için bkz. bana ait olan *Fateful Triangle* (*FT*) (South End Press, 1983; güncellenmiş basım 1999), 4. 5.1. 3. ve 5. bölümler.

birbirlerinin üzerine işemeye veya dışkılamaya, yerde sürünerek "Yaşasın İsrail Devleti" diye bağırmaya ve toprağı yalamaya yahut da Holokost Günü'nde "toplama kamplarında hayatını kaybeden Yahudilerin anısına" ellerine numaralar yazmaya zorlamak gibi rutin aşağılayıcı uygulamalar da yer alıyordu. O tarihten bu yana uygulanan ve sonraları Şaron'un 2002 Nisan'ındaki işgali sırasında tekrarlanan bu tür eylemler, İsrail halkının büyük bir kısmı için utanç kaynağı olmuştur.

Saygıdeğer bir insan hakları aktivisti ve hukuk uzmanı olan Raja Şehadah, bundan yirmi yıl önce işgal altındaki Filistinlilerin önünde çok az seçenek olduğunu yazıyordu: "Bu şekilde yaşarken, şu iki ayartıcı durum ile sürekli olarak mücadele etmek, bir yandan gardiyanın sizin için yaptığı plana uyuşuk bir çaresizlik içerisinde boyun eğmeye, diğer yandansa gardiyana ve kendinize, yani mahkûma karşı hissettiğiniz yakıcı nefretin sizi delirtmesine karşı direnmek zorundasınız." Bunun tek alternatifi, öfkesini denetim altında tutup her şeye sessizce katlanan bir "*samidin*" olmaktır.

İsrail'in en tanınmış yazarlarından Boaz Evron, işgal tekniğini kısa ve öz bir biçimde şöyle tanımlıyordu: "tasmalarını kısa tutmak", "kırbacın hemen başlarının üzerinde olduğunu" bildiklerinden emin olmak. Bu, girişilecek bir kıyımdan çok daha mantıklıdır çünkü "Bu kadar korkunç olan ne? Kimse öldürülmüyor ya!" diye sorabilecek medeni bir ahali "bunu sükûnetle kabul edebilir."

Evron'un iğneleyici eleştirisi son derece isabetlidir ve doğruluğu defalarca ispatlanmıştır ki bu konudaki en dikkat çekici olay, Nisan 2002'de Şaron'un işlediği en son savaş suçlarının, İsrail yanlısı lobi tarafından gayet mahirane bir biçimde, ABD haricindeki bütün dünyanın kökü kazınmaz bir antisemitizm ile yönetiliyor olduğu gerçeğinin bir ispatına dönüştürülmesidir. Öne sürülen kanıtsa şudur; büyük bir kıyımın yaşanacağından duyulan başlangıçtaki korkuların temelsiz olduğu ortaya çıkmıştır ve gerçekte yaşanan tek şey Cenin mülteci kampı, eski Nablus kenti ve Ramallah'taki kültür merkezi ve sivillere ait

diğer kurumların yıkılması olmuştur; buna bir de her zamanki yakışıksız aşağılamalar, yüz binlerce masum insanın toplu olarak acımasızca cezalandırılması ile eğitimli Amerikalıların ve çoğu İsraillinin "sükûnetle kabul edebileceği" türde başka ufak tefek olaylar eşlik etmiştir. Şüphesiz ki Saddam Hüseyin'in İsrail veya ABD'de benzer eylemler gerçekleştirmesi durumunda, buna yalnızca Iraklılardan nefret eden histerik bir ırkçı karşı çıkardı.

Çoğu zaman tekil olaylar teröre karşı benimsenen hâkim tavrı genel resimden çok daha çarpıcı bir biçimde ortaya koyar. "Şeytani terörizm belası"nın en canlı ve hatırda kalıcı örneği, 1985 yılının Ekim ayında *Achille Lauro*'nun kaçırılması sırasında, tekerlekli sandalyeye mahkûm kötürüm bir Amerikalı olan Leon Klinghoffer'in vahşice öldürülmesi vakasıdır. İşlenen vahşet bağlamında, teröristlerin bu kaçırma olayını, İsrail'in bir hafta önce Amerika'nın desteğiyle Tunus'u bombalaması ve herhangi bir makul mazeret olmaksızın 75 Tunuslu ve Filistinliyi öldürmesine misilleme olarak gerçekleştirdikleri yönündeki iddialarının herhangi hafifletici bir etkisi olmamıştır. Britanyalı gazeteciler Şaron'un saldırısı sonrasında Cenin mülteci kampında "dümdüz edilmiş tekerlekli sandalye kalıntıları" bulunduğunu haberleştirdiklerinde ise gösterilen tepki bundan çok farklıydı. Gördüklerini, "tamamen parçalanmış, tıpkı çizgi filmlerdeki gibi dümdüz edilmiş" sözleriyle tarif ediyorlardı: "Yıkıntıların ortasında kırılmış bir beyaz bayrak duruyordu." Sakat bir Filistinli olan Kemal Zughayer, "tekerlekli sandalyesiyle yola ulaşmaya çalıştığı sırada vurularak öldürüldü. İsrail tankları cesedin üzerinden geçmiş olmalı, çünkü [bir arkadaşı] onu bulduğunda, bir ayağı ve iki kolunun olmadığını ve suratının parçalanmış bir halde olduğunu aktardı."[12] Bu olay Amerika'da haberleştirilmeye dahi değer bulunmadı ve şayet haberleştirilseydi bile bir dizi antisemitizm suçlamasıyla inkâr edilecek ve muhtemelen tarziye ve tekzipleri beraberinde getirecekti. Şayet doğruluğu kabul edilseydi de, işlenen suç *Achille Lauro* olayında yaşanan vahşetin aksine

12. Justin Huggler ve Phil Reeves, *Independent*, 25 Nisan 2002.

meşru bir misilleme eylemi kapsamında yaşanan kasıtsız bir hata olduğu gerekçesiyle yok sayılacaktı. Kemal Zughayer, Leon Klinghoffer'in aksine terörizm yıllıkları içinde yer almayacaktır.

Bu tür örnekleri çoğaltmak ziyadesiyle mümkündür. Nasıl ki yüzyıllar içerisinde insanoğlunun giderek artan bir biçimde "salt şeyler"den ayırt edilmesi gerekiyorsa, ABD'nin müttefiklerinin de postalları altında çiğnedikleri Arabuşimlerden ayrıştırılması gerekmektedir.

İsrail'in eski istihbarat şefi ve askeri yönetimin ilk yıllarında üst düzey yetkililerden biri olan Shlomo Gazit, 1985 işgalini bir "başarı hikâyesi" olarak tanımlıyordu. Halk herhangi bir sorun yaratmıyordu. Onlar kafalarını kaldırmayan *samidin*'lerdi. Esas hedefe ulaşılmıştı: "bölge sakinlerinin, bölgenin siyasi geleceğinin şekillendirilmesine iştirak etmeleri"ne veya "İsrail ile olan ilişkilerde bir paydaş olarak görülmeleri"ne engel olmak. Bu da beraberinde zorunlu olarak "her tür siyasi örgütlenmenin mutlak surette yasaklanması"nı getiriyordu, "zira siyasi aktivizme veya örgütlenmeye izin verilmesi halinde, bunların liderlerinin siyasi meselelerde potansiyel iştirakçiler olacakları gayet açıktı." Benzer türde kaygılar, "bölge sakinleri açısından müzakerelerde bir tartışma hattı oluşturabilecek veya Filistin Arap liderliğinin bölge haricinde bir kanal bulmasına yarayacak her tür inisiyatif ve girişimin ortadan kaldırılması"nı gerektiriyordu. Temel prensip, sonraları cumhurbaşkanlığı da yapacak olan tanınmış İsrailli diplomat Haim Herzog tarafından 1972 yılında şu şekilde ilan edilmişti: "Filistinlilerin bir yer, herhangi bir konuda bir duruş veya görüş sahibi olabileceklerini inkâr etmiyorum... Ancak binlerce yıldır ulusumuzun elinde kutsanmış olan bu topraklarda, onları herhangi bir konuda paydaş olarak görmeye kesinlikle hazır değilim. Zira bu toprağın Yahudileri için herhangi bir paydaş söz konusu olamaz."[13]

Sponsorlar açısından sorun yalnızca uyuşturulmuş hamamböceklerinin duydukları "yakıcı nefret ile delirmeleri" ve ka-

13. Beilin, *Mehiro shel Ihud*, 147.

falarını kaldırarak gardiyanlarına düşman olmaları halinde ortaya çıkar. Bu durumda uygulanacak ceza, veznedar onay verdiği sürece her zaman için yaptırımdan muaf olan, aşırı bir barbarlık seviyesine çıkacak denli ağırdır. Birinci *İntifada*'nın patlak verdiği 1987 yılının Aralık ayına kadar, bölgede yaşayan Filistinliler son derece sessiz ve bastırılmış bir haldeydi. İşgal altındaki bölgelerde nihayet kafalarını kaldırdıklarındaysa, İSK, (paramiliter güçleri andıran) Sınır Devriyesi ve yerleşimciler, bir anda büyük bir terör ve barbarlık nöbetine tutuldular.[14]

ABD'de yayımlanan haberler yetersizdi. Washington FKÖ ve diğerlerinin siyasi bir çözüm için yaptıkları teklifleri yiğitçe "görmezden geldiğinde", basın ve yorumcular da buna genel olarak sadık kaldılar. Meselenin uluslararası alanda alay konusu haline gelmesiyle birlikte Washington nihayet FKÖ ile görüşmeye razı oldu; bunun için öne sürdüğü, entelektüel camia ve medya tarafından da sorgulanmadan kabul gören çocukça bahane ise FKÖ'nün pes etmiş ve süklüm püklüm bir biçimde ABD'nin haklı tutumunu kabul etmeye razı olmuş olmasıydı. Yapılan ilk toplantıda (ki yalnızca İsrail ve Mısır'ın ana akım medyasında yer verildi, ABD'de bahsi dahi geçmedi) Washington, FKÖ'nün askeri işgal altındaki bölgelerde gerçekleştirdiği, "İsrail'e karşı girişilmiş terörist eylemler olarak gördüğümüz" ve "[onun] güvenlik ve istikrarına zarar vermeyi" amaç edinen "ayaklanmalar"a son verilmesini talep etti. Burada "terörizm"e başvuran taraf işgalci ordu değildir; ABD hükümetinin öncelikleri göz

14. Üst komuta kademesi tarafından verilen emirler doğrultusunda ve fiili bir cezasızlıkla gerçekleştirilen dehşet verici şiddet eylemleriyle ilgili, İsrail'deki Yahudi basınında yer alan haberler için bkz. bana ait olan *Necessary Illusions* (South End Press, 1989), Ek 4.1 [*Medya Gerçeği*, Çev. Abdullah Yılmaz, Osman Akınhay, Everest Yay., 2012]. Ayrıca bkz. Yahudi basınında yayımlanan kimi kişisel gözlemlerin de yer aldığı *FT*, 8. Bölüm. Bkz. Boaz Evron, *Yediot Ahronot*, 26 Ağustos 1988. Evron bir Kibbutz dergisinde, vahşeti teyit eden çok daha korkunç delillerle karşılaşıncaya kadar, olaylara şüpheyle yaklaşmıştır. Kapsamlı bir tartışma ve analiz için bkz. Zachary Lockman ve Joel Beinin, der., *Intifada* (South End Press, 1989); Joost Hiltermann, *Behind the Intifada* (Princeton, 1991); Patricia Strum, *The Women are Marching* (Lawrence Hill, 1992).

önüne alındığında, işgalcinin uyguladığı şiddet meşrudur; tıpkı Lübnan'da olduğu gibi. Burada kabahatli olan, kafalarını kaldırmaya cüret edenlerdir. Başbakan Rabin Peace Now liderlerini, "düşük seviyeli" ABD-FKÖ müzakerelerinin amacının İsrail'e *İntifada*'yı "ağır askeri ve iktisadi baskılar" ile ezebilmesi için gereken zamanı tanımak olduğu konusunda bilgilendiriyor ve onlara Filistinlilerin "kırılacağı"nın garantisini veriyordu.

Her zaman olduğu gibi şiddet işe yaramıştı. Filistinliler gerçekten "kırıldıklarında" ve *samidin* durumuna geri döndüklerinde, ABD'de dile getirilen endişeler diğer örneklerde olduğu gibi –Evron'un daha önce alıntıladığımız analizini bir kez daha doğrular bir biçimde– azalmıştı.

Olaylar 1990'lar boyunca, bu kez "Oslo barış süreci" çerçevesi dahilinde aynen devam etti. Gazze Şeridi'nde birkaç bin Yahudi yerleşimci, yüzme havuzları, balık yetiştirme havuzları ve bölgenin yetersiz su kaynaklarını ellerinde bulundurmaları nedeniyle uygulayabildikleri başarılı tarım politikaları ile lüks içinde bir yaşam sürüyor. Bir duvarın ardına hapsedilmiş, denize veya Mısır'a erişimleri engellenmiş, güvenliği sağlamak yerine ağır ve aşağılayıcı bir cezalandırma yöntemi olarak işlev gören İSK bariyerini aşmak için yürümek veya yüzmek zorunda olan bir milyon Filistinli ise sefalet içerisinde ancak hayatta kalabiliyor. Yaşadıkları zindanda bir yerden bir yere gitmeye kalktıkları durumda ise çoğu kez üzerlerine ateş açılıyor. Ünlü köşe yazarı Nahum Barnea, Gazze'nin İsrail için bir "ceza sömürgesi"ne, "şeytan adası Alcatraz"a dönüştüğünü yazıyor.

Koşullar, tıpkı Orta Amerika'da olduğu gibi, 1990'lar boyunca sürekli olarak kötüleşti.[15] 2000 yılı yazında Camp David zirvesinde Clinton-Barak tarafından ortaya konan öneriler, "yüce gönüllü" ve "cömert" oldukları gerekçesiyle haddinden fazla övüldü, gerçi bunların bir iyileşme vaadinde bulunduklarını

15. Bkz. Mouin Rabbani, Sara Roy ve diğerlerinin makaleleri, Roane Carey, der., *The New Intifada* (Verso, 2001) içinde [*Yeni İntifada: İsrail'in Apartheid Politikasına Direnmek*, Çev. Ebru Kılıç, Everest Yay., 2002]; ve Roy, *Current History*, Ocak 2001.

teslim etmek gerekir. Filistinliler o günlerde, Batı Şeria'daki çoğunluğu son derece ufak, 200'ün üzerinde dışa kapalı yerleşim bölgesine hapsedilmiş durumdaydı. Clinton ve Barak, bir yüce gönüllülük örneği sergileyerek bu sayının, birbirlerinden ve Filistin yaşamı, kültürü ve iletişiminin merkezi konumunda olan Doğu Kudüs'ten koparılmış üç kantona indirilmesi önerisinde bulundular. Böylelikle Filistin varlığı, Barak'ın Dışişleri Bakanı'nın Oslo sürecinin hedefi olarak ortaya koyduğu üzere "daimi" bir hal arz edecek "neo-sömürgeci bir bağımlılık" halini alacaktı ki bu da Moşe Dayan'ın otuz yıl önce işgalin "daimi" olacağı yönündeki gözlemlerini pekiştirmiş oluyordu. 2002 yılı yazında halkı içeriye hapsetmek amacıyla Gazze modelini temel alan bir duvar inşa ediliyordu; içerideki bariyerlerin aşılması ise ancak -tabii eğer aşılabilirse- hastanelere ulaşmaya, akrabalarını ziyaret etmeye, iş bulmaya, ürünlerini bir yerden bir yere götürmeye veya zindan içerisinde bir şekilde hayatta kalmaya çalışan insanların taciz edilip bilinçli olarak aşağılanmalarıyla geçen uzunca bir sürenin ardından mümkün olacak. Bu tür önlemlerin Washington'ın vasal rejiminin uzun bir süre boyunca keyfini sürdüğü şiddet ve terör tekelini yeniden tesis etmesi halinde, Batı Şeria'da uygulanan bu politika da elbette bir başarı addedilecek.

Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) 2002 yılı ortasında, "İsrail'in işgali altında yaşayan ailelerin giderek artan şekilde öğün atlamak ve gıda alımını azaltmak zorunda kalmasıyla birlikte" açlık ve yetersiz beslenme tehlikesiyle karşı karşıya kalan yarım milyon Filistinliyi besleyecek bir program için bağış talebinde bulundu; WFP, İsrail'in "ceza sömürgesi" içerisinde inşa ettiği sekiz kanton arasındaki özgür mal transferine engel olmaya devam etmesi halinde, durumun daha da kötüleşeceği konusunda uyarıyordu.[16]

Tıpkı Gazze modelinde olduğu gibi, Batı Şeria duvarı da "yarı geçirgen" olacak. Yani İSK, Yahudi yerleşimciler ve yabancı

16. Brian Whitaker, *Guardian*, 22 Mayıs 2002.

turistler her iki yönde de özgürce girip çıkarken, yöneticiler için hayatları "hiçbir değer" ifade etmeyen "salt şeyler" bunu yapamayacaklar.

Hayatları değer taşıyan insanlara dokunulmadığı müddetçe, kurbanlarının kaderi görmezden gelinebilir. Kafalarını kaldırırlarsa, itaat konusunda eğitilmeleri gerekir. Şiddet genellikle ilk akla gelen yoldur, zaten devlet güdümündeki uluslararası terörizmin bu denli gemi azıya almış bir musibet olmasının nedeni de budur. Bunun başarısız olduğu durumdaysa başka yöntemlerin düşünülmesi gerekir. Birinci *İntifada* sırasında, İsrail terörünün fanatik destekçileri bile, yüksek maliyetlerden ötürü İsrail'in kısmen geri çekilmesi çağrısında bulunmaya başlamıştı. İkinci *İntifada*'nın ilk zamanlarında yüzlerce Filistinlinin öldürülmesi ve uygulanan geniş kapsamlı toplu cezalandırmalar, yeni helikopterlerin ve başka terör silahlarının satın alınmasına engel olmadı, fakat *İntifada*'nın kontrolden çıkıp bizatihi İsrail'e ulaşmasıyla birlikte yeni adımların atılması zorunlu bir hal aldı. Öyle ki Başkan Bush, nihai bir Filistin devleti "vizyon"unu büyük bir tezahüratla ilan ediyor ve bundan kırk yıl önce salt siyahların yönettiği bir devlet "vizyon"uyla yetinmeyip bunu fiilen hayata geçirmiş olan Güney Afrikalı ırkçıların duruşuna (aşağıdan) yaklaşmış oluyordu.

Nihai devletin nasıl ve nerede kurulacağı ise ucu açık bir soru olarak kaldı. Çoğunluk Partisi lideri Dick Armey, "yeni bir Filistin devleti kurmak için gereken toprak, mülkiyet ve fırsat"a ziyadesiyle sahip "birçok Arap ulusu" olduğunu ileri sürüyor; nitekim ona göre İsrail "bütün Batı Şeria'yı ele geçirmeli" ve "Filistinliler orayı terk etmeli." Mevkidaşları ise New York ve Los Angeles'ta yığınla Yahudi yaşadığına ve dünyanın en zengin ülkesinin birkaç milyon Yahudi'ye daha kucak açmasının herhangi bir sorun yaratmayacağına ve meselenin böylelikle hallolacağına dikkat çekiyorlar. Spektrumun tam ters ucunda yer alan Anthony Lewis'e gelince, o da Oslo anlaşmalarını imzalamaya gönüllü, "entelektüel dürüstlük timsali", "duygularına yenilmeyen eski asker" İzak Rabin'i övüyor. Fakat Rabin'in aksine

İsrail sağ kanadı, "Filistinlilere –kendi ufak, silahsız, yoksul ve İsrail'in hâkimiyetindeki mevcut devletlerinden farklı olarak, kendilerine ait– bağımsız bir devlet kurma hakkı tanıyan her tür çözüme karşı çıkıyor" "Meselenin özü" budur ve Rabin'in asil vizyonu başarısızlığa uğrarsa, barış süreci de çökecektir.[17]

Bu arada devlet terörü, kabul gören bir kontrol mekanizması olmaya devam ediyor. *İntifada*'nın ilk günlerinde İsrail sivil hedeflere saldırmak için ABD helikopterlerini kullanarak düzinelerce insanı öldürdü veya yaraladı. Clinton'ın buna yanıtı, İsrail'e on yılın en büyük askeri helikopter sevkıyatını yapmak oldu ve İsrail bunları siyasi suikastlar ve diğer terör eylemleri için kullanmaya başladığı zaman da sevkıyata devam etti. ABD, mevcudiyetleri muhtemelen şiddeti azaltacak olan uluslararası gözlemcilerin bölgeye girmelerine mütemadiyen karşı çıktı. Aralık 2001'de Bush yönetimi, Güvenlik Konseyi'nin bölgeye gözlemcilerin sevk edilmesi kararını veto etmesinin yanı sıra, İsrail'in Dördüncü Cenevre Sözleşmesi ile ilgili "vahim ihlalleri"ni ortadan kaldırmaya dönük uluslararası girişimleri baltalamak suretiyle "terörü artırmak" yönünde bir adım daha attı (ki başkana göre bu Arafat'ın suçuydu). Genel tavır, başkanın Arap-İsrail çatışmasıyla ilgili en önemli siyasi beyanında da ifade edilmektedir (24 Haziran 2002): Temel alınan ilke, ABD tarafından yürütülen diplomatik sürece yalnızca "terör tehdidi oluşturmayan liderler"in katılmasıdır. Ariel Şaron bu koşulu otomatikman sağlamaktadır ve görünen o ki Şaron ile ilgili bu gerçek üzerine herhangi bir yorum yapılmamıştır, gerçi başkan Şaron'u "bir barış adamı" ilan ettiğinde –ki kendisinin 50 yıllık terörist zulümler sicili bütünüyle bunu kanıtlamaktadır– yüzünü ekşiten bazı insanlar olmuştur. Tanım gereği, başka hiçbir ABD lideri bu denli büyük bir terör tehdidi oluşturmamıştır. Nitekim büyük patronun, başvurdukları şiddet ve baskıyı tıpkı geçmişte olduğu gibi yalnızca diğer iki ayaklı hayvanata karşı

17. Armey, CNBC, "Hardball", 1 Mayıs 2002. Lewis, "Solving the Insoluble", *New York Times*, 13 Nisan 1998. Rabin, tıpkı görev başındayken Şimon Peres'in de yaptığı gibi, bir Filistin devleti kurulması ihtimalini reddetmektedir.

uygulamaları yönündeki talebini –ki Oslo yılları boyunca bu pratikler ABD-İsrail ittifakının destek ve övgüsüne mazhar olmuştu– yerine getirmek zorunda olan tek taraf Filistin liderleridir. Bu misyondan çark etmeleri veya kontrolü yitirmeleri durumunda ortadan kaldırılmaları ve yerlerine tercihen, doğru insanın kazanması durumunda "serbest" olarak adlandırılacak seçimler aracılığıyla gelecek daha güvenilir kuklaların getirilmesi gerekmektedir.

Terörle ilgili temel prensiplerin, dürüst devlet adamları tarafından bir nebze olsun açık yüreklilikle ortaya konduğu da vakidir. Örneğin Winston Churchill Birinci Dünya Savaşı'ndan önce parlamentoya şu şekilde seslenmişti:

> Biz, masum bir geçmişe ve mahdut bir mirasa sahip genç bir halk değiliz. Dünyanın servet ve ticaretinin başlı başına nispetsiz bir hissesini... biz zapt ettik. Toprak anlamında istediğimiz her şeye ve esas itibariyle şiddetle elde edilen, büyük oranda zorla sürdürülen ve bizim dışımızdakilere çoğunlukla daha az makul görünen büyük ve görkemli bir servetin kimse tarafından rahatsız edilmeden keyfini sürme iddiasına sahibiz.

ABD ve Britanya'nın 1945'te elde ettiği zaferin ardından Churchill kendi gerçekçi gözlemlerinden makul sonuçlar çıkarmıştı:

> Dünyanın idaresi, kendisi için sahip olduğundan daha fazlasını istemeyen doymuş uluslara emanet edilmelidir. Eğer dünyanın idaresi aç ulusların elinde olsaydı, her zaman için tehlike söz konusu olurdu. Oysaki hiçbirimizin daha fazlasını istemek için herhangi bir nedeni yoktu. Barış, kendi halinde yaşayan ve hırslı olmayan halklar tarafından korunacaktı. Sahip olduğumuz güç, bizi diğerlerinin üzerinde bir yere yerleştirdi. Bizler, kendi meskenlerinde huzur içinde ikamet eden zengin adamlar gibiydik.[18]

---

18. Clive Ponting, *Churchill* (Sinclair-Stevenson, 1994), 132; Churchill, *The Second World War*, 5. Cilt (Houghton Mifflin, 1951), 382 [*2. Dünya Savaşı Hatıraları* (*5. Cilt: Savaştan Savaşa*), Çev. Mehmet Ali Yalkın, Örgün Yay., 2004].

"Büyük ve görkemli bir servet"e yine pek nazik olmayan yollarla kavuşmuş olanlar, Churchill'in ilkelerini gayet iyi anlamaktadır. Kennedy ve Reagan yönetimleri, ABD siyasi spektrumunun iki ayrı kutbu olarak görülmekle birlikte bu konuda birbirlerine benzerler. Her ikisi de servetlerinin keyfini başkaları tarafından rahatsız edilmeden sürmek arzusunda olan zengin adamlara itaat edilmesini teminat altına almak için teröre başvurulması gerektiğini kabul ediyordu. Göreve gelmesinden yalnızca birkaç ay sonra Kennedy, Fidel Castro ortadan kaldırıncaya kadar "dünyanın bütün vahşetleri"nin Küba üzerine salınmasını emretmişti. Büyük ölçekli terör eylemleri, Kennedy görevde olduğu süre boyunca devam etti; uğradığı suikasttan tam on gün önce, yeni ve kapsamlı terör operasyonlarına onay vermişti. Nedenleri oldukça açık ve netti. Kübalılar kafalarını kaldırmışlardı; daha da kötüsü "toplumsal ve iktisadi koşulların... resmi otoriteye karşı muhalefete davetiye çıkardığı" Latin Amerika'nın diğer bölgelerinde, "ajitasyon ve radikal değişimleri teşvik etme" potansiyeli taşıyan bir "emsal ve genel uyaran" işlevi görüyorlardı. Önemli olan şey, Castro'nun ne yaptığı değildi; Kennedy'nin münevverlerine göre "bir bütün olarak bu rejimin varlığı... ABD'ye meydan okumanın elde ettiği başarı"yı, Kuzey Devi'nin iradesine boyun eğme ilkesini temel alan ve "yarımkürede neredeyse yarım yüzyıldır yürürlükte olan bütün politikalarımızın hükümsüzlüğü"nü temsil ediyordu. Kennedy'nin danışmanları yeni göreve gelmiş olan başkanı, Castro'nun oluşturduğu esas tehdidin "kendi bildiğini okumak yönündeki fikirlerinin yayılması" olduğu konusunda uyarırlar. Bu bilhassa büyük bir tehlike arz etmektedir, zira "toprağın ve ulusal servetin diğer biçimlerinin bölüşümü, büyük oranda mülk sahibi sınıfları kayırmaktadır... [ve] Küba devrimi örneğiyle tahrik edilmiş olan ve temel sosyal haklardan mahrum olan yoksul kesimler, şimdi makul bir yaşam için daha fazla imkân talep etmektedir."[19]

19. Piero Gleijeses, *Conflicting Missions* (University of North Carolina, 2002), 16, 22, 26. Gleijeses, JFK, CIA ve Dışişleri'nin bu ifadelerini, ortaya çıkarılan gizli belgelerden alıntılamaktadır, *Foreign Relations of the United States*, 1961-63, XII. Cilt, American Republics, 13 vd.

İyi bir örneğin teşkil ettiği tehdit olmasaydı da, "ABD'ye meydan okumanın elde ettiği başarı" hoş görülemezdi. "İtibarın idame ettirilmesi", genel itibariyle devlet idaresinin en önemli ilkesi ve uygulanacak politikalar için klasik ve resmi bir gerekçedir. Eğer dünya olması gerektiği gibi korkutulmuşsa, bu net bir kârdır. Reagan'ın planlamacıları Avrupa'yı Washington'ın "teröre karşı savaşı"na makul bir hevesle iştigal etmemeleri halinde "çılgın Amerikalılar"ın "kendi bildiklerini okuyacakları" konusunda uyarmıştı. Basın ise bu cesur tavrı, Avrupalı "muhallebi çocukları"nı hizaya soktuğu gerekçesiyle alkışlamıştı. Clinton'ın Strateji Komutanlığı (STRATCOM), "tasarladığımız ulusal persona'nın bir kısmı"nın, "potansiyel olarak 'kontrol edilemez'" birtakım unsurlara sahip "irrasyonel ve intikamcı" bir güç olması gerektiğini salık veriyordu.

Önde gelen uluslararası ilişkiler uzmanları 1980'lerden beri, ABD'nin birçokları tarafından "haydut bir süper güç" olarak algılandığı ve kendi mevcudiyetlerine bir tehdit olarak görüldüğü konusunda uyarıyorlar. Oysaki korkuyu ve itaati teşvik ettiği sürece, bu son derece lehte bir durumdur.

Birçoğu Reagan yıllarından kalmış olan bugünün politika yapıcıları, tereddütsüz bir biçimde bu tavrı benimsemiş durumdadır. Suudi Prens Abdullah, 2002 yılının Nisan ayında gerçekleştirdiği ABD ziyaretinde, Washington'ın İsrail'in uyguladığı terör ve baskıya destek verirken Arap dünyasındaki müttefikleri nezdinde yol açtığı sıkıntılara dikkat çekmek istediğinde, kendisine açık açık bu kaygılarının hiçbir önemi olmadığı iletildi. Yetkililerden biri şöyle diyordu: "Maksat şunu anlatmaktı: Şayet kendisi Çöl Fırtınası'nda bizim güçlü olduğumuzu düşünüyorsa, biz bugün on kat daha güçlüyüz. Amaç, Afganistan'da olanların yeteneklerimizle ilgili ortaya koyduğu şeyler hususunda ona bir fikir vermekti."

Savunma Bakanlığı'nın en üst kademesinde hâkim olan düşünce yapısı, bakanlığın eski üst düzey çalışanlarından, aynı zamanda mutedil bir Washington *think-thank*'i olan Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi'ni de yönetmiş olan Jay Farrar

tarafından şu şekilde özetleniyordu: ABD'nin "dünyanın belirli bir bölgesinde bilhassa sert ve güçlü durduğu ve kararlılıkla hareket ettiği durumda, dünyanın geri kalanı bizimle birlikte hareket edecek, gücümüz nedeniyle bize saygı duyacak ve bize bulaşmayacaktır."[20]

Kısacası, kaybolun! Başkanın dediği gibi ya bizimlesinizdir ya da bize karşı ve şayet bizimle değilseniz, un ufak olursunuz! Bu nedenle Afganistan gibi ülkeleri bombalıyoruz: dik kafalılara yolumuza biri çıktığında neler yapabileceğimiz konusunda bir ders vermek için. Bunun terörizm açısından sonuçlarıysa tali önemdedir; nitekim ABD istihbaratı, El-Kaide şebekesini dağıtmak ve benzerlerinin ortaya çıkmasına neden olmak suretiyle Afganistan'ın bombalanmasının terör tehdidini muhtemelen daha da artırdığı sonucuna varmaktadır. Ayrıca daha önce de bahsettiğimiz gibi, 11 Eylül saldırılarından dokuz ay sonrasında ABD istihbaratı, saldırıların kaynağı konusunda çok az şey biliyor ve hâlâ, uygulama ve planlama kısmı değilse bile saldırı fikrinin Afganistan'da tasarlanmış olabileceğine "inanıyordu".[21] Zengin ve güçlüler için geçerli olan hâkim normlara göre bu kadarı, masum insanların bombalanmasını meşrulaştırmak ve liderlerimizin ahlakın ve uluslararası hukukun en yüce değerlerine duydukları saygı üzerine belagatli açıklamalarda bulunmak için yeterlidir.

Göstergeler yeni "teröre karşı savaş"ın kendi selefine ve devlet terörizminin Orwell'in bile hayal etmediği birçok başka tefrikasına benzeyeceğine işaret ediyor. Bununla birlikte önemli birtakım farklılıklar söz konusu. Mevcut durumda savaş, fiili ve son derece ciddi bir terörist vahşete cevaben yeniden ilan edildi, birtakım uydurma bahanelerle değil. Fakat kurumlar değişmeden kaldı ve bu kurumların ürettiği politikalar yeni

20. Patrick Tyler, *New York Times*, 25 Nisan; John Donnelly, *Boston Globe*, 28 Nisan 2002.

21. David Johnston, Don Van Natta Jr. ve Judith Miller, "Qaeda's New Links Increase Threats From Far-Flung Sites", *New York Times*, 16 Haziran 2002. Aşağıda yer alan 6. Bölüm, 3. not.

şartlara uyum sağlamakla birlikte, eskiye benzer biçimler alma eğiliminde. Değişmeden kalan bir husussa Churchill'in şu doktrini: Zengin ve güçlü olanların, çoğu zaman şiddet ve terör yoluyla elde etmiş olduklarının keyfini huzur içinde sürmeyi talep etmeye her türlü hakkı vardır; sükûnet içerisinde acı çekmeye devam ettikleri müddetçe geriye kalan herkes görmezden gelinebilir, fakat şayet dünyayı yönetme hakkına sahip olanların işlerine burunlarını sokmaya kalkarlarsa, "dünyanın bütün vahşetleri" –bu güç içeriden sınırlanmadıkça– haklı bir gazap ile bu insanların üzerine salınacaktır.

Takip eden ilk beş bölüm, "teröre karşı savaş"ın Reagan-Bush (baba Bush) yönetimlerini kapsayan ilk evresiyle ilgili. Önsöz ve ilk üç bölüm, *Korsanlar ve İmparatorlar*'ın orijinal basımını teşkil ediyor (Claremont, 1986). Birinci Bölüm, bu ve bununla bağlantılı meselelerin hâkim doktrinal sistem içerisinde sunulduğu kavramsal çerçeveye ayrıldı. İkinci Bölüm, gerçek dünyadaki Ortadoğu terörizmine dair bir örneğe –tek bir örneğe– yer veriyor ve yanı sıra bunun aksamadan devam etmesini sağlamak amacıyla başvurulan apolojinin üslubuyla ilgili bir tartışma ortaya koyuyor. Üçüncü Bölüm, bu yıllar boyunca Libya'nın doktrinal sistemde oynadığı role odaklanıyor. İlk kez *Korsanlar ve İmparatorlar*'ın 1987 basımında (Black Rose, Montreal) yer alan Dördüncü Bölüm, Arap-Amerikan Üniversite Mezunları Derneği'nde 15 Kasım 1986'da yapmış olduğum açılış konuşmasının yazılı metnidir. Beşinci Bölüm (Temmuz 1989), Alexander George'un (der.) *Western State Terrorism*'i [Batılı Devlet Terörizmi] içerisinde yer almıştır (1991).

Altıncı Bölüm, "teröre karşı savaş"ın 11 Eylül'den sonra yeniden ilan edilmiş olan ikinci evresine odaklanıyor. Amerikan Dostluk Hizmet Komitesi, Tufts Üniversitesi Barış ve Adalet Çalışmaları Programı ve Barış Koalisyonu tarafından düzenlenen "11 Eylül'den Sonra: Barış, Adalet ve Güvenliğe Giden Yollar" konulu konferansta yaptığım konuşmayı temel almaktadır (Tufts Üniversitesi, 8 Aralık 2001). Yedinci Bölüm, tıpkı Dördüncü Bölüm gibi, ABD'nin Ortadoğu'daki politikaları ile

ilgilidir. Roane Carey'nin *Yeni İntifada* kitabı için yazdığım Önsöz bölümüdür (2001).

Birinci Bölüm'ün bazı kısımları şu yayınlarda yer almıştır: *Utne Reader*, Şubat-Mart 1986, *Index on Censorship* (Londra, Temmuz 1986) ve *Il Manifesto* (Roma, 30 Ocak, 1986). İkinci Bölüm'den kimi pasajlar *Race&Class*'ta (Londra, Yaz 1986), ayrıca Edward Said ve Christopher Hitchens'ın (der.) *Blaming the Victims: Spurious Scholarship and the Palestinian Question*'ında [Kurbanları Suçlamak: Sahte Akademisyenlik ve Filistin Sorunu] yayımlanmıştır. Üçüncü Bölüm, *Covert Action Information Bulletin*'de yayımlanmış bir makalenin üzerinde değişiklikler yapılarak genişletilmiş bir versiyonudur (Yaz 1986). Bu makalelerin ilk versiyonları *New Statesman* (Londra), *ENDpapers* (Nottingham), *El Pais* (Madrid) isimli yayınlarda, ayrıca İtalya, Meksika, Uruguay ve başka yerlerde yayımlanmıştır. İkinci ve Üçüncü Bölüm'ün bazı kısımları, Nisan 1986'da Frankfurt'ta düzenlenen Uluslararası Terörizm Konferansı'nda sunduğum "Uluslararası Terörizm: İmge ve Gerçeklik" isimli bildirimde de yer almış, *Crime and Social Justice* dergisinin bu meseleleri kapsamlı bir biçimde değerlendiren sayısında yayımlanmıştır (27-28 1987).

Bölümler artık konu dışı kalmış olan meseleleri ve gereksiz laf kalabalıklarını çıkarmak maksadıyla yeniden gözden geçirilmiştir. "Bu günlerde", "son zamanlarda" gibi ifadeler, yayımlanma tarihine referansla kullanılmıştır. Meseleyle yakından alakalı olan materyali kapsayabilmek adına, metinlerin yayımlanmasının ardından mevcut notlarda güncelleştirmeye gitmedim.

1
Düşünce Kontrolü: Ortadoğu Örneği (1986)

Karşılaştırmalı bir perspektiften bakıldığında Birleşik Devletler, ifade özgürlüğü konusunda kısıtlamaların olmadığı yegâne değilse bile sıra dışı bir örnektir. Düşünce özgürlüğünü kısıtlamak için başvurulan yöntemlerin kapsam ve etkinliği konusunda da sıra dışıdır. Bu iki olgu birbiriyle bağlantılıdır. Liberal demokrat teorisyenler uzun bir zamandır, insanların sesinin duyulduğu bir toplumda, seçkin grupların bu sesin doğru şeyleri söylediğinden emin olmak zorunda olduklarını iddia ediyorlar. Devlet fiilen kendisini yönetmekte olan seçkin grupların çıkarlarını korumak adına şiddet kullanmaya ne denli az muktedirse, Walter Lippmann'ın altmış yıl önceki sözleriyle "rıza imalatı" veya Amerikan halkla ilişkiler endüstrisinin

kurucu babalarından Edward Bernays tarafından tercih edilen haliyle "rıza mühendisliği" tekniklerini geliştirmek o denli zorunlu bir hal alıyor.

Harold Lasswell 1933 yılında *Sosyal Bilimler Ansiklopedisi*'nin "propaganda" maddesinde, "insanların kendi çıkarlarının en iyi yargıçları olduğu yönündeki demokratik dogmacılığa" teslim olmamamız gerektiğini söyler. İnsanların ileri görüşlü liderleri tarafından alınmış olan kararları onaylamalarını sağlayacak yollar bulmamız gerekir – ki bu, egemen seçkinlerin çok önceleri öğrenmiş oldukları bir derstir ve halkla ilişkiler endüstrisinin yükselişi bunun belirgin bir örneğidir. İtaatin şiddet ile teminat altına alındığı yerlerde, yöneticiler "davranışçı" bir yaklaşıma meyledebilirler: İnsanların itaat etmeleri yeterlidir; ne düşündüklerinin pek bir önemi yoktur. Devletin yeterli zor aracına sahip olmadığı yerlerde ise insanların ne düşündüklerini de denetim altına almak gerekir.[1]

Bu tutum, siyasi spektrumun her yerinden entelektüeller arasında yaygındır ve şartlar gereği spektrumun farklı yerlerine kaydıklarında da muntazaman korunur. Bunun bir versiyonu, son derece saygın bir ahlak teorisyeni ve siyaset yorumcusu olan Reinhold Niebuhr tarafından 1932 yılında –o zaman için Hıristiyan sol bir perspektiften– kaleme alınmış şu ifadelerle dile getirilmiştir: "Ortalama insanın aptallığı" göz önüne alındığında, daha az akıl bahşedilmiş olanların zihinlerine zerk edilmesi gereken inancı sağlayacak "zorunlu illüzyonlar"ı yaratmak "serinkanlı gözlemciler"in görevidir.[2] Bu doktrin, Amerikan sosyal bilimlerinde ve genel olarak liberal yorumlarda olduğu kadar Leninist versiyonda da yaygındır. 1986 yılının Nisan ayında Libya'nın bombalanmasını düşünelim. Tam da beklediğimiz gibi, Birleşik Devletler'de bunun bir halkla ilişkiler başarısı olduğunu okuyoruz. Olay, "sıradan vatandaşın desteğini kazanıyor" ve yarattığı "pozitif siyasi etki"nin, "askeri bütçe ve Nikaragualı 'kontralar'a

1. Burada tartışılan meselelerle ilgili olarak bkz. *TNCW*, özellikle 1. ve 2. bölümler.

2. Aktaran Richard Fox, *Reinhold Niebuhr* (Pantheon, 1985), 138.

yardım edilmesi gibi konularda Kongre ile yapılan pazarlıklarda Başkan Reagan"ın elini güçlendirmesi" gerekiyor. Önde gelen akademik kamuoyu uzmanlarından Dr. Everett Ladd'a göre, "bu tür bir toplumsal eğitim kampanyası, devlet yönetiminin özüdür" ve bir başkan "demokratik rıza mühendisliği ile iştigal etmek zorundadır." Halkla ilişkiler alanında ve akademik çevrelerde, kamu politikalarının şekillendirilmesinde anlamlı demokratik katılımı engellemek için kullanılan yöntemlere referansla, bu mülhem Orwellcilik'ten sıkça yararlanılmaktadır.[3]

"Demokratik rızanın imalatı" sorunu, devlet politikasının savunulamaz olduğu durumda bilhassa yakıcı bir hal alır ve meseleler ciddileştiği ölçüde ciddileşir. Ortadoğu'daki meselelerin, özellikle de genel –ve haklı– olarak süper güçlerin bölgesel çatışmaya dahil olmasıyla birlikte, geçmişte kıyısından dönülmüş olan nihai bir nükleer savaşın en muhtemel ateşleyicisi olarak görülen Arap-İsrail çatışmasının ciddiyeti konusunda herhangi bir şüphe yoktur. Dahası ABD politikası, askeri çatışma durumunun devam ettirilmesi için maddi olarak katkıda bulunmuştur ve açıkça ifade edildiğinde asla hoş görülemeyecek olan zımni birtakım ırkçı varsayımlara dayanmaktadır. Bununla birlikte, soru bir ankette sorulduğunda genellikle bir Filistin devletinin kurulmasından yana olduğunu belirten sivil halkın tutumu ile böyle bir seçeneği kesinlikle yasaklayan devlet politikası arasında belirgin bir ayrım söz konusudur.[4] Gerçi nüfusun siyasi olarak aktif olan ve görüş beyan eden unsurları gerekli disiplini koruduğu müddetçe, bu ayrımın herhangi bir ehemmiyeti yoktur. Bunu teminat altına alabilmek içinse, örgütlü "rıza imalatı"nın ilk örneklerinden olan Birinci Dünya Savaşı sırasında, hünerle-

3. John Dillin, *Christian Science Monitor*, 22 Nisan 1986.

4. "Amerikan toplumunun büyük bir çoğunluğu Suudilerin barış planını destekliyor" (anket sonuçlarını aktaran Mark Sappenfield, *Christian Science Monitor*, 15 Nisan 2002). Arap devletleri tarafından 2002 yılının Mart ayında kabul edilen plan, 1976 yılından beri hâkim olan (aşağıya bkz.) ve Washington tarafından sürekli olarak karşı çıkılan uluslararası mutabakat uyarınca, iki devletli siyasi çözüm çağrısını yinelemektedir.

rini Wilson yönetiminin hizmetine sunan Amerikalı tarihçiler tarafından "tarih mühendisliği" olarak adlandırılan şeyi tesis etmek gerekir ve bunun birçok farklı yöntemi vardır.

Yöntemlerden biri, önemli terimlerin alışılagelmiş anlamlarından koparılarak teknik bir anlam kazandığı bir tür *Yenikonuş** tasarlamaktır. Örneğin, "barış süreci" kavramını ele alalım. Birleşik Devletler'de genel olarak kitlesel medya ve akademide kullanılan teknik anlamıyla bu terim, ABD hükümeti tarafından geliştirilen barış önerilerine atıfta bulunmaktadır. Doğru biçimde düşünen insanlar, Ürdün'ün barış sürecine katılacağını, yani ABD'nin emirlerini kabul edeceğini umut ediyorlar. Esas soru ise FKÖ'nün barış sürecine katılmayı kabul edip etmeyeceği veya bu seremoniye katılmasına izin verilip verilemeyeceği sorusudur. Bernard Gwertzman'ın *New York Times*'ta "barış süreci" üzerine kaleme aldığı yazının başlığı şudur: "Filistinliler Barıştan Yana Olmaya Hazırlar mı?"[5] "Barış" kavramının standart anlamıyla sorunun yanıtı elbette "Evet"tir. Kendi koşullarında herkes barıştan yanadır. Örneğin Hitler 1939'da kendi koşullarınca şüphesiz ki barıştan yanaydı. Fakat düşünce kontrolü sistemi içerisinde bu soru başka bir anlam kazanır: Filistinliler ABD'nin barış şartlarını kabul etmeye hazırlar mıdır? Bu şartlar, onları kendi kaderlerini tayin hakkından mahrum bırakmaktadır fakat diğer yandan bu sonucu kabul etmeye yanaşmamak, Filistinlilerin teknik anlamda barıştan yana olmadıklarının kanıtıdır.

Unutmayın ki Gwertzman'ın ABD veya İsrail'in "barıştan yana olmaya hazır" olup olmadığını sormasına gerek yoktur. Zira ABD açısından bu, tanım gereği doğrudur ve sorumlu gazetecilik teamülleri aynı şeyin terbiyeli bir vasal devlet için de doğru olmasını gerektirir.

---

* George Orwell'in *1984* romanının kurgu ülkesi Okyanusya'nın uydurma dilidir; amaç sisteme tehdit oluşturduğu düşünülen sözcüklerin dilden çıkarılması, bu yolla dilin basitleştirilmesi ve son kertede insanların yasaklı kavramlar üzerine düşünmesinin önüne geçilmesidir. (ç.n.)

5. *New York Times*, 2 Haziran 1985.

Gwertzman daha da ileri giderek FKÖ'nün "İsrail ile herhangi bir barış müzakeresi"ni her zaman için reddetmiş olduğunu iddia eder. Bu yanlıştır fakat *Times*'ın konuyla ilgili gerçeklerin üstünü örtmek yahut da bu gerçekleri Orwell'in bellek deliğine mahkûm etmek suretiyle inşa ettiği "zorunlu illüzyon" dünyasında doğrudur.

Elbette FKÖ'nün önerileri de dahil olmak üzere Araplar da birtakım barış önerilerinde bulunmuştur, fakat bunlar "barış süreci"nin bir parçası değildir. Nitekim *Times* Kudüs temsilcisi Thomas Friedman "Ortadoğu'da Yirmi Yıllık Barış Arayışı" başlığını taşıyan değerlendirmesinde, Arapların (FKÖ de dahil) yapmış oldukları belli başlı barış önerilerini hariç tutar; yazıda İsrail'in önerilerinden de bahsedilmez, zira elle tutulur bir öneri gündeme gelmiş değildir, ki bu da yazıda tartışılmayan bir başka gerçektir.[6]

Resmi "barış süreci" ve Arapların bunun dışında bırakılan barış önerilerinin temel karakteri nedir? Bu soruya yanıt vermeden önce başka bir teknik terimin anlamını açıklamamız gerekiyor: reddiyecilik. Orwellyen kullanımıyla bu terime münhasıran, İsrailli Yahudilere kendi kaderini tayin hakkı tanımayan veya İsrail'in "var olma hakkı"nı kabul etmeyen Arapların pozisyonunu anlatmak için başvurulur. Reddiyecilik, Filistinlilerin "barış süreci" içerisinde yer almalarını engellemek için ustalıkla tasarlanmış yeni bir kavramdır ve amaç, Filistinlilerin kendi anavatanlarının gasp edilmesi olarak gördükleri, fakat esasında adil olan durumu kabul etmeyi reddederek ve uluslararası düzen içerisinde devletlerin tanındığı ve fakat sahip oldukları soyut "var olma hakkı"nın tanınmadığı –Birleşik Devletler'deki hâkim ideolojik sistem içerisinde ve mevcut uluslararası pratikte, İsrail haricindeki diğer bütün devletler için geçerli olan– geleneksel görüş üzerinde ısrar ederek sergiledikleri "aşırılıkçılığı" kanıtlamaktır.

Arap dünyasında "reddiyecilik" kavramının geçerli olduğu unsurlar vardır: Libya, FKÖ'nün azınlık durumundaki Ret

6. *New York Times*, 17 Mart 1985.

Cephesi ve diğerleri. Fakat resmi *Yenikonuş*'ta, bu terimin kati surette ırkçı bir anlamda kullanıldığı gözlerden kaçmamalıdır. Bu varsayımları bir kenara bıraktığımızda, eski Filistin'de ulusların kendi kaderini tayin hakkı iddiasında bulunan iki grup olduğunu görüyoruz: yerli nüfus ve zaman zaman kayda değer bir şiddete başvurarak bu nüfusu yerinden eden Yahudi yerleşimciler. Yerli nüfus varsayımsal olarak Yahudi göçmenlerinkiyle mukayese edilebilir haklara sahiptir (bazıları bunun yeterince hakkı kapsamadığını iddia edebilir fakat bu meseleyi bir kenara bırakıyorum). Şayet böyleyse, "reddiyecilik" kavramı, ulusların kendi kaderini tayin hakkının birbiriyle ihtilaflı ulusal gruplardan birine veya diğerine tanınmaması anlamına gelecek şekilde kullanılmalıdır. Oysaki ABD doktrinal sistemi içerisinde terimin ırkçı olmayan anlamıyla kullanılması mümkün değildir, aksi halde ABD ve İsrail'in bir anda reddiyeci cenaha liderlik ettiği görülecektir.

Bunları açıklığa kavuşturduktan sonra yeniden "barış süreci"nin ne olduğu sorusuna dönebiliriz.

Resmi barış süreci, ABD'yi ve İsrail'deki iki ana siyasi grubu kapsayacak şekilde açıkça reddiyecidir. Hatta bu reddiyecilik o denli aşırı boyutlardadır ki, Filistinlilerin kendi kaderleriyle ilgili olası müzakerelerde kendi temsilcilerini seçmelerine dahi izin verilmemektedir – tıpkı İsrail'in askeri işgali altında belediye seçimleri veya diğer demokratik uygulamalara izin verilmediği gibi. Peki, gündemde reddiyeci olmayan bir barış önerisi var mıdır? ABD doktrinal sistemi içerisinde bu sorunun yanıtı elbette tanım gereği "Hayır"dır. Gerçek dünyada ise olaylar daha farklıdır. Genel uluslararası mutabakatı yansıtan bu önerinin temel şartları tanıdıktır: Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde İsrail ile yan yana bir Filistin devletinin varlığını ve "İsrail de dahil bölgedeki bütün devletlerin güvenlik ve egemenliğinin teminat altına alınmasının zorunluluğu" ilkesini içermektedir.

Tırnak içindeki sözler, Leonid Brejnev'in 1981 yılının Şubat ayında Sovyet Komünist Parti Kongresi'nde yaptığı ve Sovyetler'in kararlı pozisyonunu ortaya koyduğu konuşmasında dile

getirdiği sözlerdir. Brejnev'in konuşması *New York Times*'ta bu önemli kısımları çıkarılarak aktarıldı; Reagan'ın zirve sonrası yaptığı açıklamaların *Pravda*'da kırpılarak yayımlanması ise çok daha haklı bir öfke uyandırdı. 1981 Nisan'ında, Brejnev'in beyanları FKÖ tarafından oybirliğiyle benimsenmişti, fakat *Times* bu gerçeğe de yer vermedi. Resmi doktrine göre Sovyetler Birliği'nin tek derdi her zaman olduğu gibi sorun çıkarmak ve barışa engel olmaktır; Arap reddiyeciliği ve aşırılıkçılığını desteklemesinin nedeni de budur. Medya, kendisine biçilmiş olan rolü vazifeşinas bir biçimde yerine getirmektedir.

Başka örnekler de verilebilir. Ekim 1977'de, Carter ve Brejnev yaptıkları ortak açıklamada, "savaş durumunun sona erdirilmesi" ve İsrail ile komşuları arasında "normal barışçıl ilişkilerin kurulması" çağrısında bulundular. Bu çağrı FKÖ tarafından kabul edildi fakat İsrail ve onun Amerika'daki lobisinden gelen şiddetli itirazlar sonrasında Carter tarafından geri çekildi. Ocak 1976'da Ürdün, Suriye ve Mısır Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde tartışılan iki devletli çözüm önerisine destek vermişlerdi. Çözüm önerisi, konuyla alakalı diplomatik sürecin temel dokümanı olan ve bölgedeki bütün devletlerin "güvenli ve tanınmış sınırlar dahilinde barış içinde yaşama" hakkını teminat altına alan BM'nin 242 sayılı kararını içeriyordu. Öneri FKÖ tarafından kabul edildi; İsrail Cumhurbaşkanı (o zamanın Birleşmiş Milletler Elçisi) Haim Herzog'a göre öneri FKÖ tarafından "hazırlanmıştı". Neredeyse bütün dünya tarafından desteklenen öneri, ABD tarafından veto edildi.[7]

Bu olayların çoğu, tarihten, basından ve akademiden çıkarılmıştır. 1976 yılındaki bu uluslararası inisiyatiften, Seth Tillman'ın fevkalade dikkatli değerlendirmelerinin yer aldığı *The United States and the Middle East* [Birleşik Devletler ve Ortadoğu] kitabında (Indiana, 1982) bahsedilmiyordu bile. Steven Spiegel'in son derece değerli bir akademik çalışma addedilen *The Other Arab-Israeli Conflict* [Öteki Arap-İsrail Çatışması] isimli

7. Bkz. *TNCW*, 267, 300, 461; *FT*, 67, 189.

kitabında ise meseleye ilginç birtakım yorumlar eşliğinde yer veriliyordu (Chicago, 1985, s. 306). Spiegel, ABD'nin "Filistin yanlısı çözüm önerisini veto etmesi"nin nedeninin, "ABD'nin Filistin'in isteklerini dinlemeye razı olduğunu fakat İsrail'i tehdit eden talepleri kabul etmeyeceğini göstermek" olduğunu yazar. ABD-İsrail reddiyeciliğine olan bağlılık bundan daha açık ifade edilemez ve bu yorum, Birleşik Devletler'de de Filistinlileri tehdit eden taleplerin bütünüyle meşru ve hatta övgüye değer olduğu ilkesiyle birlikte gayet makul bir tutum olarak benimsenmektedir: örneğin, resmi "barış süreci"nin şartları. Kamuoyu önündeki tartışmalarda Arap devletleri ve FKÖ'nün –1977'de Kudüs'ü ziyaret eden Enver Sedat istisna olmak üzere– İsrail ile herhangi bir şekilde uzlaşmayı reddetmekten asla vazgeçmemiş olmaları, bir doktrin meselesidir. Gayet iyi işleyen bir "tarih mühendisliği" sistemi açısından, gerçeklerin illa bir utanca veya az da olsa bir rahatsızlığa yol açması gerekmez.

İsrail'in FKÖ ve Arap "çatışma devletleri" tarafından desteklenen 1976 barış önerisine tepkisi, Lübnan'ı bombalayarak ellinin üzerinde insanı öldürmek (ki BM Güvenlik Konseyi'nin kararına "misilleme" yapmak dışında, geçerli tek bir mazeret dahi yoktu) ve İsrail'in hiçbir siyasi meselede hiçbir Filistinli ile pazarlık yapmayacağını duyurmak olmuştu. Bunu yapan, İzak Rabin yönetimindeki barışçıl İşçi Partisi hükümetiydi; Rabin anılarında iki farklı "aşırılıkçılık" formu tanımlar: Begin hükümetinin aşırılıkçılığı ve "Filistinli aşırılıkçıların (esasen FKÖ'nün)", "Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde egemen bir Filistin devleti kurma" yönündeki teklifleri. Amerikalı yorumcuların ortak yaklaşımına göre, yalnızca İşçi Partisi'nin sergilediği tarzda bir reddiyecilik, "aşırılıkçılık"tan farklılaşmaktadır.[8]

8. Rabin, *The Rabin Memoirs* (Little, Brown, 1979, 332). Rabin ılımlı duruşuna uygun olarak "Gazze Şeridi ve Batı Şeria'daki mülteciler"in, Ürdün'ün doğusuna gönderilmeleri gerektiğine inanmaktadır; bu minvaldeki alıntılar için bkz. *TNCW*, 234. Soruna bir çözüm olarak uzun süredir dile getirilen yerel nüfusun "transferi" fikri ve bunun örneğin ırkçı Haham Kahane veya "ulusun marjinal unsurlarının" yani İsrail'in Arap vatandaşlarına– bölgeyi terk etmeleri için "yardım

Yenikonuş'un iki kavramı daha dikkatimizi çeker: "aşırılıkçı" ve "ılımlı"; ikincisi Birleşik Devletler'in pozisyonunu kabul edenleri, ilki ise etmeyenleri anlatmaktadır. Nitekim Amerika'nın pozisyonu, tanım gereği ılımlıdır, İsrail İşçi Partisi koalisyonununki de (genel olarak) böyledir, zira kullandığı retorik Birleşik Devletler'inkine benzeme eğilimindedir. Bu nedenle Rabin'in "ılımlı" ve "aşırılıkçı" kavramlarını kullanma şekli, onaylanmış pratiğe uygundur. Benzer şekilde *New York Times* İsrail temsilcisi Thomas Friedman, "aşırılıkçılık" ve onun yükselişi üzerine kaleme aldığı mükedder bir değerlendirme yazısında, uluslararası mutabakat ile uyumlu ve ırkçı olmayan bir çözüm yolunu savunanları da bu kategori altında değerlendirir; bu durumda terörist operasyonların emrini veren reddiyeci cenaha mensup Batılı liderler "ılımlı" pozisyonu temsil etmektedir; buna belki bir de "tanım gereği" ifadesini eklemek gerekir. Friedman, "Aşırılıkçılar, medyayı istismar etmek konusunda her zaman daha mahir olmuşlardır" diye yazar. Bu konuda çok haklıdır; kendi yazdığı makale ve haberlerin de işaret ettiği üzere, İsrail ve ABD bu konuda benzersiz bir maharet sergilemektedir.[9] Friedman'ın kullanışlı tarih versiyonu ve az önce resmedilen haberciliğinin kavramsal çerçevesi –bu defa kavramı kelime anlamıyla kullanacak olursak– aşırılıkçıların "medyayı istismar etmek" konusundaki başarılarına dair sayısız örnekten birkaçını temsil etmektedir.

Gerçeklere ve esas meselelere dair bir kavrayışı dışarıda bırakmak amacıyla tasarlanmış kavramsal bir çerçeve benimsemiş olan *Times*, ABD hükümetinin taleplerine genel itibariyle uymaları sebebiyle "ılımlılar" statüsüne yükselmiş olan Rabin

---

edilmesi" önerisinde bulunan demokrat sosyalist Michael Walzer tarafından dillendirilen güncel versiyonları için bkz. *FT*. "Ulusun marjinal unsurları" ifadesi, standart demokratik ilke ile ana akım Siyonizm ve bunun İsrail'de uygulanışı arasındaki çelişki üzerindeki perdeyi kaldırmaktadır. Birleşik Devletler'de adeta zikredilemez olan bu meseleyle ilgili bir tartışma için bkz. *TNCW* ve *FT*.

9. Friedman 1982 savaşı sırasında Lübnan'da, hatta zaman zaman İsrail'de ciddi ve profesyonel bir habercilik örneği sergilemiştir; örneğin bkz. Gazze Şeridi üzerine yaptığı haber, 5 Nisan 1986.

gibi İsrailli figürlerin uygulamalarını takip etmektedir. Buna göre, Friedman'ın "Ortadoğu'da Yirmi Yıllık Barış Arayışı" başlıklı değerlendirmesinde, ABD ve İsrail tarafından reddedilen belli başlı önerilerin hariç tutulması son derece doğaldır, ne de olsa bunlar tarihsel kayıtlar için uygun değildir. Bu esnada İsrail liderleri sergiledikleri "sağlıklı pragmatizm" nedeniyle *Times* editörleri tarafından övülürken, FKÖ barışa engel olduğu gerekçesiyle yerilir.[10]

İşin ilginç yanı, ideolojik sistemin temel argümanlarından biri, medyanın İsrail ve ABD'ye karşı son derece eleştirel bir tutum takınması ve Arap aşırılıkçılara gösterdiği hoşgörüde ziyadesiyle aşırıya kaçmasıdır. Bu tür argümanların, alay konusu dahi olmadan dile getirilebiliyor olmasıysa, endoktrinasyon sisteminin sıra dışı başarısının bir başka örneğidir.

Resmi "aşırılıkçılar"a dönecek olursak, Yaser Arafat Nisan-Mayıs 1984'te, karşılıklı tanınmayla neticelenecek müzakereler yapılması talebini de içeren bir dizi beyanatta bulundu. Ulusal basın gerçekleri yayımlamayı reddetti; hatta *Times* bu beyanlara atıfta bulunan yazıları dahi yasaklayarak "aşırılıkçı" Arafat'ı barışçıl çözümlere engel olmakla itham etmeye devam etti.[11]

Bu ve başka birçok örnek, oldukça geniş kesimlerce –birtakım varyasyonlarla da olsa Avrupa'nın büyük bir bölümü, SSCB, bağlantısız [*non-aligned*] ülkeler, belli başlı Arap ülkeleri, ana akım FKÖ ve (mevcut birtakım anketlerden anlaşıldığı kadarıyla) Amerikan kamuoyunun çoğunluğu tarafından–desteklenen, reddiyeci olmayan önerilerin var olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak bunlar barış sürecinin birer parçası değildir zira ABD

10. Friedman, *New York Times Magazine*, 7 Ekim 1984, *New York Times*, 17 Mart 1985; başmakale, *New York Times*, 21 Mart 1985 ve diğer birçok yorum ve haber yazısı.

11. Detaylar için bkz. 2. Bölüm, 58. not ve metin. Orwellyen olmayan –yani gerçek dünyadaki– anlamlarıyla "barış süreci" ve "reddiyecilik" kavramları ile endoktrinasyon sisteminin gerçekleri tarihten silme yönündeki başarılı girişimleri üzerine daha kapsamlı bir tartışma için bkz. *FT*.

hepsine karşı çıkmaktadır. Hal böyle olunca zikredilen örnekler, *Times*'ta yayımlanan "Yirmi Yıllık Barış Arayışı" başlıklı değerlendirmenin, basının ve hatta akademik literatürün neredeyse tamamen dışında bırakılmıştır.

Barış sürecinin bir parçası olma titrine nail olamayan başka hadiseler de mevcuttur. Nitekim *Times*'taki değerlendirme yazısı, Enver Sedat'ın Şubat 1971'de ortaya attığı –o zamanın resmi ABD politikasıyla da uyumlu– uluslararası alanda kabul gören sınırlarla ilgili tam teşekküllü bir barış anlaşması teklifinden de, İsrail'in ABD'nin desteğiyle bu teklifi reddetmiş olduğundan da bahsetmez. Filistinlilere hiçbir şey sunmuyor olması noktasında bunun reddiyeci bir teklif olduğunu unutmamak gerekir. Henry Kissinger anılarında o zamanki fikirlerini şu şekilde izah eder: "Bazı Arap devletleri, Sovyetler'den ayrılma yönünde bir irade ortaya koyuncaya veya Sovyetler maksimum Arap programından kopmaya hazır oluncaya dek, 'pata' politikamızı değiştirmemizi gerektiren herhangi bir neden yoktu." ABD'nin "maksimum Arap programı"ndan hayli uzak olan o zamanki (yürürlükte olmasa da) resmi politikasını destekleyen SSCB'nin tavrı, teknik açıdan aşırılıkçıydı. Kissinger, Suudi Arabistan gibi Arap devletlerinin "Sovyetler'den ayrılmayı" reddettiklerini söylemekte haklıydı, fakat görünen o ki bunun mantıken imkânsız bir durum olduğunun farkında değildi: Suudi Arabistan'ın SSCB ile diplomatik ilişkileri dahi yoktu ve hiç olmamıştı. Medya ve akademinin sergilediği bu etkileyici disiplin, bu tarz şaşkınlık verici ifadelerin hiçbir yoruma konu olmaması, hiçbir sorumluluk sahibi yorumcunun Kissinger'ın bu mutlu cehaletinin ve askeri çatışma konusundaki ısrarının, 1973 savaşına yol açan birincil unsurlardan olduğuna işaret etmeye gönüllü olmaması gerçeği ile daha da belirgin bir hal almaktadır.[12]

12. Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Kissinger'ın anıları üzerine yazdığım değerlendirme, *TNCW* içinde yeniden yayımlanmıştır.

Sedat'ın barış önerisi tarihsel kayıtlardan silindi.[13] Standart hikâyeye göre Sedat, tek derdi Yahudileri öldürmek olan tipik bir Arap eşkıyasıydı, gerçi 1973 yılında İsrail'i yok etme girişimi başarısızlıkla sonuçlandıktan sonra, uyguladığı yöntemlerin ne denli yanlış olduğunun farkına varmış, Kissinger ve Carter'ın müşfik vesayeti altında barış yanlısı bir adama dönüşmüştü. Nitekim *Times*, Sedat'ın suikastından sonra yayımladığı iki sayfalık vefat yazısında, yalnızca fiili gerçeklerin üzerini örtmekle kalmadı, aynı zamanda 1977 yılındaki Kudüs seyahatinden önce Sedat'ın "egemen bir devlet olarak İsrail'in varlığını kabul etmek" konusunda gönülsüz olduğunu belirterek gerçekleri alenen inkâr etti.[14] *Newsweek* ise köşe yazarı George Will'in bu konuda yazdığı yalan yanlış haberleri düzeltmek üzere bir mektup yayımlamayı dahi reddetti, hem de araştırma departmanı bu gerçekleri zımnen kabul ettiği halde. Velhasıl bu standart bir uygulamadır.

"Terörizm" ve "misilleme" kelimelerinin de doktrinal sistem içerisinde kendine özgü anlamları vardır. "Terörizm", bilhassa Araplar olmak üzere muhtelif korsanların eylemlerini tanımlar, imparator ve vasallarının terörist eylemleri ise "misilleme" yahut belki de "terörizmi engellemeye dönük meşru önleyici saldırılar" olarak adlandırılır; gerçeklerden ziyadesiyle kopuk olan bu tanımlama, sonraki bölümlerde tartışılacaktır.

"Rehine" kavramı da –tıpkı "terörizm", "ılımlı", "demokratik" ve siyasi söylemin diğer kavramları gibi– hâkim Orwellyen doktrinal sistem içerisinde teknik bir anlama sahiptir. Kelimelerin sözlük anlamları düşünüldüğünde, Nikaragua halkı şu anda

13. Sedat'ın teklifi, BM Arabulucusu Gunnar Jarring'in Sedat tarafından da kabul edilen önerisine cevaben ortaya konmuştu. İsrail bunu ciddi bir barış önerisi olarak resmen kabul etse de, bölgesel genişlemeyi barışa tercih etti. Jarring'in 29 Mayıs 2002'deki ölümünün ardından ABD'nin belli başlı gazetelerinde kısa biyografiler yayımlandı, ancak *Los Angeles Times* haricinde hiçbiri Jarring'in siyasi kariyerinin en önemli olayından bahsetmedi ki o da yalan yanlış bir biçimde Jarring'in teklifinin iki tarafça da reddedildiğini yazdı (Dennis McLellan, 1 Haziran 2002, *Boston Globe*'da yeniden yayımlanmıştır).

14. Eric Pace, *New York Times*, 7 Ekim 1981.

uluslararası terörizmin Washington ve Miami'deki merkezleri tarafından yönetilen büyük bir terörist operasyon kapsamında rehin tutulmaktadır. Bu uluslararası terörizm kampanyasının amacı, Nikaragua hükümetinin tavrında birtakım değişiklikler yapmasını sağlamaktır: öncelikli olarak kaynakları yoksul çoğunluğa aktaran politikaların sona erdirilmesi ve ABD ve onun yerel iş ortaklarının ticari çıkarlarına hizmet eden "ılımlı" ve "demokratik" politikalara geri dönülmesi. ABD'nin Nikaragua'ya karşı yürüttüğü terörist savaşın esas nedeninin bu olduğu konusunda güçlü kanıtlar mevcuttur ki bu esasında inkâr edilmeyen ve fakat tartışmaya da açık olmayan bir meseledir.[15] Bunun terör açısından bilhassa sadistçe bir uygulama olmasının nedeni yalnızca ölçeği ve amacı değil, aynı zamanda eylemleriyle medeni çevrelere büyük korku salan perakende teröristlerin alışıldık uygulamalarının ziyadesiyle ötesine geçen birtakım yöntemlere başvuruluyor olmasıdır: Leon Klinghoffer ve Natasha Simpson teröristler tarafından öldürüldü fakat çoğu zaman imtina edilen kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla, öldürülmeden önce ABD ve vasalları tarafından eğitilip desteklenen teröristlerin standart uygulamalarından olan işkence, sakatlama ve tecavüze maruz kalmadılar. ABD'nin politikası, terörist saldırıların hükümet teslim oluncaya veya devrilinceye kadar devam ettirildiğinden emin olmaktır, imparatorun yardakçıları ise bu esnada "demokrasi" ve "insan hakları" ile ilgili yatıştırıcı sözleri tedavüle sokarlar.

Tercih edilen teknik kullanımda "terörizm" ve "rehine" kavramları, belirli bir terörist eylem türüyle sınırlıdır: korsanların, terörizmi ve rehin almaları büyük oranda kendi imtiyazları olarak görenlere karşı giriştikleri terör eylemleri. Ortadoğu'daki kanlı bombalama eylemleri, korsanlık, rehin alma, savunmasız

15. Bir tartışma için bkz. *TTT* ve *U.S. International and Security Policy: The New Right in Historical Perspective*, *Psychohistory Review* 15.2, Kış 1987 (Lawrence Friedman, der.) ve *Reagan vs. The Sandinistas* (Thomas Walker, der., Westview, 1987) içinde yer alan makalelerim. Ayrıca bkz. Morley ve Petras, *The Reagan Administration* için yazdığım Giriş bölümü. Bu konularda başvurulan aldatmacaların kaydı oldukça etkileyicidir.

köylere düzenlenen saldırılar vb eylemler, Washington veya vasalı İsrail tarafından gerçekleştirildiği sürece, doktrinal sistem içerisinde tefsir edilmiş olan terörizm kavramı altında değerlendirilmezler.

Terörle ilgili aldatmacaların kaydı –buna ilerleyen bölümlerde tekrar döneceğim– Batı kültürünün doğası açısından son derece öğreticidir. Mevcut bağlamla ilgili husus şudur ki makul olan tarih anlatımı ve söylem biçiminin yarattığı algıya göre, terörizm esasında Filistinlilerin uzmanlık alanıdır, İsrailliler ise yalnızca –bu zorlu şartlar altında bütün devletlerin yapacağı gibi– ara sıra aşırıya kaçabilen bir sertlikle "misilleme" veya kimi zaman meşru "önleyici eylemler"e başvurmaktadır. Doktrinal sistem, ya hiç rapor edilmeyen, ya doktrinal gerekliliklere riayet edecek şekilde rapor edilen yahut da –nadiren– dürüstçe rapor edilen fakat hemen ardından bellek deliğine gönderilen gerçeklerden bağımsız olarak, bu sonuçların tanım gereği doğruluğunu teminat altına alacak şekilde tasarlanmıştır. İsrail'in sadık ve son derece faydalı bir vasal devlet olduğu, Ortadoğu'da "stratejik bir değer" teşkil ettiği ve Kongre'nin hükümeti bu tür eylemlerden men ettiği zamanlarda bile ABD yönetiminin Guatemala'da yürüttüğü yarı-soykırıma destek vermek gibi görevleri üstlenmeye gönüllü olduğu göz önüne alındığında, İsrail'in en yüce ahlaki değerlere ve "silahların masumluğu" doktrinine adanmış bir ülke, Filistinlilerinse aşırılıkçılık, terörizm ve barbarlığın vücuda gelmiş hali oldukları, gerçeklerden bağımsız bir hakikate dönüşmektedir. Haklar ve terörist uygulamalar alanında belirli bir simetrinin olabileceği önermesi, bariz bir antisemitizm örneği olduğu gerekçesiyle ana akım içerisinde öfkeyle reddedilir – yahut da reddedilirdi, tabii bu sözler bir kez olsun dile getirilebilmiş olsaydı. İmparator ve korsanın başvurduğu terörizmin ölçek ve amaçlarına dair doğru bir resim ve analiz ortaya koyan rasyonel bir değerlendirme *a priori* bir biçimde dışarıda bırakılır ve esasen bu değerlendirme genel geçer ortodoksilerden o denli uzak olacaktır ki, anlaşılması neredeyse mümkün olmayacaktır.

İsrail'in Ortadoğu ve başka yerlerde ABD'ye "stratejik bir değer" olarak sunduğu hizmetler, 1970'lerin başında Kissinger'ın Ortadoğu politikalarını belirleme işini devralmasından itibaren ABD'nin kendisini askeri çatışmaya ve Kissinger'ın "pata" durumunu devam ettirmeye vakfetmesini açıklamaya yardımcı olur.[16] Şayet ABD uluslararası mutabakata uygun bir barış anlaşmasına müsaade etmiş olsaydı, İsrail tedrici olarak bölgeye entegre olacak ve ABD, iktisadi ve askeri kurtuluşu için nihai olarak kendisine bağımlı ve dolayısıyla güvenilir ve ihtiyaç anında emrine amade, askeri açıdan yeterli ve teknolojik olarak gelişmiş bir ücretli devletin, bir parya devletinin değerli hizmetlerinden mahrum kalmış olacaktı.

İsrailli seçkin bir gazeteci olan Danny Rubinstein'ın 1983'teki ABD ziyaretinden çıkardığı ders, askeri çatışma ortamının devam ettirilmesinin "İsrail lobisi" olarak adlandırılan oluşumun da çıkarına olduğu yönündedir.[17] Rubinstein belli başlı Yahudi örgütlerinin (B'nai Brith, İftira ve İnkârla Mücadele Birliği, Dünya Yahudi Kongresi, Hadassah, tüm zümrelerden hahamlar) temsilcileriyle yaptığı görüşmelerde, İsrail'deki mevcut durumla ilgili kullandığı ifadelerinin, karşı tarafta belirgin bir husumet yarattığını görmüştü, zira bu görüşmelerde İsrail'in karşı karşıya olduğu askeri tehditlerin, işgal altındaki toprakları ele geçirmesinin yol açtığı "siyasi, toplumsal ve ahlaki yıkım" kadar büyük olmadığını vurgulamıştı. Yetkililerden biri ona şöyle demişti: "Bu beni ilgilendirmiyor. Böyle bir argüman benim işime yaramaz." Rubinstein'ın bu görüşmelerin çoğunda fark ettiği husus şuydu:

---

16. "Stratejik değer" kavramının kökenleri, 1979 Camp David anlaşmasıyla neticelenen 1973 sonrası müzakereler ve ABD'nin Eylül 1982 tarihli "Reagan Planı" ve bundan birkaç ay sonra Lübnan ile ilgili olarak ortaya konan "Shultz Planı"nı baltalama girişimlerinin de dahil olduğu meselelerle ilgili olarak bkz. *FT*. O zaman için yeterince sarih olan hakikat, medya ve çoğu akademisyen tarafından tekrarlanan versiyonlarından çok farklıdır; gerçi yıllar sonra kısmen de olsa kabul edildiği olmuştur; örneğin bkz. 2. Bölüm 47. not ve metin.
17. Rubinstein, *Davar*, İşçi Partisi resmi yayın organı, 5 Ağustos 1983.

> Yahudi birliği içerisindeki çoğu insana göre önemli olan şey, İsrail'in karşı karşıya olduğu dışsal tehlikeleri tekrar tekrar vurgulamak... Amerika'daki Yahudilik müessesesi, İsrail'e ancak vahşi Arap saldırılarının kurbanı sıfatıyla ihtiyaç duyuyor. Yalnızca böyle bir İsrail için destek, bağış ve para toplanabilir. Demografik bir tehlikeyle mücadele etmek için nasıl para toplanabilir ki? Benim "ilhak tehlikesi" olarak adlandırdığım şeyle mücadele etmek için kim çıkarıp da bir dolar verir? Amerika'daki Birleşik Yahudi Çağrısı (UJA) tarafından toplanan katkılarla ilgili tutulan resmi çeteleyi ve İsrail adına toplanan paraların yaklaşık yarısının İsrail yerine Amerika'daki Yahudi kurumlarına gittiğini herkes biliyor. Bundan daha büyük bir ironi olabilir mi?

Rubinstein'ın UJA ile ilgili gözlemleri ise şu şekildedir:

> Ciddi ve verimli bir işletme olarak yönetilen [UJA], İsrail'deki savaş yanlılarıyla aynı dili konuşuyor. Diğer yandaysa, Araplarla iletişim kurma girişimleri, Filistinlilerle karşılıklı tanınma için verilen mücadele ve bu para toplama işinin tamamen aleyhine işleyen her tür ılımlı ve barışçıl çaba yer alıyor. Tüm bunlar, yalnızca İsrail'e gönderilen meblağı düşürmekle kalmıyor, ondan da önemlisi, Yahudi cemaatlerinin faaliyetlerini finanse etmek için kullanılacak paranın miktarını da azaltıyor.

Uzlaşı ve makul bir siyasi çözümle ilgili en ufak bir öneriyi dahi tespit edip bu sapkınlığı, basına gönderilen öfkeli makale ve mektuplar, sapkınlarla ilgili tedavüle sokulan uydurulmuş karalama kampanyaları vb aracılığıyla bastırmaya meraklı İsrail lobisi içindeki düşünce polisinin düzenli faaliyetlerini bilenler, Rubinstein'ın neyle karşılaşmış olduğunu anlayacaklardır.

Rubinstein'ın yorumları, Orwellciliğin başka bir şekline dikkatimizi çeker: geleneksel olarak İsrail'in "siyasi, toplumsal ve ahlaki yıkımı"ndan (ve çok büyük olasılıkla daha uzun vadede uğrayacağı fiziksel yıkımdan) rahatsızlık duymayanlara ve İsrailli barış yanlılarının sık sık uyarmış olduğu üzere, İsrail'in "nasırlaşmış uzlaşmazlığı"na verdikleri bu "körü körüne şovenist ve bağnaz" destek nedeniyle esasında bu sonuçların

ortaya çıkmasına katkı sağlayanlara atıfla kullanılan "İsrail'in destekçileri" kavramı.[18]

Benzer bir görüş, İsrail askeri tarihçisi, emekli Albay Meir Pail tarafından da vurgulanmıştır. Meir Pail, Amerikan Yahudi cemaati mensuplarının "Yahudi bir kale devletine puta tapar gibi tapınmaları"nı eleştirir ve sergiledikleri reddiyeciliğin, "İsrail devletini Mars gibi bir savaş tanrısına dönüştürdüğü" konusunda uyarır; böyle bir devlet, "Güney Afrika'nın ırkçı devlet yapısıyla Kuzey İrlanda'nın şiddet ve terörle mahvolmuş toplumsal dokusunun karmaşık bir bileşimi", "21. yüzyıl siyaset bilimi yıllıklarına orijinal bir katkı: dünyanın her yerinden, yalnızca şu andaki değil, gelecekteki bütün Yahudiler için de bir utanç kaynağı niteliğinde, daha önce eşine rastlanmamış türde bir Yahudi devleti" olacaktır.[19]

"Siyonizm" kavramının, doktrinal saflığın koruyucuları rolüne soyunmuş olanlar tarafından, zımnen nasıl enteresan bir biçimde tanımlanmış olduğunu yine bu bağlam içerisinde gözlemleyebiliriz. Örneğin benim görüşlerim, defalarca ve net bir biçimde ifade ettiğim bu görüşlerin ziyadesiyle farkında olanlar tarafından sürekli olarak "militan anti-Siyonist" olarak itham edilmektedir. Bu görüşlerde savunduğum şey, İsrail'in uluslararası alanda tanınan kendi sınırları dahilinde uluslararası sistem içerisindeki herhangi bir devletle aynı –ne daha az ne daha çok– haklara sahip olması ve İsrail de dahil bütün devletlerde, yasa ve uygulamada, bir grup vatandaşa (Yahudiler, beyazlar, Hıristiyanlar vs) özel bir statü tanıyan ve onlara birtakım haklar bahşederek diğerlerini bunlardan yoksun bırakan ayrımcı yapıların terk edilmesi gerektiğidir. Burada neyin "Siyonizm" olarak adlandırılması gerektiği sorusuna girmeyeceğim, yalnızca bu tarz görüşlerin "militan anti-Siyonist" olarak tayin edilmesinin yol açtığı sonuçlara değineceğim: Siyonizm burada, İsrail'e

18. Emekli General Mattityahu Peled, "American Jewry: 'More Israeli than Israelis'", *New Outlook*, Mayıs-Haziran 1975.
19. Pail, "Zionism in Danger of Cancer", *New Outlook*, Ekim-Aralık 1983, Ocak 1984.

diğer devletlerin sahip olduklarının ötesinde birtakım haklar tanınması gerektiği doktrini olarak düşünülmektedir; İsrail işgal altındaki toprakların denetimini elinde bulundurmaya devam etmeli ve Filistin'in kendi ulusal kaderiyle ilgili her tür makul tasarrufunu engellemelidir; ayrıca Yahudi olmayan vatandaşlara karşı ayrımcılık ilkesini temel alan bir devlet olmayı sürdürmelidir. Kendilerini "İsrail'in destekçileri" ilan edenlerin, BM'nin Siyonizmi ırkçılık olarak tanımlayan meşhur kararının geçerliliği üzerinde ısrar etmeleri hayli ilginçtir.

Bunlar yalnızca soyut ve teorik meseleler değildir. Örneğin topraklarının yüzde doksanı, karmaşık yasa ve yönetsel uygulamalar tarafından Yahudi olmayan vatandaşları hariç tutacak şekilde "Yahudi dini, ırkı veya kökenine mensup kişiler"in çıkarlarını savunan bir örgütün denetimi altına verilmiş olan İsrail'de ayrımcılık, son derece ciddi bir sorundur. Ayrımcı uygulamaların hükmü o denli fazladır ki bu mesele parlamentoda dahi gündeme getirilememektedir, zira yeni yasalar "İsrail Devleti'nin Yahudi halkının devleti olarak varlığını inkâr eden" her tür yasa teklifini yasaklamaktadır. Nitekim yasalar, devletin ayrımcı karakterine yönelik her tür parlamenter eleştiriyi illegal addederek bertaraf etmekte ve bir devletin kendi vatandaşlarının devleti olduğu yönündeki demokratik ilkeyi savunan siyasi partileri fiilen yasaklamaktadır.[20]

İsrail basınının ve eğitimli kesimin çoğunluğunun, bu yeni mevzuatın "ırkçılık karşıtı" bir yasayla birlikte yürürlüğe girmesini tuhaf karşılamamış olmaları son derece dikkat çekicidir

20. Detaylar için bkz. *TNCW*, 247 vd. Yeni yasal düzenlemeyle ilgili olarak bkz. Aryeh Rubinstein, *Jerusalem Post*, 14 Kasım 1985. İsrail yasalarını Güney Afrika Apartheid rejimiyle kıyaslayan İsrailli bir yorum için bkz. Ori Shohet, "No One Shall Grow Tomatoes...", *Ha'aretz* Gazete Eki (27 Eylül 1985, tercümesi *News from Within*'de (Kudüs) yayımlanmıştır, 23 Temmuz, 1986). Makalede, İsrail'in Arap vatandaşları ile işgal altındaki bölgelerde yaşayan Araplara karşı toprak ve diğer haklar bağlamında uygulanan ayrımcılığı teminat altına alan araçlar tartışılmaktadır. Makalenin başlığında ise ["Kimse Domates Yetiştiremez.."], Batı Şeria Araplarının meyve veya sebze yetiştirmek için lisans almalarını şart koşan askeri düzenlemelere atıfta bulunulmaktadır ki bu, İsrail'in işgal topraklarını yetersiz evrak gibi mazeretlerle ele geçirmek için kullandığı yöntemlerden yalnızca biridir.

(düzenlemenin bu kısmı için yalnızca dört kişi hayır oyu kullanmıştır). *Jerusalem Post*'un manşeti şudur: "Knesset [meclis] ırkçı ve anti-Siyonist yasalara yasak getirdi" – "Siyonist" kavramı, herhangi bir ironi olmaksızın yeni mevzuatta geçtiği gibi tercüme edilmiştir. Görünen o ki *Jerusalem Post*'un ABD'deki okurları da, iki kavramın bu şekilde bir arada kullanılmasında dikkate değer herhangi bir şey görmemişlerdir, tıpkı Siyonizmin kendi savundukları versiyonunun son derece antidemokratik olan karakteri ile, bunun gerçekleştiği devletin demokratik karakteriyle ilgili heveskâr övgüyü birbiriyle uzlaştırmakta herhangi bir beis görmemeleri gibi.

"Antisemitizm" kavramının, örneğin İsrail'in Üçüncü Dünya'da –söz gelimi Guatemala'da yahut da sorunlarının "yeniden iskân ve memleketlerine geri gönderilme" gibi yöntemlerle çözülebileceğine inanmayı reddeden Filistinlilere karşı– ABD iktidarının hizmetinde oynadığı role itiraz edenlerin sergilediği "aptalların antiemperyalizmi" (ki bu da bir tür antisemitizmdir) anlatmak için başvurulan özgün birtakım kullanımları, daha az dikkat çekici değildir. 1948 yılındaki bir arazi temizleme çalışması sırasında İsrail ordusu tarafından belki de yüzlerce insanın katledildiği Dueyma köyünde hayatta kalanların veya Soweto'yu andıran Gazze Şeridi'nde yaşamakta olanların yeniden iskân ve "ülkelerine geri gönderilme" gibi uygulamalara karşı çıkmaları, olsa olsa bu insanların antisemitizmden esinlenmiş olduklarının kanıtıdır.[21] Buna benzer olayları bulabilmek için, Stalin dönemi vakayinamelerinde epey derinlere inmek gerekir, oysaki Birleşik Devletler münevverlerinin İsrail ile ilgili söylemlerinde benzer örneklere rastlamak vaka-i adiyendir. Dahası İsrailli barış yanlıları utanç verici uygulamaların farkında oldukları ve bunları lanetledikleri halde, bu tür söylemler ABD'de fark edilmeden geçip gitmektedir.

21. Paul Berman, "The Anti-Imperialism of Fools" isimli makalesinde (*Village Voice*, 22 Nisan 1986), Bernard Lewis'in *New York Review*'da yayımlanan ve bu kullanışlı doktrinden "ilham alan makalesi"nden alıntı yapar. Antisemitizm kavramının başka birtakım mahir kullanımları için bkz. *FT*, 14 vd. Dueyma katliamı hakkında bkz. *TTT*, 76.

Dünyanın belki de en özgür ülkesinde, son derece etkileyici bir biçimde geliştirilmiş olan "özgürlük altında beyin yıkama" sisteminin merkezi aygıtı, politikayla ilgili meselelerde tartışmayı teşvik etmek fakat bunu resmi ideolojinin temel doktrinlerini içeren varsayımların çerçevesi dahilinde yapmaktır. Tartışma ne denli coşkulu olursa, varsayımlar o denli etkili bir biçimde beyinlere işlenebilir; diğer yandan katılımcılar ve izleyiciler gösterdikleri cesaret nedeniyle kendilerine duydukları hayranlık ve huşu tarafından alt edilmiş olurlar. Nitekim Vietnam Savaşı örneğinde, ideolojik kurumlar savaş yanlıları ile barış yanlıları arasında yürütülecek bir tartışmaya müsaade etmişti; hatta bu tartışmaya müsaade etmekle kalmamış, Amerikan ekonomisinin önde gelen sektörlerinin çok maliyetli olduğu ve çıkarlarına zarar verdiği gerekçesiyle savaşa karşı çıkmaya başladığı 1968 yılında, tartışmayı teşvik de etmişti. Savaş yanlıları, Birleşik Devletler'in sağlam ve azimli duruşu sayesinde "Güney Vietnam'ın komünist taarruza karşı savunulması"nda başarılı olabileceğini düşünüyorlardı. Barış yanlıları ise bu soylu çabanın uygulanabilirliğini sorgulayarak buna karşı çıkıyor veya bu amaca ulaşmak adına başvurulan aşırı güç ve şiddet karşısında müteessir oluyorlardı. Yahut "hatalar" ve "yanlış anlaşılmalar" nedeniyle sergilediğimiz "aşırı dürüstlük ve taraf gözetmeyen cömertlik"ten (ABD Asya çalışmaları dekanı ve muteber bir barış akademisyeni olan Harvard'lı tarihçi John King Fairbank), "iyi şeyler yapmak konusundaki acemice çaba"mızdan (muhtemelen medyadaki en önde gelen barış yanlısı şahsiyet olan Anthony Lewis) yakınıyorlardı. Ya da kimi zaman, doktrinal sistemin sınırlarında dolaşarak, Kuzey Vietnam ve Vietkong'un gerçekten bir saldırganlık suçu işleyip işlemediklerini sorguluyor ve bu suçlamanın biraz abartılı olduğunu iddia ediyorlardı.

Savaşla ilgili en mühim gerçek yeterince net bir biçimde şudur: ABD'nin yaptığı şey "aslen kendi yaratmış olduğu" ülkeyi savunmak değildi.[22] Bilakis ABD Hava Kuvvetleri'nin Güney

22. Analist, *Pentagon Papers*, Gravel edisyonu, Beacon Press 1971, II. 22. Belgelerde, ABD'nin askeri tehdidinin, kendi kurmuş olduğu devletin 1954 Cenevre

Vietnam'ın bombalanmasına iştirak etmeye başladığı 1962 yılından beri yaptığı şey, tam olarak bu ülkeye saldırmaktı; milyonlarca insanı, gönüllü olarak destekledikleri Güney Vietnamlı gerillalardan "korunacakları" kamplara gönderme girişiminin bir parçası olarak (ki bu husus, ABD hükümeti tarafından kapalı kapılar ardında teslim ediliyordu) kimyasal bir savaş (yaprak döktürme ve ekin imhası) başlatıldı. Elbette ki ABD bunun öncesinde her tür siyasi çözüm olasılığını ortadan kaldırmış ve orada halihazırda on binlerce Güney Vietnamlıyı katletmiş bir vasal rejim kurmuştu. Savaş boyunca, ABD'nin en büyük taarruzu Güney Vietnam'a karşıydı, 1960'ların sonunda başarıya ulaşan bu taarruz neticesinde Güney Vietnam direnişi kırıldı ve savaş Çinhindi'nin diğer bölgelerine yayıldı. SSCB Afganistan'a saldırdığında bunu bir saldırganlık olarak idrak ettik; ABD Güney Vietnam'a saldırdığında ise bu bir "savunma"ydı – Adlai Stevenson'un 1964 yılında Birleşmiş Milletler'de iddia ettiği gibi, "içsel saldırı"ya karşı veya Başkan Kennedy'nin sözleriyle, "içeriden gelen taarruz"a karşı bir savunmaydı.

ABD'nin Güney Vietnam'a karşı bir saldırı gerçekleştirmiş olduğu inkâr edilmiyor; esas mesele, bu fikrin ifade ve hatta tahayyül dahi edilemiyor oluşudur. Ana akım medyada, akademide ve hatta barış hareketinin kendi yayınlarının çoğunda, "ABD'nin Güney Vietnam'a saldırısı" gibi bir olayla ilgili en ufak ipucuna dahi rastlamak mümkün değildir.[23]

Özgürlük altında düşünce kontrolü sisteminin ne denli güçlü olduğunu, Kuzey Vietnamlıların saldırganlığı ve uluslararası hukuka göre ABD'nin "silahlı saldırı karşısında kolektif nefsi müdafaa" hakkına sahip olup olmadığı üzerine dönen tartışmalar kadar çarpıcı bir biçimde ortaya koyan çok az örnek vardır. Muhalif pozisyonları savunan akademik çalışmalar yayımlandı ve tartışma daha az ulvi bir biçimde de olsa barış hareketinin

---

Konferansı'nda hazırlanan siyasi çözüme engel teşkil edebilmesi için zorunlu olduğu kabul ediliyordu.

23. Tartışma için bkz. *TNCW* ve yine bana olan *For Reasons of State* (Pantheon, 1973) [*Devlet Uğruna*, Çev. Yavuz Alogan, İthaki Yay., 2017].

açtığı kamusal alanda da yürütüldü. Elde edilen başarı etkileyicidir: Tartışma Vietnamlıların Vietnam'da saldırganlık suçu işleyip işlemedikleri üzerine odaklandığı müddetçe, ABD'nin Güney Vietnam'a yönelik saldırganlığının herkesçe bilinen mahiyetinin ne olup ne olmadığı konusunda herhangi bir tartışma olamaz. Neler döndüğünün tamamen bilincinde, bu tartışma içerisinde yer almış biri olarak söyleyebileceğim tek şey, devlet şiddetine karşı çıkanların müthiş derecede etkili bir propaganda sisteminin tuzağına düşmüş olduklarıdır. ABD'nin Vietnam'da yürüttüğü savaşı eleştirenlerin Çinhindi'ndeki çetrefil durumlar konusunda uzmanlaşmış olmaları zorunluydu; oysaki bunun konuyla herhangi bir alakası yoktur, zira mesele ABD'nin her zaman imtina edilen icraatlarıdır ve örneğin Sovyetler'in Afganistan'da sergilediği saldırganlığa karşı çıkmak için birer Afganistan uzmanı olmamız gerekmez. Tartışma alanına devletin ve ona hizmet eden seçkinlerin yaklaşımı tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde dahil olmak gerekiyordu, fakat bunu yapmanın mevcut endoktrinasyon sistemine daha fazla katkıda bulunmak anlamına geldiği aşikârdı. Alternatif tavır, basit hakikatleri söylemektir ki bu da yabancı bir dilde bir şeyler söylemekten farksız olacaktır.

Hemen hemen aynı durum, Orta Amerika ile ilgili yakın zamandaki tartışmalar için de geçerlidir. ABD'nin El Salvador'da yürüttüğü terörist savaş, saygıdeğer insanlar tarafından tartışılacak bir konu değildir, böyle bir şey yoktur zira. Yalnızca ABD'nin Nikaragua'yı "frenleme" girişimleri, tartışılmasına müsaade edilebilir bir konudur ki o da dar birtakım sınırlar çerçevesinde. "Kanseri söküp atmak" için (Dışişleri Bakanı George Shultz) güç kullanılmasının ve Sandinistaların –devletin propaganda sisteminin, gazeteciler ve bu retoriği benimsemiş olan diğer yorumcular tarafından imal edildiği bilinen hayal mahsulü bir kurgusu olan– "hudutsuz devrim"lerini ithal etmelerinin önüne geçilmesinin doğru olup olmadığını sorabiliriz. Ancak kesip atılması gereken "kanser"in, gerçekte bölgeye ve daha ötesine "bulaşma" riski taşıyan "iyi bir örnek" olması nedeniyle

"tehdit" oluşturduğu fikrini tartışamayız ki bu gerçek zaman zaman dolaylı da olsa kabul edilmiştir, örneğin ABD hükümet yetkililerinin ABD'nin taşeron ordusunun "[Sandinistaları] kıt kaynakları sosyal programlardan alıp savaşa aktarmaya zorlama" konusunda başarılı olduğunu ilan ettiğinde olduğu gibi.[24]

1986 yılının ilk üç ayında, ABD'nin Honduras ve Kosta Rika'daki üslerinden Nikaragua'ya saldıran taşeron orduya gönderilecek yardımlar konusunda (en ateşli destekçiler durumu kendi aralarında bu şekilde tasvir ediyorlardı) Kongre'de yapılacak oylamayla ilgili tartışmalar şiddetlendiğinde, ulusal basın (*New York Times* ve *Washington Post*), ABD'nin Nikaragua'ya yönelik politikaları üzerine yazan yorumcuları da davet ederek konuyla ilgili toplam 85 tane köşe yazısı yayımladı. Aşırı eleştirel (ki bu çoğunluğu oluşturuyordu) ile ılımlı eleştirel arasında salınan yazıların tamamı Sandinistaları eleştiriyordu. "Kamusal müzakere" denilen şey tam olarak budur. Sandinista hükümetinin başa geldiği ilk yıllarda ABD'nin başlattığı savaş tüm bu çabalarını geçersiz kılmadan önce yürürlüğe koyduğu başarılı toplumsal reformlar tartışmasız bir gerçek olsa da, yazılarda buna neredeyse hiç değinilmiyordu; toplam 85 köşe yazısında, bu tür toplumsal reformların hayata geçirildiği gerçeğinden yalnızca iki yerde bahsediliyor, ABD saldırısının ardında yatan esas nedenin bu olduğu gerçeğinden –üstelik bu büyük bir sır da değildi– hiç söz edilmiyordu.

Sandinista "apolojistleri" oldukları iddia edilen insanlarsa (herhangi bir ortamda haklarındaki iddiaya cevap verme fırsatının ortadan kaldırıldığından veya en aza indirildiğinden emin olmak adına, hep bir ağızdan) sert bir dille eleştirildiler ve bu suçlulardan hiçbirine görüşlerini ifade etme hakkı tanınmadı. Oxfam'ın siyasi liderliğin "halkın koşullarını iyileştirme ve gelişim sürecine aktif katılımını teşvik etme" konusunda sergilediği adanmışlıkta, Nikaragua'nın gelişmekte olan 76 ülke içerisinde "müstesna" bir konumda olduğu ve Oxfam'ın faaliyet gösterdiği

24. Julia Preston, *Boston Globe*, 9 Şubat 1986.

dört Orta Amerika ülkesinde "yalnızca Nikaragua'da, toprak sahipliğindeki eşitsizliklere dikkat çekmek ve sağlık, eğitim ve tarımla alakalı hizmetleri yoksul köylü ailelere ulaştırmak adına kayda değer bir çaba sarf edildiği" yönündeki raporundan hiçbir surette bahsedilmedi. Gerçi kontra savaşı bu tür tehditleri ortadan kaldırmış ve Oxfam'ın faaliyetlerinin gelişim projelerinden savaş yardımlarına kaydırılmasına yol açmıştı. Ulusal basının ABD'nin bu "kanser"i kesip atma yönündeki azimli çabalarının, doğrudan doğruya onun tarihsel misyonu olduğu gibi bir fikrin tartışılmasına müsaade etmesi hayal dahi edilemezdi. Kötülük İmparatorluğu'nun bu tür habis ileri karakollarıyla nasıl savaşılması gerektiği üzerine bir tartışma yürütülebilirdi, ancak ulusal forum içerisinde müsaade edilen bu sınırları aşamazdı.[25]

Bir diktatörlükte veya ordunun yönetimindeki bir "demokrasi"de, resmi ideoloji son derece sarih, aleni ve doğrudandır; ya Hakikat Bakanlığı tarafından ilan edilmiş ya da başka yollarla görünür kılınmıştır. Dahası alenen itaat edilmesi zorunludur; itaatsizliğin bedeli, SSCB ve onun Doğu Avrupa'daki uydularında olduğu gibi hapis ve korkunç koşullar altında sürgüne gönderilmek ile El Salvador gibi tipik bir ABD müstemlekesinde olduğu gibi berbat işkenceler, tecavüz, sakatlama ve kitlesel katliam seçenekleri arasında değişiklik gösterilebilir. Özgür bir toplumda bu tür araçlar mevcut değildir ve çok daha incelikli yöntemler kullanılır. Resmi ideoloji açıkça telaffuz edilmez, daha ziyade varsayılır. Resmi ideolojiyi kabul etmeyenler hapsedilmez veya işkence görüp kötürüm bırakıldıktan sonra hendeklere atılmaz, daha ziyade toplum bunların sapkınlıklarından korunur. Ana akım içerisinde egzotik söylemlerin işitilebileceği nadir ortamlarda bu insanların sarf ettikleri kelimeleri anlamak dahi imkânsızlaşır. Ortaçağlarda sapkınlığa ciddiyetle yaklaşmak, onu çözümlemek ve onunla rasyonel argümanlar yoluyla mücadele etmek için zorunlu addediliyordu. Oysaki günümüzde onu

25. Bu konularla ilgili bir tartışma için bkz. 15. notta belirtilen kaynaklar. Buradaki esas mesele, her biri kendi içinde değerlendirilmesi gereken bireysel katkılar değil, ulusal forum dahilinde ifade edilmesine müsaade edilen yorumlardır.

parmakla göstermek dahi yeterli oluyor. Sapkınlığı tanımlamak ve dolayısıyla daha fazla argüman veya yorum üretmeden onu yok saymak için bir dizi kavram –"ahlaki denklik", "Marksist", "radikal" vb– uydurulmuş durumda. Hatta bu tehlikeli ve adeta dile getirilemez olan doktrinlerin kendisi, kamusal anlatım üzerinde neredeyse bütüncül bir hâkimiyete sahip, savaş durumuna geçmiş bir azınlık tarafından alt edilmesi (daha doğrusu tanımlanması ve dehşetle bir kenara atılması) gereken "yeni ortodoksiler"e[26] dönüşmüş bir halde. Fakat inanç doktrinlerini kabul edenler arasındaki tartışma dar ve genellikle marjinal meseleler üzerinde cereyan ederken, sapkınlık ekseriyetle görmezden geliniyor.

Mevcut konumuz olan Ortadoğu'ya döndüğümüzde ise aşağı yukarı benzer bir durum söz konusu. Filistinlilerin "barış süreci" içerisinde yer almalarına izin verilip verilmemesini tartışabiliriz, ancak ABD ve İsrail'in reddiyeci cenahın başını çektiklerini ve herhangi samimi bir "barış süreci"nin önünü çoğu zaman kayda değer bir şiddete başvurarak tıkadıklarını anlamamıza müsaade edilmemelidir. Eleştirel bir akademisyen, terörizm hususunda bizleri "aşırı basitleştirme"den kaçınmamız, "inatçı ve fakat gerçek sorunlar" yaratan "mevcut Ortadoğu ve İslam radikalizminin toplumsal ve ideolojik kökenlerini incelememiz" gerektiği konusunda uyarır; yapmamamız gereken şey, teröristlerin kullandıkları kötücül yöntemlere neden tevessül ettiklerini anlamaktır.[27] Böylece terörizm tartışmasının sınırları titizlikle belirlenmiş olur: Bir uçta terörizmi basitçe Kötülük İmparatorluğu ve ajanlarının komploları olarak görenler, diğer uçta ise bu "aşırı basitleştirme"den kaçınarak Arap ve İslam terörünün yerel kökenlerini incelemeye devam eden çok daha dengeli

26. Örneğin bkz. Timothy Garton Ash, "New Orthodoxies: I", *Spectator* (Londra), 19 Temmuz 1986. Epeyce gülünç bir tartışma olan "ABD'deki 'ahlaki denklik' tartışması" ise (ki burada yalnızca tek bir taraf kendini kamusal olarak ifade edebilmekte ve epey mahirane bir biçimde sanki bunun tam tersi bir durum söz konusuymuş gibi davranılmaktadır) ayrı bir tartışmayı hak eder.
27. Shaul Bakhash, *New York Review of Books*, 14 Ağustos 1986.

düşünürler yer alır. Ortadoğu'daki terörizmin başka kaynakları olabileceği –imparator ve vasallarının yaşanan dramda bir payı olabileceği– fikri ise *a pirori* bir biçimde dışarıda bırakılmış olur; bu fikir inkâr edilmez, ancak tahayyül de edilemez ki bu da zaten başlı başına müthiş bir başarıdır.

Ilımlılar, liberal barış yanlıları, düşünülebilir düşüncenin sınırlarını sıkı sıkıya belirlemek suretiyle, endoktrinasyon sisteminin makul bir biçimde işlemesinin teminat altına alınmasında sürecin başından sonuna kayda değer bir rol oynamıştır.

Bir yerlerde yayımlanmış bir yazısında gazeteleri okumakla zaman kaybetmediğinden bahseden Henry David Thoreau, günlüğüne şu satırları yazmıştı:

> Basının ehliyetini denetleyecek bir yasaya ihtiyaç yoktur. Zira o kendi içinde yeterli, hatta yeter de artar bir yasa işletmektedir. Adeta cemaat bir araya gelerek nelerin dile getirilebileceğine karar vermiş, bir platform belirleyerek bundan ayrılanların aforoz edilmesinde mutabık kalmıştır; bunun haricinde bir şeyler söylemeye cesaret edenlerin sayısı binde bir bile değildir.

Bu ifade tümüyle doğru değildir. Felsefeci John Dolan'ın iddiası şudur: "Mesele, insanların kendi düşüncelerini müsaade edilen sınırların dışında ifade etme cesaretinden yoksun olacak olmaları değildir; mesele, bu tarz fikirleri düşünme kapasitesinden mahrum bırakılacak olmalarıdır."[28] "Demokratik rıza mühendisleri" açısından temel husus, onları harekete geçiren motivasyon tam olarak budur.

Woodrow Wilson Uluslararası Akademisyenler Merkezi'nden Walter Reich, *New York Times*'taki yazısında *Achille Lauro* gemisinin kaçırılmasına atıfla, "terörist cinayetler işlemiş" olan insanlara –bu eylemlerin gerek faillerine gerek planlayıcılarına– katı adalet standartları uygulanmasını talep eder:

---

28. "Non-Orwellian Propaganda Systems", *Thoreau Quarterly*, Kış/Bahar 1984. Bu konularla ilgili daha fazlası için bkz. bir grup gazeteciye yapmış olduğum ve burada yeniden yayımlanan konuşma ve devamındaki tartışma.

> Kendisini mahrum ve mağdur bir özgürlük savaşçısı olarak gören teröriste daha az ceza verilmesi yönündeki uygulama, adaletin üzerinde yükseldiği temelleri sarsmaktadır, zira bu durumda teröristlerin yalnızca kendi adalet ve hak kavramlarının ve çektikleri acıların geçerli olduğu argümanı kabul edilmiş olmaktadır. Filistinliler –ve yaşadıkları sıkıntıların öcünü almak için teröre başvuran birçok grup– terörden vazgeçmek ve amaçlarına ulaşmak için kaçınılmaz olarak uzlaşmayı da içeren başka yollar bulmak zorundadır. Ve Batılı demokrasiler, herhangi bir mazeretin –ki bunun arka planında bir mahrumiyet de söz konusu olsa– masumlara karşı işlenen terör suçunun sorumluluğunu "hafifletebileceği" argümanını reddetmelidir.

Bu talep imparator ve vasalları açısından da müsamahasız bir biçimde aynı ağır cezaların uygulanmasını öngörüyor olsaydı, Reich'ın sözleri ciddiye alınabilecek necip sözler olurdu; fakat böylesi bir durum söz konusu olmadığından, bu tenkitlerin Dünya Barış Konseyi ve diğer komünist cephe örgütlerinin Afgan direnişinde yaşanan zulümler bağlamında ürettiği yüce gönüllü ifadelerden pek de bir farkı yoktur.

Tel Aviv Üniversitesi Jaffee Stratejik Çalışmalar Merkezi müdür yardımcısı Mark Heller şöyle bir açıklamada bulunur: "Devlet destekli terörizm, düşük yoğunluklu bir savaş halidir ve bu nedenle Birleşik Devletler de dahil olmak üzere bütün terör kurbanlarının ellerinde bulunan her tür araçla buna karşı direnmeye hakkı vardır." Buradan şöyle bir sonuç çıkar; "düşük yoğunluklu savaş hali" ve "devlet destekli terörizm"in diğer kurbanlarının da "ellerinde bulunan her tür araçla buna karşı direnmeye hakkı vardır": Salvadorlular, Nikaragualılar, Filistinliler, Lübnanlılar ve imparatorla vasallarının dünyanın epey bir kısmında var olan başka birçok kurbanı bu kapsamdadır.[29]

Gerçek şu ki bu sonuçlara ancak temel bir ahlak ilkesini benimsediğimiz vakit ulaşabiliriz: başkalarına uyguladığımız standartları (hatta bu konuda ciddi isek çok daha sıkı olanlarını) kendimize de uygulamamız gerektiği ilkesi. Fakat bu ilke ve onu

29. Reich, *New York Times*, 24 Temmuz; Heller, *New York Times*, 10 Haziran 1986.

benimsememiz neticesinde ortaya çıkan durum, mevcut entelektüel kültür içerisinde güç bela anlaşılabilmektedir ve ötekilerin işledikleri suçlar nedeniyle ağır biçimde cezalandırılmasını talep eden yayın organlarında dile getirilmesi neredeyse imkânsızdır. Öyle ki bu hükümlerden mantıklı sonuçlar çıkarıp bunları net bir biçimde ifade eden herhangi biri, Birleşik Devletler ve müttefiklerinin siyasi liderlerine karşı terörist bir şiddeti teşvik ettiği gerekçesiyle pekâlâ bir kovuşturmaya uğrayabilir.

ABD'deki en kuşkucu figürler bile şu mevzularda hemfikirdir: "Albay Kaddafi'nin terörizme verdiği açık destek bariz bir biçimde kötüdür" ve "Şayet yaratıcılarını [*metindeki orijinal haliyle*] tanıyorsanız katillerin cezasız kalmasına izin vermek için herhangi bir neden yoktur. Dahası misillemenin masum sivilleri öldürecek olması veya katil devletlerin bunun karşılığında cezalandırılmaktan korkmamaları belirleyici bir unsur olamaz" (Anthony Lewis).[30] Bu ilke dünyanın her yerinden birçok insana Başkan Reagan'a suikast düzenleme ve Washington'ı bombalama hakkı tanımaktadır, bu "misilleme masum sivilleri öldürecek" olsa bile. Bu tür basit gerçekler dile getirilemiyor ve tahayyül dahi edilemiyorsa, burada resmedilen örnekler ve daha birçokları bağlamında, yaptığımız tek şey demokratik bir yönetimine iştirak ediyormuş gibi kendimizi kandırmaktır.

Medyada, korsanların ve hırsızların kendi talep ve görüşlerini ifade etmelerine izin verilmesinin makul olup olmadığı üzerine acınası tartışılmalar yürütülmektedir. Örneğin NBC, *Achille Lauro*'nun kaçırılması olayını planlamakla suçlanan adamla röportaj yaptığı ve bu cihetle herhangi mukabil bir delile başvurmaksızın fikirlerini özgürce ifade etme olanağı tanıyarak teröristlerin çıkarlarına hizmet ettiği gerekçesiyle sert bir biçimde kınanmıştı, zira bu tavır, düzgün işleyen özgür bir toplumun gerektirdiği tek tiplikten utanç verici bir kopuşa işaret ediyordu. Medya, Ronald Reagan, George Shultz, Menahem Begin, Şimon Peres ile imparator ve maiyetinin diğer seslerinin

30. *New York Times*, 21 Nisan 1986.

herhangi bir mukabil delil olmaksızın "düşük yoğunluklu savaş hali" ve "misilleme"yi yahut "önleyici eylem"i savunmasına müsaade etmeli midir? Bunu yapan medya kuruluşları, terörist komutanların kendilerini özgürce ifade etmelerine izin vermek suretiyle toptan terörizmin [*wholesale terrorism*] faillerine dönüşmüş olmuyor mudur? Bu soru sorulamaz, sorulduğu vakitse nefret ve korkuyla bir kenara atılabilir ancak.

Birleşik Devletler'de edebi sansür nerdeyse hiç olmasa da düşünce kontrolü oldukça gelişmiş ve hatta seçkinlerin karar alması, halkın uygulaması ve edilgenliği temelinde yükselen özgür bir toplum için vazgeçilmez hale gelmiş bir endüstridir.

2
Ortadoğu Terörizmi ve Amerikan İdeolojik Sistemi (1986)

17 Ekim 1985 günü Başkan Reagan Washington'da İsrail Başbakanı Şimon Peres ile görüştü; Peres ona İsrail'in Ortadoğu'da "cesur adımlar" atmaya ve Ürdün'e "barış eli"ni uzatmaya hazır olduğunu söyledi. ABD'nin İsrail ile olan ilişkilerini "olağanüstü derecede yakın ve güçlü" olarak tanımlayan bir Dışişleri yetkilisinin sözlerini alıntılayan David Shipler, *Times* gazetesinde, "Bay Peres'in ziyareti, olağandışı bir Amerikan-İsrail uyumu içerisinde gerçekleşti" yorumunda bulunuyordu. Peres bir barış adamı olarak sıcak bir biçimde karşılanmış, kendi sözleriyle "savaşın maliyeti yerine barışın bedeline katlanmayı" taahhüt ettiği için takdir edilmişti. Başkan, Bay Peres ile "birçok İsrailliyi, Ame-

rikalıyı ve Arap'ı kendine kurban seçmiş ve daha birçoklarının trajedisine yol açmış olan şeytani terörizm belası"nı tartıştıklarını söylemiş ve "Terörizmin Ortadoğu'ya barış getirme yönündeki çabalarımızı köreltmemesi gerektiği konusunda mutabık kaldık" diye eklemişti.[1]

Dünyanın en önde gelen iki terörist kumandanı –ki üzerinde ortaklaştıkları "barış" mefhumu, eski Filistin'de kendi kaderini tayin hakkı talebinde bulunan iki gruptan biri olan yerli nüfusu tamamen yok saymaktadır– arasında yaşanan bu görüşmenin hakkını yeterince verebilmek için, insanda Jonathan Swift'in yetenekleri olmalı. Peres 1985 yılında İsrail yerleşimlerini gezerken, Ürdün Vadisi'nin "İsrail Devleti'nin ayrılmaz bir parçası" olduğunu ilan etti ki bu tavır, onun "Geçmiş değiştirilemez ve topraklarımızın kaderini belirleyen belge Kitab-ı Mukaddes'tir" diyen ve bir Filistin devletinin "İsrail'in varlığına tehdit oluşturacağı"nı savunan sarsılmaz duruşuyla son derece uyumluydu.[2] Peres'in, ölçülü olması nedeniyle ABD'de övgülere mazhar olan Yahudi devleti mefhumu, Filistin halkının varlığını *tehdit etmez*, daha ziyade *ortadan kaldırır*. Fakat bu sonuç, zaten kusursuz olmayan bir dünyada son derece ehemmiyetsiz, en kötü ihtimalle tali bir kusur olarak görülür.

Şimdiki Cumhurbaşkanı Haim Herzog'un 1972'de dile getirdiği, Filistinlilerin "halkımız için binlerce yıldır kutsal olan topraklara hiçbir koşulda ortak olamayacakları"nı savunan pozisyonundan, ne Peres ne de başka bir İsrail lideri bir milim dahi uzaklaşmıştır; gerçi barış yanlıları, esas vaziyetin üstünü örterek "demografik sorun" olarak tanımladıkları şeyin çözümü olarak, Batı Şeria'da Arap nüfusunun yoğunlukta olduğu bölgelerin İsrail Devleti'nin dışında bırakılmasını tercih ediyorlar. Herkes Shlomo Gazit'in siyasi eylem, demokrasi veya müzakereler gibi "her türden inisiyatifin ortadan kaldırılması" politikalarının bir "başarı hikâyesi" olduğu ve bu nedenle sür-

1. *New York Times*, 17, 18 Ekim 1985.
2. *Ha'aretz*, 22 Mart 1985; diğer kaynaklar için bkz. *FT*, 54, 75, 202

dürülmesi gerektiği yönündeki değerlendirmesini doğru kabul etmeye devam ediyor. FKÖ ve Arap devletleri Ocak 1976'da, BM Güvenlik Konseyi'nin iki devletli ve barışçıl bir çözümü öngören kararını destekledikleri zamanda, Başbakan İzak Rabin'in (şimdinin Savunma Bakanı) sergilediği tavır, İsrail'in ABD tarafından da desteklenen pozisyonu olmayı sürdürüyor: İsrail, FKÖ kendisini tanısa ve terörden vazgeçse bile, onunla herhangi bir müzakerede bulunmayı reddedecek ve FKÖ veya değil, "hiçbir Filistinli ile siyasi müzakereler"e girmeyecektir. Gerek Peres gerekse Reagan, FKÖ'nün –uzun yıllardır ABD ve İsrail tarafından her seferinde engel olunan– geniş uluslararası mutabakatla uyumlu, iki devletli bir çözüm ile tarafların birbirlerini karşılıklı olarak tanımalarını öngören son derece sarih önerilerini düşünmeye dahi razı olmamıştır; dahası ikisi de FKÖ'nün Filistinliler arasında büyük bir desteğe sahip ve en az 1947'nin Siyonist örgütü kadar meşru olduğunu bilmektedir.[3]

Bu mühim siyasi gerçeklikler, "şeytani terörizm belası" üzerine yapılacak herhangi bir tartışmanın çerçevesini belirlemektedir; Amerikan söylemindeki ırkçı anlamıyla bu "bela", Yahudilerin değil Arapların giriştiği terörist eylemleri kastetmektedir, tıpkı "barış"ın Filistinlilerin değil Yahudilerin kendi kaderlerini tayin hakkını onurlandıran bir çözüm anlamına gelmesi gibi.

Peres Washington'a suç ortağı ile barış ve terörizm konularında konuşmak üzere geldi; hem de bombardıman uçaklarına Tunus'a saldırı emri verdikten ve İsrailli gazeteci Amnon Kapeliouk'un olay yerinden aktardığı kadarıyla 20 Tunuslu ve 55 Filistinlinin ölümüne yol açtıktan hemen sonra. Hedefte "birkaç düzine ev, yazlık kulübeler ve FKÖ bürolarının yan yana ve yakından bakıldığında bile ayırt edilemeyecek denli iç içe geçmiş halde bulunduğu bir tatil beldesi" vardı ve savunmasız-

3. Herzog, Yossi Beilin, *Mechiro shel Ihud* (Tel Aviv, 1985), 147. Gazit, *Hamakel Vehagezer*'den (Tel Aviv, 1985) aktaran *Al Hamishmar*, 7 Kasım 1985. Rabin, *Washington Post*, 6 Aralık 1975; *Newsweek*, 15 Aralık 1975; *TNCW*, 267-8. Reagan'dan bahsettiğimde, sembolik figürü değil, yönetimin politika yapıcıları ve halkla ilişkiler uzmanlarını kastediyorum.

dı. Silahlar, Beyrut'ta kullanılanlardan daha gelişmişti; belli ki bunlar kitlendikleri hedefi paramparça eden "akıllı bombalar"dı.

> Bombalanan binalardaki insanlar tanınmayacak halde parçalarına ayrılmışlardı. Bana cesetlere ait bir dizi fotoğraf gösterdiler. "Bunları alabilirsin" dediler. Fotoğrafları ofiste bıraktım. Böylesine korkunç fotoğrafları dünyadaki hiçbir gazete yayımlamaz. Karargâhların yakınında sandviç satan Tunuslu bir çocuğun paramparça olduğunu anlattılar bana. Babası cesedi ayak bileğindeki yara izinden tanıyabilmiş. Rehberim bana olanları, "Enkazdan çıkarılan yaralılardan bazıları dışarıdan iyi ve sağlıklı gibi görünüyordu. Ama bir saat sonra acı içinde kıvranarak öldüler. Meğerse patlamanın şiddetiyle iç organları hasar görmüş" diye anlattı.[4]

Tunus, ABD'nin desteğiyle gerçekleştirilen ve 200.000 kişinin ölümüne, ülkenin büyük bir kısmının yıkımına neden olan saldırının ardından Beyrut'u terk etmeye zorlanan Filistinlileri, Reagan'ın emriyle ülkesine kabul etti. "Pentagon'un önde gelen figürlerinden, İsrail ordusunu (İSK) ve bölgenin diğer muhtelif ordularını yakından tanıyan bir general", İsrail askeri yetkilisi Ze'ev Schiff'i "Sineği balyozla öldürmeye kalktınız" sözleriyle uyarmıştı. "Hiç gerek olmadığı halde birçok sivili öldürdünüz. Lübnanlı sivillere karşı tavrınız bizi hayretler içerisinde bıraktı" – bunlar esasında, saldırının ve gerek sivillere gerek mahkûmlara yapılan muamelenin acımasızlığı karşısında dehşete kapılmış olan İsrailli askerlerin ve kıdemli subayların ortak hisleriydi.[5] Bununla birlikte İsrail'de saldırılara ve Begin-Şaron ekibine verilen destek, başvurulan zulümlere paralel bir biçimde arttı ve Ağustos ayında Beyrut'un bombalanmasının ardından en

4. *Yediot Ahronot*, 15 Kasım 1985.

5. Ze'ev Schiff, *Ha'aretz*, 8 Şubat 1985; tanıkların ABD basınında yer almayan ifadeleri için bkz *FT*; İsrail terörü ile ilgili gerçeklerin apolojistler tarafından, medyanın antisemitist ve "FKÖ yanlısı" olduğu, "Arapların durumu abarttığı", "Arap kültüründe yalan söylemenin herhangi bir mesuliyeti olmadığı" gibi gerekçelerle inkâr edilmesine dair içgörüler için bkz. Martin Peretz, *New Republic*, 29 Ağustos 1983.

üst seviyeye ulaştı.[6] Bir barış adamı ve Sosyalist Enternasyonal içerisinde saygı duyulan bir figür olan Şimon Peres ise savaş sonrası girişilen Sabra-Şatila katliamları İsrail açısından savaş maliyetlerini artırmaya ve akabinde İsrail'in Lübnan'da "Yeni Bir Düzen" kurma planını –bu plan uyarınca, ülkenin güney bölgelerinin büyük bir kısmı İsrail'in denetiminde olacak, diğer yerler ise İsrail'in Falanjist müttefikleri ve seçilmiş Müslüman seçkinler tarafından yönetilecekti (bkz. aşağıdaki 55. not)– baltalayan Lübnan direnişi İsrail açısından durumu zorlaştırmaya başlayıncaya dek sessizliğini korudu.

Kapeliouk'a göre, Tunus saldırısının esas hedefi hiç şüphe yok ki Arafat'tı. Götürüldüğü FKÖ bürosunda, yıkıntıların ortasında duran bir Arafat resminin üzerinde, "Benimle müzakere etmek yerine beni öldürmek istediler" diye yazıyordu. Kapeliouk'a söylenenlere göre "FKÖ müzakerelerden yana"ydı, "ancak İsrail her tür tartışmayı reddediyor"du – ve bu, ABD'de etkin bir biçimde üzeri örtülen yahut daha da kötüsü, temel alınan ırkçı varsayımlar göz önüne alındığında, konu dışı olduğu gerekçesiyle yok sayılan basit bir gerçekti.

Şüphe edilemeyecek bir diğer husus da ABD'nin Tunus saldırısındaki suç ortaklığıydı. ABD katillerin yaklaşmakta olduğunu söylemek için kurbanları –ki bunlar Amerika'nın müttefikleriydi– uyarmamıştı bile. Altıncı Filo'nun ve bölgedeki kapsamlı izleme sisteminin Akdeniz üzerinde seyrederken yakıt ikmali yapan İsrail uçaklarını fark edemediği yalanına itibar eden birinin yapması gereken şey, Amerikan ordusunun bizi ve müttefiklerimizi düşman saldırısına karşı savunmasız bırakan bu akıl almaz beceriksizliğinin Kongre'de araştırılması yönünde çağrıda bulunmak olmalıdır. *Los Angeles Times* konuyla ilgili olarak, "Haber bültenleri şimdilerde, ABD Altıncı Filosu'nun yaklaşmakta olan saldırıdan kesinlikle haberdar olduğunu, fakat Tunuslu yetkilileri bu konuda bilgilendirmemeye karar verdiğini belirten hükümet yetkililerinin sözlerini aktarıyor" diye yazdı.

6. Bkz. aşağıdaki 48. not.

Ancak Londra merkezli *Economist* dergisinin Ortadoğu sorumlusu Godfrey Jansen'in haberine göre "bu çok önemli açıklama, ne doğu yakasının iki önemli gazetesi olan *The New York Times* ve *The Washington Post*'ta, ne diğer ABD gazetelerinde yer aldı, ne de [Associated Press ve United Press International'ın (UPI)] yurtdışı servislerinde kullanıldı"; Jensen, "ABD'nin pasif bir danışıklı dövüş içerisinde olduğu kesin" diye ekliyordu.[7]

Tunus'taki bombalı saldırının kurbanlarından biri de, Londra *Sunday Times* gazetesinin İsrail'deki işkence uygulamaları üzerine yaptığı incelemenin (19 Temmuz 1977) muhbirlerinden, on altı yaşından beri toplam on iki kez tutuklanmış olan 1960 Kudüs doğumlu Mahmut El Muğrabi idi. Ölümünün ardından İsrailli Yahudi arkadaşlarının yaptığı açıklamaya göre –ki bu açıklamanın Doğu Kudüs'teki Arap gazetelerinde yayımlanması, İsrail ordusunun uyguladığı sansür nedeniyle defalarca engellenmişti– Muğrabi, "giderek kötüleşen askeri işgal şartları altında sürekli artan toplumsal dışlanmışlıkla geçen yılların ardından Ürdün'e kaçmayı başarmış"tı.[8] Bu gerçeklerin ABD'de tabii ki herhangi bir anlamı olmayacaktı, çünkü *Sunday Times*'ın bu fevkalade dikkatli çalışması büyük oranda yazılı basının dışında tutuldu. Bunun bir istisnası, çalışmanın bahsini geçiren ve bununla birlikte açıkça Araplara yapılan işkenceyi savunan liberal *New Republic* dergisiydi ve bu tavır kamuoyunda herhangi bir reaksiyona yol açmadı.[9]

Birleşik Devletler İsrail'in Tunus'u bombalamasını, "terörist saldırılar"a karşı verilmiş "meşru bir yanıt" olarak kabul etti. Dışişleri Bakanı Shultz, İsrail Dışişleri Bakanı İzak Şamir ile yaptığı telefon görüşmesinde, başkan ve diğerlerinin "İsrail'in bu eylemine kayda değer bir sempati duydukları"nı dile getirerek, bu kararı bir kez daha tasdik etti.[10] Washington dünya çapında

---

7. 3 Ekim tarihli *Los Angeles Times*'tan alıntılayan Godfrey Jansen, *Middle East International*, 11 Ekim 1985.
8. *Against the Current*'ta yayımlandı, Ocak 1986.
9. Karş. *FT* 127, 176.
10. Bernard Gwertzman, *New York Times*, 2, 7 Ekim 1985.

gösterilen olumsuz tepkilerin ardından, verdiği açık destekten geri adım atsa da, BM Güvenlik Konseyi'nin "Birleşmiş Milletler sözleşmesi, uluslararası hukuk ve davranış normlarının bariz bir ihlali" niteliğindeki bu "silahlı saldırı eylemi" ile ilgili mahkûmiyet kararında –her zamanki gibi tek başına– çekimser kaldı. Bu çekimserlik kararının bile "FKÖ yanlısı" ve "İsrail karşıtı" tavrın bir örneği ve –dikkatle seçilmiş olan– teröristlere verilecek sert yanıta bir karşı çıkış olduğu gerekçesiyle kınanmış olması, ABD'deki entelektüel ve kültürel iklimi yansıtmaktadır.

İsrail'in gerçekleştirdiği bombalı saldırının uluslararası terörizmden ziyade, çok daha ciddi bir suç olan saldırganlık kapsamında değerlendirilmesi gerektiği iddia edilebilir – tıpkı BM Güvenlik Konseyi'nin yaptığı gibi. Yahut da başkaları tarafından tasarlanmış bir kavram olan "uluslararası terörizm"in İsrail'e uygulanmasının haksızlık olduğu öne sürülebilir. Bu ikinci itiraza cevaben, İsrail'in BM Elçisi Binyamin Netanyahu'nun Uluslararası Terörizm Konferansı'nda formülleştirdiği kendi doktrinini düşünebiliriz. Netanyahu, terörizmin ayırt edici unsurunun "korku yaymak amacıyla, [sivillerin] bilinçli ve sistematik bir biçimde öldürülmesi ve sakatlanması" olduğunu söylüyordu.[11] Şüphesiz ki Tunus saldırısı ve İsrail'in yıllar içerisinde uyguladığı diğer zulümler bu tanım dahilindedir; bununla birlikte İsraillilere karşı gerçekleştiren en vahşi terörist saldırılar (Ma'alot, Münih Katliamı ve Lübnan'ın işgali için mazeret olarak öne sürülen 1978'deki sahil yolu saldırısı) yahut tam da Netanyahu'nun katıldığı konferansın konusunu oluşturan uçak kaçırma ve son derece sık görülen rehin alma olaylarının da dahil olduğu birçok eylem, bu uluslararası terörizm tanımına uymamaktadır.

Arafat'ın FKÖ karargâhlarını hedef alan saldırı, üç İsraillinin kimliği belirsiz kişilerce –ki bunlar daha sonra yakalanarak işledikleri suç nedeniyle yargılandılar– Kıbrıs'ın Larnaka kentinde

11. Beverly Beyette'nin Uluslararası Terörizm Konferansı üzerine haberi, *Los Angeles Times*, 9 Nisan 1986.

öldürülmesine karşı sözde bir misillemeydi. "FKÖ konusunda uzmanlaşmış Batılı diplomatlar", Arafat'ın bu planlı görevden haberdar olduğu iddialarına şüpheyle yaklaşıyorlar. "İsrailliler de, Bay Arafat'ın bu işin içinde olduğu yönündeki başlangıçtaki iddialarından vazgeçmiş durumdalar."[12] Bizleri "İsrail'in Tunus saldırısının yalnızca terörist eylemlerden sorumlu olan kişileri hedef aldığı" konusunda temin eden İsrail terörizminin ABD'deki apolojistleri, bunu pek umursamıyor ve gerçekler ne olursa olsun "saldırılardaki esas ahlaki sorumlulu[ğun]... *tamamen* Yaser Arafat'a ait" olduğunu iddia ediyorlar, çünkü "mevcut Filistin şiddetinin kurucu babası Arafat'tır ve öyle olmaya devam etmektedir." Adalet Bakanı Edwin Meese, İsrailli lobi gruplarından Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC) karşısında yaptığı bir konuşmada, ABD'nin Arafat'ı "uluslararası terörizm eylemlerinden sorumlu" tutmaya devam edeceğini belirtti ve görünen o ki gerçeklerin konuyla pek bir alakası yoktu.[13] Dolayısıyla "FKÖ'ye karşı" girişilen her eylem –tarihsel olayların ortaya koyduğu kadarıyla bu epey geniş bir kategoridir– meşrudur.

Tunus saldırısı, İsrail devletinin kurulduğu ilk günden beri başvurduğu uygulamalarla örtüşmektedir: Misillemenin hedefi olayların failleri değil, savunmasız insanlardır. FKÖ'yü hedef alan standart bir suçlama da şudur: "Filistinliler, doğrudan savunma odaklı İsrail gibi düşmanlara saldırmak yerine, İtalya, Avusturya ve benzeri yerlerdeki daha kolay İsrail hedeflerine saldırmaktadırlar"[14] ki bu da zaten onların ne denli fena ve namert bir karaktere sahip olduklarının bir başka kanıtıdır. Ancak İsrail'in çok daha önceleri başlattığı ve ölçek olarak çok daha kapsamlı olan benzer eylemleri ise ayrıcalıklı bir ABD müttefiki olarak sergilediği kahramanlık, askeri verimlilik ve "silahların masumluğu" karinesine olan bağlılığı nedeniyle aldığı

12. Edward Schumacher, *New York Times*, 22 Ekim 1985.
13. *New Republic*, 21 Ekim 1985, 20 Ocak 1986; Associated Press, 4 Nisan 1986.
14. Robert McFadden, "Terror in 1985: Brutal Attacks, Tough Response", *New York Times*, 30 Aralık 1985.

övgüler arasında dikkatlerden kaçar. Ayrıca birazdan tartışacak olduğumuz "misilleme" kavramının gündeme getirdiği sorular hiç de az değildir.

1985 yılı sona ererken, basında "uluslararası terörizmin kanlı yılı" ile ilgili 25 Eylül Larnaka cinayetleri ve 7 Ekim *Achille Lauro*'nun kaçırılması ile ABD'li kötürüm turist Leon Klinghoffer'in vahşice öldürülmesi olaylarını da içeren kronolojik değerlendirmelere yer verildi. İsrail'in 1 Ekim'de Tunus'a gerçekleştirdiği saldırı listeye dahil edilmemişti. *Times*, terörizm konulu uzunca yıl sonu değerlendirmesinde, Tunus'taki bombalı saldırıdan kısaca bahsetse de bunu terörizm değil misilleme örneği olarak ele aldı ve "Filistin şiddeti üzerinde çok az etkisi olan ve diğer ulusların protestolarına yol açan ümitsizce bir eylem" olarak tanımladı. "*Achille Lauro*'nun kaçırılması olayının planlayıcısı olduğu iddia edilen" adamı serbest bıraktığı gerekçesiyle İtalya'yı uluslararası terörizm suçuna iştirak etmekle suçlayan Harvard'lı Hukuk Profesörü Alan Dershowitz, ABD'nin "başka ülke vatandaşlarına şiddet uygulamış olan bütün İsrailli teröristleri kati surette ülkelerine iade edeceği"ni ileri sürüyordu – örneğin Ariel Şaron, İzak Şamir veya Menahem Begin de bu tanıma uymaktadır. Bu ifade, tam da Peres'in Tunus saldırısının hemen akabinde Washington'da ağırlandığı ve barışa olan adanmışlığı nedeniyle alkışlandığı gün basında yer aldı ve hâkim kültürel iklim içerisinde son derece normal karşılandı.[15]

Reagan'ın terörizmle ilgili resmi açıklamaları ana akım medyada haberleştiriliyor ve sözde ciddiyetle tartışılıyor, fakat uluslararası terörizm üzerine esip gürleyenlerin, sahip oldukları vasal orduları, öldürmek, sakat bırakmak, işkence etmek ve yakıp yıkmak üzere Nikaragua'ya –ki büyük bir başarı addedilen bu eylemlerin bahsi çok daha az geçiyor– veya ortaya çıkan korkunç demokrasi tehdidinin kararlılıkla bertaraf edilmesi için on binlerce insanı katletmek üzere El Salvador'a göndermekle

15. UPI, *Los Angeles Times*, 28 Aralık 1985; McFadden, "Terror in 1985"; Dershowitz, *New York Times*, 17 Ekim 1985. Alexander Cockburn, *Nation*, 2 Kasım 1985, bildiğim kadarıyla, bu utanç verici ikiyüzlülüğe dikkat çeken tek yazı budur.

sergiledikleri ikiyüzlülük hakkında çok az eleştirmen yorum yapıyor. Reagan ve Peres'in barış ve terörle ilgili söylevlerinden kısa bir süre sonra, Amerikan Halk Sağlığı Birliği ve Dünya Sağlık Örgütü bünyesinde Nikaragua'da yürütülen bir inceleme gezisinden dönen doktor, hemşire ve diğer sağlık görevlilerinden oluşan 120 kişilik bir ekip, klinik ve hastanelerin yıkıldığını, sağlık görevlilerinin öldürüldüğünü ve yerel eczanelerin yağmalanmasının ciddi bir ilaç sıkıntısına ve çocuk felciyle ilgili yürütülen aşı programının kesintiye uğramasına yol açtığını rapor ediyordu.[16] Aktardıkları şeyler, uluslararası terörizmin

16. Ross Gelbspan, *Boston Globe*, 16 Aralık 1985. Kontranın saldırganlıklarıyla ilgili olarak bkz. Americas Watch'ın düzenli raporları ile aralarında Nisan 1985 tarihli *Report of Donald T. Fox, Esq. and Prof. Michael J. Glennon to the International Human Rights Law Group and the Washington Office on Latin America* raporunun da yer aldığı özenli ve detaylı muhtelif incelemeler. İsmi geçen rapor-da, üst düzey bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisinin ABD'nin duruşunu "kasıtlı cehalet" olarak tanımladığı aktarılır. Kapsamlı ve korkunç sicil, medya ve diğerleri tarafından genel itibariyle önemsiz addedilir, hatta Batı'nın saldırganlığı için apolojistlik yapanlar tarafından (delil bile gösterilmeksizin) düpedüz inkâr edilir; örneğin Robert Conquest, bizleri Oxfam ve benzerlerinin yönelttiği suçlamaların yalnızca yanlış değil aynı zamanda "ahmakça" olduğu konusunda temin etmektedir ["Laying Propaganda on Thick", *Daily Telegraph* (Londra), 19 Nisan 1986]. Conquest, komünist suçları ifşa etmesi ve bunları inkâr eden apolojistlere yönelik acımasız ithamlarıyla bilinmektedir. Ayrıca bkz. benzer bir mesaja sahip olan Gary Moore, *National Interest*, Yaz 1986; veya bizlere "Kontraların sivillere zarar vermemek için çok uğraştıkları biliniyor. Sandinista hükümetinin muhaliflere veya karşıt görüşlere uyguladığı sistematik vahşetle kıyaslandığında, hiçbir şey yapmamışlardır" diyen Jeane Kirkpatrick (*Boston Globe*, 16 Mart 1986); oysaki Sovyetler'in işlediği hunharlıklara dair benzer yalan ve apolojiler söz konusu olsaydı, bunlar medyada bir an olsun hoş görülmezdi. Ayrıca bkz. not 44 ve 3. Bölüm, not 14. Genel prosedür, Batılı taşeronlar ve vasallar tarafından gerçekleştirilen zulümlerin inkâr edilmesi değil basitçe görmezden gelinmesidir. Biraz eğlenmek adına, ABD şiddetini eleştirenlerin düşmanların işledikleri vahşete dair raporları inkâr ettikleri veya görmezden geldikleri yönünde birtakım iddiaların üretilmesine adanmış, son derece ciddi bir endüstrinin mamulleri olan metinlere bakılabilir. Aralarında epey dikkat çekici yalanların da yer aldığı bazı örnekler için bkz. *Political Economy of Human Rights*, 2. Cilt; bana ait olan "Decade of Genocide in Review", *Inside Asia* (Londra), Şubat-Mart 1985 [James Peck, der., *The Chomsky Reader* içinde yeniden yayımlanmıştır (Pantheon, 1987)] ve "Visions of Righteousness", *Cultural Critique*, Bahar 1986; Christopher Hitchens, "The Chorus and Cassandra", *Grand Street*, Güz 1985.

Washington ve Miami'deki merkezlerinde örgütlenmiş olan şiddet kampanyasının ufak bir kısmıydı yalnızca. Nikaragua'daki *Times* muhabirlerinin, kontra tarafından işlenen zulmü gün yüzüne çıkarmak veya soruşturmak konusunda sergiledikleri gayretkeşliğin, *Pravda*cı meslektaşlarının Afganistan'da sergilediklerinden hiç de aşağı kalır yanı yoktur; nitekim bu rapor da diğer birçokları gibi, *Times* tarafından görmezden gelinmiştir.

Tunus yakınlarındaki saldırı, idrak edilmesi her zaman kolay olmayan bir ikiyüzlülük ölçütüdür. Nikaragua'nın Washington'da Reagan, Shultz ve diğer uluslararası teröristleri hedef alan bombalı saldırılar gerçekleştirdiğini ve "kazayla" 100.000 insanı öldürdüğünü varsayalım. Larnaka ve Tunus arasında yaşanan misillemedeki gibi bire yirmi beşlik bir oranın makul olduğunu kabul edersek, Amerikan standartlarına göre bu bütünüyle meşru bir misilleme eylemi olurdu. Gerçi bu kez, herhangi bir hataya mahal vermemek adına en azından faillerin hedef alınacağını ve terörü ilk kimin başlattığına dair herhangi bir soru işaretinin olmayacağını belirtebiliriz; hatta belki de ülkelerin görece nüfus büyüklüklerini gözeterek makul ölü sayısını belirli bir faktörle çarpmamız gerekebilir. "Teröristler ve onları destekleyenler hesap vermelidir ve verecektir de" diye ilan eden Reagan,[17] halihazırda gördüğümüz gibi, ana akım medyadaki en sert eleştirmenleriyle mükemmel bir uyum içerisinde, bu türden misilleme eylemleri için ahlaki bir temel oluşturmuş oluyordu.

Peres ise bir barış adamı olarak farkını halihazırda Lübnan'da ortaya koymuştu.[18] Başbakan olduktan sonra, İsrail'in işgal

17. *New York Times*, 29 Haziran 1985.

18. Ve İsrail'de Peres iktidara geldikten sonra, cezaevlerinde uygulanan işkenceler, idari gözetimler, uluslararası yasa hilafına tart edilmeler ve ev mühürlemeler gibi uygulamalarda artış yaşandı. Sol liberal ABD kamuoyunun övgülerine mazhar olan bir önceki İşçi Partisi hükümeti altında oldukça yaygın olan bu uygulamalar, Menahem Begin döneminde azaltılmış veya askıya alınmıştı. Danny Rubinstein, *Davar*, 4 Şubat 1986; Eti Ronel, *Al Hamishmar*, 11 Haziran 1986. İşkence konusunda bkz. *Ha'aretz*, 24 Şubat 1986; Ghadda Abu Jaber, *1985 Policy of Torture Renewed*, Alternative Information Center, Kudüs, Şubat 1986; *Koteret Rashit*, 7 Mayıs 1986. Ayrıca bkz. Amnesty International, "Town Arrest Orders

altındaki Güney Lübnan'da sivillere uyguladığı "karşı-terör" programları giderek hız kazanarak 1985 yılı başlarında gerçekleştirilen –Curtis Wilkie'nin olay yerindeki diğer gazetecilerin haberlerini doğrular bir biçimde "Latin Amerika ölüm mangalarının tüm özelliklerini haiz" olarak tanımladığı– Demir Yumruk operasyonlarıyla, acımasızlığın doruk noktasına ulaştı. Örneğin Zrariya köyünde İSK, o zamanki mevcut cephe hattının kuzeyine yönelik bir operasyon gerçekleştirdi. Zrariya ve yakınlardaki üç köyü yoğun bombardımana tutan İSK, bütün erkek nüfusu tutukladı, 35-40 kadar köylüyü öldürdü, bunlardan bazıları İsrail tanklarının ezdiği arabaların içindeydi; diğer köylüler dövüldüler veya öldürüldüler, uzak durmaları uyarısında bulunulan Kızılhaç çalışanlarına tank füzesi fırlatıldı ve İsrail ordusu resmi olarak ağır silahlı gerillalarla girişilen silahlı çatışma olarak tanımlanan bu olaydan ne hikmetse hiç kayıp vermeden kurtuldu. Bundan bir gün önce sınıra yakın bir yerde gerçekleştirilen intihar saldırısında on iki İsrail askeri ölmüştü fakat İsrail Zrariya'ya yapılanın bir misilleme saldırısı olduğunu inkâr etti. İsrail'in inkârı ABD'deki yorumcular tarafından büyük bir görev duygusuyla ve şu sözlerle bir gerçekmiş gibi sunuldu: "İstihbarat, köyün teröristler tarafından üs olarak kullanıldığını tespit etmiş... Silahlı çatışmada 34 Şii gerilla öldürüldü ve 100'den fazla adam sorgulanmak üzere götürüldü – rakamlar, tek bir küçük köyden" (Eric Breindel); ki bu rakamlar zaten Şii terör şebekesinin ne denli büyük olduğunu ortaya koyuyordu. Oysaki muhabirlerin olay yerinden aktardığına göre, benimsenen resmi tavırdan bihaber olan İsrailli askerler köydeki duvarlara çoktan Arapça "İsrail Savunma Kuvvetlerinin Öcü" yazmışlardı.[19]

---

in Israel and the Occupied Territories" ["İsrail'deki Kasaba Tutuklama Emirleri ve İşgal Toprakları"], 2 Ekim 1984.

19. Curtis Wilkie, *Boston Globe*, 10 Mart; Julie Flint, *Guardian* (Londra), 13 Mart; Jim Muir, *Middle East International*, 22 Mart; Breindel, *New York Times* Op-Ed [serbest kürsü sayfası], 28 Mart; Nora Boustany, *Washington Post*, 12 Mart 1985. Duvar yazısına ait bir fotoğraf Joseph Schechia, *The Iron Fist*'te yayımlanmıştır (ADC, Washington, 1985).

İsrail topçuları başka yerlerde hastaneleri ve okulları vuruyor, aralarında hastane yataklarında ve ameliyathanelerde yatan hastalar da olmak üzere, "şüpheli" olarak gördüklerini "sorgulama" için alıyor veya doğrudan İsrail'deki toplama kamplarına götürüyorlardı. Bunlar, uygulanan sayısız zulümden yalnızca birkaçıydı; bölgeyi sık sık ziyaret eden Batılı bir diplomat yaşananların "hesaplanmış vahşilik ve keyfi adam öldürme" konusunda yeni bir seviye kaydettiğini söylüyordu.[20]

İSK'nin Lübnan'daki irtibat biriminin başında bulunan General Shlomo İlya şöyle demişti: "Teröre karşı tek silah, yine terördür ve İsrail'in 'teröristlerin anlayacağı dilden konuşmak' için halihazırda kullanılanların ötesinde başka seçenekleri de vardır." Bu yeni bir kavram değildir. İşgal altındaki Avrupa'da Gestapo operasyonları da "'terörizm' ile mücadele adı altında meşrulaştırılıyordu", hatta Klaus Barbie'nin kurbanlarından biri göğsüne üzerinde "Teröre Karşı Terör" yazan bir not iliştirilmiş halde ölü bulunmuştu – ne tesadüftür ki bu, hem İsrailli bir terörist grubun adı hem de *Der Spiegel*'de ABD'nin Nisan 1986'da Libya'yı bombalaması üzerine kaleme alınmış bir kapak konusunun başlığıdır. BM Güvenlik Konseyi'nin "İsrail'in Güney Lübnan'daki sivillere yönelik uygulama ve tedbirleri"nin kınanması çağrısında bulunan bir kararı, ABD tarafından "çifte standart uyguladığı" gerekçesiyle veto edilmiş, Jeane Kirkpatrick ise bunu "Dengesiz bir kararın Lübnan'ın ıstırabını dindireceğine inanmıyoruz" sözleriyle izah etmişti.[21]

İsrail silahlı kuvvetleri, direniş güçleri tarafından geri çekilmeye zorlandıkça İsrail'in terör operasyonları da devam etti. İsrail birlikleri ve Güney Lübnan Ordusu'ndaki (GLO) paralı askerleri, "uluslararası terörizmin kanlı yılı"na, 31 Aralık 1985 günü, "Güney Lübnan'da bulunan bir Şii Müslüman köyüne [Kunin] saldırıp yaklaşık 2.000 kişiden oluşan bütün nüfusu

20. *Guardian* (Londra), 2, 6 Mart 1985.

21. İlya, *Jerusalem Post*, 27 Şubat 1985; Magnus Linklater, Isabel Hilton ve Neal Ascherson, *The Fourth Reich* (Hodder & Stoughton, Londra, 1984, 111); *Der Spiegel*, 21 Nisan 1986 (bkz. 3. Bölüm); *New York Times*, 13 Mart 1985.

köyü terk etmeye zorlayarak" noktayı koydular; bazı evleri havaya uçurdular, bazılarını ateşe verdiler, 32 genç erkeği yakaladılar; köyün yaşlı erkekleri, kadınları ve çocuklarınınsa İsrail "güvenlik bölgesi"nin dışında, BM kuvvetlerinin komuta yeri olan bir kasabaya akın ettikleri bildirildi.[22]

Lübnan polisi, muhafazakâr bir Beyrut dergisi olan *An Nahar*'dan bir gazeteci ve Şii Emel örgütü tarafından alıntılanan ve görgü tanıklarının ifadelerine dayanan bu haberin kaynağı Beyrut'tur. Kudüs'ten Joel Greenberg ise bunun, belirli bir kaynağa değil basit bir gerçeğe dayanan farklı bir versiyonunu aktarır: "İki GLO askerinin köyde katledilmesinin ardından, GLO'nun yapacağı misilleme saldırısından korkan köylüler Şii köyü Kunin'i terk ettiler."[23]

İki versiyon arasındaki bu standart fark hayli öğreticidir. İsrail'in yaptığı propaganda, medyanın daha ziyade İsrail merkezli muhabirlere güveniyor olması gerçeğinden fazlasıyla istifade etmektedir. Bu durum, iki mühim avantajı beraberinde getirir: Birincisi, "haberler" Amerikan izleyicisine İsrail'in resmi gözünden aktarılmış olur; ikincisi, Amerikalı muhabirlerin basitçe oradaki yerel ortaklarına güvenmek yerine kendi başlarına bağımsız bir inceleme yürüttükleri nadir durumlarda, İsrail propaganda sistemi ve onun sayısız Amerikalı iştiraki, Arapların işlediği suçların görmezden gelindiği, buna karşılık yapılan haberlerin sıklığı göz önüne alındığında, İsrail'in işlediği en ufak bir hata için bile detaylı incelemelere tabi tutulduğu gibi bir söylemle, yana yakıla şikâyet edebilirler.

Haberleri her zamanki gibi denetleyemiyor olmak bazen sorunlara yol açabilir; tıpkı İsrail'in Lübnan merkezli gazetecilerin görgü tanıklarının ifadelerine dayandırdıkları haberlerini kontrol etme imkânının olmadığı, 1982 Lübnan savaşında olduğu gibi. Bu durum, zavallı küçük İsrail'e karşı başlatılan "geniş ölçekli kitlesel psikolojik savaş" kapsamında, İsrail ile ilgili uydurulan

22. İhsan Hicazi, *New York Times*, 1 Ocak 1986; Hicazi İsrail tarafından aktarılanların daha farklı olduğunu belirtir.
23. *Christian Science Monitor*, 30 Ocak 1986.

sözde zulüm iddialarına karşı muazzam bir protesto dalgası başlattı; İsrail'in maruz bırakıldığı durum, dünyada hâkim olan müzmin antisemitizmin bir başka örneğiydi ve İsrail burada mütecaviz değil kurbandı. Bu suçlamaların yanlış ve hatta çoğunlukla absürt olduğu ve tahmin edilebileceği üzere medyanın olayları İsrail'in bakış açısından görebilmek için nasıl eğilip büküldüğü bariz bir biçimde ortadadır ki İsrail'in terör saldırıları sırasında hayatta kalma mücadelesi veren gazeteciler açısından böylesine eğilip bükülmek hiç de kolay iş değildir. İsrail kaynaklarının ifadeleri, genellikle Amerikan basınında yansıtıldığından çok daha sertti ve ABD gazetelerinde yer alan haberler çoğu kez, gazetecilerin gerçekte hissettiklerinin çok daha sulandırılmış versiyonlarıydı.[24] Ancak bariz biçimde absürt olan bu suçlamalar son derece ciddiye alınırken, ABD-İsrail ikilisinin bakış açısına tabi olan ve onların kabul edilemez bulduğu gerçeklerin üzerini örten medyaya yönelik doğru eleştirel yaklaşım görmezden geliniyor. "1982 Lübnan Savaşı'nın Medyadaki İşlenişi Üzerine Yayımlanmış Analizler" isimli bir çalışmada alışılageldiği üzere, basının sözde İsrail karşıtı tutumu ile ilgili muhtelif suçlamalar ve bu suçlamalar karşısında medyayı savunan birkaç metin yer alıyor, fakat bunun tam tersi bir olgu üzerine kapsamlı ve oldukça yerinde eleştirel analizlerin olduğu gerçeğinden bir kez bile bahsedilmiyor.[25] Son derece ideolojik bir hal arz eden ABD

24. Detaylı bir inceleme için bkz. *FT*. Ya da örneğin *Newsweek*'te yayımlanan haberleri, derginin Londra bürosu şefi Tony Clifton'ın *God Cried* (Clifton ve Catherine Leroy, Quartet, 1983) isimli kitabında tasvir ettikleriyle kıyaslayın. Yahut İsrail ordusunun kurucularından Albay Dov Yermiya'nın, İsrail'deki sansürü ihlal etmek pahasına yayımlanan (alıntılar için bkz. *FT*), daha sonra İngilizceye de tercüme edilen (South End Press, 1983) fakat son derece mühim bir çalışma olduğu halde medya tarafından tamamen görmezden gelinen *My War Diary* isimli kitabını dikkate alın. Örnekler daha da çoğaltılabilir.

25. Landrum Bolling, der., *Reporters Under Fire* (Westview, 1985). Örneğin bu çalışma dahilinde, B'nai Brith'in İftira ve İnkârla Mücadele Birliği'nin yaptığı medya eleştirisi ve absürtlük seviyesinde adeta çığır açan başka suçlamalar yer alıyor (bu dokümanlarla ilgili bir analiz için bkz. *FT*), fakat Amerikan-Arap Ayrımcılık Karşıtı Komitesi'nin, savaşın medyada ele alınışındaki "sürekli İsrail yanlısı tutum"a dair kanıtlar sunduğu çalışmasından bahsedilmiyor.

entelektüel ikliminin dar sınırları dahilinde, yalnızca ilk eleştiri işitilebiliyor. Bu, Çinhindi savaşları, Orta Amerika savaşları vs ile bağlantılı olarak da karşımıza çıkan ve düşünce kontrolünün başka bir aracı olarak işlev gören son derece tipik bir olgudur.

İsrailli yetkililerinin "terörizm" olarak tanımlamaktan memnuniyet duydukları (bkz. General İlya'nın yukarıda alıntılanan görüşleri) Demir Yumruk operasyonlarının iki asli hedefi vardı. Lübnan'dan John Kifner'e göre birincisi, "gerillaya destek vermenin bedelini ağırlaştırmak suretiyle halkı gerillaya düşman etmek"ti; kısacası, İsrail'in zorla empoze etmeye kararlı olduğu düzenlemeleri kabul etmedikleri takdirde, halkı terörist saldırılara karşı rehin olarak kullanmaktı. İkinci hedef ise Lübnan'da iç çatışmaları kışkırtmak ve toplumları birbirine düşürdükten sonra genel bir nüfus mübadelesi gerçekleştirmekti – ki görünüşe göre işgalci bu yöntemi 1982 yılından beri klasik bir biçimde uygulamaktadır. Lübnan merkezli muhabir Jim Muir'in gözlemlerine göre, "İsrail'in [Şuf bölgesinde] Hıristiyan-Dürzi geriliminin teşvik edilmesi ve tırmandırılmasında payı olduğuna dair son derece güçlü kanıtlar mevcuttur." Güneyden kıdemli bir uluslararası yardım yetkilisi ise şöyle demiştir: "Onların pis işler departmanı ortalığı karıştırmak için elinden ne geliyorsa yaptı fakat işe yaramadı." "Davranışları ahlaksızcaydı" ve bu "uluslararası yardım camiasının tamamı tarafından paylaşılan" bir görüştü. "Yerel görgü tanıkları, İsrailli askerlerin Filistinlileri Hıristiyanlara karşı kışkırtmak amacıyla sık sık civardaki Hıristiyan bölgelerinden Filistin kamplarına ateş açtıklarını aktarıyorlardı", Hıristiyan köylerinde yaşayanlar ise İsrail devriyelerinin silah zoruyla Hıristiyan ve Müslümanları birbirlerine yumruklatmak gibi "tuhaf aşağılama" yöntemlerine başvurduklarını anlatıyorlardı. Kullanılan teknikler nihayet işe yaradı. İsrail'in Hıristiyan müttefikleri, Sayda yakınlarındaki Müslümanlara, çok daha büyük ve güçlü bir karşı saldırıyı teminat altına alacak şekilde saldırdılar ve böylece kanlı bir şiddet sarmalının fitilini ateşlemiş oldular; nihayetinde on binlerce Hıristiyan, çoğunluğu İsrail'in hâkimiyeti altındaki güney bölgelere doğru olmak üzere

topraklarını terk etti, on binlerce Şii ise Peres'in Demir Yumruk operasyonları marifetiyle kuzeye doğru sürüldü.[26]

Birleşik Devletler'de yaratılmış olan algı, İsrail'in her zaman için geri çekilmeyi ve Şii teröristleri, Araplara özgü şiddetten nedensiz yere zevk alan halleriyle baş başa bırakmayı planladığı, fakat planladığı bu geri çekilmeyi ertelediği yönündeydi. Fakat Jim Muir'in isabetli bir biçimde gözlemlediği üzere, "gerçekleştirdiği onca saldırı ve neden olduğu kayıplar için bile geri çekilmemiş olan İsrail, şimdi kesinlikle çekilmeyecekti ve bu, ciddi tartışmaların ötesinde tarihsel bir gerçeklik"ti; dahası geri çekilmenin kapsamını belirleyecek olan şey direnişin şiddetiydi.[27]

İsrail üst komutası, Demir Yumruk operasyonlarının kurbanlarının "terörist köylüler" olduğunu açıkladılar; dolayısıyla bu gözlemi beraberinde getirmiş olan olayda 13 köylünün GLO milisleri tarafından katledilmiş olması anlaşılabilir bir durumdu. İsrail'in Stratejik Araştırmalar Enstitüsü olan Shiloah'dan Yossi Olmert, "Bu teröristler çoğunlukla yerel halkın desteğiyle faaliyet gösteriyorlar" diyordu. İsrailli bir komutan, "Teröristin... burada bir sürü gözü var, çünkü burada yaşıyor" diye yakınıyor, *Jerusalem Post*'un askeri muhabiri ise "terörist paralı askerler"le mücadelede karşılaşılan esas sıkıntının, "yerleşik halkın ödemek zorunda kalacağı bedeller"e rağmen, işgal altındaki Güney Lübnan'da "düzeni ve güvenliği sağlamak" zorunda olan "İSK'ye karşı faaliyet gösteren ve öldürülme riskini göze alacak kadar davalarına adanmış olan fanatikler" olduğunu öne sürüyordu. İSK mensuplarının "iş yapış şekillerine duyduğu hayranlığı" dile getiriyordu.

---

26. Kifner, *New York Times*, 10 Mart; Muir, *Middle East International*, 22 Şubat 1985; Mary Curtius, *Christian Science Monitor*, 22 Mart; Jim Yamin, *Christian Science Monitor*, 25 Nisan; Yamin, röportaj, *MERIP Reports*, Haziran 1985; David Hirst, *Guardian* (Londra), 2 Nisan; Robert Fisk, *Times* (Londra), 26, 27 Nisan; *Philadelphia Inquirer*, 28 Nisan, 1985. İsrail'in 1982 yılı ortalarından itibaren Şuf bölgesinde düşmanlıkları alevlendirmek yönündeki çabaları için bkz. *FT*, 418 vd.
27. *Middle East International*, 22 Mart 1985.

Leon Wieseltier, işgal ordusuna karşı girişilen ve her ikisi de Arapların şeytani doğasının bir tezahürü olan "Şii terörizmi" ile Filistin terörizmi arasındaki farkı şu şekilde açıklıyordu: "Filistinlilerin öldürmek isteyen katilleri vardı. Şiilerinse ölmek isteyen katilleri var" ve Şiilerin eylemlerine "ilham veren şey, yalnızca siyasi ve diplomatik tatminden ibaret olmayan binyılcı [*chiliastic*] bir dünya talebi"dir, ülkelerini işgal ordusundan temizlemek gibi basit bir şey değil. Bunların "gizli ordu"su olan Emel örgütü, kurulduğu 1975 yılından beri kendini "İsrail'in ortadan kaldırılmasına adamış"tır – bu, İsrail'in Hasbara sistemi dahilinde uydurulmuş olan hikâyelerin epey ötesine geçen bir keşiftir. [28]

Aynı terörizm kavramı ABD'li yetkililer ve yorumcular tarafından da kullanılmaktadır. Nitekim basın yorumsuz olarak, Dışişleri Bakanı Shultz'un "uluslararası terörizm" konusundaki endişelerinin, yerel nüfusun çoğunluğu tarafından, İsrail'in saldırganlığı üzerine kurulu "Yeni Düzen"i empoze etmek için oraya gönderilmiş yabancı bir askeri kuvvet olarak görülen ABD deniz piyadelerinin 1983 yılı Ekim ayında Lübnan'da uğradıkları intihar saldırısının ardından, kendisi için bir "tutku"ya dönüştüğünü yazar. Barry Rubin, "Suriye destekli terörizmin Lübnan'daki en önemli faydası, İsrail birlikleri ve ABD deniz piyadelerini çekilmeye zorlamaktı" diye yazar; bu arada gerek İran gerek Suriye, Güney Lübnan'daki "aşırılıkçı Şii gruplar"ın, "İsrail destekli Güney Lübnan Ordusu"na yönelik saldırıları gibi birtakım "terörist faaliyetleri"ni desteklemişlerdir. Devlet terörizminin savunucuları açısından, işgalci bir orduya veya onun yerel paralı askerlerine karşı gösterilen direniş, misliyle mukabeleyi hak eden bir terör faaliyetidir. *Times* İsrail temsilcisi Thomas Friedman, Güney Lübnan'da İsrail kuvvetlerine karşı gerçekleştirilen saldırıları şaşmaz bir biçimde "teröristlerin bombalı saldırıları" veya "intihar terörizmi" olarak tanımlar ve

28. UPI, *Boston Globe*, 22 Eylül 1984; Olmert, röportaj, *Al Hamishmar*, 27 Ocak 1984; Hirsh Goodman, *Jerusalem Post*, 10 Şubat 1984; Wieseltier, *New Republic*, 8 Nisan 1985; Hasbara konusunda bkz. Önsöz (1985), not 15.

bunun "psikolojik zayıflıklar veya dini tutku"ların bir neticesi olduğu konusunda bizleri temin eder. Dahası, İsrail'in "güvenlik bölgesi"nde yaşayan ve işgalci tarafından belirlenmiş olan kuralları ihlal edenlerle ilgili olarak, "daha sonra sorgulanmak üzere oldukları yerde vuruldular. Vurulanlardan bazıları o an oradan geçmekte olan masumlardı" diye aktarır. Fakat bu pratik, devlet terörizmi değildir. Ayrıca İsrail'in "bölgeden haber akışını sınırlandırmak için çok büyük zahmetlere katlandığı"na dikkat çeker: "İntihar saldırıları sonrasında hiçbir muhabirin haber yapmasına müsaade edilmiyor ve saldırılarla ilgili neredeyse hiçbir bilgi verilmiyor." Fakat bu gerçek, Friedman'ın işgalciler tarafından tayin edilmiş olan "teröristler"in geçmişleri, psikolojik durumları ve rahatsızlıklarıyla ilgili böylesi yüksek bir özgüvenle yorum yapmasına engel teşkil etmez.[29]

Reagan ve Peres, kendilerine hayranlıkla bakan bir izleyici kitlesinin önünde "şeytani terörizm belası"na karşı sergiledikleri ilkeli duruş nedeniyle birbirlerini tebrik ettikleri sırada, medya Güney Lübnan'da gerçekleşen bir başka terörist eylemin haberini geçiyordu. Aynı gün manşetlerde şöyle yazıyordu: "Teröristler, Güney Lübnan'da bulunan ABD'ye ait Hıristiyan Radyo İstasyonu'nu imha etti, 6 kişi öldü."[30] Lübnanlı teröristler Amerikalı Hıristiyan misyonerlerin işlettiği "Umudun Sesi"ni niye yok etmek istemişlerdi ki? Bu soru elbette ki sorulmadı ama gelin biz terörizm ve misilleme kavramlarını açıklığa kavuşturmak adına bu olaya daha yakından bakalım.

---

29. Don Oberdorfer, "The Mind of George Shultz", *Washington Post Weekly*, 17 Şubat 1986; Rubin, *New Republic*, 2 Haziran 1986; Friedman, *New York Times*, 16 Şubat 1986; diğer birçok haber arasında sayılabilecek olanlardır. Tıpkı Wieseltier gibi Rubin'e göre de, Suriye destekli "terörizm... Batı'nın barışı sürdürmek konusundaki başarısızlığına karşı bir öfke çığlığı değil, diplomasiyi tamamen bloke etmeye dönük bir girişimdir", zira "Suriye hükümeti, tasavvur edilebilecek her tür çözüme karşı nefret doludur." Rubin, Suriye'nin uluslararası mutabakata yakın birtakım diplomatik çözümleri desteklediğini gayet iyi bilmektedir, fakat bunlar ABD'nin reddiyeciliğinden çok uzak oldukları için "tasavvur edilemez" çözümlerdir ve bu nedenle "diplomatik çözümler"den sayılmazlar; bkz. 1. Bölüm. Lübnanlıların görüşleri için bkz. 5. Bölüm, 22. not.

30. *Los Angeles Times*, 18 Ekim 1985.

Nedenlerden biri radyo istasyonunun, İsrail'in Güney Lübnan'daki "güvenlik bölgesi" içinde yaşayan halkı terörize etmek için kurduğu paralı bir askeri birlik olan "Güney Lübnan Ordusu adına konuşuyor" olmasıdır.[31] İstasyonun Khiam köyü yakınlarında bulunan yerinden de bahsetmek gerekir. Khiam'ın ABD'de değilse bile Lübnan ve İsrail'de gayet iyi bilinen bir mazisi vardır. Ze'ev Schiff, tam da Peres'in Demir Yumruk operasyonları devam ettiği sırada bu maziden kısaca bahsediyordu. Schiff'in iddiasına göre, 1982 yılında İsrail Lübnan'ı işgal ettiğinde, Khiam köyünde "yaşayan hiç kimse yok"tu (ki şu anda nüfusu 10.000'dir) ve Lübnan'ın Nebatiye şehrinde ise yalnızca 5.000 kişi yaşıyordu (bugünkü rakam 50.000'dir). Schiff, "Burada ve diğer yerlerde yaşayanlar, aşırılıkçıların kendi cemaatleri içine sızmasına veya Filistinlilerin İsrail yerleşimlerine saldırmalarına müsaade ettikleri vakit, bir kez daha evlerini terk etmek zorunda bırakılacaklar" diye yazıyordu.[32] Yani o zamanlar Lübnan köylerine saldıran, sivilleri rastgele öldüren ve "İsrail askerleri Güney Lübnan'da her gün saldırıya uğradıkları" için "hâlâ ortadan kalkmamış (olan) terörizm"e karşı kendilerini savunmak adına yakıp yıkan İSK'yi kendilerine örnek alırlarsa, kaderleri bu olacaktır.[33]

Schiff, bu uyarının muhatabı olan Lübnanlılara ve kendi İsrailli okur kitlesinin en azından konu hakkında daha fazla bilgi sahibi olan unsurlarına, Nebatiye nüfusunun 1982 yılına gelindiğinde neden 5.000'e düşmüş olduğunu ve Khiam köyünün neden boşaltıldığını açıklamak zorunda değildi. Khiam köyü, İsrail'in 1970'lerin başından beri devam eden terör bombardımanları yüzünden boşaltılmış, yüzlerce insan öldürülmüş, Khiam'da kalan bir avuç insansa 1978 Lübnan işgali sırasında, barış adamı Peres'in sözleriyle İsrail'in "bölgede görece barışı

31. *New York Times*, 18 Ekim 1985.

32. Ze'ev Schiff, "The Terror of Rabin and Berri", *Ha'aretz*, 8 Mart 1985; ayrıca İSK kuzey komutası kumandanı General Ori Or, IDF radyosu; FBIS, 15 Nisan 1985.

33. *Ha'aretz* editörü Gershom Schocken, *Foreign Affairs*, Güz 1984.

tesis etmek ve FKÖ teröristlerinin geri dönmesine engel olmak konusunda başarılı olmuş" Haddad milisleri tarafından Golan tugayının nezaretinde katledilmişti.[34]

Khiam'da aynı zamanda, "İsrail ve Güney Lübnan'daki yerel milis müttefikleri" tarafından işletilen, "eski mahkûmların ve bölgedeki uluslararası yardım görevlilerinin ifadelerine göre, tutukluların korkunç koşullar altında tutulduğu, dövüldüğü ve elektroşok gibi işkencelere maruz bırakıldığı", "gizli bir hapishane" bulunmaktadır. Kızılhaç'ın raporuna göre "merkez, İsrailliler tarafından işletiyordu" ve İSK Kızılhaç'ın içeri girmesine engel olmuştu.[35] Bu raporları doğrulayan Horowitz, İsrail'in İSK'ye ait bir toplama kampı olan "El-Ensar'dan gerekli dersleri çıkardığı"nı söylüyordu. Dolayısıyla Khiam işkence merkezindeki işleyiş, eleştirilere maruz kalmamak adına GLO'nun paralı askerleri tarafından sağlanacak şekilde ayarlanmıştı. Eski mahkûmların gördüğü işkencelere dair kapsamlı raporlar, başka hiçbir yerde değil, Amerika'da görmezden gelinmişti. Bu kanıtlardan alıntı yapan College de France'dan Paul Kessler'in (Fransız Hekimleri Sovyet Yahudileri Komitesi kurucularından) gözlemlerine göre mahkûmlar, "arama operasyonları sırasında şüpheli olarak yakalananlar veya işgalci güçlerle işbirliği yapmayı, özellikle de İsrail idaresindeki 'Güney Lübnan Ordusu milisleri'ne katılmayı reddettikleri için tutuklanan köylüler"den oluşuyordu; içlerinden bazıları orada bir yılın üzerinde tutuklu kaldığı halde, hiçbiri hakkında dava açılmamış veya yargılanmamışlardı. Khiam en önemli merkez olmakla birlikte, tek merkez değildir. Kessler, "İsrailli subayların denetimi altında", hapishanelerin idaresini

34. Şimon Peres, *New York Times*, 8 Temmuz 1983. Khiam'da yaşanan zulümlerle ilgili bkz. *TNCW*, 396-7; *FT*, 191; Yoram Hamizrahi, *Davar*, 7 Haziran 1984; İsrail Demokratik Cephe yayın organı *Nisayon Leretsach-Am Bilvanon: 1982*'de (Tel Aviv, 1983) alıntılanan basın haberleri.

35. Jim Muir, *Sunday Times* (Londra), 14 Nisan 1985; *Christian Science Monitor*, 15 Nisan 1985; Joel Greenberg, *Christian Science Monitor*, 30 Ocak 1986; Sonia Dayan, Paul Kessler ve Géraud de la Pradelle, *Le Monde diplomatique*, Nisan 1986; Menahem Horowitz, *Ha'aretz*, 30 Haziran 1986.

ellerinde bulunduran GLO muhafızlarının sistematik işkencelerinden bahseder.[36]

Nitekim "fanatikler" tarafından 17 Ekim 1985 günü Khiam'da gerçekleştirilen terör saldırısıyla ilgili daha fazla şey söylenebilirdi, tabii şayet bu olayın, ideolojik olarak servis edilebilirliği daha yüksek olan diğer terör eylemleriyle birlikte tarihsel hafızanın bir parçası olmaya uygun olduğu düşünülüyor olsaydı.

Nebatiye'nin de anlatacağı daha fazla hikâye vardır. FKÖ'nün gerçekleştirdiği terör saldırıları ve uyguladığı zulme dair kanıtları gün yüzüne çıkarmak amacıyla Güney Lübnan'ı turlayan ve fakat elle tutulur bir şey bulamayan –oysaki İsrail terörizmi ve bunun yarattığı etkilere dair ziyadesiyle kanıt mevcuttu– iki *Jerusalem Post* muhabirinin aktardığı kadarıyla, 60.000'lik nüfusun 50.000'inin kaçmasının nedeni "çoğunlukla [İsrail] bombardımanından duydukları korkuydu.[37] Bu bombardımanlardan biri de Nebatiye'nin, "[İsrail destekli] Lübnanlı Marunî mevzilerinden ve ayrıca –Lübnan içerisindeki altı İsrail mukavemet noktasından bazıları da dahil– cephenin her iki tarafında konuşlanmış olan İsrail bataryalarından açılan ağır top ateşiyle vurulduğu" 4 Kasım 1977'de yaşanmıştı. Ertesi gün de devam eden saldırılarda, diğer kayıpların yanı sıra üç kadın yaşamını yitirdi. 6 Kasım günü El-Fetih gerillaları tarafından fırlatılan roketler Nehariya'da bulunan iki İsrailliyi öldürdü ve böylece bir topçu savaşının ve –bir İsraillinin daha ölümüne neden olan– ikinci bir roket saldırısının fitili ateşlenmiş oldu. "Daha sonra neredeyse tamamı Lübnanlılardan oluşan 70 kadar insanın öldürüldüğü İsrail hava saldırısı başladı."[38]

36. *Information Bulletin 21*, 1985, Filistin ve Lübnanlı Mahkûmlar, Sınır Dışı Edilenler ve Kayıp Kişilerle İlgili Uluslararası Bilgi Merkezi, Paris. *Israel & Palestine* (Paris, Temmuz 1986). İSK'nin Lübnan'daki hapishaneleri üzerine bkz. *FT*, 23 vd.
37. Benny Morris ve David Bernstein, *Jerusalem Post*, 23 Temmuz 1982; İsrailli gazetecilerin Lübnan'da FKÖ'nün ve İsrail'in Hıristiyan müttefiklerinin idaresi altında sürdürülen yaşamlar üzerine yaptıkları –Amerika'nın çizdiği standart tablo ile büyük oranda çelişen– mukayese için bkz. *FT*, 186 vd. Lübnan menşeli raporlar arasında bilhassa önemli bir rapor, Maruni kökenli İsrailli gazeteci Atallah Mansur'a aittir. Nebatiye ile ilgili daha fazlası için bkz. *FT*, 70, 187.
38. *Economist*, 19 Kasım 1977.

İsrail tarafından başlatılan ve büyük bir savaşa yol açma tehlikesi taşıyan bu olay, birkaç gün sonra Kudüs'ü ziyaret etme teklifinde bulunan Mısır Devlet Başkanı Sedat'ın ziyaretinin gerekçesi olarak öne sürdüğü nedenlerden biriydi.[39]

Fakat yaşanan olaylar, tarihsel hafızaya başka bir biçimde dahil oldu; üstelik sadece gazetecilik alanında da değil, akademide de: Edward Haley (herhangi bir kanıt göstermeden) "FKÖ, bir barış konferansına doğru ilerlemekte olan hareketi kesintiye uğratmak amacıyla, 6 ve 8 Kasım günlerinde, İsrail'in kuzeyindeki Nehariya köyüne Katyuşa roketleriyle saldırarak üç kişiyi öldürdü" diye yazıyordu. Bu saldırı, 9 Kasım günü gelen "kaçınılmaz İsrail misillemesi"nin fitilini ateşlemiş, "Sur kentinin içi ve çevresi ile güneydeki iki küçük kasaba"ya gerçekleştirilen saldırılarda 100'ün üzerinden insan ölmüştü.[40] Kural gereği, sterilize edilmiş tarih içerisinde Filistinliler teröre başvurur, sonrasında İsrailliler buna karşılık verir ve bu çok sert bir karşılık olabilir. Gerçek dünyada ise hakikat bundan biraz daha farklıdır ve bu, Ortadoğu'daki terörizmi konu edinen çalışmalar açısından hiç de önemsiz bir fark değildir.

Nebatiye'de yaşanan zulme, birkaç istisna dışında Batı basınında pek yer verilmedi İsrail tarafından 2 Aralık 1975'te gerçekleştirilen bir saldırıda, antipersonel silahlar, bomba ve füzeler kullanan İsrail hava kuvvetleri, kenti bombalayarak düzinelerce Lübnanlı ve Filistinli sivilin ölmesine neden olmuştu.[41] Haber olarak verilmesi itibariyle olağandışı olan bu saldırı, muhtemelen –BM Güvenlik Konseyi'nin 1. Bölüm'de bahsettiğimiz Suriye, Ürdün, Mısır ve FKÖ tarafından desteklenen barış önerilerine bir oturum ayırması kararına karşı– "misilleme" saldırısı olarak görüldüğü için, herhangi bir ilgi veya şüphe uyandırmamıştı.

Hikâye bugün de pek değişmeden devam ediyor. Dünyadaki tüm gözlerin korku içinde Arap dünyasındaki çılgın teröristlere

39. John Cooley, Edward Haley ve Lewis Snider, der., *Lebanon in Crisis* içinde (Syracuse, 1979). Bkz. *TNCW*, 321; *FT*, 70, 84.
40. Edward Haley, *Qaddafi and the United States since 1969* (Praeger, 1984), 74.
41. James Markham, *New York Times*, 4 Aralık 1975.

odaklandığı 1986 yılının başında, basında İsrail tanklarının Güney Lübnan'daki Sreifa köyünde bulunan 30 evi hedef alarak ateş açtığı haberleri yer aldı. İSK'nin iddialarına göre, İsrail'in Lübnan'daki "güvenlik bölgesi"nden "kaçırılan" iki İsrailli askeri arama çalışmaları kapsamında yürütülen faaliyetler sırasında, bu evlerde bulunan "silahlı teröristler" direniş göstermiş ve İsraillilerin üzerine ateş açmıştı. Fakat BM barış güçlerinin, İsrail birliklerinin bu operasyonlar sırasında "tam anlamıyla deliye döndükleri", köyleri tamamen kapattıkları, BM birliklerinin "sorgulama" altındaki köylülere –ki bunun anlamı erkek ve kadınların İsrail kuvvetleri ve onların gözetimi altındaki yerel paralı askerler tarafından korkunç işkencelere maruz bırakılmasıydı– su, süt ve portakal gibi gıda maddelerini ulaştırmalarına engel oldukları yönündeki raporu, ABD basınından büyük oranda gizlendi. Aralarında hamile kadınların da bulunduğu birçok köylüyü yanlarına alıp –içlerinden bazıları İsrail'e götürülmüştü ki bu da başka bir uluslararası yasa ihlali anlamına geliyordu– oradan ayrılan İsrail askerleri evleri yıkmış, yağmalamış ve kundaklamışken, Şimon Peres çıkıp İsrail'in kaçırılan askerlerini aramak için yürüttüğü çalışmaların "insan hayatı ve haysiyetine verdikleri değeri yansıttığı"nı söylüyordu.[42]

Bir ay sonra 24 Mart günü, Lübnan radyosu İsrail kuvvetlerinin –ya İSK'nin ya da GLO paralı askerlerinin– Nebatiye'yi bombaladıklarını, üç sivilin ölümüne, 22 sivilin yaralanmasına yol açtıklarını duyurdu; "bombalar, şehrin ortasında bulunan pazaryerine, kalabalıkların alışveriş için toplandıkları şafak vaktinde" atılmıştı. Saldırı güya İsrail paralı kuvvetlerinin Güney

42. AP, *New York Times*, 21 Şubat; Julie Flint, *Guardian* (Londra), 24 Şubat; İhsan Hicazi, *New York Times*, 28 Şubat; AP, 20 Şubat 1986. Bildiğim kadarıyla, ABD'de bu konudaki tek detaylı değerlendirme Nora Boustany'ye aittir, *Washington Post*, 1 Mart. Gerçi bu haberde de İSK'nin rolü, muhtemelen editörler tarafından büyük oranda kırpılmıştı, oysaki olay yerindeki muhabirler gerçekte neler yaşandığını gayet iyi biliyorlardı ve içlerinden bazılarının kapalı kapılar ardında dile getirdiği kadarıyla, kaçmaya çalışan köylülerin İsrail savaş helikopterlerince vurulması, İsrailli subayların gözü önünde gerçekleşen darp ve işkence gibi olaylar da bunlara dahildi.

Lübnan'da uğradıkları saldırıya misilleme olarak gerçekleştirilmişti. Bunun ardından Şii Emel Örgütü liderlerinden biri "İsrail yerleşimleri ve tesisleri, direnişin gazabından kurtulamayacaklar" diye yemin etti. 27 Mart günü bir Katyuşa roketi Kuzey İsrail'deki bir okulun bahçesine düştü ve beş kişinin yaralanmasına neden oldu. Buna karşılık İsrail, Sayda yakınlarındaki Filistin mülteci kamplarını vurarak on kişinin ölümüne, 22 kişinin yaralanmasına yol açtı, oysaki İsrail'in kuzey komuta kumandanı, İsrail ordu radyosunda, İSK'nin roketlerin Şiiler tarafından mı yoksa Filistinli gerillalar tarafından mı atıldığını belirleyemediğini söylemişti. 7 Nisan günü İsrail uçakları aynı kampları ve civar köyleri bombalayarak iki kişiyi öldürdü, 20 kişiyi yaraladı; iddialarına göre teröristler İsrail vatandaşlarını öldürmek niyetiyle buradan harekete geçmişlerdi.[43]

Bu olaylar arasında yalnızca İsrail'in kuzeyine gerçekleştirilen roket saldırısı, televizyonda işlenmeye değer bulundu ve haber, "şeytani terörizm belası"na karşı genel bir infiale yol açtı; fakat bu da bir şekilde sönümlendi zira o zamanki kitlesel histeri daha ziyade Nikaragua'nın Honduras'ı "işgali"ne yönlendirilmiş durumdaydı. Oysaki Nikaragua ordusunun yaptığı şey, tam da Kontra'ya yapılacak yardımla ilgili Senato oylamasının öncesinde, Amerikalı hamilerince bir güç gösterisi olarak ortaya gönderilmiş olan terörist çetelerden ülkesini temizlemek için başlattığı sıcak takip kapsamında yasal hakkını kullanmaktı. Bu noktada terörist devlet içerisinde ciddi olarak tartışılan tek meselenin taşeron ordunun, efendisi tarafından kendisine verilmiş olan hedeflere ulaşıp ulaşamayacağı olduğu unutulmamalı.[44] Buna

43. İhsan Hicazi, *New York Times*, 25 Mart; Dan Fisher, *Los Angeles Times*, 28 Mart; Associated Press, 7 Nisan; Hicazi, *New York Times*, 8 Nisan 1986.

44. Örneğin bkz. Robert Leiken, "Who Says the Contras Cannot Succeed?", *Washington Post*, 27 Temmuz 1986. Leiken, apolojistlerin bilindik tarzıyla desteklemekte olduğu teröristlerin şiddet konusundaki kabarık sicilini (bkz. 17. not), yazılarından aşina olduğumuz Maocu gevezeliklerle yok saymaktadır. Bkz. Morley ve Petras, *The Reagan Administration* için yazdığım Giriş bölümü ile 3. Bölüm, 3. not; ayrıca bana ait olan *Culture of Terrorism* (South End Press, 1988), 205-6, 213 [*Terörizm Kültürü: ABD Terörü*, Çev. Taha Cevdet, Pınar Yay., 2000].

karşılık, kasabaları ve mülteci kamplarını bombalayan İsrail, yasal bir hak olan sıcak takip hakkını kullanıyor değildi; dahası, Lübnan'da icra ettiği toptan terörizm ve doğrudan saldırganlık eylemlerinin bu kavram altında değerlendirilmesi imkânsızdı. Fakat bir vasal devlet olarak İsrail, terör, işkence ve saldırganlık hakkını bizatihi imparatordan devralmıştır. Nikaragua ise bir düşmandır ve topraklarını ABD'nin uluslararası terörizminden koruma hakkından elbette mahrumdur. Sonuç olarak İsrail'in eylemlerinin meşru misilleme saldırıları olarak görmezden gelinmesi veya mazur görülmesi doğalken, Kongre dar bir spektrum içerisinde "Nikaragualı Marksist-Leninistler"i bölgesel barış ve istikrara yeniden tehdit oluşturmaya başlamakla suçlayabilir.

1982 yılının Haziran ayında İsrail'in Lübnan'ı işgal etmesi, yine sürekli olarak sterilize edilmiş bir biçimde sunulmuştur. Şimon Peres "Celile için Barış" operasyonunun "Celile'nin Katyuşa roketleriyle daha fazla vurulmasına engel olmak için" gerçekleştirildiğini yazar. Eric Breindel de, "İsrail'in 1982'de gerçekleştirdiği işgalin esas amacı, elbette ki Celile bölgesini... Katyuşa roket saldırılarından ve Lübnan'dan gelen diğer bombardımanlardan korumaktır" diye belirtir. *Times*'ın haber sayfaları, işgalin "Filistin Kurtuluş Örgütü'nün kuzeydeki İsrail yerleşimlerine yönelik saldırılarından sonra" başladığı, İsrail liderlerinin (yorumsuz olarak) "İsrail'in kuzey sınırını hedef alan roketli ve bombalı saldırıları sona erdirmek istediklerini belirttikleri" ve "İsrail ordusunun Lübnan'da geçirdiği üç yıl boyunca bunun başarılmış olduğu" konusunda bizleri bilgilendirir. Henry Kamm şunları ekler: "Kiryat Shmona halkı neredeyse üç yıl boyunca sığınıklarda uyumadı, anne babalar çocukları okula gitmek veya oyun oynamak için dışarı çıktığında endişelenmediler. Uzun yıllar boyu Lübnan sınırı yakınlarında bulunan bu kasabayı gelişigüzel aralıklarla hedef alan Sovyet yapımı Katyuşa roketleri, İsrail'in Lübnan'ı işgal ettiği 1982 Haziran'ından beri bir kez bile düşmedi." Ve Thomas Friedman ise "Lübnan'da sarf edilen onca çabaya rağmen, şimdi İsrail'in kuzey sınırlarına yeniden roketler yağmaya başlarsa, İsrail halkı bunu büyük bir

öfkeyle karşılar"; "... şu anda Kuzey İsrail'e isabet eden herhangi bir roket yok... ve İsrail'in kuzey sınırına yönelik büyük ölçekli saldırıların yeniden başlaması halinde, (ordunun Lübnan'da tutulmasından yana olan) azınlık, yeniden bir çoğunluğa dönüşebilir" diye yazar. Friedman, İsraillilerin çektikleri ıstırapları konu alan sayısız insan hikâyelerinden birinde, "Celile için Barış Operasyonu"nun –yani İsrail'in Lübnan'ı işgalinin– esas amacının sivil nüfusu Filistinli topçulardan korumak olduğunu söyler. Siyasi figürler de sürekli olarak aynı doktrini dillendirip dururlar. Zbigniew Brzezinski, "Suriye'nin giderek artan askeri varlığı ve Lübnan'ın Filistin Kurtuluş Örgütü tarafından İsrail'e yönelik saldırılarda kullanılması, İsrail'in [1982'de] başlattığı işgale zemin hazırladı" diye yazar; Ronald Reagan ise bir başka ahlaki yüreksizlik örneği daha sergileyerek, "[işgal] başladığında İsrail'in Beyrut'a kadar gitmesinin nedeni[nin], kuzey sınırında Filistinlilerin gerçekleştirdiği ihlaller" olduğunu ve "Beyrut'u yakıp yıkanlar"ın kendi desteklediği bombacılar değil, "10.000 Filistinli [!]" olduğunu unutmamızı ister bizlerden.[45]

Birçoğu, rastgele atılan Katyuşa roketlerine maruz kalan Celile halkının çektiği ıstıraplara dair canlı tasvirlerle dolu olan bu açıklamalar ve daha niceleri, Sovyetler tarafından silahlandırılmış Filistinli fanatiklerle ilgili istenen tablonun oluşturulmasına katkıda bulunur; Rusya merkezli uluslararası terör ağının asli bir unsuru olan bu tablo, İsrail'i kendi halkını acımasız terörist saldırılardan korumak için bütün devletlerin yapacağı

45. Peres, *New York Times*, 8 Temmuz 1983; Breindel, *New York Times*, Op-Ed [serbest kürsü sayfası], 28 Mart; *New York Times*, 16 Eylül 1983, 3 Haziran 1985; Kamm, *New York Times*, 26 Nisan 1985; Friedman, *New York Times*, 9 Ocak, 20 Şubat, 18 Şubat 1985; Brzezinski, *New York Times*, 9 Ekim 1983; Reagan'ın basın toplantıları, *New York Times*, 29 Mart 1984, 28 Ekim 1983. Ayrıca bkz. Amerikan Yahudi Cemaatleri Birliği (Reform) Başkanı Haham Alexander Schindler'in açıklamaları: FKÖ "teslim olmak yerine, Beyrut'tan geri kalan ne varsa yok etmekle tehdit etti"; İsrail'in bu işi bitirmesine müsaade etmek yerine, şehri terk etmelerine nezaret etmeleri için deniz piyadelerini oraya göndermek, şimdiye dek denizcilere verilmiş olan "kuşkusuz en küçük düşürücü görev"di (UPI, *Boston Globe*, 28 Ekim 1984). Dinin devlet şiddetine nasıl hizmet ettiğine dair bu çarpıcı örnekler, *Times*'ın o günkü sayısına dahil edilmemiştir.

gibi, Filistin mülteci kamplarını ve diğer hedefleri vurmak ve o toprakları işgal etmek mecburiyetinde bırakır.

Gerçek dünya ise her zamanki gibi daha farklıdır. David Shipler, "İsrail'in Güney Lübnan'ı işgal ettiği 1978 yılı ile 6 Haziran 1982'deki işgal arasında geçen dört yılda, Kuzey İsrail'de Lübnan tarafından gerçekleştirilen, teröristlerin bombalı eylemleri ve sınır ihlalleri de dahil bütün saldırılarda toplam 29 kişi öldü" diye yazar, oysaki 1982 işgalinden bir yıl öncesine kadar "sınır sakindi[r]."[46] Bu haber, en azından tahrif edilmiş hakikate yaklaşması bağlamında sıra dışıdır. İsrail işgalinden önceki bir yıl boyunca, FKÖ'nün sınır ötesi eylemlerden uzak durduğu dönemde, sınır sakin olmaktan son derece uzaktı zira birçok sivilin ölmesine yol açan İsrail terörü devam ediyordu; sınır –her zamanki gibi– yalnızca ABD'nin ırkçı söylemi açısından "sakin"di. Dahası gerek Shipler gerekse meslektaşları, 1978 yılından beri Kuzey İsrail'de toplam 29 kişinin öldürüldüğünü hatırladıkları halde, Lübnan'daki İsrail bombardımanlarında binlerce insanın öldürüldüğünü unutuyorlardı ve nadiren "misilleme kabilinden" olan bu saldırılardan ABD'de hemen hemen hiç bahsedilmiyordu.

1978 yılındaki bombardımanlar, Camp David "barış süreci"nin asli unsurlarındandır; tahmin edilebileceği üzere bu anlaşma, bir yandan işgal topraklarındaki denetim ve baskıyı artırabilmesi konusunda İsrail'i özgür bırakmış, diğer yandansa caydırıcı nitelikteki en önemli Arap devletinin (Mısır'ın) tartışmadan çekilmesi ve ABD'nin askeri desteğinin hızla artmasıyla birlikte kuzey komşusuna saldırmasına olanak tanımıştır. William Quandt ayrıca, "İsrail'in [1981-82'de] Lübnan'ın işgali için FKÖ'ye karşı yaptığı operasyonel planlama, görünen o ki Mısır-İsrail barış anlaşmasının kesinleşmesi ile aynı zamana denk gelmektedir" diye belirtir. Camp David anlaşmalarının bariz önemin –ABD'de gerek o zaman gerekse şimdi adeta dile getirilemez olsa da– işinin ehli Amerikalı gazeteciler tarafından

46. *New York Times*, 7 Haziran 1983.

gayet iyi anlaşıldığını belirtmek gerekir. Nitekim David Shipler, İsrail'de kendisiyle gerçekleştirilen bir röportajda şu sözleri sarf etmiştir: "Bana öyle geliyor ki bu barış anlaşması, İsrail açısından Lübnan savaşına uygun bir durum ortaya çıkardı. Mısır'ın bir çatışma devleti olmaktan çıkmasıyla birlikte, İsrail Lübnan'da bir savaş başlatmak konusunda kendini özgür hissetti ki bu anlaşmadan önce, muhtemelen böyle bir şeye cesaret edemezdi... Lübnan'daki savaşın barış anlaşması olmadan gerçekleşemeyecek olması son derece ironiktir."[47] Esasında bu, ironik olmaktan ziyade sürece içkin bir olaydır. Bildiğim kadarıyla Shipler, *Times*'ın İsrail temsilcisi olarak görev yaptığı ve 1984 yılı Haziran'ında sona eren beş yıllık süre boyunca ve sonrasında bu görüşlerini yazmamıştır.

Shipler sözlerini şöyle sürdürür: "Zannederim ki bu bahsettiğimiz barış anlaşması olmasaydı, İsrailliler arasında bu denli muazzam bir savaş karşıtlığı olmazdı." O zamanlar İsrail'de bulunan Shipler'in, bu "muazzam savaş karşıtlığı"nın, "güzel İsrail" imgesini yeniden tesis etmek için tasarlamış bir *post hoc* propaganda olduğunu bilmiyor olması pek mümkün değildir. Gerçekte ise savaş karşıtlığı, savaş sonrası dönemde gerçekleşen Sabra-Şatila katliamlarına (ki bu olayla birlikte, ABD'deki savaş yanlıları da batmakta olan gemiyi terk etmiş ve tıpkı Çinhindi savaşında olduğu gibi "daha önceleri savaşa karşı oldukları" yönünde düzmece bir hikâye uydurmuşlardır) ve sonrasında işgalin maliyetinin katlanarak arttığı zamanlara dek epey cılız kalmıştır.[48]

Gerçek dünyaya dönelim ve ilk olarak "Celile için Barış" operasyonunun arka planını düşünelim. FKÖ, İsrail'in planla-

47. Quandt, *American-Arab Affairs*, Güz 1985; Hillel Schenker, David Shipler ile Röportaj, *New Outlook* (Tel Aviv), Mayıs 1984.

48. Muhalefetteki İşçi Partisi'nin savaşı desteklemesinin bir nedeni de anket sonuçlarına göre, Likud destekçilerinin %98'inin, İşçi Partisi destekçilerinin ise %91'inin savaşı haklı görüyor olmasıydı. Savaş Ağustos ayı ortasında Beyrut'un korkunç bir biçimde bombalanmasıyla sona erdiğinde, Begin ve Şaron'a verilen destek zirve yaparak, sırasıyla %82 ve %78'e ulaşmıştı; Sabra-Şatila katliamlarının ardındansa sırasıyla %72 ve %64'e düştü. Bkz. *FT*, 251-62, 394; 378 vd.

dığı işgal için bahane olarak kullanabileceği birtakım eylemleri tahrik etmeye dönük yinelenen çabalarına rağmen –örneğin balıkçı teknelerinin batmasına ve iki düzine insanın ölmesine neden olan 1982 Nisan'ındaki bombardıman gibi– 1981 yılı Temmuz'unda ABD'nin önayak olduğu ateşkese riayet etti. Bunun tek istisnası, İsrail bombardımanından sonra Mayıs ayında gerçekleştirilen küçük ölçekli bir misilleme eylemi ile İsrail'in Haziran ayında gerçekleştirdiği ve birçok sivilin ölmesine neden olan ağır bombardımana ve Lübnan'daki kara saldırılarına verilen cevaptı. İsrail bahsi geçen bu saldırıları, Ebu Nidal'in İsrail'in Londra büyükelçisine yönelik suikast girişimine karşı bir "misilleme" olarak gerçekleştirmişti, oysaki Ebu Nidal FKÖ'nün ezeli düşmanlarından biriydi ve Lübnan'da bir ofisi bile yoktu – aynı bilindik "misilleme" hikâyesi. İşte bu suikast girişimi, İsrail'in uzun zamandır planladığı işgalin bahanesi olarak kullanıldı.

New Republic, BM müzakerecisi Brian Urquhart'ın elde ettiği başarıların "örneğin 1981 yılında Güney Lübnan'da bir FKÖ ateşkesi [*metindeki orijinal haliyle*] için yürüttüğü müzakerenin son derece etkisiz, hatırlanması güç" girişimler olduğunu söyler.[49] Resmi ideolojiye sıkı sıkıya bağlı bu tür yayınların gerçekleri "hatırlanması güç" bulması hiç de şaşırtıcı değildir, yine de bu kullanışlı hafıza kayıplarının yaygınlığı ibret alınacak türdendir.

1981 yılı Temmuz'unda yaşanan olaylar aşağı yukarı aynı şablonu takip etti. Ze'ev Schiff ve Ehud Ya'ari, Başbakan Menahem Begin ile Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan'ın 28 Mayıs günü "ülkelerini Lübnan'da başlayacak bir savaşa gözle görülür derecede yaklaştıracak bir adım daha attıkları"nı, Güney Lübnan'daki "Filistin yığınakları"nı (bu, herhangi bir yerde bulunan İsrail hedeflerini tanımlamak için kullanılan ortak bir terimdir) bombalayarak ateşkesi delmek suretiyle, "aslen bu amaca hizmet edeceği hesaplanmış bir eylem"de bulunduklarını yazdılar. Schiff ve Ya'ari'nin aktardıklarına göre, saldırılar 3 Haziran'a kadar havadan ve denizden devam ederken, "verecekleri sert bir tepkinin,

49. Philip Weiss, *New Republic*, 10 Şubat 1986.

İsrail'in ezici bir kara harekâtına kalkışmasına yol açacağından korkan Filistinliler, son derece temkinli davrandılar." Yeniden bir ateşkes ilan edildi ve 10 Temmuz günü yeni bombardımanlar gerçekleştiren İsrail tarafından yeniden bozuldu. Filistinliler bu kez karşılık verdiler; Kuzey Celile'yi hedef alan roket saldırıları paniğe yol açtı ve buna karşılık İsrail Beyrut'u ve diğer sivil hedefleri ağır bombardımana maruz bıraktı. Ateşkesin yeniden ilan edildiği 24 Temmuz gününe kadar –neredeyse tamamı Lübnanlı sivillerden oluşan– yaklaşık 450 Arap ve altı İsrailli hayatını kaybetti.[50]

Bu hikâyeden hatırda kalan tek şey, FKÖ teröristleri tarafından gerçekleştirilen gelişigüzel Katyuşa saldırılarına maruz kalan Kuzey Celile'nin çektiği azap olmuştur; bu saldırıların intikamını almak isteyen İsrail, nihayet 1982 yılı Haziran'ında Lübnan'ı işgal etmiştir. Bu hikâye zaman zaman resmi propagandanın borusunu öttürmeyen ciddi gazeteciler tarafından bile doğru kabul edilmektedir. "Tekrarlanan roket saldırıları, 1981 yılında Kiryat Shmona'yı bir kez daha kuşatma altına almıştı" diye yazan Edward Walsh, "perişan haldeki anne babalar"dan, "yakınlardaki Filistin üslerinden açılan yoğun yaylım ateşi ve top atışları"nın yarattığı korkudan bahseder ve gerçekte neler

50. Schiff ve Ya'ari, *Israel's Lebanon War* (Simon & Schuster, 1984), 35; John Kifner, *New York Times*, 25 Temmuz 1981. Schiff veYa'ari'nin iddiaları, "hedeflerin yerinin tam olarak saptanması ve doğrudan onlara ateş edilmesi konusunda büyük çabalar sarf edildiği halde 100'ün üzerinde insanın öldüğü" ve bunlardan 30'unun "terörist" olduğu yönündedir. Schiff ve Ya'ari'nin kitabı, İbranice orijinalinden tercüme edilmiş parçalardan oluşmaktadır; Ya'ari'ye göre orijinal halinin yaklaşık %20'si İsrail sansürü nedeniyle kitaptan çıkarılmıştır (*Kol Hair*, 2 Şubat 1984); "yazarlarla bağlantısı olmayan muteber bir muhabir"in sözlerini aktaran Amerikalı akademisyen Augustus Norton'a göre ise bu oran %50'dir (*Middle East Journal*, Yaz 1985). ABD'nin taşeron ordusunun saldırısı altındaki Nikaragua'da uygulanan sansür, ABD'de büyük bir öfke uyandırmaktadır. İsrail'deki en aşırı sansür uygulamaları ise elbette aralarında İsrail vatandaşlarının da olduğu Araplara yöneliktir. Ufak bir numune için bkz. *FT*, 139 vd. ve *TTT*, 73 vd. İsrail ve Nikaragua'daki sansür uygulamalarının daha detaylı bir mukayesesi ve (Yüksek Mahkeme Yargıcı Brennan'ın belirttiği üzere) daha az tehdit altında bulunan ABD'nin çok daha kötü olan sicili için bkz. bana ait olan *Necessary Illusions* (South End Press, 1989), 5. Bölüm ve ekler; ayrıca Ek II.2.

yaşandığına dair başka bir şey söylemez. Ortadoğu'daki Amerikalı gazeteciler içerisinde çok daha şüpheci ve idrakli bir şahsiyet olan Curtis Wilkie bile, "[Kiryat Shmona] 1981 yılında Filistin Kurtuluş Örgütü güçleri tarafından gerçekleştirilen korkunç bir bombardımana maruz kaldı; Sovyet yapımı Katyuşa roketleri yağmuru bir noktada öylesine yoğun bir hal aldı ki, şehri terk etmemiş olanlar, arka arkaya sekiz gün sekiz geceyi sığınaklarda geçirmek zorunda kaldılar" diye yazar; tıpkı Walsh gibi o da bu "korkunç bombardıman"ın sebepleri veya İsrail'in kanlı bombardımanları nedeniyle yüzlerce insanın öldüğü Beyrut'ta ve sivillerin yaşadığı diğer yerlerde hâkim olan ruh hali üzerine tek kelime dahi etmez.[51]

Bu örnek, "terörizm" ve "misilleme" kavramlarının ABD ideolojik sistemi içerisinde nasıl yorumlandığına ve elbette olayların esas kurbanlarının çektikleri acıları her zamanki nedenlerle yok sayan varsayımlara dair daha derinlemesine bir içgörü sunmaktadır.

"İsrail'in kuzey sınırına yönelik roketli ve bombalı saldırılar"ın "Celile için Barış" operasyonları sayesinde son bulduğu yönündeki resmi anlatı (*NYT*'den yapılan yukarıdaki alıntıya bakınız) iki açıdan yanlıştır. Birincisi, işgalden bir yıl öncesine kadar sınır, İsrail'in terör saldırıları ve provokasyonları haricinde "sakin"di ve 1981 Temmuz'undaki büyük roket saldırıları, FKÖ'nün yalnızca bu olay özelinde yol açtığı kayıplardan 100 kat daha fazlasına yol açmış olan İsrail terörüne verilen bir yanıttı. İkincisi, İsrail'e yönelik roket saldırıları, daha önceki dönemle büyük bir tezat teşkil edecek şekilde, işgalin sona ermesinden kısa bir süre sonra, 1983 yılı başlarında başlamış ve devam etmişti. Bir grup İsrailli muhalif gazeteci, 1985 yılı Şubat ayının iki haftası içerisinde Celile'ye toplam 14 adet Katyuşa roketi atıldığını bildirmektedir. Dahası, Batı Şeria'daki "terörist saldırılar", savaşı takip eden aylarda yüzde elli oranında, 1983 yılının

51. Walsh, *Washington Post Weekly*, 4 Mart 1985; Wilkie, *Boston Globe*, 18 Şubat 1985.

sonuna gelindiğinde ise Lübnan savaşının başlamasından itibaren yüzde yetmiş oranında artmış ve 1985 yılına gelindiğinde ciddi bir tehdide dönüşmüştü; Filistinlilerin uğradıkları vahşice eziyetler, sivil toplumun ve siyasi sistemin yerle bir olması gerçeği göz önüne alındığında, bu pek de şaşırtıcı bir durum değildi.[52]

1982 işgalinin gerçek nedeni, sterilize tarihin anlattığı gibi, Filistinlilerin Kuzey Celile'ye yönelik oluşturduğu tehdit değildi; İsrail'in önde gelen Filistin uzmanlarından Kudüs İbrani Üniversitesi Profesörü Yehoshua Porath'ın da (kendisi İsraillilerin kullandığı jargonla, İşçi Partisi'nin Filistinliler için öngördüğü "Ürdün çözümü"nü destekleyen bir "orta yolcu"ydu) işgalden kısa bir süre sonra makul bir biçimde ortaya koyduğu gibi, esasında tam tersi bir durum söz konusuydu. Porath'a göre işgal kararı, "ateşkese uyulmuş olması gerçeğinden kaynaklanmıştı." Bu, İsrail hükümeti açısından "tam anlamıyla bir felaket"ti, zira siyasi uzlaşılardan kaçınma yönündeki politikasını tehdit ediyordu. Porath, "hükümetin umudu"nun "mağlup edilen ve lojistik ve bölgesel bir üsten mahrum kalan FKÖ'nün, daha önceki terör faaliyetlerine geri dönmesi, dünyanın muhtelif yerlerinde bombalar patlatması, uçaklar kaçırması ve İsraillileri öldürmesi" olduğunu yazıyordu, FKÖ böylelikle "kazanmış olduğu siyasi meşruiyetin bir kısmını yitirecek" ve Filistinli temsilcilerle yürütülen müzakerelerin oluşturduğu "tehdit bertaraf edilmiş olacak"tı, zira bu müzakereler –her iki siyasi grup tarafından da desteklenen– işgal toprakları üzerinde etkin bir denetim kurma politikasına tehdit oluşturuyordu.[53]

İsrailli liderler, tarihsel gerçeklerin üzerini örtmek ve kendi gerçekleştirdikleri saldırganca eylem ve zulümleri ırksal yetersizliklere değilse bile Arapların karakter ve kültüründeki kusurlara atfedilebilecek gelişigüzel şiddet eylemleri olarak resmetmek konusunda, Birleşik Devletler'de kamuoyunu şekillendiren figürlere

52. *FT*, 448, 440, alıntılar İsrail basınındandır; *News from Within* (Tel Aviv), 1 Ekim 1985; *Yediot Ahronot*, 4 Kasım 1983.

53. *Ha'aretz*, 25 Haziran 1982; İsrailli yorumculardan daha başka alıntılar ve benzer analizler için bkz. *FT*, 200 vd.

güvenebileceklerini varsayıyorlardı – ki İsrail artık hamisinin çıkarlarına hizmet eden bir ücretli devlet olmaya karar verdiği için ABD'den başka seçeneği de yoktu. ABD'nin terörizm üzerine müteakip yorumları, İsrail'in beklentilerini kesin bir şekilde yerine getirmektedir ki bu, Kudüs ve Washington'daki devlet teröristleri için muazzam bir propaganda başarısıdır.

İsrail'de temel hususlar gayet iyi anlaşılmaktadır. Başbakan İzak Şamir İsrail televizyonlarında, İsrail'in savaşa girmesinin nedeninin "korkunç bir tehlike"nin, "askeri olmaktan ziyade siyasi bir tehlike"nin varlığı olduğunu dile getirmiş, İsrail'in başarılı hicivcilerinden B. Michael ise bu açıklamanın üzerine, saldırıyı ilk başlatan taraf olarak "siyasi tehlikeyi ortadan kaldırdığımızda", "askeri tehdit veya Celile'nin tehlike altında olması gibi beceriksizce bahanelerin hiçbir geçerliliği kalmaz" diye yazmıştır; ne de olsa şimdi "Tanrıya şükürler olsun ki ortada konuşacak hiç kimse kalmamıştır." Köşe yazarı Aaron Bachar'a göreyse "İsrail liderlerinin ruh halini anlamak kolaydır. Arafat, İsrail ile bir tür siyasi uzlaşıya varma istikametinde ilerlemekle suçlanmıştır" ve "İsrail yönetiminin gözünde bu, mümkün olabilecek en büyük tehdit"tir – dahası İşçi Partisi'nin de Likud'un da görüşleri bu yöndedir. Gazeteci/tarihçi Benny Morris, "FKÖ bütün bir yıl boyunca kuzey sınırında hiç ateş etmedi ve İsrail'in (kendisini kışkırtarak kuzeye saldırmasını sağlamak amacıyla özel olarak tasarlanmış) bir sürü eylemine karşılık vermeyi tamamen reddetti" diye yazar. Morris'e göre, İSK'nin kıdemli askerleri açısından "savaşın kaçınılmazlığı, FKÖ'nün İsrail'e ve İsrail işgal toprakları üzerindeki hâkimiyetine karşı siyasi bir tehdit oluşturması"na dayanıyordu, zira "Filistinlilerin işgal topraklarının içinde ve dışında milliyetçi özlemlerin olgunlaşacağına dair umutları FKÖ'ye dayanıyor ve onun etrafında dönüyordu." Her aklı başında yorumcu gibi Morris de, yakalanan silahlar ve FKÖ'nün oluşturduğu askeri tehdit konusundaki histerik konuşmalarla dalga geçiyor ve "büyük çoğunluğu, İsrail'in 1970'lerde Güney Lübnan'a gerçekleştirdiği bombardımanlar neticesinde mülteci konumuna düşmüş olan

Batı Şeria Şiilerinin, Haziran-Ağustos İSK kuşatmasını [1982] muhtemelen uzunca bir süre hatırlayacakları" ve bunun "İsrail hedeflerine yönelik Şii terörizmi" açısından uzun vadeli yansımaları olacağı öngörüsünde bulunuyordu.[54]

Sağ kanatta Likud Knesset üyesi Ehud Olmert'in yorumuna göre, "FKÖ'nün İsrail için oluşturduğu tehdit aşırılıkçılığı değil, Arafat'ın nihai hedefi olan İsrail'in yıkılmasını hiçbir zaman aklından çıkarmadan sergilemeyi başardığı sahte ılımlılığıdır" (David Ben-Gurion'un iktidardayken savunduğu, "Siyonist özlemlerin sınırları"nın çevre ülkeleri ve kutsal kitapta geçen Nil'den Irak'a kadar olan sınırları" kapsayacak şekilde genişletilmesi ve bunu yaparken yerel halkın bir şekilde başka yerlere gönderilmesi yönündeki nihai hedefini bir an bile aklından çıkarmadığı düşünüldüğünde, Arafat ile ilgili bu iddianın da doğruluğu tartışmaya açıktır). Batı Şeria'nın eski yöneticilerinden Profesör Menahem Milson, "FKÖ'nün İsrail için oluşturduğu tehdidi aslen askeri bir tehdit olarak görmek yanlıştır; bu daha ziyade siyasi ve ideolojik bir tehdittir" diye yazar. Savunma Bakanı Ariel Şaron işgalden hemen önce, "Batı Şeria'daki huzur"un "Lübnan'da FKÖ'nün ortadan kaldırılması"na bağlı olduğunu yazmış, aşırı sağcı hempası Genelkurmay Başkanı Rafael Eitan ise daha sonra, savaşın bir başarı olduğunu zira FKÖ'nün "siyasi statüsü"nü ve "FKÖ'nün Filistin devleti kurma mücadelesi"ni büyük oranda zayıflattığını, buna karşılık İsrail'in "bu tarz amaçlara engel olma" kapasitesini artırdığını belirtmişti. Bu tür açıklamaları değerlendiren (İşçi Partisi'nin "Ürdün çözümü" destekçilerinden) İsrail askeri tarihçisi Uri Milshtein'ın iddiasına göreyse, Şaron ve Eitan'ın algısında işgal ile amaçlanan şeyler arasında şunlar yer almaktadır: Lübnan ve Ortadoğu'da "Yeni Bir Düzen" kurmak,[55] "muhtelif Arap devletlerinde Sedatlaştırma

54. B. Michael, *Ha'aretz*, 13 Kasım 1983; Bachar, *Yediot Ahronot*, 11 Kasım 1983; Morris, *Jerusalem Post*, 5 Haziran 1984.

55. İsrail'i "Yahudi devletiyle ilgili söylenen her kötü şeye (ve bunun neredeyse doğal bir neticesi olarak, düşmanlarıyla ilgili söylenen her iyi şeye) inanmaya dünden razı" "birçok basın mensubu"ndan korumak için her zaman tetikte

sürecini ilerletmek", "Yahudiye ve Samarya'nın [Batı Şeria'nın] İsrail devletince ilhakını teminat altına almak" ve "bir ihtimal Filistin sorununu çözmek".

Liberal ve barış yanlısı tavrı nedeniyle ABD'de çokça övülen Knesset üyesi Amnon Rubinstein, ateşkese "öyle veya böyle" riayet edilmiş olsa da (bunu, FKÖ'nün uyduğu ve İsrail'in uymadığı bir ateşkes olarak tercüme etmek gerek), Lübnan'ın işgalinin, fiilen askeri değilse de potansiyel bir tehdidin varlığı nedeniyle "meşru" olduğunu yazar: Güney Lübnan'daki silah ve mühimmatın orada olmasının amacı, bunları nihai olarak İsrail'e karşı kullanmaktır. FKÖ'nün İsrail'e karşı potansiyel bir askeri tehdit oluşturduğu iddialarını ciddiye almayacak olsak bile, bu argümanın başka bağlamlarda yaratacağı etkiyi göz önünde bulundurmak gerekir.[56]

Rubinstein'ın sözlerinin, Reagan yönetiminin –bir sonraki bölümde değinecek olduğumuz– 1986 Nisan'ında Libya'yı bombalamasını meşrulaştırmak adına dile getirdiği "gelecekteki saldırılara karşı nefsi müdafaa" yaptığı yönündeki ilginç doktrininin öncülü niteliğinde olduğunu görmeliyiz.

---

bekleyen *New Republic*, *Washington Post*'u, Şaron'un Lübnan'da "'yeni bir düzen' (Hitler'in ifadesidir)" inşa etmeye çalıştığını iddia ederek "en büyük karalama kampanyalarından birine katılmış" olmakla suçluyordu (Martin Peretz, *New Republic*, 18 Mart 1985; *New Republic*, 19 Mart 1984). İfade gerçekten de Hitler'e aitti ve Şaron tıpkı İsrailli yorumcuların genelde yaptığı gibi bu ifadeyi kullanmıştı. Peretz'in *Washington Post*'u gerçekleri doğru aktardığı için suçlamasından bir ay önce, yüksek tirajlı sağcı bir yayın olan *Yediot Ahronot*'taki bir başlıkta yer alan ifade şuydu: "Şaron 'yeni bir düzen' tasarısını peşinen ilan etti" – Yahudi Federasyonu'nun Los Angeles'ta gerçekleşen basına kapalı toplantısında Şaron'un bu minvaldeki sözlerini yineleyen Büyükelçi Morris Draper'dan alıntı yapılmıştı (23 Şubat 1984). Bu kullanım standarttır; diğer örnekler ve *New Republic*'in resmi ideolojiden sapmaları göstermemek adına İsrailli kaynaklardan nasıl itinayla kaçındığını ortaya koyan başka olaylar için bkz. *FT* (örn. 215 vd., 258 vd.).

56. Olmert, *Ma'ariv*, 22 Kasım 1983; Milson, *Koteret Rashit*, 9 Kasım 1983; Sharon, aktaran Ze'ev Schiff, *Ha'aretz*, 23 Mayıs 1982; Milshtein, *Hadashot*, 26 Eylül 1984; Rubinstein, *Ha'olam Haze*, 8 Haziran 1983. Ben-Gurion'un devlet kurulmadan önceki ve sonraki özlemleri için bkz. *FT*, 51, 160 vd.; Shabtai Tevet, *Ben-Gurion and the Palestinian Arabs* (Oxford, 1985) ve Benny Morris'in değerlendirme yazısı, *Jerusalem Post*, 11 Ekim 1985.

İsrail saldırılarının Amerikalı destekçileri zaman zaman aynı hakikatleri ikrar ederler. İşgalden hemen önce *New Republic* editörü Martin Peretz, Şaron ve Eitan'ın sözlerini tekrarlamak suretiyle, İsrail'in FKÖ'ye Lübnan'da "kalıcı bir askeri yenilgi" yaşatması gerektiğini, bu yenilginin "Batı Şeria'daki Filistinlilere, bağımsız bir devlet kurmak uğruna verdikleri mücadelede yıllardır bir ilerleme kaydedemediklerini göstereceği"ni ve böylece "Filistinlilerin, tıpkı Kürtler ve Afganlar gibi ezilmiş bir ulusa dönüştürülmüş olacağı"nı söylüyordu. Filistinli Araplar için –İsrail'dekiler de dahil– çözümü, ulusun marjinal unsurlarının başka yere nakledilmesinde gören (ki bu esasında ırkçı Haham Kahane'nin pozisyonudur, bkz. 1. Bölüm, 7. not), Demokrat Sosyalist Michael Walzer, savaştan sonra *New Republic*'te şunları yazmıştı: "FKÖ'nün siyasi *yenilgisini* muhakkak ki memnuniyetle karşılıyorum ve bu yenilginin haklı savaş teorisi altında savunulabilmesi için sınırlı bir askeri operasyonun gerekli olduğuna inanıyorum."[57]

Bu meseleler söz konusu olduğunda, İsrail aşırı sağı ile Amerikan sol liberalizminin birbirlerine ne denli yaklaştıklarını görmek son derece ilginçtir.

Kısacası, savaşın hedefleri siyasiydi; işgal toprakları öncelikli hedef, Lübnan'da kurulacak "Yeni Düzen" ise hedeflerden bir diğeriydi. Sınırları terörizmden koruma hikâyesi ise yalnızca bir Agitprop'tur. Filistin terörizmi canlandırılabilirse ne âlâ. Şayet suçu Arafat'a atamazsak, en azından onu "yakın geçmişteki Filistin şiddetinin kurucu babası" olarak damgalayabilir (*New Republic*) ve böylelikle siyasi çözüme yönelik girişimlerini başımızdan savmayı başarabiliriz.

Siyasi çözümü baştan savma sorunu, umulduğu gibi FKÖ'nün siyasi zeminini ortadan kaldırmakla sona ermedi, bu nedenle tehditle mücadele edilmesi, ABD ve İsrail'in barıştan yana oldukları ve fakat Arap reddiyeciler tarafından engellendikleri yö-

57. *FT*, 199, *Ha'aretz*'deki bir röportajdan alıntılanmıştır, 4 Haziran 1982; *FT*, 117, 263.

nündeki doktrinal hakikatin savunulması konusunda teyakkuzda olmaya devam edilmesi gerekiyordu. Nitekim Arafat Nisan-Mayıs 1984'te Avrupa ve Asya'da İsrail ile karşılıklı tanınma ile neticelenecek müzakereler yapılması çağrısında bulunduğu bir dizi açıklama yaptı. Bu öneri İsrail tarafından derhal reddedildi, ABD tarafındansa görmezden gelindi. *San Francisco Examiner*'ın baş sayfasında UPI'nın Arafat'ın önerileriyle ilgili bir hikâyesi yayımlandı ve böylece gerçekler, pek de göze batmadan yerel basında haberleştirilmiş oldu. Ulusal basına gelince; birkaç hafta sonra *Washington Post*'ta yalnızca şöyle bir değinilip geçilmesi haricinde, hikâye peşinen görmezden gelindi. Öyle ki *New York Times*, bu gerçeklerden bahseden yazıları dahi yasakladı ve (diğerleriyle birlikte) diplomatik bir yol izlemekten yana olmadığı gerekçesiyle Arafat'ı eleştirmeye devam etti. Genel itibariyle, gazete ne denli etkiliyse, gerçeklerin üzerini örtmek konusunda o denli azimlidir ve ABD hükümetinin bu meselelerdeki tavrı düşünüldüğünde, bu son derece doğal bir duruştur.[58]

Konuya vakıf İsrailliler elbette ki Arafat'ın tavrının farkındadırlar. Eski askeri istihbarat şefi emekli General Yehoshafat Harkabi –kendisi bir Arap dili ve kültürü uzmanıdır ve uzun yıllardır sergilediği savaş yanlısı tavrıyla bilinmektedir– "FKÖ siyasi bir çözümden yana çünkü alternatifin korkunç olduğunu ve topyekûn bir yıkıma yol açacağını biliyor" diye belirtmektedir. "Tıpkı Hüseyin ve Batı Şeria Arapları gibi Arafat da anlaşmaya varılamamasından ve İsrail'in Filistinliler de dahil bütün komşularını havaya uçurmasından korkuyor." Bu nedenle "Arafat İsrail'e karşı görece ılımlı bir tavır benimsiyor."[59]

---

58. *Nouvel Observateur*, 4 Mayıs; *Observer* (Londra), 29 Nisan; *Jerusalem Post*, 16 Mayıs; *San Francisco Examiner*, 5 Mayıs; *Washington Post*, 8 Temmuz 1984. Daha fazla detay için bkz. bana ait olan "Manufacture of Consent" (Aralık 1984'te Boston Community Church tarafından yayımlanmıştır) ve yine bana ait olan "United States and the Middle East", *ENDpapers* (Birleşik Krallık), Yaz 1985. İsrail'in ABD'nin düzenli desteğiyle, siyasi bir çözümden kaçınmak konusunda sergilediği geçmişteki kararlılığı hakkında bkz. *FT* ve Beilin, *Mehiro shel Ihud*.
59. *Ha'aretz*, 29 Eylül 1985 (aktaran Amnon Kapeliouk, *Le Monde diplomatique*, Kasım 1985); *Koteret Rashit*, 9 Ekim 1985.

Bu gözlemler birkaç noktanın altını çizmektedir: 1) Eğer terörizm ciddiyetle ele alınacaksa, kritik bir siyasi bağlam içerisinde anlaşılması gerekir; 2) "terörizm"i teşkil eden şey, karşı tarafın işlediği suçlardır, bizim mukayese edilebilir veya daha kötü olan suçlarımız değil – yani İsraillilerin veya Amerikalıların değil, Filistinlilerin işledikleri suçlardır söz konusu olan; 3) "terörizm" ve "misilleme", birer tanımlama değil propaganda kavramı olarak kullanılmaktadır. Dikkatle seçilmiş terör eylemlerini –Lübnanlı, Şii, Libyalı, Suriyeli ve hatta 1979'dan itibaren sırf bu amaç için Arap olarak tanımlanan İranlılar da dahil bütün Arapların yaptıkları eylemleri– kuşatan histeri hali, belirli siyasi hedefleri gerçekleştirebilmek için özel olarak tasarlanmıştır. Daha derinlemesine bir inceleme, bu sonuçları pekiştirecektir.

Misilleme meselesini yeniden düşünelim. 1981 sonrasında Şiilerin Kiryat Shmona'yı hedef alan ilk roketli saldırısı, 1985 yılı başında Şimon Peres'in yönetimi altında hayata geçirilen Demir Yumruk operasyonları ile doruk noktasına ulaşan korkunç bir gaddarlığın hüküm sürdüğü askeri işgal altında geçen üç yılın ardından, 1985 yılının Aralık ayında gerçekleşti. Fakat işgalcilerin nadiren haberleştirilen barbarlıkları, hikâyenin tamamını anlatmaktan uzaktır zira bu haberler gün gün yaşanan gerçekleri göz ardı eder; aynı durum, İsrail'in işgal topraklarında gerçekleştirdiği zulümden bahseden nadir haberler için de geçerlidir zira bu haberler de korkunç aşağılamaları, baskıyı, (çocuklarınki de dahil) ucuz emek sömürüsünü, siyasi ve kültürel yaşam üzerindeki sıkı denetimi ve ekonomik gelişme üzerindeki kısıtlamaları kesinlikle dile getirmezler. Çok daha öğretici bir tablo, roket saldırısından bir ay önce "bir Güney Lübnan köyündeki [Şiilerin] yaşam ve ölüm hikâyeleri"ni aktaran Julie Flint tarafından ortaya konmaktadır. Nebatiye yakınlarındaki Kfar Rumana, resmi tarihe göre Güney Lübnan'ın yalnızca FKÖ'nün terörüne maruz kaldığı dönemlerde "8.000 nüfuslu müreffeh bir tarım kenti"ydi (bkz. 37. not). Kent, *New York Times*'ın tabiriyle, FKÖ yönetiminden "özgürleştirildikten" sonra, etrafı "İsrail ve onun Lübnan'daki taşeronu Güney Lübnan Ordusu tarafından

inşa edilen iki devasa tahkimat duvarı" ile kuşatıldı; bu duvarlardan açılan ve "kimi zaman gündoğumundan günbatımına kadar, kimi zamansa yalnızca birkaç saat" devam eden pusu ateşleri ve bombardımanlar birçok insanın ölümüne, 6.000 kişinin evini terk etmesine ve kentin dörtte üçünün oturulamaz hale gelmesine yol açtı. Oysaki bu "ölmekte olan köy"de, direniş faaliyetlerinin varlığına ve düz yamaçlara yayılmış bir halde yaşayan apolitik çiftçilerin bu tür faaliyetler içinde yer alma ihtimallerine dair herhangi bir kanıt yoktu.[60]

Peres-Rabin önderliğindeki Demir Yumruk operasyonlarını bir kenara bıraksak bile, Kiryat Shmona'yı hedef alan bombardıman bir "sebepsiz terörizm" veya "misilleme" eylemi miydi?

Teröristlerin yaşamlarına bakmak da aynı şekilde öğreticidir. Bir tanesiyle beş bölümlük bir yazı dizisi kapsamında ve her zamanki gibi taraflı bir yol izlenerek *Washington Post*'ta bir röportaj gerçekleştirilmişti. Bir İsrail hapishanesinde on sekiz yıl cezaya çarptırılmış olan terörist, "Londra'dan Kuveyt'e kadar bütün hapishanelerde bulunan teröristlerin birçok yönden tipik bir örneği"ni teşkil ettiği için seçilmişti. "Hayatında yaşadığı kişisel bir trajedi (babasının 1946'da Kudüs'teki bir bombalı saldırıda hayatını kaybetmiş olması), onu soğukkanlı siyasi katillerin dünyasına sokan bir inanç sistemini (Marksizmi) keşfetmesi ile birleşmiş"ti. "Babasıyla birlikte doksandan fazla insanı öldüren bomba, Menahem Begin'in liderliğindeki Siyonist İrgun yeraltı örgütü tarafından, bugün King David Oteli'nin bulunduğu [ki o zaman da öyleydi] İngiliz askeri karargâhlarına yerleştirilmişti."[61] Terörist, "kendisini Marksizm ile tanıştıran şeyin, [işgal altındaki Batı Şeria'da bulunan] Filistin kamplarındaki koşulların "gerçekliği" olduğunu söylüyordu." Yalnızca kampların değil, işgal altındaki bölgelerin "gerçekliği" de son derece gerçektir, amansız ve zalimdir, dahası ulusal basındaki haber sayfalarında

60. Julie Flint, *Guardian Weekly*, 19 Ocak 1986.

61. *Washington Post* bunu, "terörist komutan" Menahem Begin tarafından gerçekleştirilmiş "terörist bir eylem" olarak tanımlamaz. Bu arada görünüşe bakılırsa Haganah örgütü de işin içindeydi; bkz. 5. Bölüm, 34. not.

yer almaz; biz bu sayfalarda işgalin "gelecekteki işbirliği için bir model" ve "Arap ve İsraillilerin bir arada yaşaması için bir deney" oluşturduğunu okuyabiliriz yalnızca.[62] Açıklamak meşrulaştırmak demek değildir, ancak "misilleme" gibi kavramların bu denli rahat bir biçimde kullanılması elbette ki birtakım soru işaretlerini beraberinde getirir.

Yahut gelin, 5 Ekim 1985 günü Sina kumsalında yedi İsrailli turisti öldüren Mısır askeri Süleyman Kater'i düşünelim. Mısır basını Kater'in annesinin "bu Yahudiler öldüğü için mutlu" olduğunu yazıyor, Kater'in köyü Bahir el-Bekir'den bir doktor ise bu vurulma olayını, Mısır ile İsrail arasındaki "hayali barış"a karşı bir uyarı olarak tanımlıyordu. Böylesi korkunç bir suça karşı verilen bu şoke edici reaksiyonun nedeni neydi? Birkaç gün önce Tunus'un bombalanmış olması nedenlerden biri olabilirdi fakat başka gerekçeler de olabilirdi. İsrail savaş uçakları 1970 yılında Bahir el-Bekir'i bombalamış ve okul çağındaki 47 çocuğu öldürmüştü; kimi zaman Mısır'ın içlerine kadar uzanan yoğun bir İsrail bombardımanının yaşandığı "yıpratma savaşı" döneminde, bir buçuk milyon kadar sivil Süveyş Kanalı bölgesine doğru kaçmak zorunda kalmış, Mısır'ın iç kesimlerini

62. Christian Williams, Bob Woodward ve Richard Harwood, "Who Are They?", *Washington Post*, 10 Şubat 1984; başmakale, *New York Times*, 19 Mayıs 1976. Gerçeklerle ilgili olarak bkz. *TNCW*, *FT*. Belirli birtakım insan hakları örgütlerinin bu konudaki tavrı ibretliktir. Örneğin Uluslararası İnsan Hakları Birliği, nahoş bilgilerin ortaya saçılmadığından emin olmak adına İsrail şubesinin faaliyetlerini askıya almıştı; bunun için öne sürdüğü tek gerekçe, yönetimdeki İşçi Partisi'nin, İsrail mahkemelerinin derhal engel olduğu nezaketsizlikte birtakım yöntemlerle kendisini ortadan kaldırmaya çalışmış olmasıdır; bkz. bana ait olan *Peace in the Middle East?* (Pantheon, 1974, 196-7), *FT*, 142, 178 ve alıntılanan referanslar. Başka herhangi bir ülkeye yönelik böylesi bir tavır büyük bir öfkeye yol açmış olurdu, oysaki bu olay İnsan Hakları Birliği'nin itibarına herhangi bir şekilde halel getirmedi. Benzer şekilde, yaptığı tek şey insan hakları ihlalleriyle ilgili iddiaları yorumsuz bir biçimde yayımlamak olan insan hakları enformasyon dergisi *Human Rights Internet*, İftira ve İnkârla Mücadele Birliği'nin İsrail'e yöneltilen suçlamalara yanıt vermesine müsaade etmektedir ki bu, her ülke için geçerli olan standart bir uygulama değildir; nitekim kendi ülkesinde en az (bir insan hakları örgütü olarak) İftira ve İnkârla Mücadele Birliği kadar itibarlı bir örgüt olan Komünist Parti'nin SSCB'ye yöneltilen suçlamalara yanıt vermesine –tabii ki haklı olarak– izin verilmemektedir.

savunan Sovyet pilotlarının kullandığı MIG savaş uçaklarının, İsrail'in yeni satın aldığı ve Mısır bölgesi üzerinde uçurduğu Phantom jetleri tarafından vurulması, bir genel savaş tehdidi ortaya çıkarmıştı.[63]

Dolayısıyla *Times* İsrail temsilcisinin Kater'in "milliyetçi ve İsrail karşıtı saiklarla hareket ettiği"ni[64] aktardığı haberinde belki de bir şeyler eksiktir – durum tam tersi şekilde yaşanmış olsaydı, kesinlikle göz ardı edilmeyecek olan bir şeyler.

David Hirst'ün iddiası şudur: "[Kavramın Batılı anlamıyla] uluslararası terörizmin ana merkezi yahut son derece önemli bir merkezi Lübnan'dır. Ya kendi teröristlerini yetiştirir ya da ithal edilmiş olanlara kucak açan bir ev vazifesi görür"; bu teröristler ya "bombardıman, cinayet, katliam, sakatlama, nefret döngüsü, korku ve güvensizlik konusunda epey bir şeyler bilen" Filistinliler ya da toplumları ABD destekli İsrail saldırıları ve sonrasında paramparça olan Lübnanlılardır. Bu gruplar içerisinde "günümüz gençlerinin zihinlerinde kök salmış bir görüş" hâkimdir: "Ülkesinin geleneksel bir hal almış olan İsrail taraftarlığını daha önce hiç olmadığı kadar ileri götüren Reagan yönetimi altındaki ABD, bütün mevcut düzenin iflah olmaz bir destekçisidir ve bu öylesine katlanılmaz bir durumdur ki ABD'nin yıkılışı şimdi her koşulda meşrudur. Terörist dürtüler belki en çok Filistinliler arasında güçlüdür, fakat Lübnanlılar, Araplar veya –en çarpıcı tezahürüyle– Şiiler arasında da yaygın olabilir."

Esas mesele ise Yehoshafat Harkabi tarafından ifade edilir: "Filistinlilere, kendi kaderini tayin etme haklarına saygı duyan, onurlu bir çözüm önerisinde bulunmak: Terörizm sorununun çözümü tam olarak budur. Bataklık kurutulduğunda, sivrisinek de olmayacaktır."[65]

---

63. *New Outlook*, Tel Aviv, Ekim 1985; *Davar*, 18 Temmuz 1985. Askeri tarihçi Uri Milshtein, standart açıklamaların aksine, "yıpratma savaşı"na yol açan ihtilafın, Mısır mevzilerine açtığı tank ateşiyle düzinelerce askeri öldürmek suretiyle İsrail tarafından başlatıldığını yazmaktadır; *Monitin*, Ağustos 1984.

64. Thomas Friedman, *New York Times*, 31 Ocak 1986.

65. Hirst, *Manchester Guardian Weekly*, 20 Nisan 1986; Harkabi'den alıntılayan Amnon Kapeliouk, *Le Monde diplomatique*, Şubat 1986.

ABD-İsrail'in toptan terörizmi ve saldırganlığı, Hirst'ün tarif ettiği duruma, tahmin edildiği üzere ve belki de bilinçli olarak (bkz. yukarıdaki tartışma) elbette ki katkıda bulunmuştur ve iki terörist devletin bu neticeden gayet memnun oldukları farz edilebilir, ne de olsa bu durum, reddiyeci ve şiddet yanlısı tavırlarında ısrar etmeleri için onlara bir mazeret sunmaktadır. Dahası katkıda bulundukları perakende terörizmden, halk arasında –daha genel birtakım hedeflere ulaşmak için ihtiyaç duyulan– makul korku ve seferberlik halini teşvik edecek şekilde istifade edilebilir. Bunun için gereken tek şey, ihtiyaç halinde hep bir ağızdan haykırılacak ve ABD'nin girişimleri, bu girişimlerin esas aldığı model, kaynak ve motivasyonlara dair her tür bilgiyi gizli tutacak bir doktrinal sistemdir. Bugüne kadar yaşananlar, politikaları belirleyen kişilerin bu konuda endişelenmelerini gerektirecek fazla bir şey olmadığını ortaya koymuştur.

Terörist eylemler, failleri tarafından birer "misilleme eylemi" (veya ABD ve İsrail terörizmi örneğinde olduğu gibi "önleyici eylem" olarak) tanımlanır. Nitekim Tunus'un bombalanması, daha önce bahsi geçen Larnaka'daki cinayetlere karşı sözde bir misillemeydi, gerçi bu bombalama eyleminin kurbanlarının Larnaka'da yaşanan vahşetle bağlantısı olduğuna dair bir iddia da dile getirilmemişti. Larnaka olayı da benzer şekilde bir "misilleme", Kıbrıs'tan Lübnan'a gitmekte olan gemilerin İsrail tarafından kaçırılmasına verilen bir yanıt olarak meşrulaştırılmıştı.[66] Tunus ile ilgili "misilleme" iddiası ABD tarafından meşru olarak kabul edilirken, Larnaka için öne sürülen iddia görmezden gelindi yahut da alay konusu edildi; aradaki bu fark norm gereği ideolojik mensubiyete dayanmaktadır.

Terörist şiddet için öne sürülen gerekçeleri bir kenara bırakıp gerçekte yaşananlara bakacak olursak, şüphesiz ki İsrail'in denizlerde gemi ve adam kaçırma operasyonlarıyla *epeydir* iştigal

66. FKÖ, öldürülen üç İsraillinin bu operasyonlarda parmağı olduğunu iddia ediyordu; ancak İsrailli gazeteci David Shaham'ın yorumuna göre, bu son derece mantıksız bir suçlamaydı (John Bulloch, "PLO Victims were Mossad Agents", *Daily Telegraph* (Londra), 3 Ekim 1985; Shaham, *Al Fajr*, 29 Kasım 1985).

etmekte olduğunu görürüz; bu suçlar ABD'de çok az dikkat ve merak uyandırırken, faillerin Arap olması durumunda olaya büyük bir şevk ve ilgiyle yaklaşılır. Örneğin İsrail Yüksek Mahkemesi'nin bu prosedüre fiilen onay vermiş olması gerçeğinin haberleştirilmesine dahi lüzum görülmemişti. İsrail karasularının dışında yakalandığı gerekçesiyle, hakkında verilen hapis cezasına itiraz eden bir Arap'ın açtığı temyiz davasında Yüksek Mahkeme, "zanlının İsrail topraklarına ne şekilde getirilmiş olduğu[nun], verilen hükmün ve cezanın yasallığını etkilemediği" yönünde karar almış ve bir İsrail mahkemesinin, suçlu olarak gördüğü herhangi bir kişiyi İsrail dışında gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle bile cezalandırabileceğini (bir kez daha) ortaya koymuştu. Bahsi geçen dava örneğinde mahkeme, temyize giden tarafın hapishanede tutulmasının "güvenlikle alakalı nedenler"den ötürü zorunlu olduğunu söylüyordu.[67]

1976 yılının tarihsel kayıtlarına dönüp baktığımızda, Knesset üyesi (emekli general) Mattityahu Peled'in aktardıklarına göre İsrail Donanması'nın, FKÖ ile İsrail arasında bir uzlaşma tesis edilmesi yönünde atılan adımları başarısızlığa uğratma çabasıyla Lübnanlı Müslümanlara ait olan tekneleri ele geçirmeye –ve bu insanları öldürülmek üzere Lübnanlı Hıristiyan müttefiklerine teslim etmeye– başladığını görürüz. Başbakan Rabin gerçekleri teslim etmekle birlikte bu teknelerin uzlaşmayla ilgili düzenlemelerden önce ele geçirildiğini söylüyor, Savunma Bakanı Şimon Peres ise yorum yapmayı reddediyordu. 1983 yılı Kasım'ında yaşanan bir esir mübadelesinin ardından, *Times*'ın baş sayfasında yer alan bir haberin on sekizinci paragrafında, bednam Ensar esir kampında tutulan ve "Kıbrıs'tan [Beyrut'un kuzeyinde yer alan] Trablus'a gitmekte olan 37 Arap mahkûm[un] İsrail Donanması tarafından ele geçirildi"ğinden bahsediliyordu ki bu iddia ne burada ne de başka yerde üzerine yorum yapılmaya değer bulundu.[68] Bu mantıktan hareketle, Britanya kuvvetleri

67. *Ha'aretz*, 12 Haziran 1986. Haberde bir yargılanmanın vuku bulduğuna dair herhangi bir emare yoktur.

68. *FT*, 77; David Shipler, *New York Times*, 25 Kasım 1983; *New York Times*, 26

1947 yılında Birleşik Devletler'deki veya açık denizlerdeki Siyonistleri kaçırmak üzere ajanlarını gönderebilir, bu insanları herhangi bir suçlama olmaksızın esir kamplarına koyabilir veya teröre destek suçundan yargılayabilirdi.

1984 yılı Haziran'ında İsrail, Kıbrıs ve Lübnan arasında çalışan bir feribotu Lübnan sahilinin beş mil kadar açığında makineli tüfeklerle açtığı ateş sonucu kaçırarak zorla Hayfa limanına yönlendirdi ve burada sekizi Lübnanlı, biri Suriyeli toplam dokuz kişi feribottan çıkarılarak alıkonuldu. Beş kişi sorgulandıktan sonra serbest bırakıldı ve dört kişinin alıkonulmasına devam edildi; bunlar arasında tatil için İngiltere'den Beyrut'a dönmekte olan bir kadın ve okul çağındaki bir erkek çocuğu da vardı; iki hafta sonra bu ikisi de serbest bırakıldı, fakat kalanların akıbetine dair herhangi bir bilgi verilmedi. Mesele o denli önemsiz addedilmişti ki, kaçırılan yolcuların akıbetine dair bu kadarını öğrenmek için bile arka sayfalarda yer alan ufak tefek bilgi kırıntılarını arayıp bulmak gerekiyordu. *Observer* (Londra), bunun ardında "siyasi bir saik" olduğu iddiasındaydı: yolcuları Müslüman Batı Beyrut yerine Marunî Cünye limanından kalkan feribotlara binmeye zorlamak veya Lübnanlılara "güçsüz" ve İsrail ile uzlaşmaya mecbur olduklarının mesajını vermek. Lübnan, Godfrey Jansen'in "İsrail'in uzun uluslararası haydutluk listesinde" yer alan "bir başka kalem" olarak tarif ettiği bu "kor-

---

Ocak 1984. *Washington Post* 1989 yılında, çoğunluğu bir başka işkence merkezi olan "Necef çadır kentinin tartışmalı Ketziot Hapishanesi"nde idari gözetim altında tutulan Filistinli mahkûmların serbest bırakılması üzerine bir haber yayımladı. Haberde tesadüfen "bu esnada İsrail donanması[nın], gün ağarmadan önce Lübnan'dan Kıbrıs'a gitmekte olan bir tekneyi durdurarak terörist olduklarından şüphelenilen 14 kişiyi tutukladı"ğından ve "sorgulama" için İsrail'e götürdüğünden bahsediliyordu. İsrailli barış örgütü Dai l'Kibbush, 1986-87 yıllarında İsrail askeri mahkemelerinin, denizde veya Lübnan'da kaçırılmış olan düzinelerce insanı, İsrail karşıtı faaliyet veya planları nedeniyle değil, "yasaklı örgüt üyeliği" suçundan mahkûm ettiğini rapor etmektedir; kaçırılan Filistinlilerin FKÖ, Lübnanlıların Hizbullah ve en az birkaç kişinin de en büyük Şii örgütü olan Emel mensubu olduğu varsayılmıştır ki bu örgütlerin tamamı Lübnan'da yasaldır. Linda Gradstein, *Washington Post*, 6 Nisan 1989; "Political Trials", *Dai l'Kibbush*, Kudüs, Ağustos 1988, *News from Within*, 14 Aralık, 1988.

sanlık eylemi"ni kınadı. Jansen şunları dile getiriyordu: "İsrail, deniz terörizmi kurgusunu sürdürmek adına o zaman, FKÖ'nün deniz operasyonlarında üs olarak kullanıldığı söylenen [ki bu Jansen'e göre "gülünç" bir iddiaydı] Trablus açıklarındaki küçük bir adayı bombaladı." Lübnan polisi 15 kişinin öldüğünü, 20 kişinin yaralandığını, 20 kişininse kayıp olduğunu bildirmişti; tamamı Lübnanlı olan kurbanlar, balıkçılar ve Sünni bir erkek izci kampında bulunan çocuklardan oluşuyordu ki "en çok zarar gören" hedef de bu kamp olmuştu.[69]

Times, İsrail'in feribotun "yolunu kesmesi" (kaçırmak daha doğru bir tabir olurdu) üzerine yaptığı haberde, 1982 savaşından önceki dönemle ilgili olarak, "İsrail donanması, güneydeki Sur ve Sayda limanlarına bağlı veya oradan yola çıkmış olan gemilerin önünü düzenli olarak kesiyor ve içlerinde gerilla var mı diye arama yapıyordu" diye yazıyor ve her zamanki gibi İsrail'in iddialarını olduğu gibi doğru kabul ediyordu. Suriye'nin benzer bir bahaneyle sivil İsrail gemilerinin "önünü kesmesi" ise herhalde daha farklı şekilde değerlendirilirdi. Yine benzer şekilde, İsrail'in 4 Şubat 1986'da sivil bir Libya jetini kaçırmış olması, sükûnetle karşılandı ve sadece yanlış istihbarata dayanan bir hata olması nedeniyle eleştirildi, tabii buna eleştiri denilebilirse.[70] 25 Nisan 1985'te Lübnan ile Kıbrıs arasında gidip gelen sivil teknelerden birkaç Filistinli kaçırılarak İsrail'de gizli birtakım yerlere gönderildi ve bu gerçek, kaçırılanlardan biriyle İsrail televizyonlarında yapılan röportaj sayesinde ortaya çıktı; neticede daha fazla bilgi edinebilme talebiyle Yüksek Mahkeme'ye başvuruldu; muhtemelen kaçırılan ve haber alınamayan başkaları da vardı.[71]

---

69. *New York Times*, 30 Haziran, 1 Temmuz; *Boston Globe*, 1, 4, 12 Temmuz; *Middle East Reporter* (Beyrut), 30 Haziran; *Observer* (Londra), 1 Temmuz; Jansen, *Middle East International*, 13 Temmuz 1984.

70. Thomas Friedman, *New York Times*, 5 Şubat; ABD'nin "İsrail'in eylemi üzerine bir yargıda bulunmaktan kaçındı"ğını belirtir (*New York Times*, 5 Şubat); ayrıca bkz. Norman Kempster, *Los Angeles Times*, 5 Şubat, 1986.

71. *News from Within* (Kudüs), 1 Kasım 1985.

Çoğu tesadüfi olan yorumlar sayesinde bilinirlik kazanan bu olaylardan hiçbiri, Suriye ile yapılan mübadele neticesinde serbest bırakılan Arap "güvenlik mahkûmları"nın gerçekte "stratejik öneme sahip Golan Tepeleri'nin İsrail tarafından ele geçirilmiş olan kısmındaki köylerde yaşayan Dürziler" olduğu yönündeki haberden daha fazla ilgi ve merak uyandırmadı.[72] Canı istediğinde gemileri ve insanları kaçırmak, "terörist hedefler" olarak adlandıracağı yerleri ABD'deki eğitimli kamuoyunun onayıyla bombalamak İsrail'in ayrıcalığı olarak görülmektedir, gerçekler ne olursa olsun.

İsrail'in Beyrut'un kuzeyinde bulunan Trablus açıklarındaki adaya gerçekleştirdiği, Lübnanlı balıkçıların ve kamp yapmakta olan erkek izcilerin hayatını kaybettiği saldırının üzerinde biraz daha durabiliriz. Bu olay çok az dikkat çekti, gerçi İsrail'in düzenli olarak gerçekleştirdiği terörist saldırılar söz konusu olduğunda bu bir normdur ki bu da zaten İsrail'in en ciddi saldırılarından biri değildi. Filistinlilerin gerçekleştirdiği saldırılar ise farklı bir tarifeye tabi tutulur. Fakat içlerinden hiçbiri 1974'teki Ma'alot saldırısı kadar büyük bir dehşetle hatırlanmaz. Moşe Dayan'ın, General Mordechai Gur'un itirazlarına rağmen, teröristlerin Filistinli mahkûmların serbest bırakılması yönündeki talepleri üzerine yapılacak müzakereleri reddetmesinin ardından karşılıklı olarak açılan ateşte, paramiliter bir gençlik örgütünün 22 üyesi öldürülmüştü.[73] Bu noktada, Lübnanlı izci çocukların öldürülmesinin neden daha az mühim bir saldırı olduğu sorusu sorulabilir – ki esasında bu bir saldırı bile değildir, ne de olsa tarihte belki de eşi benzeri görülmemiş "yüce ahlaki amaçlar"a sahip (*Time*), "insan hayatına değer veren bir ülke" (*Washington Post*) tarafından işlenmiştir.[74]

Ma'alot saldırısından iki gün önce İsrail jetleri Lübnan'ın El-Kfeir köyünü bombalamış ve dört sivilin ölmesine yol açmıştı.

72. *Los Angeles Times-Boston Globe*, 29 Haziran 1984. Golan'da uygulanan ağır baskılar konusunda bkz. *FT*, 132 vd.

73. Daha güncel bir açıklama için bkz. Uri Milshtein, *Monitin*, Ağustos 1984.

74. Bkz. Önsöz (1986).

Edward Said'e göre Ma'alot saldırısı "İsrail'in Güney Lübnan'daki Filistin mülteci kamplarını haftalardır napalm bombalarıyla vurmasının neticesiydi" ve bu saldırılarda 200'ün üzerinde insan ölmüştü. İsrail o dönemde Güney Lübnan'da büyük ölçekli kara operasyonları düzenliyordu; top mermileri, bombalar, antipersonel silahlar ve napalmların kullanıldığı hava, topçu ve gambot saldırılarında muhtemelen binlerce insan ölmüş (Batı'yı bu konuda sıkıntıya sokmamak gerektiğinden, kesin rakamlar mevcut değildir), yüz binlercesi ise kuzeye doğru sürülerek Beyrut'u çevreleyen kenar mahallelere gitmek zorunda bırakılmıştı.[75] İlgi son derece cılız, yapılan haberler ise sınırlıydı. Bu olayların hiçbiri terörizm yıllıklarına işlenmedi; hatta sterilize edilmiş tarihe kalsa hiç yaşanmadı bile. Fakat buna karşılık 1970'lerin başında Filistinlilerin gerçekleştirdiği terörist saldırılar (tabii ki haklı olarak) şiddetle kınandı ki bu saldırılar bugün bile, Filistinlilerin akıbetlerinin ne olacağına dair yapılacak müzakerelerde güvenilir bir ortak olamayacaklarının kanıtı olarak orada durmaktadır. Bir yandan da medya, İsrail'e fazla eleştirel yaklaştığı ve hatta "FKÖ yanlısı" olduğu gerekçesiyle sürekli olarak eleştirilir – ve bu abidevi boyutlarda bir propaganda hareketidir.

Bu olayların, ılımlı sıfatıyla şereflendirilen İsrail liderleri tarafından sunulan yorumlanış şekline bakalım. Örneğin geçmişte Washington büyükelçisi olarak görev yapan ve İsrail'in Lübnan'da uyguladığı zulmün doruk noktasına ulaştığı 1978 Camp David Anlaşmaları öncesindeki dönemin başbakanı olan İzak Rabin şunları söylemektedir: "Güney Lübnan'da sivil halkın içinde bulunduğu güç durumu görmezden gelemezdik... Bölgedeki nüfusa yardım etmek ve düşman teröristler tarafından öldürülmelerini önlemek, bizim insanlık vazifemizdi."[76] Rabin'in anıları üzerine değerlendirme yazıları yazanların bu cümlelerde herhangi bir tuhaflık görmemeleri, esasında ideolojik olarak servis edilebilir

75. *FT*, 188 vd.
76. *Rabin Memoirs*, 280-1.

tarihin ne denli etkili bir biçimde yaratıldığının ve Arap karşıtı ırkçılığın Batı'da ne denli yaygın olduğunun kanıtıdır.

Bununla birlikte İsrail'in korsanlık ve kaçırma hakkından istifade eden tek ülke olmadığına dikkat çekmek gerekir. 1985 Ekim'inde *Achille Lauro* gemisinin kaçırılması olayını lanetleyen bir Tass [Sovyetler Haber Ajansı] raporu, Birleşik Devletler'i ikiyüzlülükle suçluyordu, çünkü ABD bir Sovyet yolcu uçağını kaçırıp, hosteslerden birini öldürüp, diğer kabin görevlilerini yaralayan iki adamı iade etmeyi reddetmiş ve onlara sığınma hakkı tanımıştı.[77]

Bu yeterince bilinen bir hikâye değildir ve ikiyüzlülük suçlamalarında bir haklılık payı varmış gibi görünmektedir. Dahası bu eşi benzeri görülmemiş bir hikâye de değildir. Dışişleri Bakanlığı hukuk danışmanı Abraham Sofaer'in iddialarına göre, "Birleşik Devletler ve Batılı müttefikleri 1950'ler boyunca, Amerika uçak kaçırma olaylarına son derece karşı olduğu halde, Çekoslovakya, SSCB, Polonya, Yugoslavya ve diğer komünist rejimlerin, buralardan kaçmak için uçak, tren ve gemi kaçıran kişilerin iade edilmesi yönündeki taleplerini reddettiler." Sofaer, "uçak kaçırma olaylarının salgın boyutuna ulaştığı" ve "masum yolculara oluşturduğu tehdidin mazur görülemeyecek denli ciddi ve büyük bir soruna dönüştüğü" 1960'ların sonu ve 70'lerin başında, ABD'nin "politikasını yeniden gözden geçirdiği"ni öne sürmektedir.[78] Boşlukları tamamlayacak olursak, kaçırma olayları ABD ve müttefiklerini hedef almaya başlamış, dolayısıyla baskılara karşı kahramanca direniş yerine terörizm kategorisi altında değerlendirilmeye başlanmıştı.

77. *New York Times*, 12 Ekim 1985. Bu arada *Times*, İran'ı "Aralık 1984'te bir Kuveyt yolcu uçağını kaçırıp iki Amerikalıyı öldüren suçluları hâlâ ülkelerine iade etmemiş veya cezalandırmamış" olmakla itham eder ve Kaddafi "uçak korsanlarına sahip çıkmaya" devam ettiği sürece Batı'nın Libya'yı boykot etmesi çağrısında bulunur, başmakale, *New York Times*, 14 Mayıs 1986. Buna karşılık *Times*, Sovyet yolcu uçaklarını kaçıran hava korsanlarını koruyanlar veya Washington'ın İsrailli vasallarının uçak kaçırma ve korsanlık konusundaki kabarık geçmişleri için aynı şeyleri söylemez, daha doğrusu hiçbir şey söylemez.
78. Abraham Sofaer, *Foreign Affairs*, Yaz 1986.

Ayrıca Ortadoğu'daki ilk uçak kaçırma olayından da bahsedilebilir ki bu da hiç bilinen bir olay değildir. 1954 yılının Aralık ayında İsrail tarafından gerçekleştirildi; Suriye havayollarına ait sivil bir jetin önü İsrail savaşçıları tarafından kesildi ve Lod Havaalanı'na iniş yapmaya zorlandı. Başbakan Moşe Şaret kişisel günlüğüne, Genelkurmay Başkanı Moşe Dayan'ın niyetinin "Şam'daki tutsaklarımızın serbest bırakılmasını sağlamak için rehineler almak" olduğunu yazmıştı. Tutsaklar, Suriye sınırları içinde ajanlık faaliyeti yürütürken yakalanan İsrail askerleriydi; hatırlayacak olursak bundan yirmi yıl sonra verdiği kaçış emri nedeniyle, İsrail'deki Filistinli tutsakların serbest bırakılmasını sağlamak için Ma'alot'ta rehin alınmış olan İsrailli gençlerin ölümüne yol açan kişi de yine Dayan olacaktı. Şaret günlüğüne "Uçağı ele geçirmek için elimizde herhangi bir gerekçe yoktu" diye yazmış, kendisinin de "ABD Dışişleri Bakanlığı'nın, eylemimizin uluslararası uygulamalar tarihinde emsalsiz olduğunu belirten fiili onayının doğruluğundan şüphe etmek için herhangi bir nedeni" olmadığını belirtmişti. Fakat olay tarihten silinip gitti; öyle ki –şimdilerde epey takdir gören bir uluslararası terörizm yorumcusu olan– İsrail BM Elçisi Binyamin Netanyahu, ulusal televizyonlara çıkıp FKÖ'yü uçak kaçırma ve diplomatların öldürülmesi gibi olayların "mucidi" olmakla suçlayabiliyordu, hem de hiçbir yalanlanma korkusu duymadan.[79]

Diplomatların öldürülmesiyle ilgili olarak hatırladığımız tek olay, muhtemelen BM Arabulucusu Folke Bernadotte'nin 1948 yılında terörist bir grup tarafından suikasta uğramasıdır; grubun lideri konumundaki kişi, suikast emrini veren üç komutandan biri ve Netanyahu'nun doğrudan üstü olan Dışişleri Bakanı İzak Şamir'di (şu an hayatta olmayan ikinci komutan da tıpkı üçüncüsü gibi, uzun yıllar İsrail basınının saygı duyulan yorumcularından biri oldu). David Ben-Gurion'un yakın bir

79. Livia Rokach, *Israel's Sacred Terrorism*, Moşe Şaret'in kişisel günlüklerini temel alan bir çalışmadır (AAUG, 1980, 20 vd.) [*İsrail'in Kutsal Terörü*, Çev. Zeynep Neşe, Belge Yay., 2006]; "Sixty Minutes", CBS, akşam 19.00 yayını, 19 Ocak 1986.

arkadaşı, kapalı kapılar ardında suikastçılardan biri olduğunu itiraf etmişti, fakat Ben-Gurion bunu sır olarak sakladı ve İsrail hükümeti sorumluların hapisten kaçmaları ve ülkeden ayrılmaları için gereken ayarlamaları yaptı. Siyonist tarihçi Jon Kimche olaya dair tanıklığını, "faillerin yakalanması için ülke genelinde herhangi bir talep veya kararlılık", "kayda değer bir ahlaki infial yoktu" sözleriyle aktarır. "Çoğunluğun tavrı, Yahudilerin bir düşmanının daha bertaraf edildiği yönündeydi." Suikast "lanetlendi, esefle karşılandı ve durumdan müteessir olundu, zira aksi halde İsrail ayıplanır ve diplomatlarının işi daha da zorlaşırdı; yoksa bu tavrın nedeni suikasta tevessül etmenin kendi içinde yanlış olması değildi."[80]

Ulusal mücadelelerde yer almış teröristlerin onurlandırılması son derece olağandır ve elbette ABD'de de durum bundan farklı değildir. Oysaki uydurma seçici hafızada, yalnızca düşmanın gerçekleştirdiği eylemler "şeytani terörizm belası" olarak yaftalanır.

Tunus'un bombalanmasına misilleme olarak *Achille Lauro*'nun kaçırılmasının ardından, gemi kaçırma meselesi, Batı'nın en önemli gündem konusu haline geldi. Reuters haber ajansının yaptığı ve Müslümanların eylemlerinden birkaç örneğin verildiği çalışmaya göre, "1961'den beri yaşanan gemi kaçırma olaylarının sayısı, bir elin parmaklarını geçmiyordu"; İsrail'in kaçırma eylemlerinden hiç bahsedilmiyordu.[81]

Dostlarımız tarafından gerçekleştirildiği vakit bu kategoriye girmekten kurtulan tek terörizm biçimi kaçırma eylemleri değildir. BM Elçisi Jeane Kirkpatrick, Greenpeace'in nükleer karşıtı protesto gemisi *Rainbow Warrior*'ın Fransız ajanlarınca batırıldığı ve bir kişinin öldüğü olayın terörizm olmadığını

80. Sune Persson, *Mediation and Assassination* (Londra, 1979); Michael Bar-Zohar, *Ben Gurian: a Biography* (Delacorte, 1978), 180-1; Stephen Green, *Taking Sides* (Morrow, 1984), 38 vd.; Kimche, *Seven Fallen Pillars* (Secker & Warburg, 1953), 272-3. Benzer şekilde, Lord Moyne'yi öldüren aynı terörist gruba mensup suikastçılar, diğer teröristler ile birlikte hatıra pullarıyla onurlandırılmıştır; *FT*, 166.

81. *Globe & Mail* (Toronto), 9 Ekim 1985.

şöyle izah ediyordu: "Şunu dile getirmek isterim ki Fransızların sivillere ve görgü tanıklarına saldırmak, sakatlamak, işkence etmek ve öldürmek gibi bir niyeti şüphesiz ki yoktu"; ki bu başka teröristlerce de kolaylıkla öne sürülebilecek bir iddiadır. *Asian Wall St. Journal*'ın, "Mitterand'ın En Büyük Başarısı" başlığıyla yayımlanan başmakalesinde ise şu satırlar yer alıyordu: "Greenpeace'in eylemi özünde şiddet içeren ve tehlikeli bir eylemdir... Fransız hükümetinin *Rainbow Warrior*'a karşı güç kullanmaya hazırlıklı olması... hükümetin kendi önceliklerini belirlemiş olduğunu gösteriyor." *New York Times*'ta olayla ilgili yazılmış bir kitabı değerlendiren David Housego ise Fransızların yaptıklarını "falso", "talihsiz bir hata" gibi ifadelerle eleştirmektedir; ona göre geminin batırılmasına "hiç gerek yoktu" ve Fransızlar "aynı hedefe daha az sevimsiz bir imaj yaratarak ulaşabilirlerdi." Yazıda bundan daha sert ifadelere rastlanmaz. Bahsi geçen "falsolar" bağlamında Housego şu sonuca varır: "[Savunma Bakanı] Bay Hernu'ya herhangi bir suç isnat edilmemesini meşrulaştırmak da, Yeni Zelandalıları Fransız ajanlarını tutukladıkları için suçlamak da zordu."[82] Housego, Watergate ile yapılan mukayeseyi

82. *New York Times*, 27 Eylül, 1985, hikâyesi olmayan bir resim altı yazısı; *Asian Wall Street Journal*, 22 Ağustos, aktaran Alexander Cockburn, *Nation*, 2 Eylül 1985; Housego, *New York Times Book Review*, 20 Temmuz 1986. Bir başka terörist devlet olan Fransa'da, Fransa'nın yakalanan teröristlerin yargılanmasına karşı bir "misilleme" olarak Yeni Zelanda'ya gerçekleştirdiği saldırılar veya ceza gerektiren eylemlerle ilgili hiçbir protesto eylemi yapılmadı. Aksine Yeni Zelanda ile varılan anlaşmanın ardından Paris'ten gelen bir haberde şu iddialar yer alıyordu: "Bu olay, özeleştiriden ziyade vatanperverliği körükledi. Fransa için, Yeni Zelanda Başbakanı David Lange, buradaki hâkim kanıya göre işledikleri tek suç ülkelerinin çıkarına hizmet etmek olan ve bu nedenle haksız yere gözaltına alınan iki ajanı tutmaya devam ettiği için göz açıp kapayıncaya kadar bir canavara dönüştü. Fransız basınında, bir Greenpeace üyesinin öldürülmesi veya Yeni Zelanda'nın ulusal egemenliğinin ihlal edilmiş olması gibi gerçeklerin pek bahsi geçmedi." Sosyalist hükümet, "cezai suç" işlenmiş olması halinde "kanuni işlem" başlatacağına söz vermiş olsa da, "başlatılan tek kanuni işlem, basına bilgi sızdırdıkları gerekçesiyle, bazı Fransız hükümet üyeleri aleyhine oldu" ve konuyla ilgili "bir kamu soruşturması açılmadı" (*New York Times*, 30 Temmuz 1986). Geminin batırılmasının ardından Paris'te düzenlenen eyleme toplam 150 kişi ve ünlü bir entelektüel olan René Dumont katıldı. Medya mensupları da orada ol-

tartışır, fakat iki olay arasındaki en önemli analojiyi ıskalar: Watergate örneğinde de, yapılan "falsolar" ve ufak suçlarla ilgili büyük bir yaygara koparılır ve medya bunun için adeta kendi kendini tebrik ederken, Nixon yönetimi ve seleflerinin aynı dönemde ortaya çıkan çok daha ciddi suçları hem Kongre hem de medya tarafından alakasız bulunarak görmezden gelinmişti.[83] İmparator, terörizm ve diğer suçlamalardan muaftır ve müttefikleri de çoğu zaman aynı ayrıcalıktan faydalanır. Onlar olsa olsa yaptıkları "falsolar" nedeniyle suçlu olabilirler.

George Shultz bu konuda ikiyüzlülük madalyasıyla ödüllendirilebilir. Kendisi bir yandan terörizmle "aktif" biçimde mücadele edilmesi çağrısında bulunurken, diğer yandan "Bir adam için terörist olan, diğer adam için özgürlük savaşçısıdır" iddiasını "sinsi" olarak tanımlamaktadır:

> Özgürlük savaşçıları veya devrimciler, içinde muhariplerin olmadığı otobüsleri havaya uçurmazlar. Bunu terörist katiller yapar. Özgürlük savaşçıları masum işadamlarına suikast düzenlemezler, masum erkekleri, kadınları ve çocukları kaçırmazlar. Bunu terörist katiller yapar... Afganistan'daki direniş savaşçıları köyleri yıkıp yardıma muh-

---

duğu halde, televizyon ve basın eyleme yer vermedi, bunlar arasında sosyalist basın ve *Libération* da yer alıyordu. *Le Monde*, gösteriyi dört satırlık bir yazıyla haber olarak verdi, o da gösteri bittikten sonra. Fransız Yeşilleri ve barış grupları "Greenpeace olayıyla Fransa'da ortaya çıkmış olan kitlesel şovenizme meydan okumak konusunda" kararsızdılar, bu arada Sosyalist Parti Kongresi, olayın resmi sorumlusu olan Bakan Hernu'yu "bir kahraman gibi karşıladı" (Diana Johnstone ve Elizabeth Schilling, *In These Times*, 23 Ekim 1985). Fransızların Greenpeace'i hedef alan terörizmi, 1972 yılında Fransızların Pasifik kolonilerinde yaptığı nükleer denemelere karşı yapılan ilk Greenpeace eylemleriyle başlamıştı. Bu olayda bir Fransız mayın tarama gemisi Greenpeace'in teknesini sıkıştırmıştı ve neredeyse batmasına yol açıyordu; Fransız komandolarıysa "tekneye çıkarak David McTaggart [Greenpeace direktörü] ve mürettebattan başka bir adamı lastik coplarla acımasızca dövmüşlerdi ve neredeyse kör olmalarına sebep oluyorlardı" (James Ridgeway, *Village Voice*, 8 Ekim 1985, Sovyetler'in Greenpeace'e yönelik saldırılarından da bahsetmektedir).

83. Şu makalelerime bakılabilir: "Watergate: A Skeptical View", *New York Review*, 20 Eylül 1973; başmakale, *More*, Aralık 1975 ve N. Blackstock tarafından derlenen *COINTELPRO*'nun Giriş bölümü (Vintage, 1976). Giriş bölümünün genişletilmiş versiyonu, "Domestic Terrorism", *New Political Science* 21.3, 1999.

taç olanları öldürmüyor. Nikaragua'daki kontralar okul servislerini havaya uçurup toplu halde sivilleri katletmiyor.

Gerçekte ise Shultz'un Nikaragua'da komuta ettiği teröristler, kendisinin de bildiği gibi, bilhassa sivillere yönelik kanlı saldırılar ve işkence, tecavüz ve sakat bırakma gibi eylemler konusunda uzmanlaşmıştır; terörle ilgili nefret uyandıran sicilleri görmezden gelinmiş, çabucak unutulmuş ve hatta terörist apolojistlerce inkâr edilmiş olsa da (bkz. 16. not), bunlar tamamen kayıt altına alınmıştır. Afganistan'daki direniş savaşçıları da, saldıran güçlerin Amerikalı veya İsrailli olması durumunda (ki o zaman büyük ihtimalle "kendini müdafaa eden" "kurtarıcılar" olarak adlandırılırlardı), Batı'da son derece sert kınamalara yol açacak olan, benzer türde vahşice saldırılar gerçekleştirmişti. Konuşmasından yalnızca birkaç ay önce, Shultz'un Angola'daki UNITA'dan arkadaşları, sivil yolcu uçaklarına gerçekleştirdikleri, 266 insanın ölümüne yol açan saldırılarla övünüyorlardı ve dokuz aydır esir tutulan, aralarında Portekizli, İspanyol ve Latin Amerikalı 21 misyonerin de bulunduğu 26 rehineyi henüz serbest bırakmışlardı; ayrıca Associated Press'in haberine göre, başlattıkları "yeni kentsel terör kampanyası" kapsamında dinamit yüklü bir cipin Luanda şehir merkezinde havaya uçurulması neticesinde 30 kişi ölmüş 70'ten fazla kişi yaralanmıştı. Dahası Avrupalı öğretmenleri, doktorları ve diğer mesleklerden insanları esir alıyorlardı; basında yer alan haberlere göre, aralarında 16 Britanyalı teknisyenin de bulunduğu 140 yabancı "rehin alınmış"tı ve Jonas Savimbi, bu insanların "Başbakan Thatcher kendi örgütünü öyle veya böyle tanımadığı sürece serbest bırakılmayacağı"nı duyuruyordu. Bu tür eylemler düzenli olarak devam etmektedir; örneğin 1986 Nisan'ında havaya uçurulan bir otelde 17 yabancı sivil ölmüş ve birçok insan yaralanmıştır. Jeane Kirkpatrick, katıldığı bir Muhafazakâr Siyasi Eylem Konferansı'nda (CPAC) Savimbi'yi "çağımızın az sayıdaki hakiki kahramanlarından biri" ilan etti, dahası Savimbi bu konferansta "ülkesindeki Amerikan petrol tesislerine saldırma yemini

ettikten sonra coşkuyla alkışlandı"; Amerikalıları öldürmeyi amaçlayan bu plan, ABD'nin "gelecekteki saldırılara karşı nefsi müdafaa" doktrinini devreye sokmasına niyeyse yol açmadı, oysaki aynı doktrin "kuduz köpek" Kaddafi'nin bombalanmasını meşrulaştırmak için kullanılmıştı. Yine benzer şekilde, Mayıs 1985'te ABD'ye ait tesisleri yıkmak ve Amerikalıları öldürmekle görevlendirilmiş olan Güney Afrikalı paralı askerlerin yakalanmasından sonra, ABD Johannesburg'u bombalamamıştı. Terörist bir devlet, zekice kararlar almaya mecburdur.[84] Savimbi'nin Shultz, Kirkpatrick ve önde gelen diğer terörist komutanlar ve terör savunucuları için bir özgürlük savaşçısı olabilmesinin nedeni, "UNITA[nın], komşu devletleri istikrarsızlaştırmak için kullanılan Güney Afrikalı vasal gruplar içerisinde, en fazla ve en kapsamlı şekilde desteklenen grup" olmasıdır.[85]

---

84. Konferansla ilgili olarak bkz. Shultz, *Boston Globe*, 25 Haziran 1984; *New York Times*, 25 Haziran 1984, 30 Aralık 1983; Associated Press, *Boston Globe*, 23 Nisan 1984, *New York Times*, 1 Nisan 1984; *International Herald Tribune*, 5 Mayıs 1986; Colin Nickerson, *Boston Globe*, 3 Şubat 1986. ABD'de büyük oranda yok sayılan, Güney Afrikalı komandoların yakalanması olayının detayları için bkz. *Africasia*, Temmuz 1985. Sivil yolcu uçakları ile ilgili olarak bkz. *Boston Globe*, *New York Times*, *Washington Post*, 11 Kasım 1983; *Boston Globe*, 21 Şubat 1984. Neredeyse hiç dikkat çekmemiş olan bu olaylar, *Times*'ın küçük puntolarla basılmış Eylül 1983 dizininde tek başına yedi sayfalık yer kaplayan KAL 007 uçağının SSCB tarafından düşürülmesi üzerine kopan kitlesel histerinin tam ortasında yaşanmıştı. Daha sonraları, bilhassa 11 Eylül terörist saldırılarından sonra, CIA ve ortakları tarafından Rusya'ya karşı savaşmak üzere (Afganlara yardım etmek üzere değil – ki bu meşru bir tavır olurdu) işe alınan, örgütlenen ve eğitilen kuvvetlerin imajında bir değişiklik meydana geldi. Bin Ladin ve ortakları artık "Kurucu babaların ahlaki eşdeğeri" olarak görülmüyorlardı (Ronald Reagan; bkz. Samina Amin, *International Security* 26.5, Kış 2001/2). Bunların Rusya'da gerçekleştirdikleri terörist eylemler o denli ciddiydi ki, Rusya ile Pakistan arasında bir savaşın patlak vermesine ramak kalmıştı (John Cooley, *Global Dialogue* 2.4, Güz 2000).

85. Barry Munslow ve Phil O'Keefe, *Third World Quarterly*, Ocak 1984. Reagan yılları boyunca Güney Afrika'nın komşu ülkelerde yol açtığı tahribat neticesinde, 1,5 milyon insan öldü ve 60 milyar doların üzerinde maddi zarar meydana geldi; bu arada Washington Güney Afrika'yı desteklemeye ve Nelson Mandela'nın Afrika Ulusal Kongresi'ni (ANC) dünyadaki "en kanlı terörist gruplar"dan biri olarak lanetlemeye devam etti. Joseba Zulaika ve William Douglass, *Terror and Taboo* (Routledge, 1996), 12. 1980-88 arası kayıtlar, Merle Bowen, *Fletcher Forum*,

Tıpkı ABD'nin himayesi altındaki daha yumuşak başlı devletlerde olduğu gibi, Shultz'un *contra* ordularının öncelikli görevi de, daha önce bahsedildiği gibi, Nikaragua'nın bütün sivil nüfusunu rehin tutarak hükümeti, yoksul çoğunluğun ihtiyaçlarına cevap vermeye yönelik uygulamaları terk etmeye ve onun yerine ABD firmalarının ve onların yerel ortaklarının daha öncelikli ihtiyaçlarına hizmet eden "ılımlı" ve "demokratik" politikalar benimsemeye zorlamaktır. Fakat terörist komutanların ve apolojistlerin hâkim olduğu bir kültürel iklimde, Shultz'un ifadeleri ve bunlara benzer diğer açıklamalar karşısında kimse kılını kıpırdatmaz.

Rehin alma eylemleri şüphesiz ki terörizm kategorisine girmektedir. Bu nedenle, Lübnan'dan çekildiği sırada uluslararası hukuku ihlal etmek suretiyle, çoğunluğu Lübnanlı Şiilerden oluşan 1.200 mahkûmu beraberinde İsrail'e götüren ve bu insanların "Güney Lübnan'daki güvenlik durumuna bağlı olarak karar verilecek, şu an için belirsiz bir tarihte" serbest bırakılacağını açıklayan –yani açıkça, Güney Lübnan'daki "güvenlik bölgesi"nde ve civar bölgelerde, İsrail kuvvetleri ve paralı askerleri tarafından koruma altında tutulan yerel nüfusun göstereceği "iyi niyet"e bağlı olarak rehin tutulacağını dile getiren– İsrail'in ciddi bir uluslararası terör suçu işlemiş olduğu su götürmez bir gerçektir. Genel mutabakattan nadir görülen bir kopuş sergileyen Mary McGrory, mahkûmların "İsrail hapishanelerindeki rehinler" olduklarını iddia eder; "Bunlar suçlu değildir; İsrail nihayet Lübnan'ı terk ederken kendisini hedef alabilecek muhtemel saldırılara karşı, bu insanları koz olarak elinde tutmaktadır." Gerçekte, İsrail'in "güvenlik bölgesi"ni bulundurmaya devam ettiği Güney Lübnan'dan çıkmak gibi bir niyeti yoktu ve İsrail'in kısmi geri çekilmesi bile esasında Lübnan direnişinin bir başarısıydı. Orada çalışmış veya ziyaretçi olarak bulunmuş,

---

Kış 1991. 1985 yılında Kongre'nin (Reagan'ın vetosunu çiğneyerek) yaptırımları onaylamasının ardından ABD'nin Güney Afrika ile olan ticaretinin nasıl arttığı ile ilgili olarak bkz. Robert Edgar, der., *Sanctioning Apartheid* (Africa World Press, 1990).

esirlere yapılan barbarca muameleyi görüp dehşete kapılmış olan İsraillilerce sık sık "toplama kampı" olarak tarif edilen, korkunç zulümlere sahne olmuş El-Ensar esir kampının kapatılmasının ardından (ki ileride bunun geçici bir durum olduğu ortaya çıkacaktı), 1983 yılı Kasım'ında toplam yüz kırk mahkûm, İsrail'in Kızılhaç ile yaptığı ve bu mahkûmların bir tutuklu mübadelesi kapsamında serbest bırakılmasını öngören anlaşma hilafına, gizlice İsrail'e götürüldü. Temmuz 1984'e kadar mahkûmların Kızılhaç tarafından ziyaret edilmesine dahi izin verilmedi. İsrail Savunma Bakanlığı sözcüsü Nahman Şai, 1985 yılı Haziran'ında hâlâ gözaltında tutulan 766 mahkûmdan 400'ünün, "terörist faaliyetleri" nedeniyle –ki bu, İsrail askeri işgaline karşı direnmek anlamına geliyordu– tutuklandığını açıkladı; "Bay Şai'nin aktardığı kadarıyla geri kalan mahkûmların tutuklanma nedeni, İsrail ordusunun Lübnan'daki varlığını ortadan kaldırmayı hedefleyen siyasi eylem ve örgütlü faaliyetler gibi daha az şiddet içeren suçlardı."[86]

İsrail, 10 Haziran'da rehinelerden 340'ını serbest bırakacağına söz vermişti "fakat hiçbir zaman tam olarak açıklanmayan güvenlik nedenlerinden ötürü, salıverme işlemini son dakikada iptal etti."[87] Dört gün sonra, İsrail'in elinde tuttuğu rehinelerin akraba ve arkadaşları oldukları söylenen Lübnanlı Şiiler[88], 847 sefer sayılı TWA uçağını kaçırdılar ve İsrail tarafından alıkonan rehinelerin serbest bırakılmasını sağlamak için yolcuları rehin aldılar. Bu olay ABD'de, bariz biçimde ırkçı tonları olan ve çok

86. Dan Fisher, *Los Angeles Times*, 21 Haziran; McGrory, *Boston Globe*, 21 Haziran; David Adams, *New Statesman*, 19 Nisan; *New York Times*, 21 Haziran 1985. El-Ensar ile ilgili olarak bkz. *FT*, 231 vd.; röportaj, *Hotam*, 11 Nisan 1986. Güney Lübnan'dan getirilen Filistinli ve Lübnanlıların, aileleriyle veya Kızılhaç yetkilileriyle görüşmelerine, dahası avukat tutmalarına ve gözaltına alınıp İsrail'e getirilmelerinin hukuk dışı olduğuna dair kanıt sunmalarına müsaade edilmeksizin tevkif edilmeleriyle ilgili olarak ayrıca bkz. Amnesty International, "The Detention of Palestinians Lebanese in the Military Prison of Atlit" ["Filistin ve Lübnanlıların [İsrail'deki] Atlit Askeri Hapishanesi'nde Tevkif Edilmeleri"], 18 Nisan 1984.

87. *Los Angeles Times*, 1 Temmuz 1985.

88. David Ignatius, *Wall Street Journal*, 18 Haziran 1985.

iyi organize edilen bir başka histeri nöbetinin ortaya çıkmasına neden oldu; medya, hava korsanlarına kendi duruşlarını izah etme fırsatı sunduğu ve dolayısıyla özgür bir toplumda olması gereken disipline müdahale ettiği gerekçesiyle muhtelif kereler kınandı. Uçak kaçıran İsraillilerin ise, iletmek istedikleri mesajları çoğu kez "haberler" başlığı onlar adına iletmekten memnuniyet duyan Amerikan medyasına özel bir erişim imkânına sahip olmalarına gerek yoktu.

Teröristlere meramlarını anlatmalarına izin veren medya ekseriyetle "teröre destek olmak"la suçlanıyordu; mesajlarını iletirken herhangi bir itiraz ve yorumla karşılaşmayan, habercilerin ve yorumcuların kullanacağı kavram ve varsayımların çerçevesini belirleyen Ronald Reagan, George Shultz, Elliott Abrams ve diğer önde gelen terörist komutan veya terörizm savunucularının düzenli olarak ekranlarda yer almasına ise elbette hiç değinilmiyordu.

Basın, 847 sefer sayılı TWA uçağını kaçıranların İsrail'in elindeki rehinelerin serbest bırakılmasını talep ettikleri açıklamalarını alay eder bir tavırla yok saydı – ne de olsa ABD jargonunda bu insanlar rehine değildi, çünkü onları elinde tutanlar "bizim tarafımızdan"dı. Şiilerin oynadığı oyunun absürtlüğü tabii ki hemencecik ifşa edildi. Güzide yorumcu Flora Lewis, "şehadeti yere göğe sığdıramayan ve başkalarının yaşamına son verirken gözünü dahi kırpmayan militan Şiilerin, mahkûmların serbest bırakılmasının zamanlamasıyla bu denli alakadar olması, karakterlerine hiç uymuyor" gibi bir açıklamada bulundu ki bu da, bizden aşağı konumda olanların acı çekmediklerini anlatmanın başka bir yoluydu. *Times* editörü herhangi bir kaynak göstermeksizin şöyle bir iddia ortaya atıyordu: "İsrail geçen hafta [yani, TWA uçağının kaçırılmasından birkaç gün önce], öfkeli Şiileri yatıştırmayı planlamıştı, ancak Finlandiyalı bazı BM askerlerinin Lübnan'da kaçırılması nedeniyle bu planı erteledi." *Times* 90 kelimeden mürekkep bu haberde, Finlandiya'nın tamamen alakasız bir olayla ilgili suçlamalarına dikkat çekiyordu; buna göre olay anında "İsrail askerleri Lübnanlı militanların

Finlandiyalı askerleri dövüp kaçırdıklarını gördükleri halde bir şey yapmamışlar"dı ve bu arada Finli askerler "Güney Lübnan Ordusu'na mensup askerlerce demir çubuklar, hortumlar ve tüfeklerle dövülmüşler"di. "Burada birçok suç söz konusu" diye esip gürleyen *Times*, TWA uçağını kaçıranları, (ihmalkârlıkları nedeniyle) Yunan otoritelerini ve hatta –"geçen yılki kaçırma olayında ölen iki Amerikalının katillerini koruyan İran'ı cezalandırmadığı" gerekçesiyle (bkz. 77. not)– Birleşik Devletler'i topa tutuyordu. Ancak İsrail'in mahkûmları elinde rehin tutuyor olması, elbette ki bahsi geçen suçlardan biri değildi.[89]

Princetonlı Ortadoğu Tarihçisi Bernard Lewis –sahip olduğu akademik itibarın, tanıklığıyla bir ilgisi yoktur– sarih bir biçimde şunları söylüyordu: "Uçağı kaçıranlar veya onları oraya gönderenler, İsrail'in Şii ve diğer Lübnanlı esirleri zaten serbest bırakmayı planladığını ve bu türden aleni bir meydan okumanın serbest bırakılmalarını hızlandırmak yerine yalnızca geciktireceğini gayet iyi biliyor olmalılar." İşi "Amerika'ya meydan okumaya, Amerikalıları küçük düşürmeye" kadar vardırabildiler, çünkü bu sünepe medyanın "kendilerine sınırsız bir propaganda imkânı sunacağını, hatta bir bakıma onları savunacağını" biliyorlardı. Bunların saygı duyulan bir akademisyenin saygı duyulan bir gazetede yayımlanan görüşleri olduğunu unutmayın – bu gerçek bize bir kez daha hâkim entelektüel kültürle alakalı birtakım içgörüler sunmaktadır. *New Republic*'in editörleri Şiilerin İsrail'in elindeki rehinelerin bırakılması yönündeki "tam bir saçmalık" olan taleplerini ciddiye almadı. "Uçak kaçırma, adam kaçırma, cinayet ve katliam, Şiilerin ve Lübnan'daki diğer hiziplerin kendi siyasi işlerini halletme yöntemleri"ydi ve İsrail'in elindeki mahkûmların –İsrail'in uygun ve hazır olması halinde, tabii bu herhangi bir zamanda mümkün olursa– serbest bırakılmalarının ayarlanmış olduğunu "herkes biliyordu". Başkan Reagan, teröristlerin "gerçek amacı"nın "Amerika'yı dünyadan defetmek" –daha azı asla değil– olduğunu söyleyerek mevcut histeri halini başka bir boyuta taşıdı. Güç kullanmanın Amerikalı

89. *New York Times*, 21 Haziran, 18 Haziran, 1 Temmuz 1985.

rehinelerin ölümüne yol açabileceğine dikkat çeken Norman Podhoretz, Reagan'ı "ulusal onuru savunmak adına, hayatın kendisini [yani diğerlerinin hayatlarını] riske atamıyor olmak"la suçladı. New York Belediye Başkanı Edward Koch, Lübnan ve İran'ın bombalanması çağrısında bulundu, diğerleri de başka türde kahramanlık pozları kestiler.[90]

Bu arada dikkatli bir okur, rehine krizi ile ilgili haberlerin arasına gömülmüş bir halde, aralarında 700 çocuğun da bulunduğu 2.000 Lübnanlı Şii'nin İsrail'in Güney Lübnan Ordusu'nun açtığı ateş altında evlerini terk ettiklerini öğrenebilirdi. GLO, BM barış güçlerinin ciplerine de ateş etmiş ve "bir Birleşmiş Milletler sözcüsünün aktardığına göre, İsrail askerleri ve Hıristiyanların liderliğindeki milis güçlerinden oluşan bir grup, bugün Güney Lübnan'da bir köyü basarak 19 Şii'yi tutuklamış[tı]."[91]

Uçak kaçırma olayından sonra İsrail, rehineleri kendi zaman çizelgesine göre serbest bırakmaya başladı ve belki de süreci hızlandırdı, zira TWA uçağının kaçırılması, uluslararası ilginin İsrail'in çok daha mühim kaçırma operasyonlarına yoğunlaşmasına yol açmıştı. 300 kişinin serbest bırakıldığı 3 Temmuz günü Associated Press, mahkûmların işkence gördükleri ve aç bırakıldıkları yönündeki beyanlarını aktardı; oysaki *Times*'tan Thomas Friedman yalnızca "İsrailliler bize iyi davrandılar..." sözlerini duymuştu. Reagan Şimon Peres'e "Beyrut rehine krizinin iki ülke arasındaki ilişkileri güçlendirdiğini belirten" bir mektup yazdı; resmi tarihten silinmiş olan diğer "rehine krizi" ile ilgili hiçbir şey söylenmedi.[92]

Şayet dünyaya korku salan imparatorun vasalı olma sıfatıyla bu suçlamadan muaf olmasaydı, İsrail'in yaptığı şey bir rehin

90. Bernard Lewis, *New York Review*, 15 Ağustos; *New Republic*, 8 Temmuz; Reagan'ın Amerikan Barolar Birliği'nde Yaptığı Konuşma, 8 Temmuz (*Boston Globe*, 9 Temmuz); Podhoretz, *Los Angeles Times*, 26 Haziran; *New York Times*, 2 Temmuz 1985.

91. Thomas Friedman, *New York Times*, 23 Haziran; *New York Times*, 19 Haziran 1985.

92. Associated Press, *Boston Globe*, 4 Temmuz; Friedman, *New York Times*, 4 Temmuz; *Boston Globe*, 4 Temmuz, 1985.

alma eylemi olarak nitelendirilebilirdi. Ancak modern siyasi söylemin Orwellyen kavramlarının doğasını tekrar tekrar vurgulamak gerekir; bu söylem içerisinde "terörizm" ve "rehin alma" gibi kavramlar, yabancı efendiye itaati teminat altına alabilmek adına bütün bir nüfusun rehin alındığı Nikaragua ve Güney Lübnan gibi uç örneklerden bazılarını dışarıda bırakacak şekilde tefsir edilir.

Yalnızca Ortadoğu özelinde, meselenin uluslararası terörizmin örgütleyicileri tarafından bir düzeyde gayet iyi anlaşıldığını görmemiz gerekir. 1970'ler boyunca Güney Lübnan'a gerçekleştirilen vahşice saldırıların nedeni, önde gelen barış yanlılarından biri olarak görülen İsrailli diplomat Abba Eban tarafından şu şekilde açıklanıyordu: "Zarar gören toplumların, düşmanlıklara son verilmesi konusunda baskı oluşturması yönünde rasyonel bir beklenti söz konusuydu ki nihai olarak karşılandı da." Sade bir dile tercüme edecek olursak; Güney Lübnan halkı, Filistinlileri –yapılacak herhangi bir barış anlaşmasında Filistinlilerin "herhangi bir rolü yoktur" diyen– Eban tarafından temsil edilen İşçi Partisi hükümetinin belirlemiş olduğu statüyü kabul etmeye zorlaması, bu yönde bir baskı oluşturması için rehin tutuluyordu.[93] Genelkurmay Başkanı Mordechai Gur 1978 yılında "Otuz yıldır... köylerde ve kentlerde yaşayan bir nüfusa karşı savaşıyoruz" açıklamasında bulunuyordu. Diğer örneklerin yanı sıra, Ürdün'ün İrbid kentinin bombalanması ve Ürdün vadisinde yaşayan on binlerce insanın ve Süveyş Kanalı'ndan bir buçuk milyon sivilin bombalı saldırılar yoluyla tart edilmesi gibi örneklerin, İsrail'in zorla empoze ettiği ve –fakat bir yandan da Sedat'ın uluslararası olarak tanınan bir Mısır-İsrail sınırını düzenleyen 1971 tarihli tam teşekküllü barış anlaşması teklifinde olduğu gibi, gerçek bir siyasi çözüm olasılığını reddetmek suretiyle– sürdürmeye çalıştığı kendi siyasi çözümüne karşı gösterilecek herhangi bir direnişi önleme çabasıyla, sivil halkı rehin tutma programının bir parçası olduğunu belirtiyordu. İsrail'in terörist

93. John Cooley, *Green March, Black September* (Frank Cass, Londra, 1973), 197; bu minvalde daha başka ifadeler için bkz. see *FT* ve Beilin, *Mehiro shel Ihud*.

eylemlerin kaynağıyla (ki bu eylemlerin kendisi, İsrail'in daha önceki terör eylemlerine karşı bir misillemedir ve o bildiğimiz çirkin döngünün bir parçasıdır) herhangi bir bağlantısı olmayan savunmasız sivil hedeflere karşı düzenli olarak giriştiği "misilleme" eylemleri de yine aynı yaklaşımı yansıtmaktadır; bu aynı zamanda, Ben Gurion'un tam olarak üzerinde odaklanılmadığı müddetçe "reaksiyon etkisizdir" diyen eski doktrininden –"Şayet aileyi biliyorsak, kadın veya çocuk demeden acımasızca vurmak [mecburiyetindeyiz]"[94]– 1950'lerin başında yaşanan kopuşa da işaret etmektedir.

Gur'un İsrail'in sürdürdüğü savaşlarla ilgili görüşlerine askeri komuta kademesi de büyük oranda katılmaktadır. 1985 yılı başlarındaki Demir Yumruk operasyonları sırasında Savunma Bakanı İzak Rabin, İsrail'in gerekirse "[Mısır ile olan] yıpratma savaşında Ürdün Vadisi'nde olduğu gibi bir arazi yakma politikası"nı uygulamaya koyabileceği konusunda uyarıyor, "Lübnan şimdi 1982'de olduğundan çok daha büyük bir terör kaynağı" diye belirtiyordu; Şii teröristler artık Batı Avrupa'yı korkutan bir duruma gelmiştir (1982 İsrail işgalinden önce durumun neden böyle olmadığı ise açıklanmaz), dolayısıyla İsrail güneyde "müdahalede bulanabileceğimiz" bir bölge bulundurmak zorundadır. Komutası altındaki birliklerin "hayatlarını kurtarmak" için, Filistin Ayn El-Hilve kampının hava ve topçu saldırılarıyla dümdüz edilmesini emretmiş olan (meşhur "silahların masumluğu" doktrininin bir başka uygulaması) paraşüt birlikleri gazi komutanı Dubik Tamari, bu eylemi "İsrail, 1947'den beri sivilleri öldürüyor" sözleriyle meşrulaştırıyor, "sivillerin kasıtlı olarak öldürülmesi"nin, "hedeflerden yalnızca biri" olduğunu belirtiyordu.[95]

---

94. *FT*, 181–2.

95. Rabin'in Knesset'te yaptığı konuşma, *Hadashot*, 27 Mart 1985; Tamari, röportaj, *Monitin*, Ekim 1985. Askerlerin algısıyla ilgili olarak, İsrail basınından alıntılanan ve buradaki *Hasbara* uygulamalarında sunulan materyalden epeyce farklılık gösteren pasajların (bkz. Önsöz, 15. not) *FT*'deki tercümelerine bakılabilir. Veya paraşütçü er Ari Shavit'in 1978 Lübnan işgali üzerine yaptığı ve *Kote-*

Tamari, Ariel Şaron'un Birim 101'inin, 70 Arap köylüyü hiçbir bağlantıları olmayan bir terörist saldırının sözde misillemesi olarak evlerinde öldürdüğü 1953 Kibya saldırısını örnek olarak veriyordu. Saldırının ardından Ben-Gurion İsrail radyosunda, bu köylüler sanki Arap terörü nedeniyle öfkeden gözleri dönmüş, "çoğunluğu mülteciler, Arap ülkelerinden gelenler ve Nazi toplama kamplarından sağ kurtulanlar"dan oluşan İsrailli siviller tarafından öldürülmüş gibi göstererek İsrail askeri kuvvetlerinin olayla ilgili olduğu yönündeki "akıl dışı varsayım"ı inkâr etmişti – ki bu utanmazca bir yalandı ve İsrail yerleşimlerini bu soğukkanlı katliama karşı gerçekleşebilecek olası misilleme saldırılarına daha da açık bir hale getiriyordu. Az bilinen bir gerçek de Kibya katliamından bir ay önce Moşe Dayan'ın Birim 101'i, Azazma ve Tarbin kabilelerine mensup 4.000 bedeviyi Mısır sınırının diğer tarafına sürmeye göndermiş olmasıdır – ki bu, ateşkesten hemen sonra,1950'lerden itibaren uygulanmakta olan tart etme politikasının bir parçasıdır. 1954 yılı Mart'ında on bir İsrailli, Azazma kabilesi üyeleri tarafından Doğu Necef'te pusuya düşürülen bir otobüste öldürülmüş ("sebepsiz terörizm"), buna karşılık İsrail olayla tamamen alakasız bir Ürdün köyü olan Nahalin'e saldırarak dokuz köylüyü öldürmüştü ("misilleme"). 1953 Ağustos'unda Şaron'un Birim 101'i, sızma girişimlerine karşı bir "misilleme" olarak, Gazze Şeridi'de bulunan El-Burey mülteci kampında üçte ikisini kadın ve çocukların oluşturduğu yirmi kişiyi öldürmüştü.[96]

"Misilleme" (İsrail) ve "terör" (Filistinliler) döngüsünün izini yıllar içerisinde adım adım sürmek mümkündür ve böyle

---

ret Rashit'te (13 Mayıs 1986) askeri komuta kademesinin operasyonla ilgili değerlendirmelerine karşıt bir görüş olarak sunulan yorumlarına bakılabilir. Shavit, "burada savaşılmayacağı"nın ve işgalin daha ziyade "bir gezinti havasında" geçeceğinin anlaşılmasının ardından, ağır silahlar kuşanmış olan birliklerin köylere ve diğer her yere delicesine ateş açarken hissettikleri "bir nevi esriklik hali"nden bahseder. Buna benzer olayların başka ordularda da yaşandığına şüphe yoktur, ancak hiç değilse onların "silahların masumluğu" palavralarını kimse ciddiye almamaktadır.

96. Rokach, *Israel's Sacred Terrorism*; Uri Milshtein, *Al Hamishmar*, 21 Eylül 1983; Kennett Love, *Suez* (McGraw-Hill, 1969), 10 vd., 61-2.

bir alıştırma, kullanılan terminolojinin gerçeklerin tasvirinden ziyade propagandanın alanına ait olduğunu çabucak gözler önüne serecektir.

Burada bir kez daha tarihin daha servis edilebilir bir biçimde yeniden inşa edilmiş olduğunu fark edebiliriz. Örneğin "İsrail'in karşı-terörizm stratejisi"ni değerlendiren Thomas Friedman, "1948'den 1956'ya kadar olan birinci dönem, misilleme-yoluyla-karşı-terörizm veya negatif geri bildirim olarak tanımlanmalıdır" diye yazar, bununla birlikte "sivil ölümlerinin de yaşandığı bu misilleme saldırılarından en az biri" büyük tartışmalara yol açmıştır; Friedman muhtemelen Kibya'dan bahsetmektedir. Akademinin terörle ilgili sicili de daha farklı değildir.[97]

Eban tarafından özetlenmiş olan mantık, İsrail Ordusu'nun 1985 yılı başlarında Güney Lübnan'da yürüttüğü Demir Yumruk operasyonlarına da rehberlik etti. Sivil halk, terör tehdidi altında rehin tutuldu; amaç, İsrail'in Güney Lübnan ve işgal bölgelerinde dayattığı siyasi düzenlemeleri kabul etmelerini sağlamaktı. Uyarılar hâlâ geçerliliğini koruyor; bu operasyonları finanse eden ve herhangi bir makul siyasi çözümü engelleyen süper güç indinde herhangi bir soruna yol açmaksızın, nüfusun rehin olarak tutulmasına devam ediliyor.

Rehin tutmak da dahil toptan terörizm eylemleri, onaylanan bir kaynak tarafından icra ediliyorsa sansürden muaftır ve daha önce de bahsedildiği gibi aynı şey, daha küçük ölçekli operasyonlar için de geçerlidir. Başka örneklerden bahsetmek gerekirse; Kasım-Aralık 1983'te İsrail, "İsrailli mahkûmların akıbeti belirsizliğini koruduğu müddetçe, Arafat'ın kuvvetlerinin şehri [Suriye destekli güçlerin saldırısı altında oldukları, Lübnan'ın kuzeyindeki Trablus'u] terk etmelerine müsaade etmeyeceğini belirtti." Bu nedenle "gerilla mevzileri" olarak adlandırdığı yerleri bombalayarak Arafat yanlılarını tahliye edecek olan Yunan gemilerinin şehirden ayrılmasına engel oldu. Dürzi temsilciler, Beyrut'un kuzeyinde "Filistin üsleri olarak tanımlanan yerlerin"

97. *New York Times*, 4 Aralık, 1984. Akademinin siciline dair bkz. *TNCW*, 331.

bombalanması ve taranması sırasında bir hastanenin hedef alındığını bildirdiler; Trablus'ta ise "halihazırda tahrip edilmiş olan bir yük gemisi doğrudan vurularak batırıldı" ve yine "vurulan bir şilep alev aldı."[98]

Bu örnekte de, gerek halk gerek yabancı gemiler, İsrail'in Lübnan'da gerçekleştirdiği saldırılarda yakalanarak esir alınan İsraillilerin serbest bırakılmasını sağlamak için rehin olarak alınmıştı. ABD'de İsrail'in bu acımasızlığıyla ilgili tek bir yorum yapılmadı.

İsrail Lübnan ve Akdeniz'de sonuçlarına aldırış etmediği fütursuzca saldırılar gerçekleştiriyor. 1985 yılının Temmuz ayı ortasında, İsrail savaş uçakları Trablus yakınlarındaki Filistin kamplarını bombalamak ve taramak suretiyle, aralarında 12 yaşından küçük altı çocuğun da bulunduğu, çoğunluğu sivillerden oluşan en az yirmi kişiyi öldürdü. Birkaç gün önce İsrail'in Güney Lübnan'da bulunan "güvenlik bölgesi"nde, Suriye ile işbirliği içerisindeki bir grup tarafından gerçekleştirilen iki bombalı araç saldırısına karşı bir misilleme olduğu varsayılan ve "saat 14.55'te gerçekleştirilen saldırıdan birkaç saat sonra bile, 25.000'den fazla Filistinliye ev sahipliği yapan Trablus mülteci kamplarının üzeri hâlâ duman ve toz bulutlarıyla kaplıydı." Bundan iki hafta sonra İsrail gambotları, Sayda limanına bir mil mesafede, Honduras bandıralı ve geminin Yunanlı kaptanının iddiasına göre çimento taşıyan bir yük gemisine saldırdı ve attığı otuz topla gemiyi ateşe verdi; milislerin ateşe karşılık vermesi üzerine başlatılan kıyı bombardımanı, sivillerin yaralanmasına neden oldu. Ana akım medya, İsrail gambotlarının ertesi gün bir balıkçı teknesini batırdığını, üç tekneye hasar verdiğini ve bu arada Saydalı bir milletvekilinin BM'ye ABD destekli İsrail "korsanlığı"na son vermesi çağrısında bulunduğunu haberleştirmeye dahi tenezzül etmedi. İsrail'in 1984 yılının Ocak ayında Bekaa Vadisi'ndeki Baalbek yakınlarındaki "teröristlere ait tesisler"e karşı "cerrahi"

98. *Los Angeles Times*, 24 Kasım; *Boston Globe*, 19 Aralık; *New York Times*, 20 Aralık; *Boston Globe*, 20 Aralık, 1983.

bir operasyon olarak tanımladığı ve çoğu sivil 100 kişinin öldüğü, aralarında bombalara hedef olan bir okul yatakhanesindeki 150 çocuğun da bulunduğu 400 kişinin yaralandığı operasyonlarsa medyada yer aldı. "Teröristlere ait tesisler" arasında bir cami, bir otel, bir restoran ve saldırılara hedef olan üç Lübnan köyü ve bir Filistin mülteci kampında bulunan binalar da yer alıyordu; Beyrut'taki haberlere göre ise, bir büyükbaş hayvan pazarı ile organize sanayi bölgesi de vurulmuş ve birçok ev hasar görmüştü. Bombalanan köylerde bulunan bir Reuters muhabiri, ilkinden on dakika sonra ikinci tur bombardımanların başladığını ve o esnada kadın ve erkekler ölü ve yaralıları hasar görmüş olan binalardan çıkarmaya çalıştıkları için "ölü ve yaralı sayısının arttığı"nı bildiriyordu. Hastanelerde "birçok çocuk" olduğunu görmüştü; diğer yandan görgü tanıkları çocuklarını bulmaya çalışan kadın ve erkeklerin panik halinde okullara akın ettiklerini aktarıyorlardı. "İsrail'in barbarlığı"nı kınayan Lübnanlı Şiilerin lideri, "masum siviller, hastaneler ve ibadethaneler"i hedef alan saldırıları "Lübnan halkını terörize etmeye dönük" girişimler olarak tanımladı. Fakat olay, üzerine hiç yorum yapılmadan ve İsrail'in "insan hayatına önem veren ülke" statüsüne (*Washington Post*) en ufak bir halel getirmeden geçip gitti; dolayısıyla buradan bir kez daha bu cerrahi bombardımanın kurbanlarının, daha az insan oldukları sonucunu çıkarabiliriz.[99]

Aynı şeyin FKÖ veya Suriye tarafından yapılması, yani Tel Aviv yakınlarındaki "teröristlere ait tesisler"i hedef alan bir "cerrahi saldırı" neticesinde 100 kişinin ölmesi, bombalanan bir okul yatakhanesindeki 150 çocuğun ve başka bir sürü sivil kurbanın da aralarında bulunduğu 400 kişinin yaralanması durumunda, "Arap yanlısı" medya da dahil Batı'da ortaya çıkacak reaksiyon, bir kez daha kolayca tahmin edilebilir.

ABD'deki standart görüş, İsrail'in uyguladığı şiddetin zaman zaman aşırıya kaçmakla birlikte Arapların saldırılarına karşı bir

99. *Globe & Mail* (Toronto), 11 Temmuz; *Boston Globe*, 24 Temmuz; *New York Times*, 24 Temmuz; *Boston Herald*, 25 Temmuz, 1985; *New York Times*, 5, 6 Ocak; *Boston Globe*, 5, 6 Ocak 1984.

"misilleme" olduğu yönündedir ve İsrail tıpkı ABD gibi daha kapsamlı haklar talep etmektedir: kendisini hedef alacak potansiyel eylemleri engellemek için terörist eylemler gerçekleştirme hakkı; tıpkı barış yanlısı Knesset üyelerinden Amnon Rubinstein'ın Lübnan savaşını meşrulaştırırken kullandığı, az önce aktardığımız ifadelerde olduğu gibi. Lübnan'da devriye gezdikleri sırada araziyi makineli tüfeklerle tarayan ve durumu protesto eden İrlandalı barış güçlerinin yolu kapatmasına neden olan İsrail askerleri, yaptıkları şeyi "önleyici ateş" olarak tanımlıyorlardı. İsrail'in Lübnan'daki saldırıları çoğunlukla "cezalandırıcı değil, önleyici" olarak adlandırılıyordu; örneğin 2 Aralık 1975 günü, görünüşe bakılırsa BM Güvenlik Konseyi'nin ABD tarafından veto edilen bir barış önerisini tartışma yönünde aldığı karara bir "misilleme" olarak, Filistin mülteci kamplarının ve civar köylerin 30 İsrail jeti tarafından bombalanması ve taranması bu sebeple resmi tarihten kesilip atıldı.[100] Benzer şekilde, İsrail hava ve amfibi kuvvetlerinin 1973 yılının Şubat ayında Kuzey Lübnan'daki Trablus kentine düzenledikleri, Lübnan otoritelerine göre (çoğu sivil) 31 kişiyi öldürdükleri, okullara, kliniklere ve diğer yapılara zarar verdikleri saldırılar, İsrail tarafından "denizaşırı ülkelerde bulunan İsraillilere karşı gerçekleştirilmesi planlanan bir dizi terörist saldırıya engel olmak amacıyla" yapıldığı gerekçesiyle meşrulaştırıldı.[101]

Sürekli olarak aynı şablon izlenmekte ve sunulan gerekçeler meşru kabul edilmektedir ki bu da İsrail'in kullanışlı bir vasal devlet olarak statüsünü, kurbanlarınınsa insandan daha aşağı varlıklar olarak sahip oldukları statüyü yansıtmaktadır.

Bahsi geçen son olay, İsrail'in Kahire istikametine giden ve inişten iki dakika önce bir kum fırtınasında kaybolan Libya'ya ait bir sivil yolcu uçağını vurarak düşürdüğü ve 110 kişinin ölümüne

100. Bkz. 1. Bölüm. James Markham (*New York Times*, 3 Aralık, 1975), Filistin ve Lübnan kaynaklarına dayanarak 57 kişinin öldüğünü bildirmektedir; bkz. 41. nottaki metin. *New York Times*, 23 Mart 1985; *New York Times*, 4 Aralık 1975.
101. *Time*, 5 Mart 1973; *New York Times*, 22 Şubat, 1973, ölü sayısını 15 olarak veriyorlardı.

yol açtığı gün gerçekleşti. ABD hayatını kaybedenlerin ailelerine resmi olarak taziyelerini sunarken, basın sözcüsü "muhabirlerle, ABD yönetiminin bu konudaki düşünceleri üzerine konuşmayı reddetti." İsrail Fransız pilotu suçladı ve hemen ardından *New York Times* vazifeşinas bir biçimde İsrail'in, pilotun uçağı indirme emri verildiğini bildiği halde, bunun yerine "son derece şüpheli" bir kaçınma manevrasında bulunduğu -SSCB de KAL 007'yi düşürmesinin gerekçesi olarak bunu öne sürmüştü[102]- iddiasını sahiplendi; böylelikle İsrail'in yaptığı şey, "en kötü olasılıkla... Arapların geçmişteki eylemlerinin vahşeti ile boy dahi ölçüşemeyecek, duyarsızca bir eylem" olmuş oluyordu.

İsrail'in resmi tepkisi Başbakan Golda Meir tarafından dile getirildi: "İsrail hükümeti can kayıpları nedeniyle derin bir keder içerisinde olduğunu ve Libyalı [*metindeki orijinal haliyle*] pilotun uluslararası uygulamalar temel alınarak kendisine yapılmış olan uyarılara yanıt vermemesi nedeniyle müteessir olduğunu ifade etmektedir." Şimon Peres buna "İsrail uluslararası yasalara göre hareket etmiştir" diye ekledi. İsrail yalan söyleyerek pilotun jet uçağı uçurma yetkisi olmadığını iddia etti. Amirah Cohen, İsrail'in (KAL 007 saldırısından sonra benimsemiş olduğu) reaksiyonla ilgili yaptığı detaylı analizde, "Basının hasar gören

102. Libya jeti konusunda destekleyici herhangi bir kanıt yoktur, bununla birlikte her ne kadar saldırı için bir gerekçe olamayacak olsa da, Sovyetler'in bu konudaki iddiası doğru olabilir; bkz. R. W. Johnson, *Shoot-Down* (Viking, 1986); bu çalışma, bilhassa ABD hükümetinin yalanlarını teşhir ediyor olması nedeniyle ilginçtir. Amerikalıların kitapla ilgili eleştirel değerlendirmeleri ise epey açıklayıcıdır. Örneğin Joel Brinkley, Reagan yönetimindeki belli başlı figürlere yönelik "nefret eğilimi gösteren" "küçümseyici ve katı tavrı" nedeniyle, kitabın "kusurlu" olduğunu yazar ve yanlış bir biçimde kitabın büyük oranda Amerikan basınından faydalandığını iddia eder (*New York Times Book Review*, 20 Temmuz 1986). Douglas Feaver, Johnson'ın kitabının ikinci sayfasında Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü'nün hazırladığı raporun yalnızca bir kısmını alıntıladığına dikkat çekerek, "Kolayca kontrol edilebilecek hususlarla ilgili dezenformasyon yaparak kendi tezini itibarsızlaştırıyor" diye belirtir (*Book World, Washington Post Weekly*, 7 Temmuz 1986). Oysaki Johnson, Feaver'ın bahsettiği cümlenin tamamını 234. sayfada ve tam da konuyla ilgili olan yerde alıntılamıştır, 2. sayfada ise cümlenin yalnızca o konuyla alakalı kısımlarını alıntılamıştır ki bu da kolayca kontrol edilebilir bir husustur.

uçağın, ölü ve yaralıların resimlerini yayımlaması yasaklandı" ve "Gazetecilerin Beerşeba'daki hastaneyi ziyaret etmelerine ve hayatta kalanlarla röportaj yapmalarına izin verilmedi" diye belirtir; tüm bunlar bir "dezenformasyon" girişiminin parçasıdır. Gösterilen uluslararası reaksiyon ise İsrail basını tarafından Avrupa'da "büyüyen antisemitizm ruhunun" bir başka ifadesi olduğu gerekçesiyle yok sayılmıştır; bu, birileri İsrail'in işlediği suçlardan bahsetmeye veya onları eleştirmeye cesaret ettiğinde ABD'de de gösterilen adeta refleks haline gelmiş bir tepkidir. İsrail basını, "İsrail sorumlu değildir" ve "Suçlanması gereken kişi [Fransız] pilottur" diye ısrarla vurguluyordu. Cohen'in gözlemlerine göre bu, İsrail'in eylemlerinin adil olduğunu savunmak için "seferber olmuş" bir basındı. Muhtelif yalan ve dalaverelerin ardından İsrail ortada bir "yargı hatası" olduğunu kabul edip kurbanların ailelerine ölüm tazminatı ödemeye razı olurken, İsrail'in "suçlu" veya sorumlu olduğunu inkâr etmeye devam etti.[103]

Suçun faillerinin pek de eleştirilmediği Amerika'da olay hızlıca unutturuldu. Dört gün sonra Başbakan Golda Meir ABD'ye geldi; basının yönelttiği utanç verici birkaç soru Meir'i sıkıntıya sokmuş olsa da, askeri uçaklardan oluşan yeni hediyelerle evine geri döndü. Ruslar Eylül 1983'te KAL 007 uçağını düşürdüklerinde oluşan reaksiyon[104] ise bundan biraz daha farklı olmakla birlikte, Washington'ın UNITA'daki dostlarının aynı anda iki sivil yolcu uçağını düşürdüklerini iddia ettiklerinde oluşan

103. *New York Times*, 22, 23 Şubat; başmakale, 23 Şubat; 25, 26 Şubat 1973. Amiram Cohen, *Hotam*, 10 Şubat 1984. Olay, KAL 007 uçağı düşürüldüğünde kısa bir süreliğine yeniden hatırlandı ve bu dönemde İsrail'in "sorumluluğu hemen kabul etti"ği ve "zararı karşıladı"ğı gibi yalan yanlış iddialar ortaya atıldı; Michael Curtis, mektup, *New York Times*, 2 Ekim; Martin Peretz, *New Republic*, 24 Ekim 1983.

104. İki olaya gösterilen reaksiyonla ilgili bir mukayese için bkz. Robert Scheer, *Guardian Weekly*, 25 Eylül 1983; zulmü işleyen failin kim olduğuna bağlı olarak daha hafif bir biçimde geçiştirilen benzer olaylarla ilgili bir tartışma için bkz. bana ait olan "1984: Orwell's and Ours", *Thoreau Quarterly*, Kış/Bahar 1984 ve "Notes on Orwell's Problem", *Knowledge of Language* içinde (Praeger, 1986).

tepkiyle kıyaslandığında anlaşılabilirdi. "Uluslararası terörizm" kriterlerini ayırt etmek zor değildir.

İsrail terörizminin geçmişi, devletin ilk kurulduğu zamana –hatta daha da öncesine– uzanır ki bunlar arasında, Temmuz 1948'de Lod ve Ramla'da 250 sivilin katledilmesi ve 70.000 sivilin acımasızca tart edilmesi; Ekim 1948'de El-Halil yakınlarında bulunan savunmasız Dueyma köyünde yaşayan –uluslararası propaganda aygıtı tarafından tıpkı bugün olduğu gibi kendi liderlerinin emriyle topraklarını terk ettikleri iddia edilen– yüzlerce insanın bir dizi "arazi temizleme operasyonu" kapsamında katledilmesi; 1956'da Gazze Şeridi'nin ele geçirilmesinden sonra İSK'nin birkaç yüz Filistinliyi öldürmesi; Kibya, Kafr Kasım ve basılan diğer köylerde yaşanan katliamlar; 1948 savaşından kısa bir süre sonra askerden arındırılmış bölgelerdeki binlerce bedevinin tart edilmesi ve 1970'lerin başında Yahudi yerleşimlerine yer açmak maksadıyla Kuzeydoğu Sina'dan binlerce bedevinin köylerinin yakılıp yıkılması suretiyle gitmeye zorlanması ve daha niceleri sayılabilir. Kurbanlar tanım gereği "FKÖ partizanları", yani teröristlerdir. Nitekim *Ha'aretz*'in muteber editörü Gershom Schocken, 1953'te (FKÖ'nün kurulmasından çok önce) El-Burey ve Kibya'da gerçekleştirdiği sivillere yönelik katliamları kastederek, "[Ariel Şaron] 1950'lerin başından itibaren, Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) militanlarına karşı acımasız bir savaşçı olarak adından söz ettiriyordu" diye yazabilmektedir. Dahası Lübnan ve diğer yerlerdeki kurbanlar da birer "terörist" olmak zorundadır, aksi halde "silahların masumluğu" doktrinine böylesine bağlı ve "Arap yanlısı" Amerikan basını tarafından "daha yüce bir yasa"ya tabi olarak görülen bir devlet tarafından öldürülmezlerdi.

Terörist komutanlar onurlandırılır. Günümüzün en önde gelen Amerikalı teröristi 1981'de başkanlık koltuğuna oturduğunda, gerek İsrail başbakanı gerek dışişleri bakanı halihazırda gayet iyi tanınan terörist komutanlardı; dahası İsrail Yahudi Ajansı'nın başında, 1948 yılında bir Lübnan kentinde gerçekleştirilen bir başka arazi temizleme operasyonu sırasında, bir camide kendi

koruması altında bulunan düzinelerce sivili katletmiş olan bir adam vardı; elbette bu suç hemencecik affedilmiş, suça ait bütün deliller kayıtlardan silinmiş ve bu eylem nedeniyle "damgalanmasın" diye kendisine bir avukatlık lisansı tahsis edilmişti.[105]

Amerikalıları hedefalan terörizm bile hoş görülebilir. İsrail'in 1954 yılında ABD-Mısır ilişkilerini bozmak ve o günlerde devam etmekte olan gizli barış müzakerelerini baltalamak amacıyla ABD'nin Mısır'da bulunan tesislerine (aynı zamanda kamusal alanlara) gerçekleştirdiği terörist saldırılar, o zaman için görmezden gelindi ve bugün de neredeyse hatırlanmamaktadır. Aynı durum, İsrail bombardıman uçakları ve torpido botlarının uluslararası sularda ABD'ye ait *Liberty* isimli ajan gemisini batırmaya çalıştıkları, kimsenin kaçmadığından emin olmak için cankurtaran botlarına dahi ateş ettikleri, 34 mürettebatın öldüğü, 171'inin yaralandığı olay için de geçerlidir; ABD donanmasının bu yüzyıl içerisinde barış zamanında uğradığı en büyük felaket olan bu hadise, buna rağmen bir "yanlışlık" olarak kabul edilmiştir –ki bu saçmalığın daniskasıdır– ve neredeyse hiç bilinmemektedir.[106] Benzer şekilde, Batı Şeria ve Güney Lüb-

105. Lod ve Ramla'da yaşanan tart etmeler üzerine bkz. Benny Morris, *Middle East Journal*, Kış 1986; diğer olaylar için bkz. *FT*, *TTT* ve alıntılanan diğer kaynaklar. Schocken, *Foreign Affairs*, Güz 1984. Filistin siyasi önderliğine yönelik Moşe Dayan tarafından örgütlenen 1948 yılındaki suikast girişimleri için bkz. Uri Milshtein, *Al Hamishmar*, 21 Eylül 1983; *Hadashot*, 11 Ocak 1985. Yakın zamanda keşfedilen 30 Haziran 1948 tarihli bir İsrail istihbarat raporuna göre, 391.000 Arap mültecinin (bunların 152.000'i BM'nin toprak paylaşımı önerisi kapsamında İsrail'e verilmiş olan bölgelerin dışında yaşıyordu) en az %70'i, doğrudan tart edilmeler de dahil (başta Haganah/İSK olmak üzere) İsrail'in askeri operasyonları neticesinde topraklarını terk etmiştir ki Benny Morris'in yaptığı analize göre bunlar düşük tahminlerdir. Raporda ayrıca bu olayın, Arap önderliğinin insan akınını durdurmaya yönelik yoğun çabalarına rağmen gerçekleştiği belirtilir. Morris ise "toplu göçün [Temmuz'dan Ekim'e kadar devam eden] ikinci yarısındaki koşullar"ın "apayrı bir hikâye" olduğunu, "Haziran 1948'den sonra daha fazla planlı tardın gerçekleştiği"ni dile getirir [*Middle Eastern Studies* (Londra), Ocak 1986; Haim Bar'am ile röportaj, *Kol Ha'ir*, 9 Mayıs 1986].

106. Olayın muhtelif İsrail versiyonları (bunlar arasında, ABD'nin belli başlı dergilerinden *Atlantic Monthly*'de yayımlanan ve olayı örtbas etmeye çalışan Ze'ev Schiff ve Hirsh Goodman için tam bir utanç vesikası olan haber de yer alır)

nan'da İsrail ordusu tarafından işkenceye uğrayan Amerikalılara medyada çok az yer verilmiş, İsraillilerin yalanlamaları ön plana çıkarılırken ABD İsrail büyükelçisinin olayı doğrulamış olması görmezden gelinmiştir.[107] Kurbanların Arap-Amerikalı olması gerçeği şüphesiz ki geçerli standartlar uyarınca bir mazeret işlevi görmüştür.

En başından beri Yahudileri hedef alan terörizmi de içeren bu sicilin en çarpıcı yanı, tarihte eşi benzeri olmayan birtakım ahlak standartları açısından, İsrail'in Birleşik Devletler'deki itibarını hiçbir koşulda zedelemiyor oluşudur. Her yeni terör eylemi, tabii eğer bir şekilde fark edilirse, çabucak yok sayılıp unutulmakta veya İsrail'i ilerlediği doğruluk yolundan yalnızca bir süreliğine ayrılmaya zorlayan düşmanın korkunç doğasıyla açıklanmaktadır. Bu arada medya sürekli olarak, Arapların işledikleri suçları görmezden geldiği fakat bu arada İsrail'i ulaşılması imkânsız standartlara göre yargıladığı gerekçesiyle "çifte standart" uygulamakla suçlanmaktadır; muteber akademisyenlerse gayet bilinçli olarak bizlere "Batı'daki birçok kamusal figürün,

---

üzerine bir değerlendirme için bkz. James Ennes, "The USS Liberty: Back in the News", *American-Arab Affairs*, Kış 1985-86. Belki de en ilgi çekici olan şey, dönemin Genelkurmay Başkanı İzak Rabin'in gemiye gerçekleştirilen saldırıyı, "bütün bir harekâtın en endişe verici gelişmesi" olarak tanımlaması ve bu süreçte "tam bir dehşet" yaşadığını belirtmesidir. Rabin olayın 7 Haziran'da yaşandığını kaydeder (oysaki gerçek tarih 8 Haziran'dır); bu anlaşılması güç hata, saldırının gerçek nedenini örtbas etme yönünde bir çaba olarak düşünülebilir: ateşkesten sonra Suriye'yi işgal etme planlarını ABD'den gizlemek. Rabin, *Memoirs*, 108 vd. İstihbaratla yakın ilişkileri ve bu alanda kişisel deneyimi olan, muteber akademisyen Raymond Garthoff anılarında şunları yazar: "Askeri ve istihbarat ajanslarımız, bu olayın İsrail nezdinde kasıtlı ve sebepsiz bir hava ve deniz saldırısı olduğu konusunda hemfikirdi, ancak Başkan Johnson İsrail'in gecikmiş özrünü ve bu mazeret her ne kadar inandırıcılıktan uzak olsa da, olayın ABD gemisinin yanlış tanımlanmasından kaynaklandığı iddialarını kabul etmeye kararlıydı." *A Journey Through the Cold War* (Brookings Institution, 2001), 214.

107. Güney Lübnan örneği üzerine bkz. Mark Bruzonsky, *Middle East International*, 16 Mayıs 1986; ayrıca *Boston Globe*, 15 Nisan; David Shipler, *New York Times*, 16 Nisan 1986. 22 yıl hapis cezasına çarptırılan ve kabul etmediği bir itirafı imzalaması için kendisine işkence edildiğini iddia eden New Mexicolu işadamı Mike Mansour davasıyla ilgili olarak bkz. *Houston Chronicle* (AP), 18 Mayıs 1984, (UPI) 21 Mayıs 1984.

hatta bazı Batı hükümetlerinin" (elbette bunların adları zikredilmez) İsrail'i ortadan kaldırması konusunda FKÖ'ye destek verdiklerini söylerler.[108] Birleşik Devletler'deki siyasi spektrumun bir ucundan diğer ucuna ve eğitimli sınıflar arasında, son derece az istisna ve kayda değer bir görüş birliği ile hâkim olan doktrine göre, İsrail'in acınası bir kurban konumunda olduğu bitmek bilmeyen Arap-İsrail çatışmasının esas nedeni, Filistinlilerin ve onların Arap müttefiklerinin Kremlin tarafından cesaretlendirilen terörizmi, Yahudileri öldürmeye ve İsrail'i yok etmeye olan mütemadi adanmışlıkları ve herhangi bir siyasi çözüm üzerine düşünmeyi reddetmeleridir. Birleşik Devletler'e gelince, o, Orta Amerika'dan Lübnan'a kadar her yerde "şeytani terörizm belası"na karşı cesurca mücadele vermektedir.

Yahudi ulusal hareketi ve ondan türemiş olan Yahudi devletinin gerçekleştirdiği terörist saldırılar bağlamında, aydınlanmış Batılı düşüncede kendilerine tanınan muafiyetin haricinde yeni herhangi bir durum söz konusu değildir. Amerikalılar açısındansa, "Adolf Hitler'in yerli ırklar 'sorununu çözdüğü' için Birleşik Devletler'i övmeyi tercih etmiş olduğu"nu[109] –ki bugün ABD'nin desteğiyle Orta Amerika'da Hitler'in yasalarına göre yaşayan bazı insanlar bunu hâlâ yapmaktadır– hatırlamak yeterlidir. Fakat "medeni ülkeler"deki "terörizm" üzerine son zamanlarda yapılan yorumlar fena halde ikiyüzlüdür ve bunlar dürüst insanlar için ancak birer utanç kaynağı olabilir.

108. Robert Tucker, *Commentary*, Ekim 1982.
109. Dario Fernandez-Morera, *History of European Ideas*, 6. Cilt, no. 4, 1985.

3
ABD Demonolojisinde Libya (1986)

Amerikan doktrinal sistemi içinde, "şeytani terörizm belası" ifadesinin içini, hiçkimse Arap dünyasının "kuduz köpeği" Muammer Kaddafi kadar iyi dolduramaz ve onun liderliği altındaki Libya, tam anlamıyla bir terörist devlet modeline dönüşmüş durumdadır.

Kaddafi yönetimi altındaki Libya'yı bir terörist devlet olarak tanımlanmak kesinlikle adildir. Libya'ya isnat edilen belli başlı terör eylemlerini değerlendiren en son Uluslararası Af Örgütü (UAÖ) raporunda, bu terörist devletin 1985 yılı boyunca dördü yurtdışında olmak üzere toplam 14 Libya vatandaşını öldürdüğü belirtilmektedir.[1] Başka amaçlara hizmet edecek

1. *Uluslararası Af Örgütü Raporu 1985* (Londra, 1985); *Political Killings by Governments* (UAÖ Raporu, Londra, 1983) [Hükümetlerin Siyasi Cinayetleri]

şekilde yönetilen histeri hali içerisinde, Libya'ya birçok suçlama yöneltilmiştir, fakat kayıtlar, kıdemli bir ABD istihbarat görevlisinin 1986 Nisan'ında dile getirdiği, "[Kaddafi'nin] birkaç hafta önce[sine kadar] kendi insanlarını Libyalı muhaliflere suikast düzenlemeleri için kullandı"ğı yönündeki ifadelerini doğrular niteliktedir.[2] Bahsi geçen istihbarat görevlisi sözlerinin devamında Kaddafi'nin "birkaç hafta önce, Amerikalıları hedef alma yönünde net bir karar aldı"ğını iddia eder. Somutlaştırıcı hiçbir muteber delil olmadığı halde, muhakkak bir gerçeğin aurasına bürünmüş olan bu sözde karar, ABD hava ve deniz armadasının Libya sahili açıklarında Libya'ya ait gemileri batırdığı ve birçok insanın ölümüne yol açtığı Sirte Körfezi olayından sonra alınmıştır. Dahası ABD yönetiminin savunduğu, kimilerinden halihazırda bahsettiğimiz, kimilerine de birazdan değinecek olduğumuz muteber yorumcular tarafından da benimsenen doktrinler açısından, Libya şayet böyle bir karar aldıysa da bu, bütünüyle meşru, hatta takdire şayan ve çok geç kalınmış bir karardır.

UAÖ, Libya'nın işlediği terör cinayetlerinin 1980'lerin başında, tam da Jimmy Carter'ın –José Napoleon Duarte'nin katillere silah akışının teminatı olarak görüp dahil olduğu– El Salvador'daki terörist savaşın giderek kızışmasına nezaret ettiği dönemde başladığını rapor eder. Libya bir avuç yabancının yanı sıra kendi vatandaşı 14 kişiyi öldürürken, ABD'nin El Salvador'daki vasal rejimi yine kendi vatandaşı olan 50.000 kadar insanı öldürmüştü. Suikasta kurban giden Başpiskopos Romero'nun yerine gelen Piskopos Rivera y Damas, yedi ay süren terörün ardından, 1980 yılının Ekim ayında, yaşanan bu süreci "savunmasız sivil bir halka karşı başlatılmış bir imha savaşı ve soykırım" olarak tanımlıyordu.[3] Bundan birkaç hafta sonra Duarte, bu zorunlu

2. William Beecher, *Boston Globe*, 15 Nisan 1986.

3. ABD hükümeti, Nikaragua'nın 1980 yılının Eylül ayından itibaren, büyük oranda Carter-Duarte ikilisinin halka karşı yürüttü terörist savaş nedeniyle mobilize olmuş gerillalara silah göndermeye başladığını iddia eder; ABD tarafından sunulan dokümanter delili olduğu gibi kabul etsek dahi, gönderilenler

görevi yerine getiren güvenlik güçlerini "hükümetin devrilmesini önlemek için halk ile omuz omuza verdikleri cesur mücadele" nedeniyle tebrik etti; oysaki Carter-Duarte ittifakı altında bu uygulama ilk başladığında, "kitleler[in] gerillayla birlikte hareket etti[ğini]" kabul etmişti. Duarte cunta rejiminin başkanı olarak yemin ederken, soykırımcılara yönelik övgülerini dile getirmeyi sürdürdü; burada amaç, genel itibariyle uygunsuz bir davranış olarak değerlendirilen (gerçi Jeane Kirkpatrick ve Alexander Haig, işlenen bu suç için bile birtakım mazeretler öne sürebilmişti) dört Amerikalı kadın kilise görevlisinin öldürülmesi olayının ardından, buna bir meşruiyet kazandırmaktı. Bu arada medya bizleri, "1980'de gerçekleşen tahmini 10.000 siyasi cinayetin birçoğunun, hükümet kuvvetleri veya onlarla ilişkili düzensiz kuvvetlerce işlendiğine dair elle tutulur bir kanıt bu-

olsa olsa devede kulaktır. 1981 yılı başından itibaren silah sevkıyatı yapıldığına dair ise herhangi bir kanıt yoktur (karş. *TT* ve CIA analisti David MacMichael'ın Uluslararası Adalet Divanı önünde verdiği ifade; UN A/40/907, S/17639, 19 Kasım 1985). Birleşik Devletler tarafından desteklenen terörist bir saldırıya karşı kendilerini korumaya çalışan insanlara silah vermek, yarımküreyi ele geçirme girişiminde bulunmanın kanıtı değilse bile, izahtan vareste bir suç addedilmektedir. Divan 1986 yılının Haziran ayında, öne sürülen iddialar "kati surette sabit olmadığı" halde, silah tedarikinin "1981'in ilk aylarına kadar" devam etmiş olabileceğine hükmetti ve böylesi bir silah tedariki mevcut olsa bile, bunun –Washington'ın iddia ettiği gibi– ABD'nin verdiği yanıtı meşrulaştıran bir "silahlı saldırı" kategorisinde değerlendirilemeyeceği yönünde karar aldı. Karara göre ABD, gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle işlediği diğer suçların yanı sıra, uluslararası ilişkiler açısından "[BM Sözleşmesi'nin] güç kullanma ve tehdidi yasaklayan maddesini ihlal etmişti." Divan'ın yargı yetkisini tanımadığını halihazırda beyan etmiş olan Washington, bu kararı görmezden geldi ve Divan'ın kendisini mahkûm ettiği –savunmasız sivil hedeflere saldırmaları için paralı askerlerine verdiği ilk resmi emirlerin de dahil olduğu– "yasadışı güç kullanımı"na dönük eylemlerini daha da tırmandırdı. Bu arada dünya düzeninin muteber savunucuları, ABD'nin Divan kararını tanımaması gerektiği konusunda hemfikirdi, zira Amerika'nın "özgürlüğü korumak adına hâlâ özgürlüğe ihtiyacı var"dı; tıpkı Nikaragua'da olduğu gibi (Thomas Franck, *New York Times*, 17 Temmuz 1986). Carnegie Uluslararası Barış Vakfı'ndan kontra destekçisi Robert Leiken ise "Sovyetler Birliği ile yakın ilişkiler içinde olduğu konusunda 'giderek artan izlenim'den mustarip olduğunu söylediği mahkemeyi suçluyordu" (Jonathan Karp, *Washington Post*, 28 Haziran 1986) – ancak ne hikmetse bu ilişkiler, aynı mahkeme İran davasında ABD lehine karar verdikten sonra ortaya çıkmıştı.

lunmadı[ğı]" konusunda temin ediyordu; gerçi daha sonraları sessizce itiraf edildiği kadarıyla Carter hükümetinden yetkililer medyaya "güvenlik kuvvetlerinin saldırıların yüzde 90'ından sorumlu olduğu" bilgisini aktarmışlardı, yani failler medyada anlatıldığı gibi "'denetlenemeyen sağcı çeteler'" değildi.[4] Carter ve Reagan'ın El Salvador'daki terörist operasyonlarının en başından beri Duarte'nin öncelikli rolü, gerçekleştirilecek kıyımın önünde herhangi bir engel kalmadığından emin olmak ve bir yandan da detaylı olarak belgelenmiş olan mezalimi inkâr etmek veya kurbanların "komünistler" olduğu gerekçesiyle meşrulaştırmak olmuştu. Duarte'nin performansı Birleşik Devletler'de büyük bir alkışla karşılanırken, sivil halka karşı gerçekleştirilen barbarca saldırılar amacına ulaşmış, yani 1970'lerde kilise merkezli kendine yardım grupları, köylü dernekleri, sendikalar ve diğer "halk örgütleri"nin yükselişiyle birlikte güçlenen demokrasinin oluşturduğu tehdit ortadan kaldırılmıştı. Londra merkezli *Spectator*'ın muhafazakâr Orta Amerika muhabiri, ölüm mangaları için "Tam da yapmaları gereken şeyi yaptılar: Sendikaların ve kitle örgütlerinin kellesini uçurdular", hayatta kalanlarınsa "ya ülkeyi terk etmelerine ya da gerillalara katılmalarına" yol açtılar diye yazıyordu; ki bu nokta ABD'nin kırsal nüfusa karşı yürüttüğü savaşta, vitesi biraz daha yükseltip doğrudan terör ve katliamlara giriştiği noktaydı. Nitekim Reagan'a insan hakları meselesini dert etmeden (zira "Amerika'nın çok daha mühim öncelikleri vardır") ve "kaç kişinin katledildiğine aldırmadan" bir kıyım gerçekleştirmesi çağrısında bulunan *New Republic* editörlerinin, "dünyamızda demokratik ilerlemeye verilen desteğin gerçek bir örneği" olan El Salvador'da başarılan işlerden memnuniyet duymaları gayet normaldir. Americas Watch, UAÖ ve –nadiren de olsa– medya tarafından kayıt altına alınan ve hâlâ devam etmekte olan terör, kimsenin umurunda değildir.[5]

4. Başmakale, *Washington Post* (*Guardian Weekly*, 22 Şubat 1981); Alan Riding, *New York Times*, 27 Eylül 1981. Burada veya aşağıda belirtilmeyen referanslar için bkz. *TTT*.

5. Ambrose Evans-Pritchard, *Spectator*, 10 Mayıs 1986; Evans-Pritchard, haberin

El Salvador'daki kıyım, salt büyük ölçekli bir devlet terörizmi değildir; yarımkürenin hükümdarının sağladığı örgütlülük, tedarik, eğitim ve kıyıma doğrudan katılımı göz önüne alındığında aynı zamanda uluslararası bir terör eylemidir. Benzer bir durum, aynı yıllarda 70.000 Guatemalalının katledildiği olaylar için de geçerlidir; ABD'nin bu olaylar kapsamında katillere yaptığı silah sevkıyatı, genel kanının aksine, normale yakın bir seviyede seyretmişti, gerçi kıyımın daha etkili bir biçimde hayata geçirilebilmesi için ABD'nin taşeronlarının –neo-Nazi Arjantinli generaller, Tayvan ve İsrail– devreye girmesi gerekmişti. ABD hükümeti buna ek olarak, Pentagon ve CIA'nın yasadışı direktifleri altında, Belçika ve diğer işbirlikçi ülkelerin de dahil olduğu başka bir silah sevkıyat hattı daha kurmuştu. Bu arada terörün barbarlıkta zirve yaptığı bir zamanda Reagan ve şürekâsı, katilleri ve işkencecileri insan hakları alanında kaydettikleri ilerlemeler ve "demokrasiye olan adanmışlıkları" nedeniyle yere göğe sığdıramıyor, işlenen vahşetle ilgili sel gibi akan belgeleri, "haksız suçlamalar" oldukları gerekçesiyle yok sayıyorlardı.[6]

---

devamında, kelle uçurma görevi büyük oranda tamamlandıktan sonra cesetlerin sayısının "azaldı[ğını] ve cesetlerin ihtiyatlı bir biçimde Ilopango Gölü'nün ortasına bırakıldı[ğını], ara sıra kıyıya vuran cesetler[in] yüzmeye gelenlere baskının hâlâ devam etmekte olduğunu hatırlattı[ğını]" yazar. Başmakaleler, *New Republic*, 2 Nisan 1984, 7 Nisan 1986. Son dönemde yaşanan zulümler için bkz. Americas Watch, *Settling into Routine* (Mayıs 1986); çalışmada, siyasi cinayet ve kayıpların –yüzde doksanı Duarte'nin silahlı güçleri tarafından gerçekleştirilmektedir– günde dört kişi gibi bir oranla devam ettiği belirtilmektedir ki bu, hükümetin başka birçok zulüm işlediği önde gelen bir terörist devlet için gerçek anlamda bir ilerlemedir. Hakikat, zaman zaman geriye dönük olarak itiraf edilmektedir; El Salvador'da gerçekleştirdiklerine benzer görevler için Latin Amerikalı subayları eğiten ve 1980'lerde "Kurtuluş Teolojisi[nin]... ABD ordusunun yardımıyla yenilgiye uğratıldı"ğını gururla ilan eden Amerikalar Okulu, bu itirafçılardan biridir. Aktaran Adam Isacson ve Joy Olson, *Just the Facts* (Washington: Latin Amerika Çalışma Grubu ve Uluslararası Politika Merkezi, 1999), ix.

6. Chris Krueger ve Kjell Enge, *Security and Development Conditions in the Guatemalan Highlands* (Latin Amerika Washington Ofisi, 1985); Alan Nairn, "The Guatemala Connection", *Progressive*, Mayıs 1986; Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection* (Pantheon, 1987).

ABD'nin El Salvador'daki uluslararası terörizmi önemli bir başarı olarak takdir edilir, çünkü tercih edilen "demokrasi" versiyonuna temel oluşturmuştur: ABD'nin çıkarlarına hizmet eden grupların yönetimde olması ve geçmişte anlamlı bir demokrasi için temel teşkil edebilecek olan halk örgütlerinin "kellesinin uçurulması" suretiyle büyük bir kısmının yok edilmesi neticesinde, halkın seçkinlerin aldığı kararlara icazet veren bir şeye indirgenmesi. Birleşik Devletler, 1982 ve 1984'te, sivil cepheyi pasifize etmek amacıyla, Edward Herman ve Frank Brodhead'in "gösteri seçimleri" olarak adlandırdıkları seçimleri düzenledi. Seçimler, Britanya Parlamentosu İnsan Hakları Grubu'ndan gözlemcilerin "terör ve ümitsizlik, korkunç bir tevatür ve dehşet verici bir gerçeklik" ifadeleriyle tarif ettikleri bir atmosferde gerçekleşti; Amerikalı yorumcular ise bunu ülkenin demokrasiye olan bağlılığının bir göstergesi olarak alkışladılar.[7] Guatemala da yine benzer nedenlerden ötürü bir başarı hikâyesi olarak görülmektedir. Nüfusun yarısı, ABD'nin destek verdiği şiddet eylemlerinin yol açtığı esaslı travmaların

7. Herman ve Brodhead, *Demonstration Elections* (South End Press 1984). Bu kavramı "gergin ve huzursuz yerel nüfusu teskin etmek için yabancı bir güç tarafından düzenlenip sahnelenen" seçimleri tanımlamak için kullanan Herman ve Brodhead, bazı başka örneklerden de bahsederek bunların, absürtlük anlamında Sovyet otoritesi altında gerçekleşen seçimlerden hiç de aşağı kalır yanı olmadığını detaylarıyla ortaya koyuyorlar. Kullandıkları "gösteri seçimleri" terimi, Robert Leiken tarafından ödünç alınarak Nikaragua bağlamında son derece radikal bir biçimde bağlamından koparılarak kullanıldı (*New York Review*, 5 Aralık 1985). Bkz. Brodhead ve Herman ile Britanya Parlamentosu'ndan gözlemcilerin yazdığı mektuplar ve Leiken'ın bunlara yanıtı. Leiken bir yandan kendisine yöneltilen eleştirilerin haklılığını (yarım ağızla da olsa) kabul ediyor, fakat diğer yandan Brodhead ve Herman'ın bu kavramı, "tek bir kötü süper gücün varlığına olan inançlarıyla bağdaşan bir biçimde... dikkatleri Sovyet emperyalizminden Batı emperyalizmine çevirmenin bir yolu olarak" tasarladıklarını iddia ediyordu; bu iddia, devlet terörizminin avukatlığını yapan insanların standart refleksidir ve bu örnek özelinde Brodhead ve Herman'ın diğer birçok şeyin yanı sıra Polonya'daki seçimlere yönelttikleri sert eleştirilerin üzerinin örtülmesi gerekmektedir. Bkz. Cockburn (*Nation*, 29 Aralık 1985, 10 Mayıs 1986) ve Leiken'ın yanıtı (*New York Review of Books*, 26 Haziran); ayrıca bkz. Morley ve Petras, *The Reagan Administration* için kaleme aldığım Giriş bölümü.

ardından seçim sandıklarına adeta hücum ettiğinde, münevver yorumcular, demokrasiye karşı duyduğumuz sevginin bu yeni nişanesi karşısında fazlasıyla memnundular; ölüm mangalarının işlediği cinayetlerin sayısındaki artış veya yeni seçilen başkanın, esas gücü elinde bulunduran ordu ve oligarşinin karşısında hiçbir şey yapamayacağının, dahası sivil hükümetin tek işlevinin "yolsuzluk ve sefaleti devam ettirmek" olduğunun açıkça farkında olması, onlarda herhangi bir rahatsızlığa yol açmadı.[8]

Bu iki örnek, 1980'ler boyunca ABD'nin uluslararası terörizmde oynadığı rolü, yalnızca kısmen yansıtmaktadır ve ABD'nin tüyler ürpertici sicili seneler öncesine uzanmaktadır.

UAÖ'nün devlet terörizmi konulu çalışmasını değerlendiren iki yorumcuya göre, "Libya'da yaşanan zulümlerin en çarpıcı özelliği, yaşanan olayların tek tek sayılabilmesine müsaade edecek denli sınırlı sayıda olmalarıdır" ki bu imparatorun bütün dünyaya korku saldığı Arjantin, Endonezya ve Orta Amerika ülkelerinde yaşanan duruma büyük bir tezat teşkil eder.[9]

Uzun lafın kısası Libya gerçekten de bir terörist devlettir, fakat uluslararası terörizm dünyasında olsa olsa bir figürandır.

Kitlesel kıyım ve terör karşısında sergilenen pespayeliğin ve apolojinin, hiç değilse saygın Batılı yayınlarda belirli bir sınırı olacağına inananlar, Orta Amerika'daki terörün en kötü

8. Council on Hemispheric Affairs (Yarımküreyle İlgili İşler Konseyi), *Washington Report on the Hemisphere* [Washington Yarımküre Raporu] 16 Nisan 1986. Başkan Cerezo'nun başa geldiği Ocak ayından Haziran ayı sonuna kadar yaşanan cinayetlerin sayısının, bir önceki yıla göre %10 artarak 700'e ulaştığı tahmin edilmektedir; bunların kaçının siyasi olduğu veya cinayetlerin gerçek sayısı bilinmemektedir (Edward Cody, *Washington Post*, 6 Temmuz 1986). Alan Nairn ve Jean-Marie Simon'un tahminlerine göre, bir ayda 60'ın üzerinde siyasi cinavet işlenmektedir ve öldürülenler Guatemala ordusunun "gazeteciler, öğrenciler, liderler, solcular, politikacılar vs hakkında tutulan bilgisayar dosyaları" üzerinden idame ettirdiği, "etkili bir siyasi terörizm sistemi"nin kurbanlarıdır (*New Republic*, 30 Haziran 1986). Nairn ve Simon'a göre, "Guatemala'nın ölüm bürokrasisi, 1960'ların ortalarından beri hiç olmadığı kadar yerleşmiş bir görünüm sergilemektedir" "Cerezo şimdiye dek ordunun işlediği tek bir cinayeti dahi kınamamış ve "içişleri bakanı siyasi cinayetlerin artık bir sorun teşkil etmediğini söylemiş[tir]."

9. John Haiman ve Anna Meigs, "Khaddafy: Man and Myth", *Africa Events*, Şubat 1986.

yıllarında yaşanan muhtelif örneklere[10] yahut da *The National Interest* gibi yeni muhafazakâr dergilere bakarak, bu yanılgılardan kurtulabilirler. Örneğin *The National Interest*'te, *Washington Post*'u Libya'ya karşı yumuşak davranmakla suçlayan bir eleştiri yazısında şu satırları okuyabilirler: "Örneğin El Salvador'daki José Napoleon Duarte hükümeti veya son zamanlardaki herhangi bir Türk hükümeti, bir yerlerde Kaddafi kadar çok insanı idam etmiş olsaydı, hiç şüphe yok ki *Washington Post*, bize bu konuda daha fazla detay verir ve kayda değer bir muhalefetin varlığından bahsederdi."[11]

Daha önce tartışıldığı üzere, yalnızca "terörizm"in ideolojik olarak servis edilebilecek şekilde tanımlanmasıyla yetinilmiyor, aynı zamanda delillerin standartları da imparatorun amaçlarına hizmet edecek şekilde belirleniyor. Libya'nın bir terörist devlet olduğunu kanıtlamak için, en dayanaksız delil bile yeterli oluyor, hatta buna bile ihtiyaç kalmıyor. *New York Times*'ın Libya'da gerçekleşen ve (saldırı sırasında olay yerinde olan basın mensuplarının aktardığı kadarıyla) 100 kişinin öldüğü terörist saldırıyı meşrulaştıran başmakalesinin başlığı şöyle: "Bir Sonraki Natasha Simpson'ı Kurtarmak İçin". Başlıkta, 27 Aralık 1985 günü Roma ve Viyana uçak terminallerini hedef alan terör saldırılarının kurbanlarından, on bir yaşındaki Amerikalı kıza bir gönderme söz konusu; *Times* editörleri resmen, bu kurbanların bize Libya şehirlerini bombalama, "devlet destekli terörizmi yıldırma" hakkı tanıdığını ilan ediyorlar. Bu eylemlerde Libya'nın parmağı olduğuna dair herhangi bir kanıt sunulmamış olmasıysa, yalnızca ufak bir detay. İtalya ve Avusturya hükümetleri, teröristlerin Lübnan'ın Suriye denetimindeki bölgelerinde eğitildiklerini ve oraya Şam üzerinden geldiklerini duyurdu; hatta bu bilgi, İsrail Savunma Bakanı İzak Rabin tarafından da teyit edildi. Bundan dört ay sonra, ABD'nin Libya'nın Viyana'daki saldırılarla ilişkisi olduğu iddialarına yanıt veren Avusturya İçişleri Bakanı "Libya'yı

10. Etraflı bir seçki için bkz. TTT; ayrıca bkz. 2. Bölüm, 16. ve 44. notlar ile yukarıdaki 7. notta geçen referanslar.
11. Michael Ledeen, *National Interest*, Bahar 1986. Bkz. 4. not ve metin.

işaret eden en ufak bir delil yok" diyerek, bir kez daha bağlantı noktasının Suriye olduğunu vurguladı ve Washington'ın Libya'nın suça iştirakine dair Avusturyalı yetkililere göndereceğini teyit ettiği delilleri göndermediğini sözlerine ekledi. Ayrıca, Lübnan kaynaklı terörizm sorununun, çaresiz kalan insanların şiddete yönelmesine neden olan Filistin sorununun çözülememesinden kaynaklandığı yönünde doğru ve –ABD'de– asla dile getirilemeyecek olan bir yorumda bulundu; 2. Bölüm'de tartıştığımız üzere bu belki de ABD-İsrail terörünün zaten arzuladığı bir neticeydi.[12]

Birkaç ay sonra İtalya içişleri bakanı, bir yandan ABD ile "terörle mücadele" konusunda işbirliği anlaşması imzalarken, diğer yandan İtalya'nın "Ocak ayından beri" dile getirdiği, Roma ve Viyana saldırılarının Suriye kaynaklı olduğu yönündeki şüphelerini yineledi. Ne var ki *Times* bakanın açıklamasını, Nisan ayında ayakta alkışladıkları, Libya'ya karşı haklı misilleme eylemi üzerine yorum yapmaya dahi ihtiyaç duymadan aktardı.[13]

Terörist eylem içerisinde yer almış birinin, geçmişte Libya'yı ziyaret etmiş olması yahut Libya'dan eğitim veya para desteği almış olması, Kaddafi'nin yok edilmesi gereken bir "kuduz köpek" olarak lanetlenmesi için yeterlidir. Aynı kıstaslar uygulanacak olursa, bu kez CIA başka birçok olayın yanı sıra, Kübalı sürgünlerin gerçekleştirdiği kanlı eylemler nedeniyle töhmet altında kalacaktır. Yalnızca 1985 yılını düşünürsek, toplam 329 kişinin öldüğü, yılın en korkunç terör eylemi olan, Air India havayollarına ait bir jumbo jetin İrlanda yakınlarında bombalanması olayının şüphelilerinden biri, görünüşe göre Alabama'da paralı askerler için kurulmuş olan bir kampta eğitim almıştı. Dokuz ay sonra Hindistan'ı ziyaret eden ABD Adalet Bakanı Meese, Hindistan'ın ABD'yi Sih aşırılıkçılara eğitim vermekle

12. Başmakale, *New York Times*, 20 Nisan 1985; *Washington Post*, 11 Ocak 1986; Rabin, *Boston Globe*, 25 Ocak 1986; *El Pais* (Madrid), 25 Nisan 1986.

13. E. J. Dionne, "Syria Terror Link Cited by Italian", 25 Haziran 1986; *Times* editörleri, ABD hükümetinin anlattığı, o çok alkışladıkları hikâyenin asılsız olduğunun elbette farkındadırlar.

suçladığı özel askeri eğitim kamplarına istinaden, ABD'nin "teröristlerin Birleşik Devletler'den eğitim ve kaynak almalarına engel olmak için" gerekli adımları atmakta olduğu yönünde, haberlerde neredeyse hiç yer almayan açıklamalarda bulundu; bildiğim kadarıyla, ne Meese'in verdiği sözü destekleyecek herhangi bir kanıt ortaya kondu ne de konuyla ilgili bir soruşturma başlatıldı.[14] Ortadoğu'da en fazla can kaybına yol açan terörist eylem ise, Beyrut'taki "ABD tesislerine gerçekleştirilen terörist saldırılar"a katıldığından şüphelenilen bir Şii liderini öldürmek amacıyla, CIA tarafından eğitilen ve desteklenen bir Lübnan istihbarat biriminin Beyrut'ta gerçekleştirdiği, 80 kişinin ölümüne, yüzlerce kişinin yaralanmasına yol açan bir bombalı araç saldırısıydı.[15] Yabancı kuvvetler "terörizm" kavramını ekseriyetle, onları yabancı bir istilanın akabinde tesis edilmiş ve kesinlikle hoşa gitmeyen siyasi bir çözümü –az önceki örnekte bu, İsrail'in "Yeni Düzen"idir– zorla dayatmaya çalışan işgalciler olarak gören yerel nüfusun kendilerine karşı gerçekleştirdiği eylemlere atıfla kullanırlar. Libya örneğinde başvurulan kıstaslarla hareket edilecek olursa buradan şöyle bir sonuç çıkar: Doktrinal sistemin uygun bulmadığı toptan terörizmi dışarıda bıraktığımız

14. *New York Times*, 27 Haziran 1985; *Christian Science Monitor*, 25 Mart 1986. Bkz. Leslie Cockburn, *Out of Control* (Atlantic Monthly Press, 1987), 26. ABD'nin Nikaragua'ya saldırmak için kullandığı taşeron ordu içerisinde savaşan Kübalı paralı askerler, Florida'daki paramiliter bir kampta eğitim gördüklerini ileri sürüyorlardı; Stephen Kinzer, *New York Times*, 26 Haziran 1986. ABD hükümeti ise New Orleans'ta Surinam'daki diktatörlüğü yıkma planları yapan (federal savcı tarafından, Güney ve Orta Amerika'da faaliyet göstermeye çalışan paralı askerler için bir "başlangıç noktası" olarak tanımlanan) bir grubu, ABD Tarafsızlık Yasası'nı ihlal ettikleri gerekçesiyle tutuklamıştı (*Christian Science Monitor*, 30 Temmuz 1986); bu da akıllara ABD'nin Haiti'de destek verdiği kanlı Duvalier rejiminin yıkılmasını engellemeye dönük geçmişteki çabalarını getirir. En büyük kontra kuvvetinin istihbarat şefi Horacio Arce, 1988 yılında Meksika'ya iltica ettiğinde, El Salvador'da ve ABD'de bulunan bir üste Amerikalı eğitmenlerden aldığı eğitimden, İsrail'den gelen silah akışından, CIA için çalışan Honduras'taki kontaklarından, sosyal programları sekteye uğratmak amacıyla sivillerin nasıl hedef alındığı da dahil muhtelif detaylardan bahsetmişti. Bkz. 5. Bölüm, 15. not.
15. Bob Woodward ve Charles Babcock, *Washington Post*, 12 Mayıs 1985; bkz. 5. Bölüm, 28 not.

durumda bile, ABD 1985 yılında da bir kez daha dünyanın en önde gelen terörist gücüydü.

1986 yılıyla devam edecek olursak, bu satırları yazdığım sırada, İsrail'in Güney Lübnan'da devam eden terörist eylemleri haricinde, Ortadoğu/Akdeniz bölgesinde gerçekleştirilen en ciddi terörist eylemler arasında ABD'nin Libya'yı bombalaması ve Suriye'deki bombalama eylemleri yer alıyor – ve ne hikmetse bunlar "şeytani terörizm belası" kategorisi altına girmiyor. Lübnan Devlet Başkanı Emin Cemayel'in Falanjist partisinin radyo istasyonuna göre, Nisan ayındaki saldırılarda 150'den fazla insan öldü, Suriye ise saldırılar konusunda elinde rapor edilmiş herhangi bir delil olmadığı halde İsrail ajanlarını suçladı, gerçi bu suçlamalar, ABD'nin günün kötü adamı her kimse ona karşı yönelttiği benzer suçlamalardan daha az muteber değildir.[16]

ABD elbette ki eğitmiş olduğu teröristlerin –Kübalılar, Lübnanlılar, Guatemala'daki Rios Montt gibi toplu katliamcılar, Latin Amerika ve diğer yerlerde faaliyet gösteren başka birçokları– gerçekleştirdiği eylemlerin sorumluluğunu almayı reddeder. Örneğin Lübnan'ın bombalanması örneğinde CIA olayla herhangi bir bağlantısı olduğunu inkâr etti, gerçi bu inkâr, "bombalamanın olduğu sırada CIA'nın o grupla birlikte çalıştığını dile getiren hükümet ve Kongre'den bazı yetkililer tarafından çürütüldü"; bu aynı zamanda *Washington Post*'un, CIA'nın yetkilendirmesi olmadan gerçekleştirilen bombalamanın ardından Washington'ın yürütmekte olduğu gizli operasyonu iptal ettiğini ortaya çıkaran soruşturmasının da vardığı bir neticeydi.[17] Bombalama emrini CIA'nın vermediği ve geçmişte eğitmiş olduğu terörist grupla artık herhangi bir bağlantısının kalmadığı iddiasını kabul etsek bile,

16. İhsan Hicazi, *New York Times*, Nisan 20, 1986. Dikkatli bir *Times* okuru, Henry Kamm'ın Atina'dan aktardığı haberin satır aralarında (29 Mayıs 1986), Suriye Devlet Başkanı Esad'ın, muhtemelen Suriye otobüslerine yönelik bombalı saldırıları kastederek, terörizmi, özellikle de 144 Suriyelinin hayatını kaybettiği "büyük terör saldırısı"nı lanetlediğini fark edecektir.

17. Philip Shenon, *New York Times*, 14 Mayıs 1985; Lou Cannon, Bob Woodward ve diğerleri, *Washington Post*, 28 Nisan 1986.

ABD ve İsrail terörizminin gerek hükümet gerekse medya içindeki apolojistleri tarafından resmi düşmanlara uygulanan standartlar, hükümetin öne sürdüğü mazereti anında geçersiz kılmaktadır. Ne dendiğini hatırlayalım; "saldırılardaki esas ahlaki sorumluluk... *tamamen* Yaser Arafat'a aittir", çünkü "yakın geçmişteki Filistin şiddetinin kurucu babası Arafat'tır ve öyle olmaya devam etmektedir", dolayısıyla ABD, işin içinde olsun ya da olmasın, Arafat'ı "uluslararası terör eylemlerinden sorumlu" tutabilir.[18] O zaman bu mantıktan hareketle bizim de şu sonuca varmamız gerekir: bahsi geçen olaylarda ve daha birçoklarında "saldırılardaki esas ahlaki sorumluluk... *tamamen* Washington'a aittir" ve doğrudan dahli olsun ya da olmasın olaylardan sorumlu tutulması gerekir.

Önsöz'de de belirtildiği gibi, Reagan'ın "uluslararası terörizm"e karşı başlattığı kampanya, doktrinal sistemin asli gündemini destekleyen doğal bir tercihti: kamu sektörünün ekonomi içindeki payının artırılması, yoksullardan zenginlere kaynak transferi ve daha "aktivist" bir dış politika. Bu politikaların rahatça hayata geçirilebilmesinin yolu, bizi ortadan kaldırmakla tehdit eden müthiş kötü bir düşmanla halkı korkutmak ve böylece itaat etmesini sağlamaktır. Bununla birlikte, Büyük Şeytan'ın kendisiyle doğrudan karşı karşıya gelmek son derece tehlikelidir ve bundan kaçınmak gerekir. Kötülük İmparatorluğu'nun taşeronları tarafından gerçekleştirilen uluslararası terörizm, bunun için epey göz önünde bir adaydır ve hükümetin halkla ilişkiler uzmanları, uydurdukları maskaralığın ciddiye alınacağını öngörerek derhal yarı gerçekler ve yalanlardan makul bir ağ örme işine girişmişlerdir.

Libya, bu ihtiyaca mükemmelen cevap vermektedir. Özellikle de Birleşik Devletler'de epey yaygın bir hal almış olan Arap karşıtı ırkçılık ve gerek siyasilerin gerekse görüş beyan eden entelektüellerin ABD-İsrail reddiyeciliğine olan bağlılıkları göz önüne alındığında, Kaddafi nefret edilmesi kolay bir

18. *New Republic*, 20 Ocak 1986; Edwin Meese, Associated Press, 4 Nisan 1986; bkz. 2. Bölüm.

figürdür. Çirkin ve baskıcı bir toplum yaratmıştır ve görünüşe göre en başta Libyalılara karşı gerçekleştirdiği terör eylemleri nedeniyle suçludur. Amerikalı ve İsrailli istihbarat analistlerine göre, Kaddafi'nin kayıtlara geçen en büyük terörist eylemi olan Libyalı muhalifleri idam etmesine engel olunabilirdi, fakat bu durumda muhtemelen (belli ki epey şeffaf olan) Libya yasalarının çiğnendiği ortaya çıkmış olurdu. "İsrailli bir analist konuyu çok daha açık bir biçimde şöyle ifade eder: 'Birkaç Libyalı için neden kaynaklarımızı ve yöntemlerimizi ifşa edelim ki?'"[19]

Dahası Libya, bir savaşın yeşerebilmesi ve gerektiğinde Libyalıların ceza almadan öldürülebilmeleri için yeterince zayıf ve savunmasızdır. Bishop hükümetinin, yoksul çoğunluğun ihtiyaçlarına eğilmek yönünde bir tehdit oluşturmaya başlamasının ardından, Carter-Reagan yönetimlerinin sergilediği düşmanlık ve saldırganlığın en üst noktası olan Grenada'daki şanlı askeri zafer de yine benzer amaçlara hizmet etmişti. Mesele yurtdışında hemencecik anlaşılmıştır. Britanyalı bir yayın organında, 1986 Mart'ında yaşanan Sirte Körfezi olayını değerlendiren Amerikalı gazeteci Donald Neff şöyle yazmaktadır:

> Bu, Rambo tarzı bir operasyondan ziyade, bir mahalle kabadayısının kavga çıkarma girişimiydi. Tipik bir Reagan davranışıydı. Görevde olduğu beş yıl boyunca, küçük aktörlere defalarca patronluk tasladı ve bu yanına kâr kaldı. Bu sefer de aynısını yaptı.

Düzenli olarak sergilenen bu yüreksizliğin ve beş para etmez eşkıyalığın, kimi zaman yurtdışında da tasdik eder bir karşılık bulması son derece enteresandır. Britanyalı yorumcu Paul Johnson, ABD'nin Libya'daki "terör üslerini" (esasında sivil hedefleri) vurmasına şüpheyle yaklaşan "muhallebi çocukları"nın yaydığı "havadaki o nahoş korkaklık kokusu"ndan yakınır. Bombardıman uçaklarını savunmasız sivilleri öldürmeye göndererek cesaretini ortaya koyan "Kovboy'un gücü"ne duyguyu hayranlığı büyük bir coşkuyla gözler önüne serer.[20]

19. Frank Greve, *Philadelphia Inquirer*, 18 Mayıs 1986.
20. Nef, *Middle East International* (Londra), 4 Nisan 1986; Johnson, *Sunday Te-*

Reagan yönetiminin halkla ilişkiler uzmanları Libya'nın bir düşman olarak ne denli yararlı olduğunu anladılar ve bu meşum hasımla karşı karşıya gelmek için hiç vakit kaybetmediler. Libya hemencecik Sovyetler'den mülhem "terör ağı"nın en önemli faili olarak tayin edildi ve Temmuz 1981'de CIA'nın Libya'da yürüteceği bir askeri terör kampanyasıyla Kaddafi'yi devirme ve muhtemelen öldürme yönündeki planları basına sızdı.[21]

Parantez içerisinde, ABD'nin standartlarına göre bu planın Kaddafi'ye "gelecekteki saldırılara karşı nefsi müdafaa" yapmak adına Amerikalı hedeflere yönelik terörist saldırılarda bulunma hakkı tanıdığını söyleyebiliriz; bunlar, Beyaz Saray temsilcisi Larry Speakes'in Trablus ve Bingazi'nin bombalanmasının resmi gerekçelerini açıklarken kullandığı sözlerdir. Aynı gerekçelendirme Vernon Walters ve Herbert Okun tarafından Birleşmiş Milletler'de de yinelenmiş, hatta hükümet –şiddete başvuran diğer devletlerce benimsenmesi halinde, küresel düzen ve uluslararası yasalardan artık geriye ne kalmışsa paramparça edecek olan– bu duruşun, Birleşmiş Milletler sözleşmesine uygun olduğunu iddia

---

legraph (Londra), 1 Haziran 1986. Johnson, İsrail'in propaganda amacıyla Washington'da düzenlediği terörizm konferansında (bkz. Giriş bölümü, 15. not), tıpkı 1982'de Lübnan'ı işgal ettiğinde yapmış olduğu gibi, "terörist kanser" ile mücadele etmek için aldığı "etkin önlemler" nedeniyle İsrail'i övüyordu: "Gerçek şu ki, sözde egemen bir gücün hudutlarını ihlal etme cesareti gösteren, ahlak yasasını devletin haklarıyla ilgili formalitelerin üzerinde konumlandıran İsrail, kanseri can evinden vurmayı, ilerlemesine engel olmayı ve derhal geri çekilmesini sağlamayı ilk kez başarabildi" (aktaran Wolf Blitzer, *Jerusalem Post*, 29 Haziran 1984) – 2. Bölüm'de de tartıştığımız üzere bu, İsrail'in niyetinin esasında tam tersidir; fakat niyeti bir kenara bırakacak olursak, burada ahlaki ve fiziksel cesarete dair son derece etkileyici bir yaklaşım ve Johnson'ın "ahlak yasası" algısına dair enteresan bir içgörü mevcuttur.

21. Haley, *Qaddafi and the U.S.*, 271 vd. Reagancıların Libya konusundaki takıntıları ve Kaddafi'yi öldürme planları hakkında daha fazla detay için bkz. Seymour Hersh, *New York Times Magazine*, 27 Şubat 1987. Hersh'in bu mühim makalesi, muhtelif skandalların ifşa olmasıyla birlikte açılan fırsat penceresiyle aynı dönemde yayımlandı; bu defa olay, İran ile kontra arasındaki ilişkiydi, konu fazlasıyla ilgi uyandırmakla birlikte, en önemli veçheleri görmezden gelindi. Bkz. 4. Bölüm. Olayın arka planı ve detayları hakkında bkz. Jonathan Marshall, Peter Dale Scott ve Jane Hunter, *The Iran-Contra Connection* (South End Press, 1987) ve *Culture of Terrorism.*

edecek kadar ileri gitmiştir. Hiçbir hukuki yanıltmaca aradaki uçurumu kapatamaz, ancak ABD yönetimi bunun "ana akım Amerikan toplumunda işe yarayacağı"nı –yahut en azından Cambridge, New York ve Washington'da kabul göreceğini– varsayıyordu. Müsaade edilen spektrumun en sol liberal ucunda yer alan *New York Times* hukuk uzmanı Anthony Lewis, Reagan'ı "tekrar eden şiddet eylemlerinin faillerine karşı uygulanacak olan şiddetin bir nefsi müdafaa eylemi olarak meşru olduğu yönündeki hukuki argüman"ı temel aldığı gerekçesiyle övüyordu.

ABD'nin, Libya'nın bombalanmasını "misilleme eyleminden ziyade nefsi müdafaa yöntemi olarak görülebilecek önleyici bir saldırı" sözleriyle meşrulaştırmasının nedeni, bir Dışişleri Bakanlığı yetkilisi tarafından izah ediliyor, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin nefsi müdafaa –daha doğrusu, kendisini ani ve yoğun bir silahlı saldırının kurbanı olarak gören ülkenin Güvenlik Konseyi'ne resmen başvurmasının ardından, BM'nin harekete geçmesine kadar yapılabilecek bir nefsi müdafaa– haricinde güç kullanımını kati surette yasakladığına dikkat çekiliyordu. ABD'nin "hukuki argüman"ı ülkede övgüyle karşılanırken, ülke dışında genel itibariyle kale alınmadı. Zira çoğu ülke, BM Sözleşmesi'nde belirtilen nefsi müdafaa hakkını dayanaksız olduğu gerekçesiyle reddeden –Kanada'nın ilk BM delegasyonu üyelerinden, şu anda Toronto Üniversitesi rektörü olarak görev yapan– eski Kanada BM Elçisi George Ignatieff ile aynı görüşleri paylaşıyordu.[22]

Ağustos 1981'de Kaddafi karşıtı mesaj, "Sirte Körfezi'nde Libya'ya kurulan tuzak ile pekiştirildi"; Edward Haley'nin ABD'nin Libya ile ilişkilerini konu alan, keskin bir Kaddafi karşıtlığıyla karakterize olan çalışmasında iddia ettiği üzere bu tuzak, Libya jetlerinin vurulabilmesi niyetiyle –ki böyle de olmuştu– "ABD tarafından ayrıntılı bir biçimde planlanmıştı." Haley'ye göre

22. Larry Speakes, ulusal televizyon, saat: 19.30, 14 Nisan; *New York Times*, 16 Nisan; Associated Press, 14 Nisan; *New York Times*, 15 Nisan; Lewis, *New York Times*, 17 Nisan; Bernard Weinraub, *New York Times*, 15 Nisan; Jeff Sallot, *Globe & Mail* (Toronto), 24 Nisan 1986.

belirlenen amaçlardan biri de "'Libya tehdidi'nden, Dışişleri Bakanı Haig'in Sovyetler Birliği'ne karşı oluşturduğu 'stratejik mutabakat'ın izinde [ABD yönetiminin] atmayı arzuladığı adımlar için destek sağlanması ve bir Hızlı İntikal Kuvveti oluşturmak için gerekli olan düzenlemelerin yapılması için istifade etmek"ti; bu Hızlı İntikal gücü öncelikli olarak Ortadoğu'yu hedef alan bir müdahale gücüydü.

Kasım ayında ABD yönetimi, Liderimize suikast düzenlemek amacıyla Washington sokaklarında cirit atan Libyalı kiralık katillerle ilgili epey eğlenceli bir hikâye uydurdu ve o zaman için sınırlı birtakım şüpheci yaklaşımlar olsa da, medya yorumcuları konuyu heyecanla sahiplendiler. Suikast planlarıyla ilgili kendisine soru yöneltilen Reagan şu yanıtı verdi: "Elimizde kanıtlar var ve [Kaddafi] bunu biliyor."[23] Hikâye amacına hizmet ettikten sonra unutulup gitti ve medya kuruluşları, ABD'nin İngiltere'de basına sızdırılan resmi "suikastçılar" listesinin (aşırı derecede Libya karşıtı olan) Lübnan Emel örgütünün –örgüt lideri Nebih Berri ve Şii cemaatinin yaşlı dini liderinin de aralarında bulunduğu– önde gelen üyelerinden oluştuğunun ortaya çıkmasını haberleştirmeyecek denli terbiye edilmiş durumdaydı.[24]

Diğer dramatik icatlar arasında, Libya'nın 600 millik bir çölü geçerek Sudan'ı işgal etme tehdidi (Mısır ve ABD hava kuvvetleri sanki bu taarruza engel olamayacak kadar âcizdi) ile 1983 yılı Şubat'ında Sudan hükümetini devirmeyi amaçlayan ve ne hikmetse ABD yönetiminin reaksiyoner seçmenleri tarafından yeterince militan olmamakla suçlandığı bir dönemde gün yüzüne çıkarılan komplosu yer alıyordu – bu o denli ince düşünülmüş bir komployduki Sudan ve Mısır istihbaratlarının buna dair hiçbir malumatı yoktu, fakat nasıl oluyorsa konuyu araştırmak üzere Hartum'a kadar giden Amerikalı muhabirler kurulan komployu bir çırpıda ortaya çıkarabiliyorlardı. ABD bu muazzam komploya, özenle hazırlanmış bir güç gösterisiyle yanıt

23. Haley, *Qaddafi and the U.S.*, 8, 264.
24. *New Statesman*, 16 Ağustos 1985.

verdi; geçmişte fazla çekingen olduğu için eleştirilen Dışişleri Bakanı Shultz, televizyonlarda kahramanlık pozları keserek Kaddafi'nin "yeniden ait olduğu kutuya girdi"ğini ilan ediyor ve bunun nedeni olarak Reagan'ın dünya düzenine yönelik bu tehdide karşı "hızlı ve kararlı" adımlar atarak "Kovboy'un gücü"nü bir kez daha göstermesi olduğunu öne sürüyordu. Bu hikâye de amacına hizmet ettikten sonra unutulup gitti. Buna benzer daha bir sürü örnek gündeme geldi. Medya kendisi için belirlenen rolü, birkaç muhalif ses haricinde genel olarak layıkıyla oynadı.[25]

Mart-Nisan 1986 yılında yaşanan olaylar, yine o bilindik hattı takip etti. Mart ayında gerçekleşen Sirte Körfezi operasyonunun zamanlaması, tam da Honduras'ın Nikaragua tarafından "işgal" edileceği yönündeki uydurma haberlerle aynı zamana tesadüf eden, Senato'da gerçekleşecek kritik kontra yardımı oylamasının hemen öncesinde, milliyetçi histeriyi daha da körükleyecek şekilde ayarlanmıştı. Kongre'deki barış yanlılarının ve genel olarak medyanın ortaya koyduğu öfkeli reaksiyondan da anlaşılacağı üzere bu, son derece yaratıcı bir halkla ilişkiler operasyonu ve Senato oylaması olmuştu (bkz. 2. Bölüm). Oynanan bu oyun aynı zamanda ABD yönetiminin Honduras'a 20 milyon dolarlık askeri yardım yapmasına olanak tanımış oluyordu; Honduras'ın resmi olarak talep etmediğini iddia ettiği bu yardım, şüphesiz ki kontra kamplarında bir şekilde "zayi edildi" ki zaten bu da, Washington'daki hukuksuz çetenin, bu tür eşkıyalıklarına Kongre tarafından getirilen işlevsiz kısıtlamalardan sıyrılmak için kullandığı yöntemlerden yalnızca biriydi.[26]

---

25. Bkz. *FT*, 210; Haley, *Qaddafi and the U.S.*; kendisi bu performansı ciddiye almak için takdire şayan bir çaba sarf etmektedir.

26. "ABD hükümet yetkilileri, Nikaragualı isyancılara askeri yardım yapması yasaklanan Merkezi İstihbarat Teşkilatı'nın [CIA], geçtiğimiz yıl boyunca siyasi projeler için isyancılara gizlice milyonlarca dolar gönderdiğini aktarıyor." Yine "yetkililerin aktardığı kadarıyla, Teşkilat'ı 'Nikaragua'daki militer veya paramiliter operasyonlara doğrudan veya dolaylı olarak destek vermesi anlamına gelecek' şekilde para harcamaktan men eden ve Ekim 1984-Eylül 1985 tarihleri arasında yürürlükte olan Kongre yasağına rağmen, CIA'nın isyan hareketi üzerinde güçlü

Sirte Körfezi provokasyonu, ABD güçlerinin, sonrasında Kaddafi'yi Amerikalıları hedef alan terör eylemleri gerçekleştirmesi için –ki hemen akabindeki iddia bu oldu– kışkırtacağı beklentisiyle, Libya'ya ait birkaç tekneyi batırmasına ve 50'den fazla Libyalıyı öldürmesine imkân tanımak suretiyle en azından kısmi bir başarı elde etti. Fakat aktarıldığı kadarıyla bu çaba, Kaddafi'yi oltaya getirerek Libya'ya karşı yürütülen terörist kampanyanın sonraki aşaması için mazeret olarak kullanılabilecek terörist saldırganlıklara girişmesini sağlayamadığı gerekçesiyle, Washington'da büyük bir hayal kırıklığına neden oldu.[27]

Bir yığın Libyalıyı öldürmeyi başaran ABD askerleri, ne hikmetse hayatta kalanları tek başlarına kurtarmayı başaramadılar. Bunun imkânsız bir görev olmadığı apaçık ortadaydı, ne var ki ABD'nin saldırısı sonrası hayatta kalan 16 kişi, İspanyol bir petrol tankerinin cankurtaran botu sayesinde kurtarıldı.[28]

ABD'nin askeri operasyonunun resmi amacı, Sirte Körfezi'nden geçiş hakkı elde etmekti. Fakat oraya küçük bir deniz

---

bir etkiye sahip olması"na müsaade edilmiştir. ABD'li yetkililerin "büyük bir program" olarak tanımladıkları şeyin amaçlarından biri, "Avrupa'daki müttefiklerimiz nezdinde [kontraların] filli bir siyasi teşekkül olduğu algısını yaratmak"tı. Kongre üyesi Sam Gejdenson şöyle diyordu: "CIA'nın gerçekte hiçbir zaman sahneden inmediğine dair her zaman şüphelerimiz vardı, fakat teşkilatın kontra savaşı içerisindeki doğrudan müdahalesinin boyutları en görmüş geçirmiş gözlemcinin bile şaşkınlıktan küçük dilini yutmasına neden olabilir." Associated Press tarafından ele geçirilen UNO (Kontralar) Belgeleri, "UNO'nun siyasi fonlarının büyük bir kısmının [ABD tarafından kurulmuş olan] şemsiye bir örgütün çatısı altında bir araya gelmiş olan askeri gruplara gittiğini göstermektedir, fonların diğer bir kısmı ise "isyancıların ülkelerinde faaliyet göstermelerine izin vermeleri"ni sağlamak için Honduras ve Kosta Rikalı yetkililere rüşvet vermek için kullanılmaktadır. Paranın çok büyük bir kısmı, Bahamalar'da bulunan Londra merkezli bir banka üzerinden gönderiliyordu. Associated Press, 14 Nisan; *Boston Globe*, 14 Nisan 1986. Bu ifşaatlar üzerine ne o zaman ne de bilahare kayda değer bir yorum yapıldı. Sonrasında ise *Miami Herald* gazetesinde Kongre tarafından "insani yardım" amacıyla gönderilen 27 milyon doların 2 milyondan fazlasının "Honduras topraklarındaki faaliyetlere göz yummaları için" Honduraslı yetkililere rüşvet olarak ödendiği haberi ile birlikte, yapılan yolsuzluklara dair sınırlı bir ilgiye mazhar olan deliller yayımlandı (başmakale, *Boston Globe*, 13 Mayıs 1986).

27. Hersh, *New York Times Magazine*, 27 Şubat 1987.

28. *El Pais*'den (Madrid) aktaran, Associated Press, 27 Mart 1986.

filosu göndermek, bu amaç için gerekli veya uygun olan yöntem kesinlikle değildi: Bir deklarasyon yeterli olabilirdi. Bir nedenden ötürü daha fazla adım atılmasının gerekli görüldüğü durumda, bunun için de hukuki yollar halihazırda mevcuttu. Bir insanın herhangi bir mülkün hakkıyla ilgili komşusuyla ihtilaf yaşaması halinde izleyebileceği iki yol vardır: İlki, meseleyi mahkemeye taşımak, ikincisi ise bir silah alıp komşusunu öldürmektir. Sirte Körfezi olayında ilk seçenek kesinlikle mevcuttu. Ortada herhangi bir aciliyet olmadığından, masum bir geçiş hakkını elde edebilmek için yasal yollara başvurmak mümkündü. Fakat kanun tanımaz ve şiddet yanlısı bir devlet, doğal olarak farklı birtakım öncelikleri gözetecekti. Dışişleri Bakanlığı Deniz Hukuku ve Politikaları Müdürü Brian Hoyle, ABD'nin meseleyi neden Adalet Divanı'na taşımadığı sorusunu, konunun hallolması "yıllar sürecekti. Buna tahammül gösterebileceğimizi sanmıyorum" sözleriyle yanıtlamıştı[29] – sanki Birleşik Devletler'in bir ulus olarak hayatta kalabilmesi için ABD donanmasının Sirte Körfezi'nde faaliyet göstermesi büyük bir aciliyet arz ediyormuş gibi.

ABD, kapsamı daha dar olan konularda da müphem bir duruş sergiliyor. Basın sürekli olarak bir "deniz hukuku"ndan bahsediyor, ancak Reagan yönetimi Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni reddetmiş olduğundan, ABD bu doktrine başvurabilecek sağlam bir zeminde durmuyor. Dahası, Libya ABD'nin gemilerini değil, uçaklarını vurmuştu ve "hava hukuku" da müesses bir hal arz etmekten çok uzak. Devletlerin bu konuda muhtelif talep ve iddiaları olabiliyor. Örneğin ABD, 200 millik bir Hava Savunma Teşhis Bölgesi dahilinde, düşman olduğuna hükmedilen izinsiz uçaklara karşı nefsi müdafaa hakkına sahip olmayı talep ediyor. ABD uçaklarının Libya'ya ait toprakların 200 mil içerisine kadar girdikleri –Pentagon'un iddiasına göre bu mesafe 40 mildi– ve saldırganca bir tutum sergiledikleri tartışmasız bir gerçekti ve ABD'nin kendi standartlarına göre, Libya'nın ABD uçaklarını durdurmaya hakkı vardı. Tufts Üniversitesi Fletcher [Hukuk ve

29. R. C. Longworth, *Chicago Tribune*, 30 Mart 1986.

Diplomasi] Okulu'ndan muhafazakâr hukuk profesörü Alfred Rubin bu noktanın altını çiziyor ve "oraya uçak göndererek, Deniz Kanunu'nun bize verdiği yetkiyi kati surette aştık" ve "gereksiz bir provokasyon"a neden olduk, diye belirtiyordu.[30] Fakat bir gangster devlet için bu tür konuların herhangi bir önemi yoktu ve bu eylem, en azından ülke içinde hedeflenen çevreler açısından bir başarı hikâyesiydi.

Sirte Körfezi'ndeki provokasyonunun kapsam ve mahiyetine açıklık getiren Pentagon sözcüsü Robert Sims, "ABD'nin izlediği politika[yı], bölgedeki donanma faaliyetleri devam ettiği müddetçe Sirte Körfezi'nin uluslararası sularına giren bütün Libya gemilerini, ABD gemileriyle aralarındaki mesafe ne olursa olsun vurmaktı" şeklinde özetliyordu. Sims'in açıklamalarına göre, "ABD savaş uçaklarını vuran Libya'nın sergilediği 'düşmanca tavır' göz önüne alındığında", Libya'nın askeri gemileri "bizim kuvvetlerimize karşı tehdit" oluşturuyordu.[31] Özetle ABD, Libya kıyıları açıklarında kendi donanmasına yaklaşan herhangi bir Libya gemisini nefsi müdafaa maksadıyla vurma hakkına sahipken Libya'nın kendi sahillerinde ve kendi hava sahasında nefsi müdafaa yapmaya –ABD'nin kendisi için deklare ettiğinin ufak bir kısmına bile– hakkı yoktur.

Hikâyenin tamamı bu kadarla da sınırlı değildir. Britanyalı muhabir David Blundy, Trablus'ta Ruslar tarafından yerleştirilmiş radar sistemini onaran İngiliz mühendislerle röportaj yaptı. Yaşananları başından sonuna kadar (Pentagon'un iddialarının aksine çalışmakta olan) radar ekranlarından takip ettiğini dile getiren bir mühendisin ifadesine göre, "Amerikan uçakları yalnızca Libya karasularını 12 mil ihlal etmekle kalma[mış], aynı zamanda Libya kara sınırına da gir[mişti]." "'Uçakların Libya hava sahasına yaklaşık sekiz mil kadar girdiklerini gördüm. Bana kalırsa, Libyalıların karşılık vermekten başka seçeneği yoktu. Bence bunu yapmaya pek de istekli değillerdi' diye belirtiyordu".

30. Richard Higgins, *Boston Globe*, 25 Mart 1986.
31. Fred Kaplan, *Boston Globe*, 26 Mart 1986.

Mühendis sözlerine şöyle devam ediyordu: "Amerikan savaş uçakları, sivil uçakların kullandıkları normal trafik rotasını kullanarak ve bir Libya yolcu uçağını takip ederek yaklaştılar. Böylelikle, Libyalıların radar ekranlarında kendi radar sinyallerini gizlemeyi başardılar."[32]

Bildiğim kadarıyla, medyanın hükümete yaranma ve gerçekleri çarpıtma eğilimine karşı her zaman bir panzehir görevi gören Alexander Cockburn'ün bilgilendirici haberi haricinde, bu detayların hiçbiri ABD medyasında yer almadı. Blundy'nin makalesi, ABD basınında nasıl olduysa kendine yer bularak *Times*'tan Joseph Lelyveld tarafından alıntılandı, fakat elbette en can alıcı kısımları çıkarıldıktan sonra.[33]

Sirte Körfezi operasyonunun olası –ve muhtemelen hevesle beklenen– bir neticesi de, Libya'nın misilleme amacıyla terörist eylemlere başvurmasını sağlamaktı. Böyle bir netice, ABD'yi ve şans yaver giderse Avrupa'yı terörist bir devletin varlığına ikna edecek ve sonraki gerilimler için uygun bir zemin oluşturacaktı. 5 Nisan günü Batı Berlin'deki "La Belle" diskoteğini hedef alan, siyahi bir Amerikan askeri ile bir Türk'ün hayatını kaybettiği bombalı saldırının[34] sorumluluğu, derhal Libya'nın üzerine yıkıldı ve sonrasında 14 Nisan günü Trablus ve Bingazi'de gerçekleştirilen, çok sayıda Libyalının (Batılı basına göre yaklaşık 100, resmi Libya kayıtlarına göre 60 kişinin) ölümüne yol açan bombalı saldırılar için bir mazeret olarak kullanıldı. Bombalı eylemlerin zamanlaması, Temsilciler Meclisi'nde kontraya gönderilecek yardımlarla ilgili yapılması beklenen oylamadan bir gün öncesine denk gelecek şekilde titizlikle ayarlanmıştı. Hitap edilen kitlenin esas meseleyi ıskalaması ihtimaline karşı, Reagan'ın konuşma metinlerini hazırlayanlar olayı açık bir dille ifade ediyorlardı. 15 Nisan günü, Amerikan İş Dünyası Konferansı'nda konuşan Reagan şunları dile getiriyordu: "Ve bu hafta

32. *London Sunday Times*, 6 Nisan 1986.
33. Cockburn, *Wall Street Journal*, 17 Nisan; ayrıca *Nation*, 26 Nisan 1986. Lelyveld, *New York Times*, 18 Nisan 1986.
34. Yaralanan bir başka siyahi Amerikan askeri birkaç ay sonra hayatını kaybetti.

Temsilciler Meclisi'nde yapılacak oylamayla ilgili olarak şunu hatırlatmak isterim ki bu terörist başı, sırf kendi savaşını Amerika Birleşik Devletleri'ne taşımak için Nikaragua'ya 400 milyon dolar ile bir cephane dolusu silah ve danışman gönderdi. Kendi topraklarında Amerika'ya karşı savaştıkları için Nikaragualıları desteklemekle övündü."[35]

"Kuduz köpeğin", ABD'nin terörist taşeron ordusuyla saldırmakta olduğu bir ülkeye silah yardımı yapmak suretiyle kendi savaşını ABD'ye taşıması fikri, gerçekten hoş bir dokunuştu ve üzerine kayda değer bir yorum yapılmadan geçildi, fakat Libya'nın bombalanması şovence birtakım duyguları ateşlemiş olduğu halde, yürütülen halkla ilişkiler operasyonu Kongre'nin bir seferlik ezilip geçilmesini sağlayamadı. Ortaya çıkmış olan bu şoven hisler büyük oranda, son derece yaygın olan Arap karşıtı ırkçılığa ve Kaddafi'nin gerçek ve sözde suçları üzerinden yaratılmış histeri halinin daha önceki evrelerine karşı aklıselim bir tepkinin görece mevcut olmayışına bağlıydı.

14 Nisan günkü saldırı, televizyonların *prime time* programları için sahnelenen, tarihteki ilk bombalama eylemiydi. Hava akınları, ABD Doğu Standart Zamanı'na (EST) göre saat tam 19.00'da, yani üç ulusal televizyon kanalının ana haber bültenlerinin yayın saatine denk gelecek şekilde titizlikle planlanmış,[36] büyük bir telaş içindeki haber spikerleri görgü tanıklarının anlatacağı heyecan verici olaylara kulak vermek üzere Trablus'a bağlanmışlardı. Londra'dan yedi saatlik uçuş mesafesinde bulunan bir yer için, bu lojistik açıdan hiç de azımsanacak bir başarı değildi. Hava saldırıları sona erer ermez, Beyaz Saray Larry Speakes'e derhal bir basın toplantısı düzenletti ve onu diğer üst düzey yetkililer takip etti; böylelikle olayın kritik ilk saatleri boyunca bütün bilgi sistemleri üzerinde tam bir tahakküm kurulmuş oldu.

35. *New York Times*, 16 Nisan 1986.

36. *New York Times*, 18 Nisan 1986; *Times*'ın haberine göre F-111'ler saat 19.00'da "Bingazi ve Trablus yakınlarındaki" askeri hedefleri, saat 19.06'da ise "son hedef olarak Trablus askeri havaalanını" bombaladı. Halihazırda aktarıldığı kadarıyla F-111'ler Trablus'ta bulunan bir meskûn bölgeyi de bombalamıştı.

Bu noktada, şeffaf bir halkla ilişkiler operasyonu yürüten ABD yönetiminin bir kumar oynadığı, zira gazetecilerin vazıh birtakım sorular sormuş olabileceği öne sürülebilir. Ne var ki Beyaz Saray, nahoş hiçbir şeyin yaşanmayacağı konusunda kendinden son derece emindi ve medyanın öz-disiplinine güvenmekle ne denli haklı olduğu ortadaydı.

Zamanlama ve önceden bilgilendirme gibi meseleler haricinde de, çok farklı sorular yöneltilebilirdi. Bir örnek vermemiz gerekirse, Speakes ABD'nin 4 Nisan günü, Doğu Berlin Libya "Halk Bürosu"nun, sonraki gün Berlin'de bir saldırı gerçekleşeceğini ve olayın ardından da "La Belle" diskoteğine yönelik bombalı saldırının planlandığı gibi gerçekleştiğini Trablus'a bildirdiği konusunda malumat sahibi olduğunu söylemişti. Bu da demek oluyor ki ABD, 4-5 Nisan'da -Beyaz Saray'ın açıklamasına göre kesin olarak- Libya'nın diskoteğin bombalanması olayının doğrudan sorumlusu olduğunu biliyordu. Şu soru sorulabilir: Peki, o zaman ABD ve Batı Almanya'nın 5 Nisan'dan saldırının gerçekleştiği güne kadar olan araştırma raporlarında neden şüphelerin en çok Libya üzerinde yoğunlaştığı söyleniyordu? Nitekim ABD yönetiminin anlattığı hikâyeyi dinleyen her gazetecinin elinde -tabii basın odasının akıl almaz bir hata yaptığını farz etmeyecek olursak- Associated Press'in bombalı eylemden yarım saat önce EST saat 18.28'de Berlin'den geçtiği haber vardı ve bu haberde, "[Batı Berlin'deki] Müttefik ordu komutanlığının diskoteğe gerçekleştirilen bombalı saldırı soruşturmasıyla ilgili herhangi bir gelişme aktarmadığı" ve "ABD ve Batı Almanya yetkililerinin La Belle gece kulübünün bombalanması eylemiyle ilgili olarak Libya'nın -*muhtemelen* komünistlerin yönetimindeki Doğu Berlin'de bulunan elçiliği üzerinden- bir dahli olduğundan *şüphelendiklerini* dile getirdikleri" bildiriliyordu (vurgular bana ait).[37] Dolayısıyla birileri çıkıp, on gün önce, yani 4-5 Nisan'da -ve saldırıdan önceki bütün süreç boyunca- ellerinde kesin bilgi olduğu bilinen ABD ve Batı Almanya'nın, nasıl olup

37. Associated Press, 14 Nisan 1986.

da saldırıdan birkaç dakika öncesinde hâlâ en çok Libya'dan şüphelendiklerini söyleyebildiklerini sorabilirdi. Fakat bu tarz utanç verici sorular elbette sorulmadı ve olayla ilgili gerçeklerin üzeri büyük oranda örtüldü.

Reagan 14 Nisan akşamı şöyle demişti: "Kanıtlarımız direkt, kesin ve çürütülemez" – tıpkı Libyalı kiralık katillerin Washington sokaklarında cirit attıkları hikâyede kurulan "Elimizde kanıtlar var ve [Kaddafi] bunu biliyor" cümlesinde veya Sandinistaların uyuşturucu ticaretinde payı olduğu iddialarıyla birlikte dile getirilen "hudutsuz devrim" söyleminde yahut da Helmut Kohl ve Bettino Craxi'nin Libya saldırılarına verdikleri (Almanya ve İtalya'daki "şoke olmuş" yetkililerin hiddetle inkâr ettikleri) destekte olduğu gibi.[38] Tüm bunlar, düzenbazlığın olağan sınırlarını aşmış –lider unvanını taşıyanların resmi düşmanları için kullandıkları sözlerle ifade edilecekse– "her tür suçu işlemeye, yalan söylemeye ve aldatmaya", gerçeklerin ortaya çıkmasından epey sonra satır aralarında zaman zaman ifşa olsa da, bunun, düzenli olarak üretilen yalanların müzakerenin şartlarını belirlemesine ve özenle işlenmiş, olması gereken izlenimleri yaratmasına engel olmayacağını bilmenin güveniyle, hedeflerini gerçekleştirmeye devam eden bir yönetimin uydurmalarıdır.

Fakat sınırların ötesinde, medya disipline edilemiyordu. Washington'ın diskoteğin bombalanması olayından on gün önce (4-5 Nisan), Libya'nın olaydaki sorumluluğunu kesin olarak bildiğini açıklamasının bir hafta sonrasında, Alman *Der Spiegel* dergisi (21 Nisan) bahsi geçen telefon dinlemelerinin görünüşe göre var olmadığını, Batı Berlin istihbaratının Libya'nın olayla ilgisi konusunda yalnızca birtakım şüpheleri olduğunu, ayrıca diğer olasılıkların yanında (bazı Klan veya neo-Nazi çetelerinden şüpheleniliyordu, zira diskoteğin müdavimleri arasında siyahi Amerikalı askerler ile Üçüncü Dünya ülkelerinden göçmenler yer alıyordu) "uyuşturucu satan rakip gruplar"dan da şüphelenildiğini yazıyordu. *Der Spiegel*, "düşman Grenada ya da Libya

38. James Markham, *New York Times*, 25 Nisan 1986.

kadar küçük ve rakip Kaddafi gibi ideal bir hinoğluhin olduğu ölçüde", Washington'ın savaşının "bir siyaset yapma yöntemi" olduğunu belirtiyordu. Derginin editörü Rudolf Augstein, ABD'nin uluslararası şiddeti belki de son bir Dünya Savaşı düzeyine kadar tırmandırmaya karar verdiği bir durumda, hiçbir Avrupalı liderin Avrupa'nın önceliklerinin veya çıkarlarının gözetileceği gibi bir yanılsamaya kapılmaması gerektiğini sözlerine ekliyordu.[39]

ABD ordu dergisi *Stars And Stripes*'tan bir muhabirin 28 Nisan günü Berlin Staatschutz (yerel istihbarat) şefi ve diskoteğin bombalanması olayını araştıran 100 kişilik ekibin başı Manfred Ganschow ile yaptığı röportajda Ganschow şöyle diyordu: "Libya'nın bombalama olayıyla bağlantısı olduğuna dair elimde var olan kanıtlar, iki gün önce, olayın ardından beni ilk kez aradığınızda elimde olanlardan daha fazla değil. Yani sıfır." Ganschow bunun "son derece siyasi bir dava" olduğuna katılıyor ve "siyasetçiler"in bu konuda söylediği veya söyleyeceği şeylere karşı kayda değer bir şüphecilikle yaklaştığını ima ediyordu.[40]

Amerikan basını, Almanya'da medyanın ve olayı soruşturan ekibin dile getirdiği kuşkuları örtbas etti, ancak izan sahibi bir okur devam eden incelemelere ait raporlardan bunları rahatlıkla sezebilir, zira bu raporlarda şüphelilerin Suriye ve başka ülkelerle bağlantılı olduğu söylenmekte ve Washington'ın 4-5 Nisan günü elinde olduğunu iddia ettiği "kesin bilgiler", "söylenenlere bakılırsa", "ileri sürülüyor" gibi ifadelerle aktarılmaktadır.[41]

---

39. *Der Spiegel*, 21 Nisan 1986; ön kapakta gayet iyi bilinen bir Gestapo sloganı olan "Teröre Karşı Terör" ifadesi yer alır ve muhtemelen tesadüfen seçilmemiştir. Ayrıca bkz. Norman Birnbaum'un aynı sayıda yer alan makalesi.

40. Röportajın metni, Almanya'da *Stars and Stripes* için çalışan Amerikalı bir gazeteci tarafından sağlanmıştır. Ayrıca bkz. Hersh, *New York Times*, 27 Şubat 1987.

41. Örneğin bkz. James Markham, *New York Times*, 31 Mayıs. Markham, "Batı Berlinli bir polis dedektifi"nin "saldırıyı Doğu Berlin'deki Libya Elçiliği'nin planladığını düşündüğünü" aktarır ki bu ifade şekli, daha önceki "kesin bilgiler" söyleminden epey uzaktır; Manfred Ganschow'un açıklamalarını alıntılayan Markham, Ganschow'un elinde herhangi bir kanıt olmadığını söylediği kısımları aktarmaz. Robert Suro (*New York Times*, 3 Temmuz), "*söylenenlere bakılırsa* [Libya'nın olaya dahlini] ortaya koyan kanıtlar"a (vurgu bana ait) referansla,

Tereddütlü ifadeler, birtakım sınırlamalar, en baştaki kendine güvenen tavırdan geri adım atmalar ve ABD yönetiminin iddialarını çürüten kanıtları dolaylı olarak aktarmalar – işte tüm bunlar, medyanın olayın en başında adeta bir bayrak yarışındaymış gibi heyecanla sahiplendiği davanın, gerçekte pek de sağlam temellere dayanmadığının gayet farkında olduğunu anlatmak için kullandığı yöntemlerdir.

Shaul Bakhash *New York Review of Books*'ta, Ürdünlü Hindavi kardeşlerin "Batı Berlin'deki gece kulübünün bombalanması olayının sorumluları" olduğunu ve "(o zaman yapılmış olan bazı resmi açıklamaların düşündürmüş olabileceği gibi Libya için değil) Suriye için çalıştıkları" yönünde "şu anda ikna edici birtakım kanıtlar" bulunduğunu iddia eder.[42] Bakhash'ın var olan kanıtların ötesinde birtakım tespitlerde bulunması haricinde, bu son derece tuhaf bir formülasyondur. Burada mesele, "bazı resmi açıklamaların", olayın sorumlusunun Libya olduğunu "düşündürmüş olabileceği" değildir, zira olay aydınlanmaya başlayıncaya kadar kesin bir dille ve başka bir ihtimal yokmuşçasına yapılan ve medya tarafından da aynı tavırla tekrarlanan *bütün* resmi açıklamalar, kendinden emin bir biçimde olaydan Libya'nın sorumlu olduğunu öne sürüyor ve Libyalı sivillerin bombalanmaları ve öldürülmelerini bu temelde meşrulaştırmış

---

diskoteğin bombalanması eyleminde Suriye'nin ve Ebu Nidal'in Arafat karşıtı teröristlerinin parmağı olabileceğinden bahseder. Bernard Weinraub ise (*New York Times*, 9 Haziran) muhtemel Suriye bağlantısını ve ABD yönetiminden yetkililerin Libya'nın telefon görüşmelerinden haberdar olduklarını "söyledikleri"ni aktarır. Takip eden yıllarda, Amerikalı ve Alman yetkililere, mahkemelere ve istihbarat servislerine atıfla, ilk başlarda öne sürülen iddiaların sağlam bir temeli olmadığını bir kez daha ortaya koyan bir biçimde, olayın Suriye ile olan bağlantısı vurgulanmıştır. Diğerlerinin yanı sıra bkz. Robert Mc Cartney, *Washington Post*, 11, 12 Ocak 1988. Ganschow ve Alman yetkililerin Washington'ın iddialarını inkâr etmesi ve kanıtların gerçekte ne denli derme çatma olduğunun içeride de kabul edilmesi hakkında bkz. Hersh, *New York Times*, 27 Şubat 1987 Sonraki yıllarda Libya olayın sorumlusu olarak gösterilmiştir, fakat takdir edilecektir ki müteakip iddia veya bulgular ne olursa olsun, bunların burada tartışılan meselelerle en ufak bir ilgisi yoktur.

42. Shaul Bakhash, *New York Review of Books*, 14 Ağustos 1986.

oluyordu. Dahası ne geri adım atan medyada ne de bu açıklamada şu bariz sonuç ortaya konuyordu: Şayet Reagan yönetimi, "direkt", "kesin" ve "çürütülemez" deliller konusunda yalan söylüyorsa, bu durumda bombalama olayı, (mazereti olan bir devlet terörizmi değil) sebepsiz bir devlet terörizmiydi, fakat bu gerçek, saldırıyı heyecanla onayladığı sırada en bariz soruları bile sormayan, terörle yaptıkları suç ortaklığını meşrulaştırmak adına absürt bahaneler öne süren (örneğin *Times* editörlerinin "bir sonraki Natasha Simpson" üzerine anlattıkları hikâye) medya tarafından örtbas edildi.

Bu halkla ilişkiler operasyonu elbette ki başarılıydı, basında da ifade edildiği gibi en azından kısa vadede ve yurtiçinde "ana akım Amerikan toplumunda işe yara[mıştı]"; bu nedenle de "demokratik rıza mühendisliği"nin muvaffak bir örneğiydi ve askeri bütçe ya da Nikaragua kontralarına gönderilecek yardımlar gibi meselelerde Kongre ile yaptığı pazarlıklarda Başkan Reagan'ın elini güçlendirmesi gerekiyordu.[43]

Kanada'nın normalde ölçülü ve oldukça ABD yanlısı olan en önemli dergilerinden birinin kullandığı ifadelerle, başındaki "acayip kovboy lider"in, Nikaragua'ya saldırmak için bir "caniler çetesi" örgütlemek yahut başka yerlerde gözü dönmüş bir bombacıyı oynamak suretiyle kalkıştığı, Paul Johnson gibileri aşka getiren "çılgınlıklar"ı nedeniyle ABD, dünyanın epey bir kısmı için bir korku nesnesine dönüşmüş durumdadır.[44] Reagan yönetimi bu korkuları besliyor ve Richard Nixon'a atfedilen "deli adam" stratejisinden sonuna kadar istifade ediyor. Gelişmiş sanayi demokrasilerinin Mayıs ayında Tokyo'da düzenledikleri zirvede, ABD yönetimi bir mütalaa belgesi dağıttı; belgede ABD'nin haçlı seferinde onun yanında saf tutmanın Avrupa açısından akıllıca olacağı, zira "çılgın Amerikalıların bir kez daha kendi bildiklerini okumamaları için bir şeyler yapmak gerektiği" vurgulanıyordu. Bu tehdit, teröre karşı –yalnızca Libya'nın

43. *Christian Science Monitor*, 22 Nisan 1986; bkz. 1. Bölüm 3. not.
44. *Toronto Globe & Mail*, başmakaleler, 28, 18, 5 Mart 1986; özellikle Nikaragua'dan bahsedilmektedir.

bizzat adıyla anıldığı– ortak bir tavır ortaya konmasını sağladı.[45] Bu bariz tehdit, Libya'nın bombalanmasının, Libya'nın Batı medeniyeti için teşkil ettiği tehlikeye karşı koymak konusunda Avrupalı "muhallebi çocukları"nı nihayet harekete geçirmeyi başarmış olmasına sevinmekle meşgul olan yorumcular tarafından görmezden gelindi.

Libya'nın bombalanmasına yurtiçinde ve yurtdışında verilen tepkiler birbirinden çok farklıydı. On iki üyeli Avrupa Ekonomik Topluluğu ABD'ye "halihazırda kendine has muhataraları olan bölgede askeri gerilimi daha da tırmandırmaması" çağrısında bulundu. Bundan birkaç saat sonra ABD savaş uçakları bölgeyi vurdu ki o esnada Batı Almanya Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher, AET'nin tavrını Washington'a izah etmek üzere yoldaydı. Genscher'in sözcüsü şu açıklamada bulundu: "Askeri gerilimden kaçınmak için elimizden gelen her şeyi yapmak istiyoruz." Bombardıman, Avrupa'nın hemen her yerinde geniş katılımlı gösteriler de dahil büyük protestolara yol açtı ve dünyanın birçok yerindeki yayın organlarınca şiddetle eleştirildi. İspanya'nın en büyük gazetesi *El Pais*, saldırıyı şu satırlarla kınıyordu: "ABD'nin askeri eylemi yalnızca uluslararası hukuka karşı işlenmiş bir suç ve Akdeniz'deki barışa vahim bir tehdit değil, aynı zamanda yaptırım uygulanması konusunda daha önce maruz kaldıkları fakat işe yaramayan baskılara rağmen, pazartesi günkü toplantıda Libya'ya ekonomik yaptırım uygulamak için herhangi bir neden olmadığı yönünde karar alan Avrupalı müttefiklerin de küçük düşürülmesidir." Hong Kong *South China Morning Post* gazetesinde ise "Başkan Reagan'ın 'Ortadoğu'nun kuduz köpeği' için bulduğu çare, hastalığın kendisinden daha ölümcül olabilir" diye yazıyor, bu eyleminin bölgede "çok daha büyük bir felaketin fitilini ateşleyebileceği" dile getiriliyordu. Mexico City'deki *El Universal* ise ABD'nin "kendisini dünya özgürlüğünün koruyucusu olarak ortaya koymaya hakkı olmadığı"nı belirterek Birleşmiş

45. Daha kapsamlı bir tartışma için bkz. Associated Press, *International Herald Tribune*, 6 Mayıs; daha kısa bir değini ve yapılan terör karşıtı açıklamanın metni için bkz. *New York Times*, 6 Mayıs 1986.

Milletler aracılığıyla yasal yöntemlere başvurulması çağrısında bulunuyordu. Buna benzer daha birçok tepki söz konusuydu.

Buna karşılık ABD basını saldırıyı büyük oranda destekliyordu. *New York Times*, "En vicdan sahibi vatandaş bile Amerika'nın Libya'ya yönelik saldırılarını ancak onaylayıp alkışlayabilir" diye yazıyor, bu durumu adil bir hüküm ve cezalandırma olarak tanımlıyordu: "Birleşik Devletler [Kaddafi'yi] özenli, orantılı –ve adil– bir biçimde yargılamıştır." Libya'nın bombalanan diskotek mevzuundaki sorumluluğu, en azından editörleri memnun eder bir biçimde, "şimdi net olarak kamuoyuna gösterilmişti", gerçi bunu bu şekilde yayımlamayı uygun görmemişlerdi. "Sonra jüri, yani Birleşik Devletler'in delilleri paylaşmak ve Libya liderine karşı ortak eylem çağrısında bulunmak üzere özel temsilciler gönderme zahmetine katlandığı Avrupa hükümetleri devreye girdi." Belli ki bahsi geçen jürinin esasında ikna olmamış ve celladı herhangi bir eylemde bulunmaktan men eden bir "hüküm" vermiş olmasının konuyla bir alakası yoktur; tıpkı ortaya konan kanıtların –daha sonra zımnen kabul edilse de– pek de güvenilir olmaması üzerine editoryal bir yorum yapılmasına gerek duyulmadığında olduğu gibi.

Eylem, hükümetlerin hepsi değilse de birçoğu tarafından kınandı. Halkın tepkisi tamamen farklı olmakla birlikte, Britanya ve Kanada saldırıya destek verdi; o an içinde bulunduğu Reagancı coşkunluk haliyle Fransa da ABD'yi destekledi. Hükümet denetimindeki Güney Afrika Yayın Kuruluşu, saldırının "Batı dünyasının liderinin terörizme karşı pozitif bir adım atmak konusundaki kararlılığının altını çizdiği"ni söylüyordu; ABD, "adı adeta uluslararası terör ile eşanlamlı olan" Kaddafi'ye saldırmakta haklıydı. İsrail'de Başbakan Şimon Peres, ABD'nin eyleminin kesinlikle haklı bir "nefsi müdafaa" eylemi olduğunu belirtiyordu: "Libya hükümeti Beyrut'ta bulunan Amerikan askerlerinin gecenin bir vakti soğukkanlı bir biçimde öldürülmesi emrini verirken, Birleşik Devletler'in ne yapmasını bekliyorsunuz? Hallelujah ilahisini söylemesini mi? Yoksa kendini korumak için harekete geçmesini mi?" ABD'nin iki buçuk yıl

önce Beyrut'taki kuvvetlerine karşı gerçekleştirilmiş bir saldırı karşısında "nefsi müdafaa" yaptığı fikri, bahsi geçen saldırının şartlarını bir kenara atan düzenbazca bir icattı.[46]

ABD'ye gelince; şerefli bir kavram olan "muhafazakârlığın" hakkını ülkede en çok veren siyasi figürlerden biri olan Senatör Mark Hatfield ABD'nin bombalı saldırısını, "neredeyse bomboş bir Senato salonunda" ve *Times*'a gönderdiği bir mektupla lanetledi. Önde gelen Hıristiyan cemaat liderleri bombardımanı kınadılar, Yahudi liderleri ise saldırıdan genel olarak övgüyle bahsettiler; bunlardan biri de Amerikan Yahudi Cemaatleri Birliği Başkanı Haham Alexander Schindler'di ve "ABD hükümetinin [Kaddafi'nin] 'anlamsız terörizmi'ne 'makul ve güçlü bir biçimde yanıt verdi'ğini söylüyordu." Harvard uluslararası ilişkiler profesörü Joseph Nye ise Reagan'ın "Berlin olayının somut delilleri"ne karşı eyleme geçtiğini dile getiriyor, "Devlet destekli terörizme karşı başka ne yapabilirsiniz ki?" diye soruyordu; oysaki örneğin Orta Amerika ve Güney Lübnan'daki ABD destekli terörizmin "somut deliller"i çok daha net ve gözle görülürdü. Eugene Rostow, ABD saldırısını "Sovyetler'in genişleme sürecine karşı çok daha aktif bir savunma"nın bir parçası olarak destekliyor ve onu "kaçınılmaz ve geç kalınmış" bir hamle olarak görüyordu. Ona göre, "Kaddafi rejiminin zorla indirilmesi", "mevcut uluslararası hukuk kuralları açısından tamamen meşru bir eylem olacaktır", zira Kaddafi "bu kuralları pervasızca ve sürekli olarak ihlal etmiştir." "Hal böyleyken, Libya'nın eylemlerinden zarar görmüş her devletin, tek başına ya da diğerleriyle birlikte, Libya'nın yasadışı davranışlarına son vermek için mantık çerçevesinde gerekli olan her tür gücü kullanmaya hakkı vardır. Libya, Berberi korsanlarıyla aynı hukuki statüdedir."[47] Rostow NATO'ya, "devletlerin kendi toprakların-

46. Associated Press, 14 Nisan; dünya basınındaki reaksiyonla ilgili değerlendirme, Associated Press, 15 Nisan; ABD basınındaki reaksiyonla ilgili değerlendirme, 16 Nisan; başmakale, *New York Times*, 15 Nisan; Peres, *New York Times*, 16 Nisan 1986.

47. Libya'nın bombalanmasının ardından, Thomas Jefferson'ın Berberi korsanlarına karşı başlattığı seferlere muhtelif kereler atıfta bulunuldu ve görünüşe göre

dan kaynağını alan illegal eylemlerdeki sorumluluğu ile ilgili bir deklarasyon yayımlama" çağrısında bulunuyordu.[48]

O zaman, evleviyet ilkesi uyarınca NATO'nun yalnızca korsanı değil imparatoru da lanetlemesi gerekir; dahası Rostow'un bu doktrinine göre, Çinhindi'nden Orta Amerika'ya ve Ortadoğu'ya kadar olan bütün devletlerin Birleşik Devletler, İsrail ve diğer terörist devletlere saldırmak üzere örgütlenip güçlerini birleştirmeleri gerekir.

Bombardıman ve sonrasını olay yerinden aktaran ABC muhabiri Charles Glass'a göre, olayı en iyi sembolize eden şey, yaşadığı evin yıkıntıları arasından kurtarılan yedi yaşında bir kız çocuğunun kendi elleriyle yazmış olduğu bir mektuptu. Glass, çocuğun ABD'de eğitim görmüş olan ailesini ziyaret etmişti. Mektupta şunlar yazıyordu:

> Sevgili Bay Reagan,
> Neden biricik kız kardeşim Rafa'yı, arkadaşım Racha'yı öldürdünüz? O daha dokuz yaşındaydı. Peki ya oyuncak bebeğim Çilek'i? Bizleri sırf babam Filistinli diye öldürmek istiyormuşsunuz, Kaddafi'yi sırf babamın memleketine, topraklarımıza dönmemize yardım etmek istiyor diye öldürmek istiyormuşsunuz, bunlar doğru mu?
> Benim adım Kinda.

Orijinalinin bir kopyası, editöre yazılmış bir mektup olarak ABD basınına sunuldu, ancak basılmasının uygun olmadığına karar verildi. Mektup Alexander Cockburn tarafından Başkan

---

kimse tarihte birkaç adım geriye gidip korsanlığın –tıpkı daha öncesinde Britanyalıları zenginleştirdiği gibi– Amerikan kolonilerini zenginleştirdiği günlerde, "açık denizlerde yağmaladıkları malları elden çıkaran korsanlarla dolu bir hırsızlar pazarına [*metindeki orijinal haliyle*] dönüşmüş olan New York"tan bahsetmek niyetinde değildi [Nathan Miller, *The Founding Finaglers* (David McKay, 1976), 25-6]. Nitekim korsanlık tam olarak bir Kuzey Afrika icadı değildi.

48. Associated Press, 21 Nisan; *New York Times*, 20 Nisan; dini reaksiyonlarla ilgili değerlendirme, Associated Press, 17 Nisan; Seattle'daki 14 dini grup ve cemaatin, Batı Washington Hahamlık Kurulu'nun aksine, bombardımanı lanetlediği basın toplantısı ile ilgili haber için ayrıca bkz. Associated Press, 19 Nisan; Nye, *Boston Globe*, 16 Nisan; Rostow, *New York Times*, 27 Nisan 1986.

Reagan ve First Lady'ye bir öneri mahiyetinde yayımlandı, zira "küçük çocuklardan gelen mesajları okumayı seviyorlar[dı] ve belki de bu mektubu uygun bir ortamda paylaşmak isteyebilirler"di.[49]

Diğerleri meseleye farklı şekilde yaklaştılar. Michael Walzer, Libya'nın bombalanmasını bir "devlet terörü" olduğu gerekçesiyle eleştiren Avrupalılara itiraz ediyordu. Bu doğru değildi, "çünkü belirli askeri noktalar hedef alınmıştı ve pilotlar bu hedefler dışında başka yerleri vurmamak için bazı riskler almışlardı"; Walzer bu detayları muhtemelen gizli Pentagon brifinglerinden öğrenmişti. Gece vakti bombalanan Trablus kentinde, halkın yoğun olarak ikamet ettiği yerler vurulmuş, Rafa, Racha ve daha birçok sivil öldürülmüştü; tüm bunlar hayatın cilvesiydi, yapılacak bir şey yoktu.[50] İsrail'in Lübnan'ı işgalinin tam da bu kavram altında savunulabileceği, İsrail'in Güney Lübnan'daki askeri operasyonlarının "güzel bir orantılı savaş örneği" olduğu ve şayet İsrail'in Beyrut'u bombalaması sırasında siviller "risk altında" kalıyorsa, "bunun sorumluluğunun FKÖ'de olduğu" konusunda bizleri temin eden, son derece muteber, "haklı savaş" ahlakçıları ve teorisyenlerinden beklememiz gereken şey, belki de tam olarak budur.[51]

Medyanın bu devlet terörü olayında sergilediği işbirliği, bombalamanın gerçekleştiği dönemde ortaya çıkan vatanperver tavırla sınırlı değildi; bu zaten medyanın ABD yönetiminin uydurduğu masallara verdiği onayın doğal bir neticesiydi. Yapılması elzem bir diğer şey de, bombalamanın Libya terörünü

49. Glass, *Spectator* (Londra), 3 Mayıs; Cockburn, *In These Times*, 23 Temmuz 1986.

50. *Dissent*, Yaz 1986. Olay yeriyle ilgili gözlemlerde bulunan Ramsey Clark, bombalamanın izlediği şablondan yola çıkarak, en çok sivil ölümlerinin gerçekleştiği varlıklı banliyö yerleşimlerinin özel olarak belirlenmiş bir hedef olduğu sonucuna varıyordu; *Nation*, 5 Temmuz 1986. Meselenin terörizm ile alakası elbette yoktu (ve Clark da zaten aksini söylemiyordu).

51. *New Republic*, 6 Eylül 1982; Walzer'in devlet şiddeti hakkında faillerin değişmesiyle birlikte değişen yorumlarına dair başka örnekler için bkz. 1. ve 2. bölümler ile *FT*.

engellemekte ne denli başarılı olduğunu kanıtlamak, bombalamanın ardından Kaddafi'ye atfedilen terör eylemlerinin bir anda nasıl yok olduğunu göstermekti. Bu tezin tesis edilebilmesi için, daha önce bahsi geçen ve kesinlikle konu dışı olan eylemler haricinde, bombalamanın öncesinde de herhangi bir inandırıcı Libya saldırısının olmaması gerçeğinin üzerinin örtülmesi gerekiyordu. Bu tür pürüzler, mevcut göreve engel olmadı.

Washington Post editörleri Libya'nın bombalanmasını, artık "önceliğini yitirmiş bir politika" unsuruna indirgenmiş olan Albay Kaddafi'ye "yeni terör eylemleri isnat edilmiyor olması" üzerinden methediyorlardı. Çok daha önemli bir mesele de, birçoğu "sergilenen kararlılık, yadsınamaz istihbari kesinlik, sonrasında Libya'nın izolasyonu ve bir o kadar önemli olan turizmdeki düşüş"ün yarattığı "şoka ihtiyaç duyan" Batılı müttefikler üzerinde yaratılan etkidir – "çılgın Amerikalılar"ın başka yerlerde kalkışabilecekleri maceraların oluşturduğu tehditten bahsetmiyoruz bile, ki bu tehdidin altı, saldırıyla eşzamanlı olarak Karadeniz'e gönderilen ve Sovyet sahil şeridinin birkaç mil içerisine sokulan ABD donanma gemileri tarafından bir kez daha çizilmişti.[52] Bu arada editörlerin hâlâ "yadsınamaz istihbari kesinlik"ten bahsedebiliyor olmaları dikkate değerdir, zira gazetenin bu istihbari bilgilere şüpheyle yaklaşmak için elinde geçerli nedenleri vardı ki daha önce de belirtildiği gibi, bunları sonradan inkâr edecekti. David Ignatius, bombalamanın "Muammer Kaddafi karşısında şaşılacak derecede işe yaradığı"nı, "Libya, Ortadoğu ve Avrupa'da sarsıcı –ve son derece yararlı– birtakım değişiklikler" yarattığını yazar. Kaddafi'nin "zayıf, yalnız ve savunmasız" olduğu kanıtlanmıştı, "esasında öylesine savunmasızdı ki, Amerikan savaş uçakları [Kaddafi'nin] son derece iyi korunan hava sahasında özgürce uçabilmişti" – bu gerçekten de çok büyük bir zafer ve Libyalı ızbandutla ilgili çok şaşırtıcı bir keşifti. Ignatius, "Kaddafi'nin dünyanın büyük bir kısmına korku salmasına imkân tanıyan psikolojisi"ni gözler

52. *Washington Post* haftalık yayını, 4 Ağustos 1986.

önüne sermek için herhangi bir eyleme atıfta bulunmuyor –belki de inandırıcı herhangi bir örnek bulamadığındandır– onun yerine, "Libyalılar yeniden teröre başvursalar [bile], bunun o yılın başında giriştikleri eylemle aynı ölçekte bir eylem olamayacağı"nı, çünkü "ABD istihbaratı[nın] Libya'nın kendi 'Halk Büroları'na bir düzine kentte terör saldırılarını tırmandırma emri verdiğini öğrendiği"ni belirtiyordu. Son derece mahir bir gazeteci olan Ignatius, hükümetin istihbaratın "öğrendiği" şeylerle ilgili iddialarının herhangi bir önemi olmadığını biliyordu; operasyonun "başarısı"nı Libya'nın yaptığı farz edilen planların boşa çıkarılması üzerinden kanıtlamaya çalışması ise, esasında sonuçların tespit edilemez olduğunu söylemenin ihtiyatlı bir yoluydu.[53]

Benzer şekilde George Moffett de Libya'nın terörist saldırılarının "bütünüyle son bulduğu"nu yazıyordu –sıfıra yakın olan saldırıların sayısı sıfıra yakına düşmüştü– ve bu "Reagan yönetiminin askeri misilleme politikasının haklılığını ortaya koyan", "olumlu gelişmeler"den biriydi. Meslektaşı John Hughes muzaffer bir edayla, "Libya'yı hedef alan cezai hava saldırılarından beri... Amerikalılara karşı Albay Kaddafi tarafından yönetilen hiçbir büyük terörist saldırı gerçekleşmedi" diye yazıyordu – ki bilindiği kadarıyla daha önce de hiç gerçekleşmemişti.[54]

Washington'daki devlet teröristlerine verilen mesaj nettir: Dünyaya korku saldığını iddia ettiğiniz bir düşmanın gerçekleştirdiği terör saldırılarıyla ilgili bir kayıt uydurduğunuzda, kendi yarattığınız bir suçu cezalandırmak için büyük bir terör eylemi gerçekleştirdiğinizde ve sergilediğiniz kahramanlığın neticesi olarak korkunç canavarın etkisiz hale getirildiğini ilan ettiğinizde, sizden gelecek emirlere göre hareket edeceğiz. Gerçekler bizi asla sizin sadık hizmetkârınız olmaktan alıkoyamayacak.

Kayıtlara göre "Libya saldırısından sonraki üç ay boyunca Batı Avrupa ve Ortadoğu'da, Amerikan karşıtı toplam 18 terör

53. Ignatius, *Washington Post Weekly*, 28 Temmuz 1986.
54. *Christian Science Monitor*, 25 Haziran, 16 Temmuz 1986.

olayı yaşandı; saldırıdan önceki üç buçuk ayda yaşanan olayların sayısı ise 15'ti. Bu arada (Reagan'ın cesaret isteyen eylemini methetmekten geri durmayan) *Economist*, "Bütün dünyadaki Amerikan karşıtı terör olaylarının sayısında geçen yıla göre çok az fark var" diye yazıyor, RAND Corporation'ın en önde gelen terör uzmanı ise Libya olayından sonraki terör saldırılarının öncesiyle aynı seviyede seyrettiğini belirtiyordu.[55]

Terörist saldırıların kaydıyla ilgili son olarak şunu belirtelim; FBI 3 Temmuz günü,1985 yılında Birleşik Devletler'de gerçekleşen terör olaylarıyla ilgili 41 sayfalık bir rapor yayımladı. Listede iki kişinin hayatını kaybettiği yedi olay yer alıyordu. 1984 yılında ise toplam 13 terör saldırısı gerçekleşmişti. 51 terör olayının kayıt altına alındığı 1982 yılından itibaren bu sayı her yıl azalıyordu.[56]

FBI'nın raporu medyada kendine az da olsa yer buldu. *Toronto Globe & Mail* şu başlık altında bir Associated Press haberine yer verdi: "Yahudi Aşırılıkçılar İki Kişinin Ölümüyle Suçlanıyor." Birinci paragrafta şöyle deniyordu: "Federal Araştırma Bürosu'nun dün yayımladığı rapora göre, 1985 yılında Birleşik Devletler'de gerçekleşen ve iki kişinin ölümüyle sonuçlanan toplam yedi terör eyleminin dördünün sorumlusu Yahudi aşırılıkçılar." Haberde, diğer olayların yanı sıra, "iki kişinin ölümüne, dokuz kişinin yaralanmasına yol açan", "Yahudi aşırılıkçılara atfedilen eylemler"in detaylarından bahsediliyordu. *New York Times* FBI'nın raporundan ayrıca bir haberde bahsetmese de, birkaç hafta sonra yayımlanan bir haberin 11. paragrafında rapora atıfta bulunuyordu: "FBI'nın yıllık terörizm raporuna göre, 1985 yı-

55. *Economist*, 26 Temmuz 1986; *Christian Science Monitor*, 24 Temmuz 1986.
56. Bir eylemi "terörist" olarak tanımlarken işin içine dahil olan ideolojik kaygılar göz önüne alındığında, bu rakamlara ihtiyatla yaklaşmak gerekir. Örneğin geçmişte kürtaj kliniklerinin bombalanması "terörizm" kategorisinin dışında tutuluyordu ki hâlâ böyle olabilir. Moral Majority örgütünden köşe yazarı Cal Thomas'a göre, 1982'den 1984 yılı sonlarına kadar, "kürtaj yapılan yerleri hedef alan" 300 bombalı eylem gerçekleşmişti ve Thomas bu saldırıların "gerek taktiksel gerek siyasi olarak... muhtemelen iyi bir fikir [olmadığı]" kanaatindeydi – anlaşılan o ki ahlaki açıdan herhangi bir sorun yoktu; *Boston Globe*, 30 Kasım 1984.

lında ülkede gerçekleşen yedi olaydan dördünde 'Yahudi terörist gruplar'ın parmağı olduğuna inanılıyor. Bu ithamlardan hiçbiri, somut soruşturmalara dayanmıyor." İkinci büyük ulusal gazete olan *Washington Post* ise FBI raporuyla ilgili "FBI Raporuna Göre Ülkedeki Terör Olayları Geçen Yıl Azaldı" başlığını taşıyan bir haber yayımladı. Haber kapsamında, yaşanan "iki ölüm ve dokuz yaralanma vakasından Yahudi aşırılıkçıların gerçekleştirdiği dört terör eyleminin [toplam yedi olay arasından] sorumlu tutulduğu" vurgulanıyor, FBI'nın Alex Odeh cinayetiyle ilgili başlattığı soruşturmayla ilgili başka bir haberde ise "şüphelilerin Yahudi aşırılıkçı gruplar olduğu" belirtiliyordu.[57]

FBI'nın 1985 yılında ülke içinde gerçekleşen terör eylemlerinin kaynağı üzerine hazırladığı raporun sonuçları, ulusal medyada toplamda işte bu üç cümleyle yer aldı. Ve ben kendi adıma, "kanser"i söküp atması veya "şeytani terör belası"nı bizim kıyılarımıza kadar getiren "kuduz köpekler"i "etkisiz hale getirmesi" için ABD'ye Tel Aviv'i veya Kudüs'ü bombalama çağrısı yapan bir makale veya yorumla karşılaşmadım. Bunun neden böyle olduğu sorulabilir. Cevap çok basittir: İsrail "Yahudi aşırılıkçılar"ın eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmez. Terörist eylemleri o da lanetler; tıpkı FBI'nın eylemleri gerçekleştirdiğinden şüphelendiği Yahudi Savunma Birliği'nden şahıslarla eski ahbap olan, Knesset üyesi Haham Kahane'nin yaptığı gibi. Daha az geçerli nedenleri olmakla birlikte, Washington da kendi eğittiği ve teşvik ettiği teröristlerin eylemlerinin sorumluluğunu reddeder. Fakat daha önce de belirttiği gibi, öne sürdüğü tüm bahaneler, Muammer Kaddafi ve Yaser Arafat'a uyguladığı standartlar tarafından geçersiz kılınır, ne de olsa onlar da terörist eylemleri lanetleyip sorumluluğunu üstlenmeyi reddetmektedir. Şu doktrini bir kez daha hatırlayalım: "saldırılardaki esas ahlaki sorumluluk... *tamamen* Yaser Arafat'a aittir", çünkü "yakın geçmişteki Filistin şiddetinin kurucu babası Arafat'tır ve öyle

57. AP, *Globe & Mail* (Toronto), 4 Temmuz; Stephen Engelberg, "Official Says F.B.I. Has Suspects in Blasts Laid to Extremist Jews", *New York Times*, 17 Temmuz; Peyman Pejman, *Washington Post*, 5, 17 Temmuz 1986.

olmaya devam etmektedir." Buna göre ABD olayla ilgisi olsun yahut olmasın Arafat'ı genel itibariyle "uluslararası terörizm eylemlerinden sorumlu" tutacaktır.[58] Aynı mantıktan hareketle, Siyonist aşırılıkçıların saldırılarındaki "esas ahlaki sorumluluk", *tamamen* İsrail'indir.

Basın Arafat'ın Filistinlilerin terör eylemlerini kınamasını sürekli olarak görmezden gelmiştir. Kritik bir olaydan örnek verecek olursak, 3 Temmuz 1982 tarihinde, FKÖ ile savaşan ve yıllar önce FKÖ tarafından hakkında ölüm kararı verilmiş olan Ebu Nidal'in liderliğini üstlendiği terörist grup, Londra'da İsrail Büyükelçisi Shlomo Argov'a suikast girişiminde bulunmuştu; bu olay İsrail'in Lübnan'ı işgaline zemin hazırlamış ve bu da ABD hükümeti, medya ve görüş beyan eden uzmanlar tarafından genel itibariyle meşru bir "misilleme" eylemi olarak değerlendirilmişti. *Washington Post*, Argov'a yönelik suikast girişiminin "bütün Filistinlileri temsil ettiğini iddia eden, fakat... Filistinlilerin şiddet eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmek konusunda seçici davranma eğiliminde olan" FKÖ için bir "utanç kaynağı" olduğunu yazıyordu.[59] FKÖ ile savaş halindeki Filistinli bir grubun terörist eylemi, bahsedilen nedenlerden ötürü FKÖ için bir "utanç kaynağı" olacaksa, Siyonist aşırılıkçıların ABD'de iki kişinin ölmesine, dokuz kişinin yaralanmasına yol açan terörist eylemlerinin de kanunen diasporadakiler de dahil "Yahudi halkının devleti" (altıda birini Yahudi olmayanların oluşturduğu kendi vatandaşlarının devleti değil) olan İsrail için bir "utanç kaynağı" olması gerekir. Nitekim ABD hükümetinin, tanınmış yorumcuların ve genel itibariyle medyanın mantığıyla, ABD "gelecek saldırılara karşı nefsi müdafaa" olarak Tel Aviv'i bombalamakla mükellef değilse de, bunu yapmaya hakkı vardır.

ABD'deki terörist eylemlerin, ölümle sonuçlananlar da dahil çoğunun, FKÖ'nün aşırılıkçı unsurlarıyla bağlantısı olan veya

58. Bkz. 18. not ve 2. Bölüm. Unutulmamalıdır ki Siyonist terörizmin sivillere yönelik saldırıları, İsrail Devleti'nin kurulmasından çok öncesine uzanmaktadır; bkz. *FT*, 164 vd.
59. 7 Temmuz 1982.

Libya hükümetine mensup birileri tarafından kurulmuş terörist bir grubun üyesi olduğundan şüphelenilen Arap-Amerikalılar tarafından gerçekleştirilmiş olması halinde ortaya çıkacak reaksiyonu kestirmek güç değil.

ABD'nin Libya'yı bombalamasının, kelimenin sinik Batılı anlamıyla bile "terörizm" ile uzaktan yakından alakası yoktu. Gerçekte Sirte Körfezi operasyonu ve Libya şehirlerinin bombalanmasının bu tür perakende bir terörizme sebep olacağı yeterince açıktı ve bu aynı zamanda Avrupa'daki muhtemel hedeflerin ABD'yi böyle bir işe kalkışmaması konusunda sıkboğaz etmelerinin en önemli nedenlerinden biriydi.

Bu, perakende terör eylemlerine yol açacağı beklentisiyle girişilen ilk şiddet eylemi değildir. 2. Bölüm'de tartıştığımız, İsrail'in 1982 yılında ABD'nin desteğiyle Lübnan'ı işgal etmesi, bunun başka bir örneğidir. Libya'ya yönelik saldırı da er ya da geç terörist eylemlere ilham verecek ve bu da ABD'nin yurtiçi ve yurtdışı planlarına, gerek ülke içinde gerekse dünyada destek bulmasını sağlayacaktır. Amerikalıların genel histeri havasından etkilenip –ziyaretçilerin Amerika'daki herhangi bir kente kıyasla çok daha güvende olacakları– Avrupa'ya seyahat etmekten korkmaları bile, aynı nedenlerden ötürü net bir kazanımdır.

ABD'nin Libya'ya saldırmasının gerçek nedenlerinin, Şimon Peres'in söylediği gibi 1983 yılı Ekim'inde ABD güçlerine karşı girişilen "terörist saldırılar"a veya doğru ya da yanlış Libya'ya atfedilen diğer eylemlere karşı bir nefsi müdafaa ile yahut da Reagan yönetimi tarafından daha ziyade ülke içinde destek sağlamak amacıyla ilan edilen, "gelecekteki saldırılara karşı nefsi müdafaa" doktrini ile herhangi bir ilgisi yoktu. Libya'nın terörist faaliyetleri önemsiz bir meseleydi, fakat Kaddafi ABD'nin Kuzey Afrika, Ortadoğu ve diğer yerlerde uygulamak istediği planların önünde bir engel teşkil etmişti. ABD'nin karşı olduğu Polisario ve Sudan'daki grupları desteklenmiş, ABD'nin istemediği bir biçimde Fas ile birlik olmuş, (Fransız Yabancı Lejyon birliklerinin, danışman ve uçaklarının bölgeye sevk edilmesinin ardından) Çad'daki duruma müdahale etmiş (oysaki Fransa'nın

müdahalesi övgüyü hak etmektedir, zira Fransız kuvvetleri "Fransızlar, Amerikalılar ve diğer yabancı petrolcüler için Batı Afrika'nın güvenliğini sağlamakta" ve buna benzer hizmetlerde bulunmaktadır)[60] ve genel itibariyle ABD'nin bölgede "stratejik bir mutabakat" sağlama ve kendi iradesini dayatma yönündeki girişimlerini baltalamıştı ki bunlar cezalandırılması gereken hakiki birer suçtu.

Dahası Libya saldırısının, yurtiçinde ve yurtdışında kamuoyunu ABD'nin gelecekteki şiddet eylemleri için hazırlamak gibi bir maksadı ve etkisi de vardı. Oluşan ilk tepki negatif olabilirdi, fakat bir kez hazmedildiğinde, beklenti düzeyi yükselecek ve ABD yönetimi gerek duyduğunda gerilimin şiddetini artırabilecekti.

Birleşik Devletler'de esasında muhalif görüşlerin erişebileceği kitleler, "uluslararası terörizm" üzerinden yürütülen propaganda kampanyasının sinizmine maruz bırakıldılar; diğer yandan kampanya haddizatında büyük bir halkla ilişkiler başarısıydı ve görüş beyan eden kesimlerin genel itibariyle eleştirel olmayan sadık tavırları sayesinde, büyük olasılıkla gelecekte de aynı başarıyla devam edecektir. Eğitimli sınıfların bu şekilde uluslararası terörizmin hizmetinde olması, yaşanan zulüm ve vahşeti daha da artırmakta ve uzun vadede süper güçlerin karşı karşıya gelmesi ve nihai bir nükleer savaş gibi riskler taşımaktadır. Fakat bu tür kaygıların, mevcut "istikrar" ve "düzen"e karşı herhangi bir tehdit, sahip olunan imtiyaz ve iktidara karşı herhangi bir meydan okuma olmamasını teminat altına alma ihtiyacı karşısında elbette pek bir önemi yoktur.

Bu, tarihi iyi bilen herhangi birini pek de şaşırtmayacak bir yaklaşımdır.

---

60. *Business Week*, 10 Ağustos 1981. Haley, *Qaddafi and the U.S.*, 98.

4
ABD'nin Ortadoğu'daki Rolü
(15 Kasım 1986)

Sizlere sansürden bahsetmek için yeterli yetkinlikte olduğumu ortaya koyan örneklerle söze başlamak benim açımdan uygun olacaktır, fakat hikâyenin salt benim tarafımdan görünen versiyonunu anlatmak yahut hakkımdaki son derece nazik tanıtıcı yazılara başvurmak haksızlık olacağından, sizlere şu anki konumuzun bazı veçheleriyle ilgili kısa bir makalemi yayımlamış olan İngiltere'deki *Index on Censorship* isimli ufak bir dergiye benim için gönderilmiş olan tavsiye mektubunu aktarmama izin verin.[1]

1. Giriş bölümündeki notlara bakınız.

Sevgili Dan,
Index on Censorship'in Direktörü ve Yayın Kurulu Üyesi sıfatınızla size yeniden yazdığım için beni bağışlayın, fakat kendime engel olamadım. Elimde bulunan Temmuz/Ağustos dönemine ait son sayınızda, 2. sayfadan başlayan ve epeyce devam eden, son derece şaşırtıcı bir makale yer alıyor. Noam Chomsky'ye ait bu makale, Birleşik Devletler'e, Birleşik Devletler Hükümeti'ne ve Birleşik Devletler basınına bir saldırıdır.
Chomsky'yi muhtemelen tanıyorsunuzdur: Kendisi Ortadoğu üzerine yazdığı yazılarla entelektüel sahtekârlığın ve kişisel kindarlığın çıtasını arşa çıkarmış, fanatik bir FKÖ savunucusudur. Dudak uçuklatan kişisel sicili nedeniyle şu an ABD'de –siyaset bir kenara bırakıldığında– Chomsky'yi ciddiye alan hiç kimse kalmamıştır. Bu nedenle kendisinin dünyadaki en özgür basınlardan birine yönelik saldırısına üç tam sayfa tahsis edilmiş olmasını açıklanamaz buluyorum. Şüphesiz ki ona bu kadar alan tanımak, haysiyetsiz girişimlerine belirli bir saygınlık atfetmek anlamına geliyor. Acaba editörleriniz Chomsky'nin kim olduğunu bilmiyor veya geçmişinden bihaber olabilirler mi? Yoksa kendisini gayet iyi tanıdıkları halde, ona bu platformu sağlamaya mı karar verdiler? Öyle ise, neden?

İmza "Elliot"; yani Amerika Kıtalararası İlişkiler Müsteşarı, Elliott Abrams. Dışişleri Bakanlığı'nın antetli kâğıdına yazılmış 29 Temmuz 1986 tarihli bu mektup, sanıyorum ki bu nedenle (bazı kişisel tespitler çıkarıldığında) resmi bir evrak olarak değerlendirilebilir.

Bu mektuptan iki nedenden ötürü bahsettim. Birincisi, benim için doğal olarak çok kıymetli, tıpkı Sovyet danışmanların Üçüncü Dünya'da benim kitaplarımı yasaklatma girişimlerinin (ki SSCB'de bunu yıllardır yapıyorlar)[2] ve Doğu Avrupa'ya yaptığım tek vize başvurusunun reddedilmesinin tam da aynı nedenlerden ötürü kıymetli oluşu gibi. Komiserlerin verdiği tepkiler, çoğunlukla insanın doğru yolda olduğuna işaret eder. Fakat bunun da ötesinde, mektup bu bölümün konusuyla son

2. Bunlar arasında, farklı nedenlerle de olsa Abrams'ı bu denli rahatsız eden aynı günahlardan ötürü yasaklanan, dilbilimle alakalı kitaplar ve teknik makaleler bile var.

derece alakalı. Reagan yönetiminin ve İsrail lobisinin zihniyetine dair epey açıklayıcı (ve son derece tipik) bir içgörü sunuyor – bu arada Abrams'ın mektubunun, inanç savunucuları tarafından uygunsuz bulunan ABD ve İsrail ile ilgili değerlendirmeleri yayımlama cesareti gösteren derginin karşısına çıkarılan son derece etkili engellerden yalnızca biri olduğunu belirtmem gerekir.[3] Bunlar, muhtemelen çoğunuzun kişisel olarak aşina olduğu olaylar ve bu gerçek, bariz birtakım nedenlerden ötürü konumuzla yakından alakalı.

Buradaki bariz ironi yoksunluğunu bir kenara bırakalım ve bunun *sansüre* adanmış bir dergi olduğunu ve sırf komiserlerin zevkine hitap etmeyen, gerçeklerle ilgili kısa bir açıklama ve analize müsaade ettiği için bunca saldırıya uğradığını unutmayalım. Mektubun açığa vurduğu şey, Reagan yönetiminin önde gelen figürlerinin zihniyetine hâkim olan ve kabul edilemez fikirlere ufacık bir alan bile tanınmaması gerektiğini savunan o derin totaliter damardır. Bunun Amerikan siyasi spektrumunun dışında bir duruş olduğunu söylemek gibi bir niyetim yok ki durum ne yazık ki böyle değil. Fakat uygulamaları, tarzı ve taahhütleri itibariyle Reagan yönetimi, bu spektrum içerisinde aşırı uç bir pozisyonu –bu haliyle "muhafazakârlık" gibi onurlu bir kavrama bile ihanet eden– aşırı reaksiyoner bir şovenizmi temsil ediyor ve yalancılık, hukuksuzluk, devletin iktidar ve

3. İngiltere'de basına sızan gerçekler üzerine bkz. Alexander Cockburn, *Nation*, 22 Kasım 1986. Konunun müdahillerinden bazıları, makalenin içeriğine değil, "düşünce özgürlüğü üzerinde herhangi bir kısıtlamanın olmaması bağlamında benzersiz değilse de sıra dışı olan" bir toplumda (makalemin açılış cümlesinden), "düşünce kontrolü" konusunda bir tartışmaya müsaade edilmesinin uygunsuzluğuna karşı çıktıkları iddiasındaydılar. Ardında yatan dikkate değer prensip kabul edilse bile, bu iddia net bir biçimde mesnetsizdir. Dergi geçmişte, histerik yanıtlarla, üyelik iptali tehditleriyle, Dışişleri Bakanlığı'ndan gönderilen mektuplarla vs karşılaşmadan, bu türde makaleler yayımlamıştır; örneğin bkz. Carole ve Paul Bass'in tartışmalı konuların "market güçleri ve yüreksiz yayınevleri" tarafından nasıl öldürüldüklerini konu edinen "Censorship American-style" isimli makaleleri (*Index on Censorship*, 3/85). Aradaki fark, mevcut durumda makalenin konusunun, medyanın devletlere eleştirel ve herkes için geçerli standartlarla yaklaşmak yerine, tapınılması gereken şeyler olarak muamele ediyor olmasıdır.

şiddet alanının genişlemesi, kişisel hak ve özgürlüklere yönelik saldırılar ile karakterize oluyor; tüm bunlar Amerikan siyaseti ve toplumunun geleceği, dahası Amerikan iktidarının inanılmaz ölçeği göz önüne alındığında Ortadoğu'nun ve dünyanın geleceği için karakter itibariyle meşum ve son derece önemli gelişmeler.

Reagan yönetiminin bu nitelikleri elbette gözlerden kaçmadı ve gerek yurtiçinde gerek yurtdışında –hükümette ve medyada sayıları epeyce az olan– hakiki muhafazakârlar arasında doğal olarak birtakım endişelerin ortaya çıkmasına yol açtı. Uluslararası İlişkiler Kraliyet Enstitüsü Müdürü David Watt, üç yıl önce *Foregin Affairs* dergisinde şu yorumlarda bulunuyordu:

> Amerika'nın dünya ile, dünyanın Amerika ile ilgili mevcut görüşleri arasında derin bir uçurum söz konusu... İsrailliler, Güney Afrikalılar ve Filipinler Devlet Başkanı Marcos muhtemel istisnalar olmak üzere, [dünyanın büyük bir kısmı] Reagan yönetiminin Sovyet tehdidine karşı aşırı tepki gösterdiğine ve bu nedenle Amerikan (ve dolayısıyla dünya) ekonomisini tahrif ettiğine, silahlanma yarışını daha da hızlandırdığına, Üçüncü Dünya'da yaşanan olaylarla ilgili yanlış hükümler verdiğine ve kullandığı asabi retorik ile uluslararası ilişkiler dilini daha da itibarsızlaştırdığına [inanıyor].

Açıklamalarını "Benim deneyimlerime göre, bu eleştirel görüşlerin ne denli derin ve yerleşik bir hal aldığı konusunda, en görmüş geçirmiş Amerikalıları bile ikna etmek imkânsız" sözleriyle sürdürüyordu ki bu gerçekten de önemli bir husustur. Mevcut uluslararası durumla ilgili kaleme alınmış bir başka makalede, *Foreign Affairs* editörü William Bundy, sanki Watt'ın bu tespitini doğrulamak istercesine, şu satırları yazmaktadır: "Sovyetler Birliği'nin oluşturduğu tehdidin düzeyi konusunda... Reagan yönetiminin sahip olduğu geniş bakış açısı, bir gözlemci olarak bana, diğer büyük ulusların genellikle son derece iyimser ve dar görüşlü pozisyonlarına nazaran, gerçeğe daha yakınmış gibi görünüyor."[4]

4. America and the World 1983, *Foreign Affairs*, Kış 1983. Sonraki yıllarda Wat-

Esasında Watt, o "uçurum"u biraz abartmaktadır. Avrupalı seçkinler, Reagancı histeriden Watt'ın söylediği kadar da münezzeh değildir ve "istisnalar" saydıklarından daha fazladır; bunlar arasında bilhassa dikkat çekeni, Reagancı fanatizmi yeni moda olarak benimsemiş birçok Parisli münevveriyle Fransa'dır. Dahası Bundy'nin yorumunun da işaret ettiği gibi, Watt'ın tarif ettiği şey, Amerikalı seçkinlerin Reagan yönetiminin de ötesine geçen görüşlerini temsil etmektedir; Bundy ise seçkinlerin oluşturduğu spektrumun neredeyse tam ters ucundan yazmaktadır. Watt Vietnam Savaşı'nın yol açtığı sorunlar karşısında –ki bunlar arasında, ABD ekonomisinin uğradığı zarar, ABD'nin endüstriyel rakiplerinin elde ettiği avantajlar, gerek Üçüncü Dünya'da gerekse ülke içerisinde disiplinin bozulması ve devletin acil olarak eyleme geçmesini ve böyle durumlarda düzenli olarak başvurulduğu üzere kullanışlı Rus tehdidinin yeniden canlandırılmasını zorunlu kılan başka birtakım sorunlar yer alır– seçkinlerin verdiği genel reaksiyonun uç bir versiyonunu tanımlamaktadır. Fakat Watt'ın esas noktası yeterince doğrudur.

Örneğin Birleşmiş Milletler'de çok çeşitli meseleler hakkında yapılan oylamaların ortaya koyduğu kadarıyla, ABD'nin dünyadaki izolasyonu sürekli olarak artmaktadır. Yalnızca son birkaç hafta içerisinde Genel Kurul, Güney Atlantik'te bir barış bölgesi kurulmasını 124'e 1, Amerika'nın Uluslararası Adalet Divanı'nın

---

ts'ın tarif ettiği eğilimler, ABD'de de seçkinler için bir kaygı unsuru oluşturmaya başladı. Muteber siyasi analistlerden Samuel Huntington, ABD'nin dünyanın büyük bir kısmı –ona göre çoğunluğu– açısından, "kendi toplumları için tek ve en büyük dışsal tehdit olarak görülen", "haydut süper güce dönüştü"ğü konusunda uyarır. Uluslararası ilişkiler teorisinin hâkim "realist" versiyonu, haydut süper gücü dengeleyecek koalisyonlar ortaya çıkabileceği yönünde tahminlerde bulunmaktadır, nitekim Huntington'a göre mevcut tutum, pragmatik gerekçelerle yeniden gözden geçirilmelidir. Huntington bunları, dünyada büyük bir korku ve endişe yaratan, ABD ve İngiltere'nin Sırbistan'ı bombalamasından önce yazmıştı. Sonraları Clinton ve (George W.) Bush yönetimlerinin tek taraflılığı üzerine yazan bir başka muteber siyaset bilimci (Amerikan Siyaset Bilimi Derneği Başkanı) Robert Jervis, Huntington'ın vardığı sonuçları yineleyerek, "Esasında dünyanın büyük bir kısmının gözünde, günümüzün en önde gelen haydut devleti Amerika'dır" diye yazıyordu, *Foreign Affairs*, Mart/Nisan 1999; Temmuz/Ağustos 2001.

Nikaragua'ya karşı ABD saldırılarının durdurulmasını emreden kararına uymasını 94'e 3 lehte oyla kabul etti; ikinci oylamada hayır oyu verenler arasında ABD'nin haricinde iki vasal devlet de yer aldı: El Salvador (ki kendisi Polonya SSCB'den ne kadar bağımsızsa, o kadar bağımsız bir devlettir) ile Birleşik Devletler'in paralı ordusu olmaya karar vermiş olan İsrail. ABD'nin Ortadoğu konusundaki oylamalarda yaşadığı izolasyon artık herkes tarafından bilinmektedir, fakat gerçekte çok daha genel bir durum söz konusudur. ABD yalnızca 1980-85 yılları arasında Güvenlik Konseyi'nde toplam 27 kez veto hakkı kullanırken, BM'nin geçmiş tarihinde (1966 yılından itibaren) bu sayı yalnızca 15'tir; SSCB içinse 1980'lerde dört kez veto hakkı kullanılmıştır.[5]

Bu reaksiyon esasen ilginçtir. BM'nin sıkı sıkıya ABD'nin kontrolünde olduğu ve Soğuk Savaş amaçlarına hizmet edecek şekilde kullanılabildiği ilk zamanlarda, örgüte karşı olan genel tavır son derece olumluydu ve o zamanlar neredeyse bütünüyle izole edilmiş bir halde bulunan SSCB'nin neden bu kadar negatif bir tavır sergilediği üzerine epey ciddi tartışmalar yürütülüyordu; bazıları bu "negativizm"in bebeklerin kundaklanmasından kaynaklanabileceğini bile öne sürüyordu –bu doktrine "bebek bezi bilimi" [*diaperology*] adını takan kuşkucular da vardı. ABD'nin savaş sonrası dönemde muazzam bir zirve yapan küresel hâkimiyetinin azalması BM üyelerinin görece bağımsızlığının artmasına yol açarken bu durum, BM'ye yönelik tavırların giderek daha eleştirel ve son dönemde epey düşmanca bir hal almasına yol açtı. *New York Times* BM muhabiri Richard Bernstein'ın ferasetle ortaya koyduğu gibi, şimdilerde Rusların merak uyandıran negatifliklerinden ziyade aynı derecede ilgi çekici bir gerçek olan dünyanın rayından çıkmış olmasıyla ilgili makaleler okuyoruz.[6]

---

5. *Boston Globe*, 28 Ekim 1986; 4 Kasım 1986. Robert C. Johansen, "The Reagan Administration and the U.N.: The Costs of Unilateralism", *World Policy Journal*, Güz 1986.

6. Richard Bernstein, "The UN versus the United States", *New York Times Magazine*, 22 Ocak 1984. Bernstein'ın makalesinin başlığı, verili kabul ettiği varsayımlara uygun olarak "BM, ABD'ye Karşı"dır, "ABD, BM'ye Karşı" değil.

Avrupa'da yapılan anketler de benzer sonuçlara işaret ediyor. Yakın zamanda ABD Enformasyon Dairesi (USIA) tarafından gizlilik derecesi tahsis edilen bir ankete göre Fransa dışında kalan Avrupa ülkelerindeki insanlar, silah denetimi konusunda Mihail Gorbaçov'a Reagan'dan daha fazla güveniyorlar; İngiltere'de bu oran dörde bir iken, Almanya'da yediye bir.[7]

Uluslararası izolasyon Reagan yönetimi açısından o kadar da büyük bir endişe unsuru değil. Şiddet ve sindirme politikalarının etkinliği konusunda kurnazca bir yaklaşımları olduğunu ortaya koydular. Seleflerinin bazıları ve dünyadaki başka örnekler gibi Reagan yönetimi de, zayıf ve savunmasız düşmanlar karşısında kazanılan ucuz zaferlerin, şovence duygular ile genel bir coşkunluk hali yaratacak şekilde nasıl kullanılabileceğini gayet iyi biliyor, tabii halkın kendi varlığına kasteden vahim birtakım tehditlerin varlığıyla yeterince korkutulabilmesi şartıyla. Bu konuda akla ilk gelen örnekler arasında Hitler'in, Almanya'nın etrafının onun yıkımını arzulayan düşman birtakım devletlerce kuşatıldığı yönündeki uyarıları, "Almanya'nın kalbine saplanmayı bekleyen [Çek] hançeri", Çeklerin ve Lehlerin saldırganlığı ve terörü ve elbette hepsinden önemlisi uluslararası Yahudi komplosunun oluşturduğu tehditle ilgili söylemleri yer alıyor. Reagancılar H. L. Mencken'in "pratik siyasetin bütün amacı" olarak tanımladığı şeyi çok iyi anlamış durumdalar: "halkı ardı arkası kesilmeyen ve tamamı hayal ürünü olan gulyabanilerle korkutarak, onu sürekli olarak alarm durumunda (ve dolayısıyla sürekli olarak güvenlik yaygarası koparan bir haletiruhiye içerisinde) tutmak." ABD'nin kültürel hegemonyası gerçekte o denli büyük ki ülkenin kendi iç işleriyle alakalı hedefleri doğrultusunda uydurulmuş olan doktrinler, gülünç de olsalar, dünyanın geri kalanı tarafından da benimsenecek yahut ciddiye alınacaklardır; ciddiye alınmadıkları ve ABD'nin müttefiklerinin

7. Michael White, *Guardian Weekly*, 9 Kasım 1986. Anket, ABD sağ kanadının fantezisini kurduğu gibi, dünyanın "Finlandiyalılaştığı" veya "komünistlerce ele geçirildiği"ne dair bir kanıt sunmaz; aynı anket elbette ki Avrupa nüfusunun SSCB'yi son derece eleştirdiğini göstermektedir.

bu konuda uzlaşmaz bir tavır sergilediği durumdaysa, şiddetin tırmandırılması tehdidi ve bunun bu ülkelere olan potansiyel maliyeti varlığını sürdürmeye ve ABD tarafından sonuna kadar suiistimal edilmeye devam edecektir.

Uluslararası terörizm üzerine yürütülen propaganda kampanyası, bu tekniklerin gerek yurtiçinde gerek yurtdışında nasıl hünerle kullanıldığının bir örneğidir. Reagan yönetiminin politika yapıcıları, Kongre ve medyadaki liberal unsurların, o günün canavarı olarak belirlenmiş olan gulyabani her ne ise onun karşısında yumuşak ve yeterince militan olmayan bir duruş sergiledikleri suçlamaları ile kolayca sindirilebildiklerini ve dolayısıyla "teröre karşı düzenlenen haçlı seferi"nde itaatkâr bir biçimde hizaya dizileceklerini biliyorlar. Bildikleri bir diğer şey de, emirlerine amade ve son derece bol olan şiddet kaynaklarının, kendilerine dünyanın haklarında ne düşündüğünü umursamama hakkı tanıdığı. Öyle ki başvurdukları şiddetle ilgili dile getirilen kaygıları sürekli olarak istismar ediyorlar, tıpkı Libya'nın bombalanmasının ardından Tokyo'da düzenlenen zirvede, Reagancıların Batılı seçkinleri, hizaya gelmedikleri sürece, "çılgın Amerikalılar"ın bir sonraki eyleminin ne olacağını onlara söylememekle korkuttukları zaman olduğu gibi.[8]

Yönetimin Kongre'ye karşı olan küçümser tavrı da her fırsatta kendini belli ediyor. Örneğin geçtiğimiz ay gündeme gelen askeri tezkere tasarısında gerek Temsilciler Meclisi gerek Senato, ulusal güvenlik menfaatine Yürütme'nin SALT II anlaşmasına* riayet etmesini öngören bir üslup üzerinde ısrar etti. Birkaç hafta sonra yönetim, SALT II'de belirtilen sınırları aşacağını duyurdu. Bir hükümet sözcüsü şu açıklamada bulundu: "Kongre şehir dışında ve İzlanda'daki zirve geride kaldı. [Gorbaçov'un] bir süre daha buraya gelmesi beklenmiyor. Bu durumda bizi

8. Bkz. 3. Bölüm, 45. not.

* ABD ile SSCB arasında gerçekleştirilen Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri (SALT) kapsamında 1979'da imzalanan, stratejik nükleer silahlara sınırlandırmalar getiren, SALT I'in devamı ve tamamlayıcısı niteliğindeki anlaşma. Amerikan kamuoyunda ağır eleştirilere maruz kalan anlaşma, Kongre'nin de onayını alamayınca yürürlüğe girememiştir. (ç.n.)

durduran şey ne?"[9] Diğer bir ifadeyle, polis başka yere bakarken, neden dükkânı soymayalım ki? Esasında Kongre şehirde olduğu zaman bile şehir dışındadır ve hükümet bunu gayet iyi bilmektedir, dahası bıçkın külhanbeylerinden oluşan bir çete için genel olarak acınası bir halde bulunan muhalefete kaba davranmanın pek de güç olmadığı ortadadır.

Yönetimin kamuoyuna olan yaklaşımı, Reagan'ın memurlarından birinin "devasa bir psikolojik savaş operasyonu" olarak tanımladığı ve asıl maksadı Nikaragua tartışmasında gündemi belirlemek olan kampanya tarafından ortaya konmaktadır. "Hakikat Operasyonu" olarak adlandırılan bu dezenformasyon kampanyası, Goebbels ve Stalin'i bile keyiflendirecek türdendir.[10] Dezenformasyon, iktidara geldiği ilk günden itibaren Reagan yönetiminin uzmanlık alanlarından biri olmuştur, gerçi medya ve Kongre, ifşa olan her yeni olayda şoke olduklarını iddia ederler ki bunun son örneği 1986 yılı boyunca Libya ile ilgili yürütülen dezenformasyon kampanyasıdır (bkz. 3. Bölüm). Ancak bu örnek özelinde ortaya konan bu aşırı şoke olma gösterisi hafif bir hafıza kaybı vakasına da ihtiyaç duymuştur; zira 1981 yılının Ağustos ayı gibi erken bir tarihte *Newsweek*, ABD yönetimin "Kaddafi ve hükümetini küçük düşürmek için özel olarak tasarladığı bir dezenformasyon kampanyası"nın yanı sıra, ABD'nin "yerli siyasi güçlerin Kaddafi'ye karşı olduğunu kanıtlamak" için Libya'da gerçekleştirdiği muhtelif terör eylemlerinin haberini yapmıştır. Medyanın son derece başarılı işbirliği sayesinde, silahlanma yarışı ve başka birçok konuda da muhtelif dezenformasyon kampanyaları yürütülmüştür.[11]

---

9. Jeffrey Smith, *Washington Post*, 9 Kasım 1986.

10. Görünen o ki plan 14 Ocak 1983 tarihli gizli bir Ulusal Güvenlik yönergesiyle uygulamaya kondu (No. 77, *Ulusal Güvenliğe İlişkin Kamu Diplomasisi Yönetimi*). Alfonso Chardy, "Secrets Leaked to Harm Nicaragua, Sources Say", *Miami Herald*, 13 Ekim 1986.

11. *Newsweek*, 3 Ağustos 1981. Libya'yla ilgili dezenformasyon programı hakkında bkz. 3. Bölüm. Diğer dezenformasyon programları ve medyanın iş birliği hakkında bkz. bana ait olan *Turning the Tide*; Edward S. Herman ve Frank Brodhead, *The Bulgarian Connection* (Sheridan Square, 1986).

Kongre'nin, Nikaragua'ya saldıran terörist taşeron orduya askeri yardım yapılması konusunda getirdiği kısıtlamaların etrafından dolanmak için devreye sokulan sofistike programla ilgili son zamanda gündeme gelen ifşaattan yeni yeni içgörüler ediniyoruz. Gerçi hükümet ve yandaş medya, taşeron ordunun terörist savaşını bir "direniş" –Nikaragua'ya kendi sınırlarının dışında tesis edilmiş üslerden saldırmak için Yarımkürenin İnfazcısı tarafından örgütlenmiş bir "direniş"– olarak tanımlamayı tercih ediyorlar, ancak Beyaz Saray içi yazışmalarda "taşeron ordu" kavramı kullanılıyor ve gizli raporlarda bu ordunun terörist faaliyetlerinden açıkça bahsediliyor. Terörist operasyonların ardındaki titiz planlama süreciyle ilgili bir örnek vermemiz gerekirse, Reagan yönetiminin 1981 yılında Suudi Arabistan'a (muhtemelen hiçbir işe yaramayacak olan) havadan erken ihbar ve kontrol uçakları satışıyla ilgili kararını hatırlamamız yeterli. Bu, siyasi açıdan son derece eleştirilen bir karardı ve ABD yönetiminin bu kararı hayata geçirmek konusunda neden bu denli ısrarcı olduğu o zamanlar bilinmiyordu. Fakat o tarihten itibaren, bu hamle için makul birtakım nedenler ortaya çıkmaya başladı. Belli ki Reagan'ın planlamacıları taşeron ordularını fonlamanın potansiyel güçlüklerini öngörmüşlerdi ve Kongre kamuoyundan gelen baskılara dayanamayarak Nikaragua'ya karşı yürütülen terörist savaşı sınırlandırmaya çalıştığında, Suudi Arabistan'dan borcunu ödemesi ve kontralara gönderilen silah sevkıyatını fonlaması istendi ki bu silahlar büyük olasılıkla İsrail'in Lübnan'da Reagan desteğiyle gerçekleştirdiği saldırılar sırasında ele geçirmiş olduğu Sovyet silahlarıydı.[12]

Bunlar, alanlarında uzman uluslararası teröristlerin global bir vizyonla giriştikleri entrikalardır. Baskı altına alınabilecekleri eşiği çoktan aşmış olduklarından, arada sırada yaşanan kısmi ifşalar, sanki Reagan'ın politika yapıcıları beceriksiz acemilermiş gibi bir algı oluşturabilir; seçkinlerin devletin planlarının başarısızlıkla sonuçlandığı her durumda verdikleri değişmez tepki, varsayılan kişisel yetersizliklere odaklanmaktır; böy-

12. Alfonso Chardy, Knight-Ridder Service, *Boston Globe*, 28 Ekim 1986.

lece halkın izlenen politikaların sistematik doğasını, seçkin çevreler içerisinde (taktikler bir yana) bu politikalara verilen genel desteği ve bu taahhütlerin kurumsal kökenlerini anlamaya başlaması tehlikesini de savuşturmuş olurlar. Ancak hiç kimse bir avuç beceriksiz ahmağın yürüttüğü operasyonlara tanık olduğumuz gibi bir yanılgıya kapılmamalıdır; zira bu insanların Ortadoğu'dan Orta Amerika'ya ve daha da ötesine, uluslararası terörizmi etkin bir biçimde örgütleme konusundaki yetenekleri son derece etkileyicidir.

Akılda tutulması gereken bir diğer mühim gerçek de şu olmalıdır: Mevcut skandallar, 1960'lar ve sonrasının halk hareketlerine çok şey borçludur, zira bunlar devleti uyguladığı şiddet ve terörün üzerini örtmek için gizli kapaklı birtakım operasyonlara tevessül etmek zorunda bırakmıştır; bunlar halkın gözünden bütünüyle kaçırılamayacak denli karmaşık birtakım operasyonlardır. Halk, geçmişte olduğu gibi olaylara karşı kayıtsız ve pasif bir durumda olsaydı Reagan, John F. Kennedy'nin 1961-62 yıllarından itibaren ABD Hava Kuvvetleri'ni büyük ölçekli bombardımanlar ile yaprak dökümü ve mahsul imhası gibi görevlerle doğrudan Güney Vietnam'a yollaması yahut Lyndon Johnson'ın 1965 yılı başlarında Güney Vietnam'a yönelik saldırıları havada ve karada tırmandırması, hatta kuzeye doğru genişletmesi ve ortaya çıkan demokrasi tehdidini bertaraf etmeleri için 23.000 deniz piyadesini Dominik Cumhuriyeti'ne göndermesi gibi, zamanında neredeyse hiçbir protestoyla karşılaşmamış olan uygulamaları taklit edebilirdi. Gizli kapaklı yürütülen operasyonlar, ifşa olma ve hükümetin retorik tavrını (örneğin "terörle mücadele" söylemi) baltalama riski taşımaktadır. Bu risk, terörist kumandanlara en azından bir süreliğine engel teşkil edebilir. Tüm bu gerçekler, ticareti temel alan dar bir seçkinler mutabakatının haricinde herhangi bir siyasi partinin veya büyük medya kuruluşunun var olmadığı Birleşik Devletler gibi genel itibariyle siyaset ile ilgisi kesilmiş bir toplumda bile, kayda değer bir kamusal eylemin mümkün olduğunu ve bunun Vietnam yıllarında ve sonrasında olduğu gibi, dolaylı da olsa

politikaya etki edebileceğini kanıtlamaktadır. Bunlar, Ortadoğu bağlamında da akılda tutulması gereken önemli gerçeklerdir.

ABD tarafından örgütlenmiş uluslararası terör ağının bir unsuru da, Naziler, Yahudi düşmanları, ölüm mangası suikastçıları ve dünyanın her yerinden en acımasız katil ve haydutlardan oluşan ve Reagan yönetimi tarafından bütün dünyada faaliyet gösteren etkin bir cani ve işkenceciler şebekesi olarak örgütlenen Dünya Antikomünist Birliği'dir. Birlik geçtiğimiz ay, Nikaragua'daki Hasenfus olayıyla ilgili olarak dikkatleri üzerine çekti. Her zamanki gibi hükümet propagandasını bir hakikatmiş gibi sunan *New York Times*, General Singlaub'un başa geldiği 1980'lerde, birliğin en menfur unsurlarının temizlendiğini iddia ediyordu. Dünya Antikomünist Birliği, Avrupa'daki yıllık konferansını tam da o zaman gerçekleştirmişti (bildiğim kadarıyla konferans, burada basına yansımadı). Önde gelen Naziler konferansta hazır bulunmuş, liderleri –Hitler zamanından kalma katil Naziler– kalabalığa seslenmek üzere kürsüye çıktıklarında saygıyla alkışlamışlardı. 1984 yılında kovuldukları iddia edilen Latin Amerika ölüm mangası liderleri, 1984-85 yıllarında, ABD bağlantılı vergiden muaf bir "eğitim" organizasyonu sponsorluğunda gerçekleştirilen konferanslarda yeniden ortaya çıktılar. Birlik, dünyanın dört bir yanından Nazilere, her meşrepten ırkçıya ve katile ev sahipliği yapmayı sürdürüyor. ABD ve onun muhtelif vasal devletleri tarafından destekleniyor; bunlar arasında Tayvan ve Güney Kore öne çıksa da, Suriye ve diğer Arap devletlerinin de destek verdiği söyleniyor ve birliğin faaliyetleri buradaki İsrail lobisi tarafından örtbas ediliyor. Scott Anderson ve John Anderson, birlik ile ilgili son kitaplarının giriş bölümünde, ABD'deki İsrail lobisinin önde gelen bir unsuru olan B'nai Brith'in İftira ve İnkârla Mücadele Birliği'nden yetkililerin, genel itibariyle destekledikleri Reagancı uluslararası terör ağı içerisinde şimdilerde faydalı bir amaca hizmet eden bu bednam Yahudi karşıtı birlik ile ilgili kendilerine bilgi vermeyi reddettiğini iddia ediyorlar.[13]

13. Robert Reinhold, "Ex-General Hints at Big Role as U.S. Champion of Contras", *New York Times*, 14 Ekim 1986. Dünya Antikomünist Birliği'nin yıllık toplantı-

Tüm bunlar ve daha fazlası, uluslararası terörizmin tarihte eşine az rastlanır bir ölçekte nasıl hayata geçirildiğine dair sofistike bir anlayış ortaya koymaktadır.

Dünya Antikomünist Birliği'nin menfur sicili bizlere Reagan'ın sergilediği eşkıyalığın sıra dışı olmakla birlikte ABD tarihinde tek olmadığını hatırlatmalıdır. İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından ABD, dünyanın hemen her yerinde antifaşist direnişi, çoğunlukla faşistlerin ve işbirlikçilerin lehine baskı altına alma görevini üstlenmişti. Bu küresel programın bir unsuru, Fransa'da yaşanan korkunç zulümlerin sorumlusu, zamanında Amerikan istihbaratı adına Fransa'da ajanlık yapmakla suçlanmış olan "Lyons Kasabı" lakaplı Klaus Barbie gibi Nazi gangsterlerin yeniden işe alınmasıydı. Çok daha önemli bir örnek de, Hitler'in Doğu Avrupa'da yürüttüğü istihbarat operasyonlarının başında yer alan ve CIA'nın Batı Almanya'da yürüttüğü istihbarat faaliyetleri için vakit kaybetmeden benzer vazifelerle görevlendirilen Reinhard Gehlen'di. Gehlen'in örgütü, SSCB ve Doğu Avrupa'da, Hitler'den mülhem ordularla müştereken yürütülen askeri eylemlere ABD desteğinin sağlanmasından sorumluydu. ABD Adalet Bakanlığı için bu konuları araştırmış olan John Loftus'a göre, bu operasyonlar George Kennan'ın Dışişleri Bakanlığı'na bağlı ofisi tarafından yürütülüyordu. Sonraları bu faydalı şahsiyetler Avrupa'da daha fazla korunamayacak hale geldiklerinde ABD yetkilileri onları Vatikan'ın ve faşist rahiplerin yardımıyla ABD'ye veya Latin Amerika'ya getirdi. Gestapo tarafından geliş-

---

sından bahseden Chris Horrie (*New Statesman*, 31 Ekim 1986), bilhassa RENAMO'nun (Mozambik'te faaliyet gösteren Güney Afrika destekli terörist gerillalar) ne denli baskın olduğuna, Singlaub ve muhtemelen ABD yönetimi ile olan samimi ilişkilerine dikkat çeker. Scott Anderson ve John Lee Anderson'a göre, yalnızca İftira ve İnkârla Mücadele Birliği ile ABD hükümeti kendilerinden belge saklamış ve yaptıkları araştırma için yardımcı olmayı reddetmiştir [*Inside the League* (Dodd, Mead & Co., 1986)]. İki devletli çözümü savunan uluslararası mutabakatı destekleyenlerin gerçek antisemitizmine kıyasla yalnızca "çok eskilerde kalmış ve güçsüz" bir antisemitizm ortaya koyan neo-Naziler ve onlarla bağlantılı unsurlar (*New Republic*) ile Reagan-(baba) Bush yönetimi arasındaki bağlantılara dair daha fazlası için bkz. *Necessary Illusions*, Ekler, 4. Kısım.

tirilmiş olan yöntemlerle işkencecileri eğitmek, Latin Amerika'da neo-Nazi milli güvenlik devletlerinin kurulmasına ve ABD tarafından eğitilmiş olan güvenlik kuvvetleri dahilinde Orta Amerika'daki ölüm mangaları aygıtının tesis edilmesine yardım etmek vs suretiyle bu insanlar, ABD hükümetinin çıkarlarına hizmet etmeye devam ettiler.[14]

Resmi doktrin içerisinde genel olarak görmezden gelinen veya örtbas edilen ilgili tarihsel bağlamı ihmal ettiğimizde, dünyayla ilgili çok az şeyi idrak edebiliriz.

Ortadoğu'ya döndüğümüzde de yine aynı durum geçerlidir. ABD'nin İran ile olan ilişkilerini düşünelim; şu an haberlerde karşımıza çıkan tablo, tarihsel bağlamından büyük oranda koparılmıştır ki bu, geçmişten nahoş dersler çıkarılabilecek örneklerde genel olarak benimsenen bir tavırdır. Reagan yönetimi, İsrailli bir aracı üzerinden İran'a yapıldığı belirtilen en son silah sevkıyatının, İran'daki "ılımlı" unsurlarla temas kurma girişimlerinin bir parçası olduğunu iddia ediyor. Bu iddianın doğru olduğu bir anlam dünyası var; geleneksel *Yenikonuş*'un alanı içerisinde "ılımlı" kavramı, ABD'nin emir ve taleplerine olması gerektiği gibi boyun eğen unsurlardan bahsetmek için kullanılır; tam karşısına konumlandırılan "radikal" ise emirlere istendiği gibi uymayanları anlatmak için kullanılan bir terimdir. Fark edeceğiniz üzere, terminolojinin bu grupların terör veya şiddete başvurup başvurmamalarıyla ya da toplumsal ve siyasi hedefleriyle, önemli bir tanımlayıcı nitelik olmanın dışında herhangi bir alakası yoktur. Dolayısıyla Endonezya'da kitleleri katleden Suharto muteber bir "ılımlı" iken, El Salvador'da kilisenin örgütlediği çiftçilerden oluşan bir kendine yardım grubu

14. Bu meseleler üzerine bkz. *TTT* ve alıntılanan kaynaklar. Savaş sonrası dönemde, ABD ayaklanma-karşıtı dokümanlarının Wehrmacht generallerinin yardımıyla geliştirilmesinde, Nazilerin el kitaplarından nasıl yararlanıldığı konusunda bkz. Michael McClintock, *Instruments of Statecraft* (Pantheon, 1992). Rusya'nın Nazileri yenmesini geciktirmek amacıyla, Batılı devletlerin Hitler'in partizan ordularına verdiği destek konusunda bkz. Jeffrey Burds, "The Early Cold War in Soviet West Ukraine, 1944–1948", *The Carl Beck Papers* No. 1505, Ocak 2001, Rusya ve Doğu Avrupa Çalışmaları Merkezi, Pittsburgh Üniversitesi.

"radikal"dir ve ABD'nin paralı kuvvetleri tarafından uygulanacak Pol Pot tarzı bir terör ile imha edilmesi gerekir.

ABD İran'da "ılımlılar"ı bir CIA darbesiyle yeniden iktidara getirmiş ve *New York Times* bunu "zengin kaynaklara sahip az gelişmiş ülkeler"e "ders" olması gereken bir durum olarak tanımlamıştı (6 Ağustos 1954); bu, kendi sahip olduğu kaynaklar üzerinde denetim kurmaya çalışan ve bu nedenle bir "radikal"e dönüşen, "fanatik bir milliyetçilik ile gözü dönmüş olanların ibret almaları gereken bir ders"ti. İran Şah'ın devrildiği 1979 yılına kadar "ılımlı" olarak kaldı ve bu süre zarfında Uluslararası Af Örgütü ve diğer insan hakları gruplarının düzenli olarak belgeledikleri kadarıyla, dünya insan hakları tarihinin en kötü sicilini ortaya koydu, ancak bu durum, Şah'ın bir "ılımlı" olarak sınıflandırılmasına veya ABD seçkinleri arasında ayakta alkışlanmasına engel olmadı. Şah, Carter yönetimi tarafından kanlı iktidarının son gününe kadar desteklendi. Sonrasında ABD görünüşe göre bir darbe ihtimalini yokladı, fakat başarıya ulaşamadı. İran'a silah akışının bir kısmı, o zamandan beri Şah ve ordusuyla yakın ilişkileri olan İsrail üzerinden devam ettirilmektedir.

Fark edecek olursanız aşağı yukarı aynı durum, Nikaragua'da hemen hemen eşzamanlı olarak devrilen Somoza örneğinde de yaşanmıştı. Carter yönetimi Somoza'yı sonuna kadar destekledi; bu arada Somoza, İsrail'in, elbette ki ABD'nin zımni onayıyla, gönderdiği silahlarla ve son bir hışımla on binlerce insanı öldürdü. Somoza'nın daha fazla iktidarda kalamayacağı belli olduğunda Carter, Ulusal Muhafız kuralını empoze etmeye çalıştı. Kısa bir süre sonra muhafızlardan geriye kalanlar, Honduras ve Kosta Rika'da ABD'nin (o zamanlar neo-Nazi generaller tarafından yönetilen ve dolayısıyla faydalı ve "ılımlı" bir vasal devlet olan) Arjantin gibi taşeronlarının yardımıyla yeniden bir araya getirildi ve sonrasında doğrudan ABD'nin denetimi altına girerek, Nikaragua'da toplumsal reform tehdidini bertaraf etmeye adanmış terörist bir taşeron ordu olarak örgütlendi.

Bu arada Amerikalı seçkinler, esrarengiz bir değişim geçirerek hayatlarında ilk kez Nikaragua ve İran'daki insan hakları ve "demokrasi" konusunda ciddi ciddi endişelenmeye başladılar, ancak bu ani ahlaki uyanış, ziyadesiyle hak ettiği teessüfü yaratmayı başaramadı.[15]

Yeniden İran'a dönecek olursak; İsrail'in ABD Büyükelçisi Moşe Arens'in 1982 yılı Ekim'inde yaptığı açıklamalara göre, Şah'ın devrilmesinden sonra İsrail'in İran'a yaptığı silah sevkıyatı, "neredeyse en yüksek seviyede... ABD hükümeti ile koordineli olarak" yürütülüyordu. Amaç, "İran ordusuyla birtakım temas noktaları bulunabilir mi diye bakmak ve Humeyni rejimini yıkmak" ya da en azından "günün birinde İran'da iktidar olabilecek rütbeli askerlerden bazılarıyla temas kurmak"tı. Şah yönetimi döneminde İran'da askeri ataşe kimliği altında gizlenen istihbarat memuru, İsrailli silah satıcısı Yaakov Nimrodi 1982 tarihli bir BBC yayınında bu plandan bahsetmiş, İsrail'in *de facto* İran Büyükelçisi İşçi Partili Uri Lubrani ise yine aynı programda, planın detaylarını anlatmıştı:

> Tahran'ın görece küçük ve fakat azimli, gaddar ve acımasız bir grup tarafından ele geçirilebileceğine kesinlikle inanıyorum. Demek istediğim, bu gruba liderlik edecek kişinin, on binlerce insanı öldürmeleri gereken bir duruma duygusal açıdan hazırlıklı olması gerekiyor.

Bu da zaten bahsedilen grubun teknik anlamda "ılımlı" olduğunu ortaya koyuyordu. Benzer fikirler İsrail Dış İlişkiler Konseyi Başkanı ve Mossad'ın eski İkinci Başkanı David Kimche tarafından da dile getirilmişti. Kimche ve Nimrodi günümüz medyasında, ABD'nin Amerikalı rehineler ve "ılımlılarla temas kurma" arayışı ile bağlantılı olarak, 1980'lerin ortasında başlattığı İsrail üzerinden İran'a askeri yardım programının kurucuları ara-

15. İran örneğinde insan haklarıyla ilgili kaygılarda yaşanan iniş çıkışlarla ilgili olarak bkz. Mansour Farhang ve William Dorman'ın İran'ın ABD'nin çıkarlarına nasıl hizmet ettiğini ve onlara nasıl aykırı düştüğünü yakından takip eden çalışması *The U.S. Press and Iran* (University of California, 1987); daha detaylı bir tartışma için bkz. *Necessary Illusions*, Beşinci Bölüm ve Ekler 5.2-5.3.

sında sayılmaktadır. Bununla birlikte bu programlarla ilgilenen İsraillilerin –rehin alma olaylarından çok önce– ifade ettikleri görüşler gizli tutulmaktadır. 1982 yılı başında gündeme getirilen bu planlar, uygulanabilirliği konusunda değişen seviyelerde birtakım şüpheler olmakla birlikte, Richard Helms (CIA eski direktörü ve eski İran büyükelçisi), Robert Komer (1960'ların sonundaki savaş suçları davalarının en önde gelen adaylarından, Carter döneminin üst düzey Pentagon görevlilerinden ve bir askeri darbe sonrasında "ılımlılar"ın desteklenmesi için kullanılabileceği önerisinde bulunduğu Hızlı İntikal Kuvveti'nin mimarlarından biri) ve diğer figürler tarafından genel itibariyle kabul görmüştü.[16] Şimdilerde bu bilgiler de gizli tutulmaktadır.

Aşağı yukarı aynı gerçekler esasında skandalların patlak vermesinden çok önce, daha yakın bir tarihte de dile getirilmiş ve yine görmezden gelinmişti. Örneğin İsrail Dışişleri Bakanlığı kıdemli sözcüsü Avi Pazner, 1982 yılında verdiği bir röportajda, İsrail'in Amerika'nın onayıyla İran'a, ABD yapımı savaş jetlerinin yedek parçaları da dahil, askeri teçhizat gönderdiğini onaylıyordu.[17]

İran'a İsrail üzerinden (ve muhtemelen başka kanallarla) sağlanan silah akışı, çok büyük bir ihtimalle İran ordusunun makbul unsurlarıyla temas halinde olmaya yetecek bir seviyede devam ettirilmiştir; diğer yandan ABD İran'ın İran-Irak savaşını kazanmasına yetecek kadar silah sevkıyatı yapılmasına karşıdır, ne de olsa bu ABD'nin Saddam Hüseyin'i desteklemeye dönük politikası için bir felaket anlamına gelecektir. Nitekim ABD, geçtiğimiz Nisan ayında İran'ın İsrail ile yaptığı silah anlaşmasına engel olmuş ve bu uğurda İsrailli bir eski generalin de aralarında bulunduğu birkaç kişiyi tutuklamıştır.[18]

16. Bu meseleler üzerine bkz. bana ait olan *FT*, 457 vd.

17. Michael Widlanski, "The Israel/U.S.-Iran Connection", Tel Aviv, *Austin American Statesman*, 2 Mayıs 1986.

18. Bkz. William C. Rempel ve Dan Fisher, "Arms Sales Case Putting Focus on Israel's Policies", *Los Angeles Times*, 5 Mayıs 1986; Rempel ve Fisher, "kıdemli Amerikalı dedektifler"in "İsrail'in uzun zamandır gizli silah satışının esas kana-

Bu geçmiş referansların da ortaya koyduğu gibi, bunların hiçbiri 1986 yılı sonlarına ait yeni keşifler değildir. 1982 yılında *New York Times*'ın şu anki editörü Leslie Gelb'in hazırladığı bir başsayfa haberinde, İran'a giden silahların yarısının –elbette ki ABD'nin bilgisi dahilinde ve en azından zımni izni ile– "İsrail tarafından gönderildiği veya ayarlandığı", "diğer yarısınınsa, içlerinden bazıları İsrail istihbaratı ile bağlantılı olabilecek bağımsız silah tüccarları tarafından sağlandığı" belirtiliyordu. CIA ise bu esnada Türkiye'nin doğusunda bulunan üslerinden Humeyni rejimine karşı gizli birtakım faaliyetler yürütüyordu.[19] Dahası takip eden günlerde Arens'in yaptığı açıklamalar *Boston Globe*'da diğer örneklerle birlikte dikkat çekici bir biçimde haberleştirildi. "Skandallar"ın epey öncesinde, geçtiğimiz aylarda ise ilave bilgiler gün yüzüne çıktı. Nitekim Patrick Seale Mayıs ayında, İsrail'in şimdilerde "her zamanki dolambaçlı silah sevkıyat rotası"ndan vazgeçmesiyle birlikte, "İsrailli ve Avrupalı silah tüccarları[-nın] İran'a savaş teçhizatı yetiştirdiği"ni bildiriyordu; "örneğin şu anda yolda olan ve İsrail'e ait ağır silahlar, mühimmat, top namluları, uçak parçaları gibi toplam 25.000 tonun üzerinde muhtelif savaş teçhizatı taşıyan bir gemi"nin eskisi gibi Zaire üzerinden aktarma yapmak yerine doğrudan İran'a gitmesinin emredildiğini belirtiyordu.[20] Bu meseleler karşısında şimdilerde oynanan şaşkınlık oyununu ciddiye almak son derece güçtür.

ABD'nin İran ve Nikaragua'ya karşı izlediği politikalar arasındaki müdevver benzerliğe bir kez daha dikkat çekelim. Reagan

---

lı olarak görüldüğü"nü söylediklerini aktarır ve bir Batı Alman kaynağının yarım milyar dolarlık askeri ekipman yardımı tahminini temel alarak, en azından son beş yıl içerisinde "İsrail silahlarının İran'a akmaya devam ettiği konusunda çok az şüphe olduğu"nu belirtir. Douglas Frantz, "Israel Tied to Iranian Arms Plot", *Chicago Tribune*, 24 Nisan 1986; Reuven Padhatzur, *Ha'aretz*, 28 Nisan 1986. Buna benzer birçok materyal, muhteşem bir dergi olan *Israeli Foreign Affairs*'in editörü Jane Hunter tarafından dolaşıma sokulmuştur.

19. Leslie H. Gelb, "Iran Said to Get Large-Scale Arms from Israel, Soviet and Europeans", *New York Times*, 8 Mart 1982.

20. Patrick Seale, "Arms Dealers Cash in on Iran's Despair", *Observer* (Londra), 4 Mayıs 1986.

yönetiminin kendi taşeron ordusuna askeri destek sağlamakla aktif bir biçimde meşgul olması ve Kongre'nin bu konuyla ilgili mevzuatının etrafından dolaşması gerçeği karşısında oynanan şu anki şaşkınlık oyununu ciddiye almak, İran örneği için de epeyce zordur; Adalet Divanı'nın terörist bir devlet için hiçbir anlam ifade etmeyen olan kararından ve on sekizinci yüzyıl Tarafsızlık Yasası'na dek uzanan yasalardan bahsetmiyoruz bile.

Yakın tarihe bakarak bu meselelerle ilgili daha fazla malumat sahibi olabiliriz. Öncelikle şunun farkında olmak gerekir ki İran'a yapılan silah satışında son derece klasikleşmiş bir yol takip edilmektedir ve bu da mevcut yorumlarda dile getirilmekten imtina edilen son derece kritik bir başka gerçektir. Örneğin bundan otuz yıl önce ABD ile Endonezya arasındaki ilişkiler o denli hasmane bir hal almıştı ki CIA 1958 yılında Endonezya'da başarısızlıkla sonuçlanan askeri bir ayaklanma finanse etmişti. Bu hasımlık döneminde ABD Sukarno rejimine silah tedarik etmeye devam etti. Amerika yanlısı General Suharto 1965 yılı sonunda bir askeri darbe gerçekleştirdi ve çoğu topraksız köylülerden oluşan yüz binlerce insanın ölümüne ve Endonezya'nın kitlesel bir tabana sahip tek siyasi örgütü olan Endonezya Komünist Partisi'nin yıkılmasına yol açtı. Endonezya böylelikle yeniden Özgür Dünya'ya entegre edilmiş, sadece kendi yolsuz ve kanlı diktatörlüklerini dayatan yönetici generallerin açgözlülüğünün ket vurabildiği Amerikalı, Kanadalı, Avrupalı ve Japon şirketlerin yağma ve sömürüsüne açık hale getirilmiş oluyordu.

Tüm bu gelişmeler Batılı münevverler tarafından son derece olumlu karşılandı ve ABD'nin Güney Vietnam'a yönelik saldırganlığının (propaganda sitemi içerisindeki tabirle "Güney Vietnam'ın savunulması"nın) gerçekte ne denli haklı olduğunun bir kanıtı olarak görüldü. Bu yaklaşım aynı zamanda, generalleri kendi toplumlarında zorunlu bir temizlik yapmaları konusunda cesaretlendiren bir "kalkan" görevi görüyordu. Katliamın ardından Senato'da verdiği ifadede, ABD Savunma Bakanı McNamara'dan, iki ülke arasındaki düşmanlığın yoğun olduğu dönemde Endonezya'ya yapılan silah sevkıyatını açıklaması istendi.

Kendisine bu silahların "yarar sağlayıp sağlamadığı" soruldu ve yarar sağladığı yanıtı alındı – McNamara'nın Endonezyalı dostlarına göre, geride bırakılan yaklaşık 700.000 kadar ceset de sağlanan bu yararlar arasındaydı. Kongre tarafından hazırlanan bir raporda, askeri görevlilerin eğitilmesi ve iletişimin devam ettirilmesinin Sukarno'nun devrilmesinde "büyük yararlar" sağladığı belirtiliyordu. Benzer şekilde Pentagon kaynaklarına göre de, "Birleşik Devletler'in yerel komutanlar üzerindeki askeri tesiri, 1964 yılında Brezilya'nın solcu Devlet Başkanı João Goulart'ı deviren hükümet darbesinin bir unsuru olarak görülüyordu."[21] Ne de olsa bu sayede işkence, baskı ve yabancı yatırımcılar için olan kârlılığı ile dört başı mamur, Kennedy liberalleri tarafından da onaylanan bir milli güvenlik devleti kurulmuştu. Aynı senaryo birkaç yıl sonra Şili'de de tekrarlandı. ABD Allende rejimi boyunca bir yandan silah tedarikine devam ederken diğer yandan rejimi yıkmak için elinden geleni yapmış ve bunun karşılığında yine sevinçle karşılanan bir Pinochet darbesiyle ödüllendirilmişti.

İran'a yönelik operasyonlar, anlaşılabilir ve zaman zaman gayet gerçekçi olan, tanıdık bir politika planlama şablonunu takip etmektedir. Richard Helms ve diğerlerinin 1982 yılında bu şablonu neden alenen desteklemiş olduklarını anlamak hiç de zor değildir.

Bu bağlamda, Şah yönetimi altındaki İran ile ABD arasındaki ilişkilerin doğasını yeniden hatırlamak gerekir. Nixon doktrini kapsamında İran'a Ortadoğu'nun kontrol edilmesinde merkezi bir rol atfedilmişti; Nixon doktrini şu kabule dayanıyordu: ABD istediği her yerde kendi iradesini empoze etme kapasitesine sahip

21. Kongre'deki oturumlardan aktaran Miles Wolpin, *Military Aid and Counter-revolution in the Third World* (Lexington Books, 1972), 8, 128; Brezilya hakkında, *New York Times*, 1 Kasım 1970. Endonezya'da yaşanan katliama karşı gösterilen genel olumlu tepki hakkında daha fazlası ve olayın arka planı için bkz. bana ait olan *Year 501* (South End Press, 1993) [*Yıl 501: Fetih Devam Ediyor*, Çev. Mengü Gülmen, İthaki Yay., 2017]; 1958 yılı hakkında bkz. Audrey ve George Kahin, *Subversion as Foreign Policy* (New Press, 1995).

değildi ve bu nedenle (Savunma Bakanı Melvin Laird'in ifadesiyle) yerel "devriye polisleri"ne, Henry Kissinger'ın o zamanlar kullandığı kavramlarla ifade etmek gerekirse, Birleşik Devletler tarafından idame ettirilen "genel düzen çerçevesi" dahilinde "bölgesel sorumluluklar"ı yerine getirecek olan yerel taşeronlara bel bağlamak zorundaydı. İran, Suudi Arabistan ve İsrail'i ABD kalkanı altında bir araya getiren (kısmen zımni) üçlü bir ittifak tesis edildi; bu ittifakın amacı, ABD'nin dünyanın önde gelen enerji rezervleri üzerindeki hâkimiyetini "savunmak" ve bu rezervleri, en büyük düşman olan yerli nüfustan korumaktı, ne de olsa bu insanlar kendi ülkelerindeki kaynakların kontrolünde pay sahibi olmaları gerektiği gibi "radikal" birtakım fikirlerle zehirlenmiş olabilirlerdi. Yeri gelmişken bu, dünya çapında takip edilen şablon için verilebilecek örneklerden yalnızca biridir.[22]

İsrail ile kurulan "özel ilişki" de yine bu bağlam içerisinde tesis edildi. Milli Güvenlik Konseyi 1958 yılında, radikal Arap milliyetçiliğine (kelimenin teknik anlamıyla) karşı çıkmanın "mantıksal neticesi"nin, "Ortadoğu'daki Batı yanlısı tek güçlü devlet olan İsrail'i desteklemek olduğu"na dikkat çekiyordu. David Ben-Gurion'un biyografisini kaleme alan Michael Bar-Zohar'a göre İsrail o dönemde, İran, Türkiye ve Etiyopya ile ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles tarafından desteklenen "uzun vadeli" bir "periferi paktı" imzalamıştı. ABD istihbaratı 1960'lar boyunca İsrail'i, Suudi Arabistan'a karşı, "radikal milliyetçi" baskıların önünde bir bariyer olarak görüyordu ve ABD politikası içerisinde İsrail'in "stratejik bir değer" olduğu algısı, 1967 yılında ABD'nin desteğiyle elde ettiği zaferin ardından, özellikle de 1970 yılında Ürdün'de katliama uğrayan Filistinlilere giden Suriye yardımlarına engel olmak için attığı adımlardan sonra kurumsal bir hal almaya başladı – ABD o dönemde kendi iç işleriyle alakalı meseleler nedeniyle olaya doğrudan müdahil olamamıştı. Şah'ın düşüşü, ABD'nin bölgedeki çıkarlarını empo-

22. Daha detaylı bir tartışma için bkz. *Towards a New Cold War*; Laird'dan alıntılayan Thomas Ferguson ve Joel Rogers, *Right Turn* (Hill & Wang, 1986), 97; içişleriyle alakalı meseleler hakkında önemli bir tartışmadır.

ze etmek için bir üs vazifesi gören İsrail'in "stratejik bir değer" olarak oynadığı rolü daha da artırdı. Bu arada İsrail Güney Afrika, Asya ve Latin Amerika'da, ABD'ye giderek daha fazla ilave hizmetler sunmaya başlamıştı.[23]

1970 yılına gelindiğinde, Amerikalı seçkinler arasında, ABD'nin bölgedeki politikaları konusunda bir fikir ayrılığı baş gösterdi. Bu ayrılık, Arap-İsrail çatışmasının dönemin uluslararası mutabakatına uygun bir biçimde çözümlenmesi için siyasi bir plan geliştirmiş olan Dışişleri Bakanı William Rogers ile bir "pata" halinin devam ettirilmesi gerektiğini savunan Henry Kissinger arasındaki tartışmada sembolleşti. Henry Kissinger'ın, Sedat'ın 1971 yılı Şubat'ında ortaya koyduğu ve resmi ABD politikasının genel hatlarıyla uyumlu olan tam teşekküllü bir barış anlaşmasının İsrail tarafından reddedilmesine verdiği desteğin temel mantığı bu "pata" stratejisiydi ve neticede Kissinger'ın görüşleri galip geldi. Onun bu çatışmacı, gerçek bir siyasi çözüme sert biçimde karşı çıkan tavrı, o tarihten itibaren, ABD'nin güç kullanımı veya bu yönde bir tehdit yoluyla bölgede sürdürdüğü denetim dahilinde İsrail'i "stratejik bir değer" olarak görmeyi tercih eden bölgesel politikası üzerinde de belirleyici oldu. Bu durum ABD'nin, muhtemelen İsrail'in bölgeye entegrasyonuna yol açacak olan herhangi bir siyasi çözüme engel olmak konusundaki adanmışlığını açıklamaktadır.[24]

ABD sürekli olarak askeri çatışmayı devam ettirmeye ve İsrail'in "stratejik bir değer" olarak kalmasını teminat altına almaya çalışmıştır. Bu anlayışa göre İsrail'in son derece militerleşmiş, teknolojik açıdan gelişmiş, (çoğunlukla ABD ile koordinasyon halinde yürüttüğü) yüksek teknoloji üretimi haricinde bağımsız bir ekonomi olmasının önünde herhangi bir engel olmayan bir parya devleti olması gerekmektedir. Tümüyle ABD'ye bağımlı ve tam da bu nedenle güvenilir olan İsrail, yerel bir "devriye polisi" olarak ABD'nin ihtiyaçlarına hizmet etmekte, başka yerlerde,

23. Bu meselelerle ilgili daha fazlası için bkz. *Towards a New Cold War*, *Fateful Triangle* ve 3. Bölüm 6. notta geçen referanslar.
24. Bkz. 1. Bölüm.

örneğin Washington'ın kendi iç işleriyle alakalı meseleler nedeniyle istediği gibi tam olarak müdahil olamadığı Guatemala'da gerçekleşen yarı soykırıma verdiği destek ile ABD'nin kendi amaçlarını gerçekleştirmek için işe aldığı bir ücretli devlet işlevi görmektedir.[25]

Peki ya ABD'nin Arap dünyası ile olan ilişkileri? İlk olarak ABD, Arap yarımadasının belli başlı enerji rezervlerinin kendi kontrolünde olmasını garanti altına alacak şekilde hareket edecektir: Bu, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden beri ABD dış politikasının temel bir ilkesi olmuştur. Dolayısıyla ABD, Suudi Arabistan'ın ne denli "ılımlı" oldukları herkesin malumu olan yönetici seçkinleri gibi "ılımlı milliyetçiler"i desteklemeye devam edecektir. Daha önce bahsettiğimiz gibi Suudi Arabistan da ABD'nin uluslararası terörizmine piyade yazılması istenen ülkelerdendir ve zımni müttefiki İsrail ile birlikte, gerek İran ile yapılan silah ticaretinde gerekse ABD'nin Orta Amerika'da ve muhtemelen başka yerlerde –örneğin Güney Afrika'da– yürüttüğü terörist faaliyetlerde ziyadesiyle parmağı olduğunun ifşa olması büyük bir şaşkınlık yaratmamalıdır. Bu arada ABD, ulaşmak istediği hedeflerin önünde duran "radikal milliyetçiler"e sürekli olarak karşı çıkacaktır. Amerika 1970'lerin başında "İran, Kuveyt ve Suudi Arabistan gibi 'ılımlılar'ın pozisyonunu güçlendirmek maksadıyla" Kaddafi'nin petrol fiyatlarını artırma girişimlerini destekliyormuş gibi görünürken,[26] Libya giderek artan bir biçimde ABD'nin hedefleri önünde bir engel oluşturmaya başladı ve Reagan yönetiminin ilk günlerinden itibaren "uluslararası terörizm ile mücadele" bahanesi altında öncelikli hedeflerden birine dönüştü.[27]

Bu bağlamda Reagan yönetiminin en baştan beri ciddi bir sorunla karşı karşıya olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız. Birçok yanlış kanının aksine, Reagan'ın belli başlı politikaları

25. Bkz. Daha önce alıntılanan kitaplarım; ayrıca bkz. Allan Nairn, *Progressive*, Mayıs, Eylül 1986.
26. Haley, *Qaddafi and the U.S.*, 31.
27. Bkz. 3. Bölüm.

genel itibariyle pek fazla beğenilmeyen politikalar olmuştur. Halk geçmişte olduğu gibi, askeri değil sosyal harcamaları desteklemeye devam etmekte, devletin gücünün artırılması ve zenginler için, eskiye nazaran daha da fazla bir refah devletine dönüştürülmesi programına karşı çıkmaktadır – bu program, "hür teşebbüs" olarak adlandırılan kamu sübvansiyonu ve özel kâr sistemi içerisinde, yüksek teknoloji üretimine zorunlu olarak kamu sübvansiyonu sağlayan Pentagon sisteminin ana işlevlerinden biridir. Halk genel olarak "Reagan doktrini" olarak alkışlanan ve yıkıcılık, müdahalecilik, uluslararası terörizm ve saldırganlık ile karakterize olan "aktivist" dış politikalara da karşı çıkmaktadır. Gönülsüz bir halka, karşı çıktığı politikaları kabul ettirmek için başvurulan klasik bir yöntem vardır: Mencken'in daha önce alıntıladığımız vecizesiyle uyumlu bir biçimde korkuyu teşvik etmek. Bunun için bizi yok etmeye kararlı Kötülük İmparatorluğu ile bir şekilde karşı karşıya gelmemiz gerekir; bu "yekpare ve merhametsiz komplo"nun tek amacı, John F. Kennedy'nin ABD tarihinin benzer bir dönemi için de kullandığı ifadeyle söyleyecek olursak, dünya çapında sergilediğimiz iyi niyeti baltalamak ve bizi yıkmaktır. Fakat bu noktada bir sorun karşımıza çıkar: Kötülük İmparatorluğu ile karşı karşıya gelmek fazlasıyla tehlikelidir. Bize pahalıya mal olabilecek bu karşılaşmalardan kaçınmamız gerekir. Bu ikilemin çözümü ise Kötülük İmparatorluğu'nun zayıf ve savunmasız oldukları için sonuçlarına aldırış etmeksizin saldırılabileceğimiz "taşeronları"nı yaratmaktır. Özellikle de Birleşik Devletler'de Arap karşıtı ırkçılığın yükselişe geçtiği bir ortamda ve "uluslararası teröre karşı kampanya"nın genel bağlamı içerisinde, Libya bu rol için biçilmiş kaftandır – ne de olsa ideolojik kurumlar tarafından başlatılan muhtelif "Hakikat Operasyonları" uyarınca, Washington'daki terörist komutanların bizleri bu modern çağ musibetinden korumaları gerekmektedir. Kendimizi "şeytani terörizm belası"ndan korurken, bizim canımıza herhangi bir şekilde kastedilmeden bir sürü Libyalının öldürülmesi –ve hatta

bu durumun liberal münevverler de dahil ülke içinde sevinçle karşılanması– işten bile değildir.

Önümüzdeki iki yıl tehlikeli olabilir. Reagancılar, sonraki seçimlerin sonuçları ne olursa olsun, Amerikan siyaseti üzerinde kalıcı bir iz bırakmak istiyorlar. Şiddetin işe yaradığını kanıtlamak istiyorlar. "Askeri güç kullanımına karşı hastalıklı kısıtlamalar"ı aşmak istiyorlar (Norman Podhoretz). Propaganda sistemi bir dizi şeytan yaratmış durumda: yok edilmesi gereken bir "kanser" olan Sandinistalar (George Shultz); "Ortadoğu'nun kuduz köpeği" Kaddafi; "modern terörizmin babası" Arafat; Batı Yarımküre'yi ele geçirmekle tehdit eden SSCB'nin hizmetindeki Castro vb. Şayet bu figürler şiddet kullanılarak yok edilebilirse, bunun Amerikan kültürü üzerindeki uzun vadeli etkileri son derece büyük olacak. Artık anlaşmalar imzalayan ve müzakerelere katılan "muhallebi çocukları" olmayacak; siyasi çözüm, uluslararası hukuk ve benzeri zırvalar artık kimsenin umurunda olmayacak. Bunun yerine siyasi sistem, "hastalıklı kısıtlamalar"ı olmayan, vasal askeri kuvvetlerini ve kiralık birliklerini, onlara karşı koyamayacak insanlara işkence etmek üzere görevlendirmekten zevk alan adamlar tarafından yönetilecek – ki modern *Yenikonuş*'ta bu durum "muhafazakârlık" olarak tanımlanıyor.

5
Uluslararası Terörizm: İmge ve Gerçeklik (1989)

Terörizm üzerine çalışırken benimsenebilecek iki yaklaşım vardır. Mesele ciddiyetle ele alınarak *gerçekçi yaklaşım* benimsenebileceği gibi, terörizm kavramı herhangi bir iktidar sistemine hizmet edecek bir silah olarak yorumlanarak *propagandist yaklaşım* da benimsenebilir. Her iki durumda da nasıl ilerleneceği bellidir. Gerçekçi yaklaşımı takip ettiğimizde, terörizmi oluşturan şeyleri belirleyerek işe başlarız. Daha sonra olgunun örneklerini araştırır –hatta bu konuda ciddiysek, en büyük örneklerine yoğunlaşır– ve nedenlerini, çözüm yollarını belirlemeye çalışırız. Propagandist yaklaşım, başka bir yoldan gitmeyi zorunlu kılar. Terörizmin resmi olarak tayin edilmiş

bir düşmanın sorumluluğu olduğu teziyle işe koyuluruz. Daha sonra terörist eylemleri, (makul veya değil) gerekli kaynaklara isnat edilebilmeleri için "terörist" olarak tanımlarız; aksi halde bunlar görmezden gelinecek, örtbas edilecek yahut da "misilleme" veya "nefsi müdafaa" olarak adlandırılacak eylemlerdir.

Propagandist yaklaşımın genel olarak hükümetler ve onların totaliter devletler içerisindeki enstrümanları tarafından benimsenmesi şaşırtıcı değildir. Esas şaşırtıcı olan, bu yaklaşımın büyük oranda Batılı sanayi demokrasilerindeki medya ve terör üzerine çalışan akademisyenler tarafından da benimsenmiş olmasıdır ki bunu son derece detaylı bir biçimde ortaya koymuş bulunuyoruz.[1]

Michael Stohl şöyle der: "Büyük güçlerin cebre başvurmasının veya bu yönde oluşturduğu tehdidin genellikle bir terörizm biçiminden ziyade baskı diplomasisi olarak tanımlanmasını, ortak bir mutabakat ile –ki burada *yalnızca* ortak bir mutabakat ile diye vurgulamak gerekir– kabul etmek zorundayız." Gerçi bu çoğunlukla, "şayet aynı taktik büyük güçler tarafından uygulanmıyor olsaydı, terörist olarak tanımlanacak olan amaçlar uğuruna çoğu kez şiddete başvurulması veya şiddet tehdidi"ni içermektedir.[2] Buna tek bir nitelik daha eklemek gerekir: "Bü-

1. Diğer kaynaklar arasında bkz. Edward S. Herman, *The Real Terror Network* (South End Press, 1982); Herman ve Frank Brodhead, *The Rise and Fall of the Bulgarian Connection* (Sheridan Square Publications, 1986); Alexander George, "The Discipline of Terrorology", George, der., *Western State Terrorism* içinde (Polity/Blackwell, 1991). Ayrıca Walter Laqueur'ın *The Age of Terrorism*'i (Little, Brown and Co., 1987) üzerine bir tartışma için bkz. bana ait olan *Necessary Illusions*, 278 vd.; burada alıntılanmayan yerlerde, referanslar için bu kitaba başvurunuz.

2. "States, Terrorism and State Terrorism", Robert Slater ve Michael Stohl, *Current Perspectives on International Terrorism* içinde (Macmillan, 1988). Stohl şu sonuca varmaktadır: "Zora dayalı terörist diplomasisi açısından ABD... Üçüncü Dünya'da Sovyetler Birliği'ne göre daha faal olmuştur." Diğer çalışmalar da benzer bir şablon ortaya koyar. II. Dünya Savaşı'ndan beri yaşanan askeri çatışmalarla ilgili yaptığı değerlendirmede Ruth Sivard, bunların yüzde 95'inin Üçüncü Dünya'da gerçekleştiği ve çoğu örnekte yabancı kuvvetlerin dahil olduğu sonucuna vararak "müdahalelerin yüzde 79'unun Batılı güçler, yüzde 6'sının komünistler tarafından gerçekleştirildiği"ni aktarmaktadır; *World Military and Social Expenditures 1981* (World Priorities, 1981), 8.

yük güçler" kavramı iltimaslı devletler ile sınırlıdır; burada tartıştığımız Batılı teamüller içerisinde, Sovyetler Birliği'nin bu tür bir retorik ehliyeti yoktur ve hatta son derece dayanaksız deliller üzerinden suçlanıp mahkûm edilebilir ki Sovyetler'deki uygulama da bunun tıpatıp aynısıdır.

Terörizm 1980'lerde büyük bir kamusal sorun halini aldı. Reagan yönetimi göreve geldiğinde, başkanın "şeytani terörizm belası" olarak adlandırdığı, (Dışişleri Bakanı George Shultz'un ifadesiyle) "modern çağda barbarlığa bir geri dönüş" arzusundaki "ahlaksız medeniyet düşmanları" tarafından yayılan bu salgın hastalığın kökünü kazıyacağını ilan ediyordu. Kampanya, salgının bilhassa ölümcül olan bir biçimine odaklanıyordu: devlet güdümlü uluslararası terörizm. Yazdığı *Terör Ağı: Uluslararası Terörizmin Perde Arkası* isimli çokça övülen kitabı, Reagan yönetiminin kutsal kitabı ve yeni teröroloji disiplininin kurucu metnine dönüşen Claire Sterling'in sözleriyle, kampanyanın temel tezi, sorumluluğu "Batılı demokratik toplumları istikrarsızlaştırmayı amaçlayan dünya çapındaki [Sovyet merkezli] terör ağı"na yüklüyordu. Kitabın, terörizmin "neredeyse sadece demokratik ve görece demokratik toplumlarda" gerçekleştiğine dair "yeterli delil" sağladığına hükmediliyor (Walter Laqueur), böylece salgının nereden kaynaklandığına dair ortada herhangi bir şüphe kalmamış oluyordu. Bir müddet sonra kitabın değersiz bir propaganda risalesi olduğu ortaya çıkmış olsa da, bu tez değişmeden kaldı ve ana akım habercilik, yorumculuk ve akademisyenlik üzerindeki tahakkümünü sürdürdü.

Uluslararası terörizm konusundaki endişeler 1980'lerin ortasında doruk noktasına ulaştı. Ortadoğu/Akdeniz terörizmi Associated Press'in yaptığı ankette, editörler tarafından 1985 yılının en önemli gündem konusu olarak seçildi. Sonraki yıl, Arap teröristlerin Avrupa kentlerini istila etmesinden korkan Amerikalıların kendilerini çekmesi nedeniyle, Avrupa'daki turizm sektörü büyük bir çöküş yaşadı. Daha sonra makbul olan bakış açısına göre, canavarın "kovboyun gücü" ile ehlileştirilmesi sayesinde salgın biraz olsun hafifletilmiş oldu.

Gerçekçi yaklaşıma geçmeden evvel terörizm kavramını tanımlayacağız ve sonra uygulamalarını inceleyeceğiz. Şimdilik işi oluruna bırakalım, bakalım bu yol bizi nereye götürecek?

Terörizm Kavramı

Siyasi söyleme ait kavramlar net olmaktan epeyce uzaktır, fakat terörizmi teşkil eden şeyler konusunda genel bir mutabakatın varlığından söz edilebilir. Hareket noktası olarak resmi ABD yasalarındaki terör eylemi tanımını alabiliriz. Buna göre:

> "(A) Birleşik Devletler veya herhangi bir eyaletin ceza hukukunu ihlal eden yahut Birleşik Devletler veya herhangi bir eyaletin sınırları dahilinde işlenmesi halinde cezai işlem gerektiren bir ihlal durumu teşkil eden bir şiddet eylemi ya da insan hayatını tehlikeye atan bir eylem içeren ve (B) (i) sivil halkı korkutma veya zorlama; (ii) sindirme veya zor yoluyla bir hükümetin politikasına tesir etme ya da (iii) suikast veya adam kaçırma gibi yöntemlerle bir hükümetin tutumunu değiştirme niyeti taşıyan faaliyetler, 'terör eylemi' kapsamındadır."[3]

Kavram tam olarak sınırlandırılmış değildir. Birincisi, uluslararası terörizm ile saldırganlık arasındaki sınır her zaman net değildir. Bu hususta Birleşik Devletler ve vasallarına hüsnüzanla yaklaşmayı deneyelim: Birtakım uluslararası şiddet eylemleriyle ilgili saldırganlık suçlamalarını reddetmeleri halinde, bunu daha hafif bir suç olan terörizm kategorisi altında değerlendirelim. Terörizm ile misilleme veya meşru direniş eylemleri arasındaki ayrım da tam anlamıyla net değildir ki bu meseleye birazdan değineceğiz.

ABD kaynakları, bizlere "terörizm"in çok daha özlü tanımlarını da sunmaktadır. Terörle mücadelenin anlatıldığı bir ordu kitapçığında terörizm "siyasi, dini veya ideolojik nitelikte hedeflere ulaşmak adına başvurulan hesaplı şiddet kullanımı veya

3. Birleşik Devletler Kanunnamesi Kongre ve Hükümet Haberleri, 98. Kongre, İkinci Oturum, 1984, 19 Ekim, 2. Cilt; 3077. Paragraf, Yasa: 98/2707 (West Publishing Co., St. Paul, Minn.).

şiddet tehdidi" olarak tanımlanır. "Bu, sindirme, zor kullanma veya korkutma yoluyla gerçekleştirilir." Muteber terör uzmanlarından Robert Kupperman'ın Pentagon için hazırladığı bir çalışmada ise çok daha basit bir tanımlama kullanılır; Kupperman güç kullanımı veya bu yöndeki bir tehdidin maksadını "kaynakları tam anlamıyla seferber etmeden siyasi hedeflere ulaşmak" olarak belirtir.[4]

Fakat Kupperman'ın tartıştığı şey terörizmden ziyade, Reagan yönetiminin merkezi doktrinlerinden biri olan düşük yoğunluklu çatışmadır (DYÇ). Ancak şunun farkında olmak gerekir ki tanımda ortaya konduğu ve pratikte onaylandığı haliyle DYÇ –tıpkı kendinden önceki "ayaklanma karşıtı harekât" gibi– devlet güdümündeki uluslararası terörizmin, yani bir savaş suçu olan saldırganlık düzeyine erişmeyecek şekilde güç kullanımının, üzerinin edebi bir şekilde örtülmesinden başka bir şey değildir.

Bu husus, her zamanki doktrinal çarpıtmayla da olsa akademik disiplin içerisinde de tanınmaktadır. Önde gelen İsrailli terör uzmanlarından Profesör Yonah Alexander'a göre "devlet destekli terörizm, devletlerin eylemlerinden sorumlu tutulmaksızın 'savaş'a girmeyi tercih ettikleri durumda başvurdukları bir tür düşük yoğunluklu çatışmadır."[5] Alexander odağını, "vekil gruplar" aracılığıyla Batı'yı istikrarsızlaştırmaya çalışan Kremlin komplosuyla sınırlandırır ve "Nikaragua'ya yönelik... kapsamlı bir FKÖ eğitim programı" gibi örneklere başvurur. Bu yaklaşıma göre, "Moskova ile özel bir ilişki içinde olan FKÖ", Sovyetler Birliği'nde almış olduğu "uzmanlık eğitimi"ni Nikaragua'ya aktarmakta ve böylelikle Birleşik Devletler'e ve onun çıkarlarına karşı düşük yoğunluklu bir çatışma yürütmektedir.

---

4. *US Army Operational Concept for Terrorism Counteraction* [ABD Ordusunun Terörizmi Önleme Konusundaki Operasyonel Yaklaşım] (TRADOC Kitapçığı No. 525-37, 1984); Robert Kupperman Associates, *Low Intensity Conflict*, 30 Temmuz 1983. Her iki metin de Michael Klare ve Peter Kornbluh (der.) tarafından *Low Intensity Warfare*'de (Pantheon, 1988) alıntılanmaktadır, 69, 147. Kupperman'dan yapılan orijinal alıntı, özel olarak "güç kullanma tehdidi"nden bahseder; fakat burada açıkça güç kullanımı da kastedilmektedir.

5. *Jerusalem Post*, 4 Ağustos 1988. Ayrıca bkz. Mark Heller, s. 36.

Alexander ayrıca "Doğu Bloku'nun samimiyetinin test edilmesi gerektiği"ni söyler; bu samimiyeti ortaya koymasının yollarından biri, örneğin "ABD ve müttefiklerini terörizm ile ilişkilendiren propaganda kampanyalarını bitirmek konusunda sergileyeceği iyi niyet" olabilir.

Örneklerde de resmedildiği gibi, doktrinal tutarlılığı muhafaza etmek adına, neredeyse kendini kaybedip bu denli tuhaf fikirler ortaya atabilmek için son derece zengin bir muhayyile gerekmektedir.

Terörizm ve Siyasi Kültür

Dünyada birçok terörist devlet vardır, fakat ABD hem uluslararası terörizme kendini *resmi olarak* adamış olması hem de bunu rakiplerini mahcup edecek denli büyük bir ölçekte yapması itibariyle sıra dışıdır. Örneğin Batılı hükümetlerin ve medyanın haklı olarak iddia ettiği gibi, İran da bir terörist devlettir. Uluslararası terörizme yaptığı en büyük katkı, İran ile kontra arasındaki ilişkiler hakkındaki tahkikatlar sırasında gün yüzüne çıkmıştır: Şöyle ki İran, ABD'nin Nikaragua'ya karşı yürüttüğü taşeron savaşına istemsizce dahil olmuş olabilir. Bu kabul edilemez bir gerçek olduğundan gözlerden kaçmış, yine de İran'ın ABD'nin güdümündeki uluslararası terörizm ile olan bağlantısı, tam da İran terörizminin büyük bir hırsla lanetlendiği bir zamanda ifşa olmuştur.

Aynı tahkikatlar, Reagan doktrini altındaki ABD'nin, uluslararası terörizmde yeni yollar katettiğini ortaya çıkardı. Kimi devletler yurtdışında şiddet eylemleri gerçekleştirmeleri için bireysel teröristleri veya suçluları işe alır. Fakat ABD Reagan yıllarında bunu bir adım daha öteye taşıdı ve terörist operasyonlarını idare ve finanse edebilmek adına, özel bir uluslararası terör ağının yanı sıra, bir dizi vasal ve ücretli *devlet* –(generallerin yönetimi altındaki) Arjantin, Tayvan, Güney Kore, İsrail, Suudi Arabistan vb– tesis etti. Uluslararası terörizm alanında kaydedilen böyle bir ilerleme, bu musibet nedeniyle en çok ıstırap

çekilen dönemde ifşa oldu ancak hiçbir şekilde bir tartışmaya veya incelemeye konu olmadı.

ABD'nin uluslararası terörizme olan adanmışlığı, en ince detayına kadar planlanmıştır. Örneğin Nikaragua'ya saldıran taşeron kuvvetlere, CIA ve Pentagon'daki komutanları tarafından, "yumuşak hedef" olarak adlandırılan savunmasız sivillere saldırmaları ve ordu ile "rekabete girmemeleri" emredilmişti. Dışişleri Bakanlığı tarım kooperatiflerini hedef alan saldırıları bilhassa destekliyordu – ki bu, Ebu Nidal tarafından gerçekleştirilmiş olsaydı, tam da şiddetle lanetleyeceğimiz bir olay olurdu. Medyadaki barış yanlıları devletin bu tavrını nazikçe onaylıyordu. Ana akım yorumcular arasında en liberal uçta yer alan *New Republic* editörü Michael Kinsley, Dışişleri Bakanlığı'nın tarım kooperatiflerini hedef alan terör saldırılarıyla ilgili öne sürdüğü mazeretleri bir çırpıda reddetmememiz gerektiğini söylüyordu: "makul bir politika", "fayda-maliyet analizi testinden geçmek" zorundaydı ki bu, "dökülecek kan ve çekilecek sefaletin miktarına karşılık demokrasinin ortaya çıkma olasılığı"na dair bir analizdi. Anlaşılan o ki Amerikalı seçkinlerin bu analizi yapmaya ve testten geçmesi halinde projeyi hayata geçirmeye hakları vardı.[6]

1986 yılının Ekim ayında içinde Amerikalı bir paralı askerin de bulunduğu kontra ikmal uçağı vurularak düşürüldüğünde, taşeron kuvvetlere yardım götürmek amacıyla havalanan CIA'nın ikmal uçuşlarına dair delilleri gizlemek artık imkânsız bir hal aldı. Akabinde, daha ziyade bu konuların gündeme geldiği İran-kontra oturumları birbirini izlemeye başladı. Oturumların tamamlanmasından birkaç gün sonra, Orta Amerika devlet başkanları Esquipulas II barış anlaşmasını imzaladılar. ABD anlaşmayı bozmak için derhal harekete geçti. Anlaşmanın bir maddesinde, "bölge ve bölge dışında bulunan hükümetler"in "gayri nizami kuvvetlere veya isyan hareketine" gönderdikleri her tür yardıma engel olunması, "bölgede istikrarlı ve kalıcı barışı

6. Güney Komutanlığı (SOUTHCOM) kumandanı General John Galvin; Fred Kaplan, *Boston Globe*, 20 Mayıs 1987. Kinsley, *Wall Street Journal*, 26 Mart 1987. Ayrıca bkz. aşağıdaki 15. not. Daha fazla detay için bkz. *Culture of Terrorism*, 43, 77.

sağlamanın vazgeçilmez bir unsuru" olarak tanımlanıyordu. ABD buna cevaben derhal Nikaragua'daki yumuşak hedeflere yönelik saldırıları tırmandırmaya başladı. Bu arada Kongre ve medya, CIA'nın vakit kaybetmeden günde birkaç sefere çıkarılan ikmal uçuşlarından gözlerini maharetle kaçırarak Beyaz Saray'ın istenmeyen ittifakları parçalama programı ile işbirliği içerisinde hareket ettiler. Beyaz Saray'ın bu hedefine, Orta Amerika devlet başkanlarının 1989 yılının Şubat ayında imzaladıkları, bir öncekinin devamı niteliğindeki anlaşmayı geçersiz kılmak için başka birtakım adımlar atmak zorunda kalınsa da, 1988 yılının Ocak ayında nihayet ulaşıldı.[7]

Taşeron kuvvetler için yapılan ikmal ve gözetleme uçuşlarının sayısı arttıkça, şiddet ve terör de arttı ki zaten amaç da buydu. Bu süreç de büyük oranda fark edilmeden geçip gitti; tek bir arızi referans haricinde. 1987 yılının Ekim ayında *Los Angeles Times*'ta yayımlanan haberde şöyle deniyordu: "Batılı askeri analistler, ağır çatışmalardan uzak durmaya çalışan kontraların, son zamanlarda havadan paraşütle atılan tonlarca silahı zulalamaya başladıklarını söylüyorlar... Aynı zamanda La Patriota çiftçi kooperatifine yönelik... gün doğmadan başlayan topçu ateşi altında birkaç milis, yaşlı bir kadın ve bir yaşındaki torununun hayatını kaybettiği... saldırıda olduğu gibi, kolay hükümet hedeflerine yönelik taarruzlara hız vermiş durumdalar." Dikkate değer bulunmayan sayısız olaydan rastgele bir örnek vermemiz gerekirse; 21 Kasım günü 150 kadar kontra güneydeki Rio San Juan bölgesinde bulunan iki köye, 88 mm'lik havan topları ve roket güdümlü el bombaları ile saldırı düzenledi; saldırıda altı çocuk ve altı yetişkin hayatını kaybederken 30 kişi yaralandı. ABD'nin terörist güçleri, silahlanmayı reddeden pasifistlerden

7. Bu son derece başarılı parçalama işinin detayları hakkında bkz. *Culture of Terrorism* ve *Necessary Illusions*. Şubat 1989 tarihli Esquipulas IV anlaşmalarının Beyaz Saray ve Kongre'deki barış yanlıları tarafından medyanın da işbirliği ile nasıl geçersiz kılındığına dair detaylar için *Z Magazine*'de yayımlanan (Mayıs 1989) ve sonrasında bana ait olan *Deterring Democracy*'de yeniden yayımlanan makalem (Verso, 1991, Hill & Wang 1992, genişletilmiş versiyon).

oluşan dini kooperatifleri bile yok ediyorlardı. ABD tarafından silahlandırılmış ve eğitilmiş olan askeri kuvvetler, El Salvador'da da kooperatiflere saldırıyor, rutin olarak uyguladıkları terörist zulümler dahilinde, kooperatif üyelerini öldürüyor, tecavüz ediyor yahut kaçırıyorlardı.[8]

Uluslararası Adalet Divanı'nın Birleşik Devletler'i "yasadışı güç kullanımı" ve illegal iktisadi savaş ile suçladığı Haziran 1986 tarihli kararı, "düşman bir forum"un alakasız bir beyanı addedilerek yok sayıldı (*New York Times*). ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'nin bütün devletlere uluslararası yasalara uyma çağrısında bulunduğu ve bu hususu hükme bağladığı kararını (1986 yılında İsrail ve El Salvador ile birlikte) veto etmesi ve Genel Kurul'un aynı yöndeki kararlarıyla ilgili oylamada (1987 yılında ve yalnızca İsrail ile birlikte) hayır oyu kullanması da yine pek ilgi uyandırmadı. Dahası Divan'ın kontralara gönderilen tüm yardımların insani değil askeri olduğu yönündeki kararı da yok sayıldı ve bunlar medyada "insani yardım" olarak anılmaya devam edildi. Görünen o ki tüm bunlara rehberlik eden prensip şudur: ABD kanun tanımaz bir terörist devlettir ve *doğru ve adil olan budur*; dünya istediği gibi düşünüp uluslararası kurumlar istediği açıklamalarda bulunabilir, zira bunların bir önemi yoktur.

Bunun bir neticesi de, hiçbir devletin kendini ABD saldırısından korumaya hakkı olmadığı doktrinidir. Reagan yönetimi Agitprop'unun Nikaragualıların jet avcı uçakları alma planlarıyla ilgili düzenli olarak dolaşıma soktukları hikâyeler sayesinde, bu dikkat çekici doktrinin ne denli geniş kesimlerce kabul gördüğü ortaya çıkmış oldu. Medyanın hiçbir eleştiri getirmeden dezenformasyonu olduğu gibi yuttuğu yönünde birtakım eleştiriler mevcuttu, fakat çok daha önemli bir gerçek görmezden

8. Richard Boudreaux ve Marjorie Miller, *Los Angeles Times*, 5 Ekim 1988; Associated Press, 21 Kasım 1987; Witness for Peace, *Civilian Victims of the U.S. Contra War*, Şubat-Temmuz 1987, s. 5. *The Civilian Toll 1986-1987*, Americas Watch, 30 Ağustos 1987; Americas Watch tarafından ABD Ticaret Temsilcisi'ne verilen dilekçe, 29 Mayıs 1987.

geliniyordu: Nikaragua'nın bu tür bir eylemde bulunmasının kabul edilemez olduğu yönündeki genel görüş birliği. Dikkatleri 1984 yılındaki Nikaragua seçimlerinden başka yöne çevirmek için bu hikâyeler uydurulduğunda, Massachusetts Senatörü Paul Tsongas, önde gelen diğer barış yanlılarının da desteğiyle, Nikaragua'nın 1950'lerden kalma eski MIG savaş uçaklarından edinmesi durumunda ABD'nin Nikaragua'yı bombalamak zorunda kalacağı konusunda uyarıyordu, zira "bunların Birleşik Devletler'e de gücü yeterdi", dolayısıyla güvenlik açısından tehdit oluşturuyorlardı[9] – örneğin, ABD'nin Rusya'nın etrafındaki ülkelerde alarm durumunda bulundurduğu nükleer füzeler, kendi güvenliği açısından bir tehdit oluşturmuyordu, çünkü bunlar yalnızca savunma amacıyla oraya yerleştirilmişti. Jet avcı uçaklarının Nikaragua'nın kendi topraklarını, CIA'nın ABD'nin taşeron kuvvetlerinin arazide hayatta kalmasını sağlayan ikmal uçaklarından ve yumuşak hedeflere güvenli bir şekilde saldırabilsinler diye bu kuvvetlere Nikaragualı birliklerin konumu hakkında dakika dakika bilgi aktaran gözetleme uçaklarından korumasına olanak tanıyacağı anlaşılmaktadır. Anlaşılmasına anlaşılmaktadır ancak neredeyse hiç bahsedilmemektedir.[10] Ve görünüşe göre ana akımdan hiç kimse, şayet ABD kendi müttefiklerine askeri yardımı kısıtlamaları konusunda baskı yapmıyor olsaydı, Nikaragua'nın MIG'ler yerine Fransız uçaklarını mutlu mesut kabul edeceğini, herkes tarafından bilinen bu sırrı ifşa etmemiştir, zira bu durumda "Sovyet destekli Sandinistalar"dan korkup bir köşeye siniyor olamazdık.

Aynı mesele, 1988 yılının Ağustos ayında Kongre'deki barış yanlıları "Nikaragua Direnişi İçin Yardım" başlığını taşıyan

9. *Boston Globe*, Kasım 9, 1984; barış yanlısı Demokratlardan Christopher Dodd'un benzer yorumlarına da yer verilmiştir.

10. Belli başlı ABD gazeteleri içerisinde, Sandinistalara karşı belki de en az düşmanca tavır sergileyen liberal *Boston Globe* gazetesinin yaptığı araştırmaya göre, Nikaragua'nın "CIA tarafından yönlendirilen kontraların saldırılarını geri püskürtmek ve ikmal uçuşlarını durdurmak veya engellemek için" hava kuvvetine ihtiyacı olduğu gerçeğinden bahseden bir adet köşe yazısı mevcuttu (9 Kasım 1986).

ve *Byrd Amendment* adıyla bilinen yasa değişikliğini coşkuyla destekleri zaman da ortaya çıktı. Bundan üç gün önce kontralar *Mission of Peace* adındaki yolcu gemisine saldırarak tamamı sivillerden oluşan 2 kişinin ölümüne, 27 kişinin yaralanmasına yol açmışlardı ve bunlar arasında dini bir delegasyonun başkanlığı görevini yürüten New Jerseyli bir vaftiz rahibi de yer alıyordu. Senatoda yapılan yasa değişikliği oturumunda olayın bahsi geçmedi. Onun yerine Kongre'deki barış yanlıları, Nikaragua ordusunun bu tür terörist eylemlerin faillerine karşı "sebepsiz bir askeri saldırı" veya "başka herhangi bir düşmanca eylem" gerçekleştirmesi durumunda, Kongre'nin buna olması gerektiği gibi, kontralara yaptığı askeri yardımı yenilemek suretiyle güçlü bir karşılık vereceği konusunda uyardılar. Medyada yer alan haber ve yorumlar, sergilenen bu tavırda herhangi bir tuhaflık veya dikkate değer bir unsur olduğunu düşünmediler.

Mesaj son derece nettir: Hiç kimse ABD'nin terörist saldırıları karşısında nefsi müdafaa yapma hakkına sahip değildir. ABD *hakkı gereği* terörist bir devlettir. Bu asla itiraz edilemez olan doktrin o denli kemikleşmiştir ki sorumluluğunu bilen bir söylem içerisinde tartışılamaz bile, yalnızca varsayılır. ABD'nin Güney Vietnam'a yönelik saldırısının "dahili saldırganlığa" karşı "Güney Vietnam"ın savunulması" olduğu yönündeki –barış yanlılarının belki de zamanla o kadar da mantıklı olmadığını fark ettikleri– doktrinde de aynı durum söz konusudur.

Buradan hareketle, dik kafalı, itaatkâr olmayan bir halkı hizaya getirmek için terörist bir taşeron ordunun örgütlenmesi meşru bir görevdir. Sağ kanattan Jeane Kirkpatrick'e göre, "başka bir ulusun içişlerine zorla müdahale etmek" ne "mantıksızca" ne de "ahlaksızca"dır, sadece yasadışıdır ve insanların Nürnberg ve Tokyo'da –bunun "galip gelenin adaleti" olmadığı yönünde kulaklarda çınlayan açıklamalar eşliğinde– idam edildikleri bir suçtur. Zira Yargıç Robert Jackson'ın da ifade ettiği gibi, "Şayet birtakım eylemler ve sözleşme ihlalleri birer suç addediliyorsa, bunu yapan Birleşik Devletler de olsa Almanya da olsa suçtur. Bize karşı sergilenmesini istemeyeceğimiz, suç oluşturan bir

davranışla ilgili başkalarına karşı bir yasa yapmak konusunda hazırlıklı değiliz."[11]

Bu tür fikirlere karşı çıkan Irving Kristol'e göre, "Uluslararası hukuk argümanının hiçbir güvenilirliği yoktur." Gerçekten de "büyük bir gücün normal şartlarda daha küçük bir ülkenin içişlerine karışmaması gerekir", fakat "başka bir büyük güç, daha önce bu kuralı çiğnemiş" ise ilke geçersizleşir. Zira "gerek askeri gerekse sivil alanlarda" silah ve teknisyen göndermek suretiyle "Sovyetler Birliği'nin Nikaragua'nın içişlerine karıştığı" "tartışmasız" bir gerçektir; bu durumda ABD'nin taşeron ordusuyla Nikaragua'ya saldırmaya hakkı vardır. Aynı argümana göre Sovyetler Birliği'nin –ulusal güvenliğine Nikaragua'nın ABD için olduğundan daha büyük bir tehdit oluşturan– Türkiye veya Danimarka'ya saldırmak en doğal hakkıdır, çünkü ABD'nin bu ülkelere yardım ettiği ve SSCB'nin Kristol'ün mantığının kendisine tanıdığı saldırganlık hakkını kullanması halinde, yardımın da ötesine geçeceği "tartışmasız" bir gerçektir.

Fakat Kristol bu argümana da, Birleşik Devletler'in zorla müdahale hakkıyla bağlantılı olarak başka bir yerde yaptığı kritik ayrımı hatırlatarak karşı çıkabilir. Buna göre, "ehemmiyetsiz uluslar, tıpkı ehemmiyetsiz insanlar gibi, bir ehemmiyet yanılgısına çok hızlı kapılabilirler." Ve bunu yaptıkları vakit, bu yanılgının zihinlerinden güç kullanılarak uzaklaştırılması gerekir: "İşin doğrusu 'gambot diplomasisi' günleri hiçbir zaman sona ermedi... Ülke içi düzenin sağlanmasında polis araçları ne denli önemliyse, gambotlar da uluslararası düzenin sağlanmasında o denli önemlidir." Muhtemelen bunu şöyle bir argüman takip edecektir: ABD'nin ehemmiyetsiz bir ulus olan Nikaragua'ya karşı şiddete başvurmaya hakkı vardır, ancak SSCB Türkiye ve Danimarka özelinde bu haktan yoksundur.[12]

---

11. Aktaran Stohl, *Current Perspectives on International Terrorism.* Ne yazık ki mahkemelerdeki veya sonrasındaki uygulama bu değildi.
12. Kirkpatrick, *Commentary*, Ocak 1981; Kristol, *Wall Street Journal*, 11 Nisan 1986; 13 Aralık 1973.

ABD güdümlü uluslararası terörizme verilen geniş çaplı desteğin üzeri, seçkinlerin kontra savaşı karşısında sergiledikleri yaygın muhalefet tarafından örtülmemelidir. 1986 yılına ait anketler "liderler"in yüzde 80'inin kontralara yapılan yardıma karşı olduğunu gösteriyor ve gerek Kongre'de gerekse medyada bu programla ilgili olarak hararetli bir tartışma yaşanıyordu. Fakat tartışmanın esaslarına dikkat etmek önemlidir. En muhalif uçta yer alan *New York Times* editörü Tom Wicker'a göre, "Bay Reagan'ın [kontraları] destekleme politikası bariz bir hata"ydı, dolayısıyla –şayet kendi halklarını katletmekten zaman bulabilirlerse– "Nikaragua'nın komşuları tarafından dayatılacak, müzakere edilmiş bir bölgesel düzenlemeye razı olmak" zorundaydık. Bahsi geçen komşu terör devletlerinin sahip oldukları bu ortak özellik, onları eldeki kanıtlara dayanarak asla benzer nitelikte suçlar isnat edilemeyecek olan başıboş Sandinistalara, bölgesel birtakım düzenlemeler dayatmaktan alıkoymuyordu. Aynı görüşleri dile getiren *Washington Post* editörleri, kontraları "kusurlu bir enstrüman" olarak görüyorlardı, bu nedenle "Nikaragua'yı yeniden Orta Amerika suretine sokmak" ve "bölgesel bir standart uyarınca makul bir tutum" dayatmak için başka yöntemler bulunması gerekiyordu ki bahsi geçen bu standart Washington'ın terör devletlerinin standardıydı. Senato'nun Çoğunluk Partisi Denetçisi ve önde gelen barış yanlılarından olan Alan Cranston'a göre ise "Kontra girişimleri... Nikaragua'da demokrasiyi sağlamak için ne yazık ki yeterli değil"di (gerçeklerden bağımsız, ABD'nin doktrinal hedefi buydu), dolayısıyla ABD'nin Managua'daki "menfur" hükümeti "izole etmek" ve "yaptıklarının cezasını tek başına çekmesini sağlamak" için başka araçlar bulması gerekiyordu. Washington'ın ölüm saçan vasalları içinse bu tür tenkitlerin hiçbir anlamı yoktu.

Uzun lafın kısası, Michael Kinsley'in "makul politikası"nın temel ilkelerinden esaslı bir sapma söz konusu değildir. Zira mesele sağlanan fayda meselesidir, ilke değil. Bizim kendi devletimizin, münasip gördüğü vakit şiddet kullanmaya hakkı vardır.[13]

13. Bkz. *Necessary Illusions*, 60.

Nikaragua örneğinde uluslararası terörizme tevessül etmenin motivasyonu, açık yüreklilikle izah edilmişti. Hükümet erkânının iddiası, saldırının amacının "[Sandinistaları] kıt kaynakları sosyal programlardan alıp savaşa yatırmaya zorlamak" olduğu yönündeydi. CIA'nın 1981 yılındaki yönetim tarafından da uygun görülen büyük atılımı buydu. Eski CIA analisti David MacMichael, Uluslararası Adalet Divanı önünde verdiği ifadede bu programın amacını şu şekilde özetliyordu: taşeron orduyu kullanarak "Nikaragua kuvvetlerini sınır ötesi saldırılar gerçekleştirmeleri konusunda kışkırtmak ve böylelikle Nikaragua'nın agresif yapısını gözler önüne sermek", Nikaragua hükümetine "bizatihi Nikaragua'nın içinde sivil özgürlüklere sınırlamalar getirmesi" konusunda baskı yaparak "muhalif isimleri tutuklamasını sağlamak ve böylelikle yönetimin sözde totaliter bir yapıda olduğunu kanıtlayarak ülke içindeki mevcut ihtilafları daha da artırmak" ve zaten kötü durumda olan ekonomiyi daha da kötüleştirmek. CIA'nın devasa tedarik operasyonunun 1988 yılının Şubat ayında Kongre tarafından teorik olarak iptal edilmesinin (ve taşeron güçlerin büyük oranda kaçmasının) ardından, Nikaragua'da terörist bir kuvvet bulundurma stratejisiyle ilgili değerlendirmelerde bulunan Savunma Bakanlığı'ndan bir yetkili, resmi olarak şöyle bir açıklama yaptı:

> Bu 2.000 tane çetin ceviz adam, Nikaragua hükümeti üzerinde baskı oluşturabilir ve ekonomik kaynaklarını askeri amaçlar için kullanmaya zorlamak suretiyle ekonomik sorunlarını çözmelerine engel olabilirdi – ve bu bir artıdır... Sandinista rejimi üzerinde baskı oluşturan, demokrasinin yokluğuna dikkat çeken ve Sandinistaların ekonomik sorunlarını çözmelerine engel olan her şey bir artıdır.

Carter döneminin Amerika Kıtalararası İlişkiler Müsteşarı Viron Vaky'nin iddiasına göre, terörist saldırının esas argümanı şudur: "Daha uzun süreli bir yıpratma savaşı, rejimi o denli zayıflatacak, baskıyı o denli radikal bir biçimde artıracak ve Nikaragua'nın memnuniyetsiz halkının desteğini öylesine kazanacaktır ki rejim er ya da geç bir halk ayaklanması ile

devrilecek, ülke içi darbeler ve liderler arası görüş ayrılıkları nedeniyle kendi kendini yok edecek veya kurtarabildiği kadarını kurtarmak için teslim olacaktır." Bir barış yanlısı olan Vaky, bu yaklaşımı "kusurlu" bulmakla birlikte yanlış olduğunu kesinlikle düşünmemektedir.[14]

Terörist güçlerin verilen direktifleri gayet iyi anladıklarını, 1980'lerin taraf değiştirip düşman saflarına katılan en meşhur döneği, en büyük kontra gücünün (FDN) istihbarat şefi Horacio Arce'den, namı diğer "Mercenario"dan [paralı asker] biliyoruz; "demokrat" ve "özgürlük savaşçısı" gibi söylemler, ülke içi tüketime yöneliktir. Beyaz Saray ve medya, Sandinista döneklerini kendi çıkarları için büyük bir şevkle kullanıyor ve genel itibariyle kontralar medyada çokça işleniyor. Fakat mesele kontra *dönekleri* olduğunda iş biraz değişiyor, özellikle de anlattıkları hikâyeler pek de hoşa gitmeyen türde olduğunda. Arce'nin 1988 yılı sonunda taraf değiştirmesi ABD'de görmezden gelindi. Çıkarılan aftan yararlanmak üzere Managua'ya dönmeden evvel, Meksika'da verdiği röportajlarda Arce, Birleşik Devletler'in güneyinde yer alan bir hava üssünde aldığı illegal eğitimden bahsediyor, Tegucigalpa'daki Honduras Elçiliği'nde uluslararası yardım kisvesi altında Kontralara destek veren CIA ajanlarını isim isim ifşa ediyor, Honduras ordusunun kontranın askeri faaliyetlerine nasıl destek olduğunu ve istihbarat sağladığını özetliyor ve taşeron kuvvetler içindeki korkunç yozlaşmayı ve Honduras silah pazarında –daha sonra Salvadorlu gerillalara gidecek olan– silahlarını nasıl sattıklarını bir bir anlatıyordu. ABD'nin "askeri olmayan hedefler" konusunda sağladığı istihbaratın bilhassa faydalı olduğunu söylüyor ve bunun nedenini, "Birçok okula, sağlık merkezine ve bu tür yerlere saldırıyorduk. Bunu yapmamızın nedeni, Nikaragua hükümetinin köylülere sosyal hizmet götürmesine, bu yönde projeler geliştirmesine engel olmaktı... esas fikir buydu" sözleriyle açıklıyordu. ABD'nin

14. Julia Preston, *Boston Globe*, 9 Şubat 1986; MacMichael, bkz. *Culture of Terrorism*; Doyle McManus, *Los Angeles Times*, 28 Mayıs 1988; Vaky, bkz. *Necessary Illusions*.

verdiği eğitimin ne denli etkili olduğu, kayıtlarda da açıkça ortadadır.[15]

CIA eski direktörü Stansfield Turner'ın Nisan 1985'te Kongre önünde verdiği ifadede belirttiği gibi, kontra savaşı basitçe bir "devlet destekli terörizm" örneğidir. Fakat bu savaşın, doğrudan saldırganlık olarak tanımlanması gerektiği de iddia edilebilir. Uluslararası Adalet Divanı'nın 1986 tarihli kararını belki de böyle yorumlamak gerekir. Fakat biz yine de Amerika'ya hüsnüzanla yaklaşmaya, yani Nikaragua'ya karşı gerçekleştirdiği eylemleri uluslararası terörizm kategorisi altında değerlendirmeye devam edelim.

1980'lerde Uluslararası Terörizm

1980'ler boyunca uluslararası terörizmin ana mekânı Orta Amerika'ydı. ABD'nin Nikaragua'daki taşeron güçleri, arkalarında cinayet, işkence, tecavüz, sakatlama, adam kaçırma ve yıkımdan oluşan bir iz bıraktılar, fakat siviller kendilerini koruyacak bir orduya sahip olduklarından, bu güçlere engel olunabildi. Sivil halka saldıran esas terörist gücün bizatihi ordu ve diğer devletlerin güvenlik kuvvetleri *olduğu* ABD'nin diğer vasal devletlerinde ise böyle bir sorun yaşanmamıştı. El Salvador'da, operasyonların hız kazanmasından kısa bir süre sonra, 1980 yılının Ekim ayında başpiskopos tarafından "savunmasız sivil bir halka karşı başlatılmış bir imha savaşı ve soykırım" olarak tanımlanan süreçte binlerce insan katledildi. Başpiskopos Oscar Romero, suikasta kurban gitmeden kısa süre önce, devlet terörüne dayanan bu uygulamanın amacının "temel insan haklarını savunma mücadelesi veren halk örgütlerini yıkmak" olduğu konusunda uyarıyor ve Başkan Carter'a "insanları baskı

15. A.g.e., 204-5. Taktikler nihayet işe yaradığında, ana akım medyada son derece açık bir biçimde betimlendi ve "ABD'nin adil oyununun kazandığı zafer"in Amerikan toplumunda "ortak bir sevinç" (*New York Times*'ın manşeti) yarattığı dile getirildi ki bu da bizim "romantik bir çağda yaşadığımızı" (Anthony Lewis) gösteriyordu. Alıntılar ve arka plan bilgisi için bkz. *Deterring Democracy*, 10. Bölüm.

altına almak ve Salvador oligarşisini savunmaktan başka bir şey bilmeyen" silahlı kuvvetlere yardım göndermemesi için beyhude yere yalvarıyordu. Reagan döneminde halkı hedef alan saldırıların vahşetinin yeni bir seviyeye taşınmasıyla birlikte, belirlenen hedeflere büyük oranda ulaşılmış oldu. ABD'nin kendi çıkarlarına zarar verecek bir işgalin içine çekilmesi gibi bir ihtimal gündeme geldiğindeyse, seçkinler arasında kaygı ve itirazlar oluşmaya başladı, fakat halk örgütlerinin kökünün kazınması ve "kellelerinin uçurulması" marifetiyle devlet terörünün ulaştığı başarı neticesinde bu kaygılar giderildi. Şiddet ve baskı ortamında gerçekleşen ve ABD'nin onaylayabileceği imtiyazlı kesimlerin galibiyetini garanti altına alan seçimlerin ardından, mesele büyük oranda önemsiz bir hal almaya başladı.

Esquipulas II anlaşmasının ardından devlet teröründe yaşanan artış ya da Uluslararası Af Örgütü'nün *El Salvador: "Ölüm Mangaları" – Bir Hükümet Stratejisi* (Ekim 1988) başlığını taşıyan ve hükümetin her tür potansiyel muhalefeti sindirme stratejisinin bir parçası olan resmi ölüm mangaları tarafından işlenen cinayetlerde yaşanan "endişe verici artış"tan ve "kurbanların en korkunç yöntemlerle öldürüldüğü veya kötürüm bırakıldığı" bu olaylar neticesinde gövdelerinde rastlanan "sakatlanma, başın gövdeden ayrılması, uzuvların koparılması, boğulma, işkence veya tecavüz izleri"nden bahseden raporu, neredeyse hiç dikkate alınmadı. Hükümet stratejisinin amacı "sivil bir halkı sindirmek veya bir şeyi kabule zorlamak" (yani ABD yasasında yer alan resmi tanıma göre terörizm) olduğundan, sadece öldürmek yeterli değildir. Parçalanmış gövdelerin yol kenarlarına atılması, yüzleri kırmızıya boyanmış, göğüsleri kesilmiş kadınların saçlarından asılı bir halde bulunması gerekir; katilleri ve işkencecileri finanse etmeye, eğitmeye ve desteklemeye devam eden yerli seçkinlerse bu esnada hiçbir şey görmemiş gibi yaparlar.

Aynı yıllarda Guatemala'da çok daha büyük ölçekli bir katliam yaşandı ve yine başından sonuna kadar Birleşik Devletler ve vasal devletleri tarafından desteklendi. Yine burada da Esquipulas II barış anlaşmasının ardından terörün şiddeti daha da artırıldı;

amaç, anlaşmada gerekli görülen demokrasi, toplumsal reform ve insan haklarının korunması yönünde atılacak adımlara karşı tedbir almaktı. Tıpkı El Salvador'da olduğu gibi, bu gelişmeler de adeta görmezden gelindi; medya için belirlenmiş olan görev, bütün dikkatleri Nikaragua üzerinde odaklamak ve hükümet, ABD'nin vasal devletlerinde sıradan bir hal almış ihlallerin çok daha azını bile yapsa, büyük bir yaygara koparmaktı. Amaç Nikaragua'yı yeniden "Orta Amerika sureti"ne sokmak ve El Salvador ile Guatemala'nın uyduğu "bölgesel standartlar"a uymasını sağlamak olduğundan, vasal devletlerde yaşanan terör, katillere gönderilen yardımı tehlikeye atacak denli görünür bir hal almadığı sürece, gerçek anlamda dert edinilen bir sorun değildir.[16]

Bu noktada tüm bunların *uluslararası* terörizm olduğunun, vasal devletlerin oluşturduğu uluslararası ağın yardımıyla Washington'dan desteklendiğinin yahut doğrudan orada örgütlendiğinin farkında olmak gerekir.

El Salvador'a demokrasi getirdiği için alkışlanan 1984 seçimlerinden epey sonra, San Salvador Başpiskoposluğu'nun denetimi dahilinde faaliyet gösteren, Kilise merkezli bir insan hakları örgütü olan *Socorro Juridico*, "resmi olarak onaylanan ve bu kolektif zulümleri ifa etmek için eğitilmiş olan silahlı kuvvetlerin aynı üyeleri" tarafından gerçekleştirilen ve halihazırda devam etmekte olan terörün yol açtığı sonuçları şu sözlerle tasvir ediyordu:

> Temel insan haklarının sürekli ihlal edilmesi neticesinde ortaya çıkan korku ve panikten mustarip Salvador halkı şu özellikleri gösteriyor: bir yanda toplu bir sindirilme ve genel bir korku hali, diğer yanda ise şiddet araçlarının gündelik ve sık kullanımı sonucu terörün içselleştirilerek kabul edilmesi. Toplum genel itibariyle işkence görmüş bedenlere sık sık maruz kalıyor olmayı kabullenmiş durumda, çünkü en temel hak olan yaşama hakkı toplum için kesinlikle öncelikli bir değer taşımıyor.[17]

16. Bu meselelerle ilgili bir dokümantasyon için bkz. *Necessary Illusions*.
17. *Torture in Latin America*, LADOC (Latin American Documentation), Lima,

Aynı yorum, bu operasyonları seyretmekle yetinen veya doğrudan kafasını başka tarafa çeviren toplumlar için de geçerlidir.

Resmi Musibetten Öncesi

Uluslararası terörizm elbette ki 1980'lere özgü bir icat değildir. Önceki yirmi yıl boyunca en büyük kurbanları Küba ve Lübnan olmuştur.

1961 yılı Kasım'ında Küba karşıtı terörizm, "Firavun Faresi" kod adıyla anılan, 400 Amerikalı ve 2.000 Kübalının dahil olduğu bir Özel Grup tarafından yönlendiriliyordu; hızlı botlardan oluşan özel bir deniz filosu ile yıllık 50 milyon dolarlık bütçeye sahip olan grup kısmen, Tarafsızlık Yasası'nı ve muhtemelen CIA'nın Birleşik Devletler'deki operasyonlarını yasaklayan yasayı ihlal edecek şekilde Miami'de faaliyet gösteren bir CIA istasyonu tarafından yönetiliyordu.[18] Bu operasyonlar arasında otellerin ve sanayi tesislerinin bombalanması, balıkçı teknelerinin batırılması, tarım ürünleri ve canlı hayvanların zehirlenmesi, ihraç edilen şekerin kirletilmesi gibi eylemler yer alıyordu. Bunların hepsi özel olarak CIA tarafından yetkilendirilmiş görevler değildi, fakat bu tür kaygılar resmi düşmanları temize çıkarmaz.

Bu terörist operasyonlardan bazıları, Küba füze krizinin yaşandığı 1962 yılının Ekim-Kasım aylarında gerçekleşti. Birkaç hafta öncesinde Garthoff, ABD hükümetinin yetkilendirmesiyle Florida'da faaliyet gösteren Kübalı bir terörist grubun "Sovyet askeri teknisyenlerinin toplantı halinde olduğu bilinen Havana

---

1987; 1985 yılı Aralık ayında Buenos Aires'te düzenlenen Latin Amerika Birinci Uluslararası İşkence Semineri raporu, "ilhamını Ulusal Güvenlik Doktrini'nden alan devlet terörizmi" aracılığıyla, "bireylerin ve bütün halkların sömürülmesi, baskı altına alınması ve bağımlı kılınması için başvurulan yöntemlerin mükemmelleştirilmesi amacıyla kurulmuş özel merkezlerde geliştirilmiş", "imha bilgisine ve çokuluslu terör teknolojisine sahip", "baskı sistemleri"ne odaklanmaktadır. Bahsi geçen doktrinin izi, Kennedy yönetiminin Latin Amerika ordusunun misyonunun "ulusal güvenlik"e kaydırılması yönündeki, kapsamlı sonuçlar doğurmuş olan tarihi kararına dek sürülebilir.

18. Raymond Garthoff, *Reflections on the Cuban Missile Crisis* (Brookings Institution, 1987), 17.

yakınlardaki denize sıfır bir otele sürat tekneleriyle düzenledikleri cüretkâr saldırıda, bir grup Rus ve Kübalıyı öldürdükleri"ni bildiriyordu; grup kısa bir süre sonra Britanya ve Küba'ya ait yük gemilerine saldırmış, Ekim ayı başında giderek hız kazanan bu tür eylemler kapsamında Küba'ya bir kez daha taarruzda bulunmuştu. Füze krizinde gergin anların yaşandığı 8 Kasım günü, Birleşik Devletler tarafından gönderilen terörist bir ekip, Firavun Faresi operasyonlarının resmi olarak askıya alınmasının ardından Küba'ya ait bir sanayi tesisini havaya uçurdu. Fidel Castro, "casus uçakları tarafından çekilmiş fotoğraflar"dan yola çıkarak, bu operasyon kapsamında 400 işçinin öldüğünü ileri sürdü. Küresel çapta nükleer bir savaş çıkarabilecek olan bu terör eylemi ortaya çıktığında, üzerine çok az yorum yapıldı. Castro'ya yönelik suikast girişimleri ve diğer terör eylemleri, krizin sona ermesinden hemen sonra kaldığı yerden devam etti ve Nixon tarafından 1969 yılında daha da tırmandırıldı.[19]

Bu tür operasyonlar Nixon yıllarından sonra da devam etti. Örneğin 1976 yılının Nisan ayında iki Kübalı balıkçı teknesi, dünya genelinde Küba karşıtı terörizmin ana merkezi konumundaki Miami'den gelen botların saldırısına uğradı. Birkaç hafta sonra Küba'nın Portekiz'deki büyükelçilik binasını hedef alan saldırıda iki kişi hayatını kaybetti. Temmuz ayında Küba'nın New York'taki BM temsilciliği bombalandı; Karayipler ve Kolombiya'da Kübalı hedeflere yönelik bombalı saldırılar gerçekleştirildi; ayrıca New York Müzik Akademisi'nde düzenlenen Küba yanlısı bir toplantıya bombalı saldırı girişiminde bulunuldu. Ağustos ayında Küba'nın Arjantin büyükelçiliğinde çalışan iki görevli kaçırıldı ve Cubana Havayolları'nın Panama'daki ofisleri bombalandı. Ekim ayında Küba'nın Venezuela elçiliği, Kasım ayında

19. A.g.e., 16vd., 78vd., 89vd., 98. Bkz. 1. notta geçen referanslar. Ayrıca bkz. Bradley Earl Ayers, *The War that Never Was* (Bobbs-Merrill, 1976); Warren Hinckle ve William Turner, *The Fish is Red* (Harper & Row, 1981); William Blum, *The CIA* (Zed, 1986); Morris Morley, *Imperial State and Revolution* (Cambridge, 1987); Taylor Branch ve George Crile, "The Kennedy Vendetta: Our Secret War on Cuba", *Harper's*, Ağustos 1975.

ise Madrid elçiliği bombalandı. Ekim ayında, CIA tarafından eğitilmiş Kübalı sürgünler Cubana Havayolları'na ait bir yolcu uçağını bombalayarak uçakta bulunan 73 kişinin ölümüne neden oldular; Ölenler arasında Küba'nın altın madalyalı uluslararası eskrim takımı da yer alıyordu. Bu terörist operasyonun faillerinden biri olan Domuzlar Körfezi gazisi Luis Posada Carriles, Venezuela'da bu olay nedeniyle tutulduğu hapishaneden bir şekilde çıkarak El Salvador'a gitti ve orada ABD'nin Nikaragua'da gerçekleştirdiği terörist operasyonların örgütlenmesine yardım etmek üzere Ilopango askeri hava üssünde görevlendirildi. CIA 1969-79 yılları arasında ABD ve Karayipler'de gerçekleşen terörist operasyonların 89'unu Kübalı sürgün gruplara isnat etmekte, bunların en büyüğü olan OMEGA 7 ise FBI tarafından 1970'lerde ABD'de faaliyet gösteren en tehlikeli terörist grup olarak tanımlanmaktadır.[20]

Küba, uluslararası terörizm üzerine yapılmış akademik çalışmalarda çok sık karşımıza çıkar. Walter Laqueur'ın bilindik çalışması (bkz. 1. not), Küba'nın teröre verdiği olası destekle ilgili, çok az kanıt ve fakat çok fazla ima içerir. Bununla birlikte Küba'ya *karşı* girişilen terörist operasyonlarla ilgili tek kelime edilmez. Laqueur şöyle yazar: "Son yıllarda... daha baskıcı olan rejimler yalnızca terör saldırılarından muaf olmakla kalmamış, aynı zamanda müsamahakâr toplumlara karşı bu tür saldırıların gerçekleştirilmesine yardım etmişlerdir." Burada esas anlatılmak istenen şey, "müsamahakâr bir toplum" olan Birleşik Devletler'in uluslararası terörizmin kurbanlarından, "baskıcı bir rejim" olan Küba'nın ise faillerinden biri olduğudur. Böyle bir sonuca varabilmek için, ABD'nin Küba'ya karşı inkâr edilemeyecek birtakım terörist saldırılar gerçekleştirmesi ve kendisinin terör saldırılarından görece muaf olması gerçeğinin üzerinin örtülmesi gerekir; dahası Küba aleyhine herhangi bir ithamda bulunulacaksa da, Laqueur bunu hakkıyla ortaya koymayı başaramamıştır.

20. Bkz. *Towards a New Cold War*, 48-9; *Culture of Terrorism*, 40; Stohl, *Current Perspectives on International Terrorism*.

Reagan öncesi dönemin ikinci büyük örneğine dönecek olursak, Güney Lübnan halkı 1970'lerin başından beri "durumdan zarar gören insanların, düşmanlıkların sona erdirilmesi yönünde baskı oluşturması" ve İsrail'in bölge için öngördüğü düzenlemelerin kabul edilmesi yönünde "nihai olarak gerçekleşen rasyonel bir beklenti" ile rehin tutulmaktadır (bu ifadeler, Başbakan Menahem Begin'in İşçi Partisi hükümeti döneminde Lübnan'da gerçekleştirilen zulme dair açıklamalarını yorumlayan Abba Eban'a aittir; yapılanları "ne Bay Begin'in ne de benim ismini anmaya cesaret edebileceğimiz rejimlerin" işleyeceği türde bir zulüm olarak tanımlayan Eban, böylece Begin'in açıklamasının doğruluğunu da onaylamış olmaktadır).[21] İşçi Partisi'ne mensup muteber bir barış yanlısının sunduğu bu gerekçe, gerçekleştirilen eylemleri tastamam (saldırganlık değilse bile) uluslararası terörizm kategorisi altına yerleştirmektedir.

Bu saldırılarda binlerce insan öldürüldü ve yüz binlercesi evlerini terk etmek zorunda bırakıldı. Konu ilgi çekici olmadığından hakkında çok az şey biliniyor; buna karşılık FKÖ'nün aynı yıllarda İsrail'e karşı gerçekleştirdiği, aynı şekilde barbarca ve fakat çok daha küçük ölçekli saldırılar ise büyük bir infiale yol açmış ve medyada kapsamlı bir biçimde işlenmişti. O zamanlar Lübnan'da gazeteci olarak çalışan ABC muhabiri Charles Glass'a göre, "Amerikan basını Güney Lübnan'daki koşullarla pek fazla ilgilenmiyordu. İsrail'in saldırıları, köyleri bombalaması, insanların Güney Lübnan'dan Beyrut'un dışındaki giderek büyüyen kenar mahallelere tedrici olarak göç etmesi gibi konular, İsrail'i tehdit eden, uçakları kaçıran, elçilikleri işgal eden 'teröristler'in dehşet verici hikâyelerine kıyasla bir hiçti." Glass, 1982 İsrail işgalinin ardından Güney Lübnan'da faaliyet gösteren ölüm mangalarına verilen tepkinin de aşağı yukarı aynı olduğunu söyleyerek sözlerine devam ediyordu. Londra *Times*'ta bu konuyla ilgili bir şeyler okumak mümkündü

21. *Jerusalem Post*, 16 Ağustos 1981; daha başka alıntılar, tasvir ve arka plan bilgisi için bkz. *FT*, 5. Bölüm, 1. ve 3.4. kısımlar. Bkz. 2. Bölüm, 92. not.

fakat Amerikalı editörler konuyla ilgilenmiyordu. Şayet medya, "Güney Lübnan'ın köylerinde ve kamplarda, şüphelilere suikast düzenleyen... Şii Müslüman nüfusu kışkırtan ve deniz piyadelerinin oradaki mevcudiyetinin savunulması imkânsız bir hale gelmesine katkıda bulunan, Şin Bet [gizli servis] mensubu sivil polislerden oluşan ölüm mangaları"nın gerçekleştirdiği operasyonları haberleştirmiş olsaydı, Lübnan'a gönderilmiş olan ABD deniz piyadelerinin içinde bulunduğu güç durum, bir nebze minnettarlık hissi uyandırmış olabilirdi. Görünüşe göre hiç kimse onların orada ne işi olduğunu bilmiyordu, bilinen tek şey "siyahi deniz piyadelerinin seçildiği ve neredeyse tamamının –ne yazık ki kameralar kayıtta değilken– oraya yoksullara karşı zenginleri korumak için gönderildiklerini söylediği" idi. "Lübnan'da özdeşlik kurabildikleri tek grup, Beyrut havalimanındaki üslerinin civarında yaşayan yoksul Şii mültecilerdi; 23 Ekim 1983'te [piyadelerden] 241 tanesini öldüren kişinin... muhtemelen bu yoksul Şiilerden biri olması son derece üzücüdür." Bu olaylardan herhangi biri haberleştirilmiş olsaydı, "basının halka, haber alma subaylarınınsa deniz piyadelerine izah edemediği" bir politikanın kurbanları olan denizcilerin öldürüldüğü bombalı saldırıya engel olmak yahut en azından nedenini anlamak mümkün olabilirdi."[22]

1976 yılında Suriye ABD'nin onayıyla Lübnan'a girdi ve başka katliamların yapılmasına ön ayak oldu; bunlardan en büyüğü, binlerce insanın Suriye destekli Hıristiyan kuvvetler tarafından İsrail'in sağladığı silahlarla öldürüldüğü Tel El-Zaatar Filistin mülteci kampında gerçekleştirilen katliamdı.[23]

Devlet destekli uluslararası terörizm musibetinin, Reagan yönetiminin "kamu diplomasisi" tarafından temel bir meseleye dönüştürülmeden epey öncesinde de gemi azıya almış bir konu olduğu, daha fazla örneğe ihtiyaç duymaksızın netleşmiş olmalıdır.

22. Glass, *Index on Censorship* (Londra), Ocak 1989.
23. Bkz. *FT*, 184 vd. ile alıntılanan kaynaklar.

Kanon: Perakende Terörizm

Toptan terörizmin burada incelenen versiyonu, "şeytani terörizm belası" tartışmasının büyük oranda dışında bırakılmıştır. Öyleyse gelin, kanon dahilinde yer alan daha küçük ölçekli terör eylemleri üzerine eğilelim.

Burada da kayıtlar, 1980'lerden epey öncesine uzanmaktadır, bununla birlikte konuyla ilgili literatür yararlı olamayacak denli seçici ve yanlıdır. Laqueur'ın standart olarak başvurulan kaynağında bulunmayan birkaç örnek verelim; kendisi tasdikli kötü adamların bombalı mektuplar ve "bir adet ilkel kitap bombası" kullandığının bahsini geçirmekle birlikte, İsrail istihbaratının 1956 yılında Gazze'de, o dönemde Filistin fedailerinin İsrail hedeflerine saldırmak üzere gizlice içeri sızmasını engellemekten sorumlu olan General Mustafa Hafız'ı öldürmek için kullandığı daha komplike bir yapı arz eden kitap bombasından hiç bahsetmez.[24] Laqueur'ın bombalı mektupların kullanımıyla ilgili yorumlarında, liderliğini İsrail'in şu anki başbakanı İzak Şamir'in yaptığı terör örgütünün (Lehi, "Stern Çetesi") komutanı olarak görev yaptığı sırada, bombalı mektupları ilk kez kendisinin kullandığını iddia eden Ya'akov Eliav'ın ifadesi yer almaz. 1946 yılında Paris'te faaliyet gösteren Eliav, Britanya hükümetinin resmi zarfları içerisinde, bütün kabine üyelerine, Tory muhalefet liderlerine ve birkaç komutana gönderilmek üzere yetmiş kadar bombalı mektup hazırlamıştı. 1947 yılının Haziran ayında Eliav, bir suç ortağıyla birlikte bu zarfları göndermeye çalıştığı sırada Belçika polisi tarafından yakalandı ve böylece zarfların gönderilmesi engellenmiş oldu.[25]

Uçak kaçırma ve bombalama olaylarıyla ilgili standart kayıtlarda, yine birtakım önemli meseleler görmezden gelinir;

24. Ehud Ya'ari, *Egypt and the Fedayeen* (İbranice) (Givat Haviva, 1975), 27 vd.; ele geçirilen Mısır ve Ürdün belgelerine dayanan değerli bir çalışmadır. Aynı zamanda, Ürdün'deki Mısır askeri ataşesi Salih Mustafa da büyük olasılıkla aynı kaynaktan ve Doğu Kudüs'ten gönderilen bir bombalı mektup nedeniyle ağır şekilde yaralanmıştı; a.g.e.

25. Eliav'ın 1983 tarihli kitabı *Hamevukash*'a referansla aktaran İsrailli askeri tarihçi Uri Milshtein, *Hadashot*, 31 Aralık 1987.

bunlardan biri de, 1950'lerde ABD'nin komünist ülkelerden gelen, "ülkeden kaçmak için uçak, tren ve gemi kaçıran şahıslar"ın iade edilmesi taleplerini reddetmesidir (Dışişleri Bakanlığı hukuk danışmanı Abraham Sofaer, 1960'ların sonunda ABD ve müttefiklerinin hedef haline gelmesinin ardından, bu politikanın "yeniden gözden geçirildiği"ni belirmektedir). Ortadoğu'daki ilk uçak kaçırma olayı, yine kanonun dışındadır: İsrail 1954 yılında, Suriye'de gizli bir görev sırasında yakalanan ve "Şam'da tutulan İsrailli mahkûmların serbest bırakılmasını sağlamak için rehineler alınması" maksadıyla (Başbakan Moşe Şaret), Suriye havayollarına ait sivil bir jeti kaçırmıştır. İsrail hava kuvvetlerinin 1956 yılının Ekim ayında, Başkan Nasır'dan sonra gelen ikinci adam olan Feldmareşal Abdülhakim Amir'e yönelik başarısız suikast girişimi sırasında ve üstelik iki ülke henüz savaş halinde bile değilken, silahsız ve sivil bir Mısır uçağını düşürdüğü ve aralarında dört gazetecinin de bulunduğu 16 kişinin ölümüne yol açtığı olay da yine kanonun dışında bırakılmıştır. Bu önceden planlanmış bir operasyondu, bu nedenle Kahire'ye gitmekte olan ve hedefine ulaşmasına iki dakika kala bir kum fırtınasında kaybolan Libya havayollarına ait bir yolcu uçağının İsrail tarafından düşürüldüğü ve 110 kişinin hayatını kaybettiği olaya benzemiyordu. 1973 yılının Şubat ayında yaşanan bu olay, İsrail hava ve amfibi kuvvetlerinin Lübnan'ın kuzeyinde bulunan Trablus kentine saldırarak (çoğunluğu sivil) 31 kişiyi öldürdüğü, önleyici nitelikte bir eylem olduğu söylenerek meşrulaştırılan baskında ise okulların, kliniklerin ve diğer binaların yıkıldığı eylemler sırasında yaşandı.[26]

Bu tür olaylar dikkat çekse dahi, önemsiz olduğu gerekçesiyle yok sayıldı (ve hâlâ sayılmaktadır). Arap terörizmine gösterilen tepki ise bundan çok daha farklıdır.

Yeniden 1980'lere gelelim ve medya ilgisinin zirve yaptığı 1985 yılına bakalım. Yılın en büyük tek seferlik terörist eylemi, 329 kişinin hayatını kaybettiği, Air India uçağının havaya uçurulmasıydı. Teröristlerin Alabama'da bulunan ve Frank Camper

26. Bkz. 2. Bölüm. *Ha'aretz*, 5 Nisan 1989.

tarafından yönetilen, paralı askerlerin Orta Amerika ve diğer yerlerde gerçekleştirecekleri terörist eylemler için eğitildikleri paramiliter bir kampta eğitim aldıkları söyleniyordu. Eski paralı askerlerin anlattıklarına göre Camper'ın ABD istihbaratı ile yakın ilişkileri vardı ve iddia edildiği kadarıyla kontrolün kaybedildiği "gizli" bir operasyon olan Air India uçağının bombalanması olayında bizzat yer almıştı. Adalet Bakanı Edwin Meese Hindistan'a gerçekleştirdiği bir ziyarette, terörist operasyonların izinin ABD'deki bir terörist eğitim kampına uzandığını yarım ağızla da olsa itiraf etti.[27] Buna karşılık bir teröristin Libya ile zayıf da olsa herhangi bir bağlantısı olması, Kaddafi'nin yok edilmesi elzem bir "kuduz köpek" olduğunu kanıtlamaya yetiyordu.

Kabul gören kanon nezdinde uluslararası terörizmin ana merkezi olan Ortadoğu'da, 1985'in en kötü tek seferlik terörist eylemi, 8 Mart günü Beyrut'ta geçekleşen, 8 kişinin öldüğü, 256 kişinin yaralandığı bombalı araç saldırısıydı. Olaydan üç yıl sonra "Cuma namazı için bulundukları İmam Rida Camii'nden kara çarşafları içerisinde çıkmakta olan yaklaşık 250 kadar kadın ve kız, saldırının şiddetini en çok hissedenlerdi" diye yazan Nora Boustany, "İçlerinden en az 40 kişi öldü ve çok daha fazlası yaralandı" diye belirtiyordu. Batı Beyrut'taki bir banliyöde "kalabalık bir ana caddeyi tahrip eden" bomba ayrıca "beşiğindeki bebekleri yakmış", "kendine çeyiz satın alan bir gelini öldürmüş" ve "camiden çıkıp evlerine doğru yürümekte olan üç çocuğu paramparça etmişti." Esas hedef, teröristlere yardım ve yataklık etmekle suçlanan Şii lider Şeyh Fadlallah'tı, fakat kendisi kurtulmayı başardı. Saldırı, CIA ve Suudi vasalları tarafından, Lübnan istihbaratı ile CIA direktörü William Casey'nin özel olarak yetkilendirdiği Britanyalı bir uzmanın yardımıyla gerçekleştirilmişti; Bob Woodward, Casey ve CIA üzerine kaleme aldığı kitabında böyle olduğunu iddia ediyordu.[28]

27. Bkz. 3. Bölüm 14. not.

28. Boustany, *Washington Post Weekly*, 14 Mart 1988; Woodward, *Veil* (Simon & Schuster, 1987), 396 vd. [*Peçe: CIA ve Gizli Savaşları*, Çev. Gönül Suveren, İnkılap Kitabevi, 1991].

Görünen o ki kendi tercih etmiş olduğu teamüller altında bile, resmi musibetin zirve yaptığı 1985 yılının uluslararası terörizm şampiyonu Birleşik Devletler'dir. Onu çok yakın bir mesafeden vasal devleti İsrail takip eder. Lübnan'daki Demir Yumruk operasyonları, Ortadoğu'daki kesintisiz uluslararası terörizm eylemleri içerisinde rakipsiz iken, (ABD'nin zımni onayıyla) Tunus'un bombalanması tek seferlik terörizm eylemleri kategorisinde ikincilik ödülünün sahibidir – tabii bunu BM Güvenlik Konseyi'nin karara bağladığı gibi fiili bir saldırganlık eylemi olarak tanımlamayacak olursak.[29]

1986 yılının en büyük tek seferlik terörist eylemi ise ABD'nin Libya'yı bombalamasıydı – burada da yine bu eylemi saldırganlık kategorisi altında değerlendirmediğimizi varsayıyoruz.[30] Görünen o ki ABD 1986 yılının uluslararası terörizm müsabakasında da yine üst sıralarda yer alıyordu; hem de Orta Amerika'da finanse ettiği toptan terörizmi saymadığımız durumda bile. Aynı yıl "yasadışı güç kullanımı"na son verilmesi çağrısında bulunan Uluslararası Adalet Divanı'na Kongre'nin verdiği tepki, ABD'nin taşeron güçlerine gönderilecek olan 100 milyon dolarlık askeri yardımı oylamak oldu ve bu durum ABD yönetimi tarafından neşe içerisinde fiili bir savaş ilanı olarak tanımlandı.

Terör ve Direniş

Gelin şimdi terörizmin kapsamıyla ilgili, şu ana dek değinilmemiş olan tartışmalı birtakım soruları ele alalım.

Terörizm ile meşru direniş arasındaki sınırı düşünelim. Kimi zaman milliyetçi gruplar kendi eylemlerini terörizm olarak tanımlamaya hazırdırlar ve bazı muteber siyasi liderler milli davaya hizmet eden terör eylemlerini lanetlemeyi reddederler. Mevcut tartışmayla bilhassa alakalı bir örnek, İsrail devleti kurulmadan önceki Siyonist harekettir. İsrail, 1980'lerin "terör

29. Demir Yumruk operasyonları ve Tunus'un bombalanması hakkında bkz. 2. Bölüm.
30. Bkz. 3. Bölüm.

endüstrisi"nin kaynağıdır (sonrasında bu endüstri, daha da geliştirilmek üzere ABD'ye transfer edilmiştir) ve bunu Filistinlilere karşı ideolojik bir silah olarak kullanmaktadır.[31] FKÖ ise ABD'de aforoz edilmiştir. 1987 yılında Kongre'nin çıkardığı özel Terör Karşıtı Yasa, "Amerikan vatandaşlarının FKÖ'den herhangi bir yardım, fon veya 'bilgilendirici materyaller haricinde değerli herhangi bir şey' almasını yasaklamaktadır" ve FKÖ'nün büro açması veya kendi çıkarına hizmet edecek başka faaliyetlerde bulunması yasaktır.[32] Filistin şiddeti dünya genelinde lanetlenmektedir.

İsrail devletinin kuruluşundan önceki Siyonist hareket, geniş çaplı terör eylemleri gerçekleştirdi, başta Araplar olmak üzere birçok sivili öldürdü ve buna ek olarak Britanyalı diplomat Lord Moyne ile BM arabulucusu Folke Bernadotte'yi katletti (ve katiller, devletin kurulmasından sonra korundu). 1943 yılında şimdiki Başbakan İzak Şamir, liderliğini üstlenmiş olduğu terör örgütünün (Lehi) dergisi için "Terör" başlığını taşıyan bir makale kaleme aldı; burada "basit ve net argümanlarla, tüm terör karşıtı gevezelikleri ve terör 'fobisi'ni terk etme" çağrısında bulunuyordu. "Terörün bir savaş yönetimi olarak inkâr edilmesi için ne Yahudi ahlakından ne de Yahudi geleneğinden istifade edilebilir" diye yazıyor, "Milli mücadele mevzubahis ise hiçbir ahlaki tereddüdümüz yoktur" diye belirtiyordu. "Her şeyden evvel, terör bize göre siyasi savaşın günümüz şartları için uygun olan bir parçasıdır ve asli bir görev üstlenmiş durumdadır: Bu ülkenin sınırları dışında bulunan talihsiz soydaşlarımız da dahil, bütün dünyanın duyabileceği şekilde ve son derece net bir dille, işgalciye karşı verdiğimiz savaşı ortaya koymaktadır." İsrail'de genellikle iddia edildiği kadarıyla, Britanya işgali, İsrail'in kendi işgal ettiği topraklardaki yönetimi kadar baskıcı değildi ve çok daha şiddetli bir direnişle karşılaşmıştı.

31. Bkz. Edward Herman, *The Terrorism Industry* (Pantheon, 1990); Herman and Gerry O'Sullivan, "'Terrorism' as Ideology and Cultural Industry", George, der., *Western State Terrorism.*

32. Lawrence Harke, *University of Miami Law Review*, 43. Cilt, 1989, 667 vd.

İsaiah Berlin'e göre, İsrail'in ilk cumhurbaşkanı ve ulusal hareketin en saygı duyulan figürlerinden olan Haim Weizmann "gerek [Yahudiler tarafından gerçekleştirilen terörist] eylemleri, gerekse bunların faillerini alenen kınamayı ahlaki açıdan uygun bulmuyordu... kardeşlerini kurtarmak için kendi hayatlarından vazgeçmeye hazır olan erkeklerin ıstırap içindeki zihinlerinin bir ürünü olan ve esasen suç olduğunu düşündüğü eylemler aleyhine konuşulmasını tasvip etmiyordu; ki soydaşlarının içinde bulunduğu durumun müsebbibinin Batılı güçlerin hariciye vekaletlerinin müstehzi bir tavırla onlar için hazırladıkları ihanet ve yıkım olduğu konusunda o da en az diğerleri kadar ikna olmuş durumdaydı."[33]

Ana akım Siyonist direniş grubu Haganah'ın arşivlerinde, Menahem Begin'in İrgun ve Lehi örgütleri tarafından öldürülen 40 Yahudi'nin adı yer alır. En bilinen örneklerden biri, bizzat İzak Şamir'in bir Lehi üyesini öldürmüş olmasıdır. İrgun'un resmi tarihi, Arap sivillere yönelik terör eylemlerinden övgüyle söz ederken, yakalanması durumunda polise bilgi vermesinden korkulan Yahudi bir üyenin öldürülmesinden de bahseder. İlk günlerden itibaren öncelikli hedef, şüphelenilen işbirlikçilerdi. Haganah'ın resmi tarihinin "özel faaliyetler" başlığı altında, Hollandalı ortodoks Yahudi Jacob de Haan'ın "yeni Yişuv'a [Yahudi cemaati] ve Siyonist girişime karşı, eski Yişuv ve Arap Yüksek Komitesi'nden oluşacak birleşik bir cephe kurmaya" çalıştığı gerekçesiyle, 1924 yılında Haganah suikastçıları tarafından öldürülmesi anlatılır. Daha sonraki yıllarda, Haganah Özel Faaliyet Mangaları Yahudi muhbirleri hedef alan "cezalandırıcı eylemler" gerçekleştirdiler. 1940 yılında Hayfa'daki bir Haganah hapishanesinde, Britanyalılarla işbirliği yaptığından şüphelenilen Yahudilerin sorgulanması için kullanılan bir işkence odası bulunuyordu. Dov Tsisis, 1988 yılında kendisiyle yapılan bir röportajda, bir Haganah celladı olarak icra ettiği görevi, "tıpkı

33. Bernadotte, bkz. 2. Bölüm 80. not. Shamir, "Terror", *Hazit*, Ağustos 1943; bazı kısımları *Al Hamishmar*'da yeniden yayımlanmıştır, 24 Aralık 1987. Berlin, *Personal Impressions* (Viking, 1981), 50.

Naziler gibi emirleri uygulamak", milli mücadeleye zarar veren Yahudileri, "özellikle de muhbirleri" "ortadan kaldırmak" olarak tanımlıyordu. King David Oteli'ni hedef alan kanlı bombalı eylemin tek başına İrgun tarafından gerçekleştirildiği yönündeki bilindik suçlamaları reddeden Tsisis, kendisinin saldırı emrini veren Haganah komutanı İzak Sadeh'in özel temsilcisi olduğunu belirtiyordu. Sonraları Moşe Dayan tarafından, bir elit birimin komutanı olarak onun yerine geçmesi için önerilmişti.[34]

Nazi karşıtı direnişçiler de işbirlikçi cinayetlerinden bahsederler. Varşova gettosu ve Bergen-Belsen kampından sağ kurtulan, İsrail'in önde gelen sivil özgürlükçülerinden olan İsrael Şahak şöyle demektedir: "Varşova gettosundaki ayaklanmadan önce... Yahudi yeraltı örgütü, yakalayabildiği bütün Yahudi işbirlikçileri tamamen haklı olarak öldürmüştü." 1943 yılının Şubat ayından hatırında kalan bir çocukluk anısını "Diğer çocuklarla beraber, [öldürülmüş bir Yahudi işbirlikçinin] cesedi etrafında dans edip şarkı söylüyorduk ve cesetten hâlâ kanlar sızıyordu; bu konuda bugüne kadar herhangi bir pişmanlığım olmadı, hatta tam tersi" sözleriyle anlatır. Varşova getto ayaklanmasının lideri İzak (Antek) Zuckermann'ın anılarını aktaran Leah Enbal, "Varşova'daki getto ayaklanmasından dokuz ay önce Yahudi yeraltı örgütü[nün], Judenrat ve Yahudi polisi içerisindeki işbirlikçileri sistematik bir biçimde yok etmeye başladı"ğını, kimi zaman "toplu cinayetler" işlediğini anlatır. Zuckermann, "İlk olarak içerideki ihaneti bitirmeden Almanlara karşı savaşmak mümkün değildi" diye belirtir. İşbirlikçilerin öldürülmesi, sıradan insanlar tarafından meşru bir intikam olarak görülüyordu. Alman işbirlikçilerin, hatta kimi zaman "Gestapo üyeleri"nin "tek kişi kalmayıncaya kadar yok edilmesi" gerekiyordu, bunlara "faaliyetleri Yahudi çıkarlarıyla çatışanlar" da dahildi. Yahudi işbirlikçilerin öldürülmesinin "bu kadar uzun süre ertelenmesi"nin "tarihi bir hata" olduğunu sözlerine ekleyen Zuckermann

34. Bkz. *FT*, 164-5n.; Gafi Amir, *Yediot Ahronot Eki*, 14 Ağustos 1988. De Haan, bkz. *Towards a New Cold War*, 461-2.

şöyle demektedir: "Örneğin bugün şundan eminim ki şayet bir yerde içeriden bir ihanet söz konusuysa, önce bu ihanetle savaşmaya başlamalı. [Bunu geciktirmek] bizim en büyük hatamız, en büyük utancımızdı."[35]

Bu yorumlar, Filistinlilerin *İntifada* süresince İsrail gizli polisi ile işbirliği yapanları öldürdükleri gerekçesiyle ağır eleştirilere maruz kaldıkları bir zamanda ortaya çıktı.

Tıpkı Şamir'in yaptığı gibi terörizmin açıkça itiraf edildiği durumlar olabilir, fakat normalde benimsenen tavır, baskıcı rejimlere ve işgal ordularına karşı girişilen eylemlerin, bunları ifa edenler tarafından direniş, yöneticiler tarafındansa (şiddet içermiyor olsalar bile) terörizm olarak değerlendirilmesidir. Batı demokrasilerinin işgal altındaki Avrupa'da veya Afganistan'da direniş olarak gördükleri şey, Nazi ve SSCB kaynaklı terördü – hatta ilhamını dışarıdan alan bu terör, gerçekte uluslararası terörizmdi. ABD ise aynı tavrı, saldırılarından fazlasıyla nasibini alan Güney Vietnam'a karşı benimsemişti.

Benzer nedenlerden ötürü, Güney Afrika'daki Apartheid rejimi, terörizmle ilgili uluslararası teamüllere, özellikle de BM Genel Kurulu'nun uluslararası terörizmi lanetleyen ve bütün devletleri bu musibetle mücadele etmeye çağıran kararına güçlü bir istisna teşkil etmektedir. Nedeni şudur:

> [Genel Kurul] mevcut kararda yer alan hiçbir hükmün, Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde yer alan kendi kaderini tayin, özgürlük ve bağımsızlık haklarından zorla mahrum bırakılmış halkların,... özellikle de ırkçı sömürge rejimleri, yabancı işgali veya sömürge tahakkümünün başka biçimleri altında yaşayan halkların bu haklarına,... ayrıca yine bu halkların [BM Sözleşmesi ve uluslararası hukukun diğer ilkelerine uygun olarak] bu amaç uğruna mücadele etme, destek arama ve destek görme haklarına hiçbir surette halel getirmediği *kanaatindedir*.[36]

35. İsrael Şahak, "Distortion of the Holocaust", *Kol Ha'ir*, 19 Mayıs 1989. Enbal, *Yediot Ahronot*, 3 Ağustos 1990. Bkz. Zuckerman, *A Surplus of Memory* (University of California, 1990 tarihli İbranice orijinalinin çevirisidir).

36. ABD'de haberleştirilmeyen 42/159 sayılı Genel Kurul Kararı'nın (7 Aralık

Neredeyse bütün dünyanın arkasında durduğu bu hükme karşı çıkan tek ülke Güney Afrika değildi. Karar 153'e 2 oyla kabul edildi (yalnızca Honduras çekimser kaldı). Neden hayır oyu kullandıklarını açıklayan Amerika ve İsrail, yukarıda alıntılanan paragrafa referans veriyor ve bu paragraftan, müttefikleri Güney Afrika'ya karşı (Washington'ın resmi açıklamalarına göre dünyadaki "kötü şöhretli terörist gruplar"dan biri olan) Afrika Ulusal Kongresi'nin gösterdiği direnişi ve o dönemde otuzuncu yılına girmekte olan İsrail'in Batı Şeria ve Gazze'deki askeri işgalini anlıyorlardı.[37] Washington'ın "modern çağda barbarlığa geri dönüş"ü en sert şekilde lanetleyen BM kararını, konuyla ilgili kaygının zirve yaptığı bir dönemde onaylamayı reddetmesi ve bunun için öne sürdüğü nedenler üzerine herhangi bir yorum yapılmadı.

Mesele 1988 yılı sonlarında İsrail-Filistin çatışmasıyla bağlantılı olarak doruk noktasına ulaştı. Filistin Ulusal Konseyi (FUK) Kasım ayında, BM'nin terörizm konusundaki kararı ve diğer ilgili BM kararlarına uygun bir biçimde, İsrail ile yan yana bağımsız bir Filistin devletini ilan etti. Yaser Arafat sonraki haftalarda, aynı savları Avrupa'da muhtelif vesilelerle tekrarladı; bunlar arasında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Cenevre'de düzenlediği özel oturum da yer alıyordu, zira o sırada, varlığıyla Birleşik Devletler'in güvenliği için kabul edilemez bir tehdit oluşturacağı gerekçesiyle, Arafat'ın New York'ta bulunması –Birleşmiş Milletler'e karşı olan hukuki yükümlülüklerin ihlal edilmesi pahasına– yasaklanmıştı. BM'nin terör kararının FUK ve Arafat tarafından tekrarlanması, Filistin liderliğinin Washington tarafından öne sürülen, "terörün her biçiminin [herhangi bir sınırlama getirilmeden] reddedilmesi"nin de dahil olduğu iyi hâl şartlarını yerine getirmediği gerekçesiyle Birleşik Devletler'de tanınmadı.

New York Times editörleri, FUK'nin terörizmle ilgili uluslararası teamülleri tasdik edişini "Arafat'ın her zamanki kaçak

1987) metni, *State Terrorism at Sea*'nin Ek: 3 kısmında yer almaktadır, EAFORD Paper No. 44, Chicago, 1988.

37. Bkz. 2. Bölüm 85. not.

dövüşü" sözleriyle alaya aldılar. Bu meselelerle ilgili hoş görülebilir muhalefetin sınırlarını zorlayan Anthony Lewis, Arafat'ın ilerleme kaydettiğini ancak bunun yeterli olmadığını yazdı: "Birleşik Devletler haklı olarak, FKÖ'nün müzakerelere katılmadan önce, terörün her türünden kesin ve net bir biçimde vazgeçmesi gerektiğini söylüyor" ve bu haklı şart henüz yerine getirilmiş değil. Genel reaksiyon büyük oranda bu sınırlar dahilindedir.

Burada son derece düz bir mantık söz konusudur. FKÖ, dünya kamuoyu spektrumu üzerinde, ABD, İsrail ve Güney Afrika Apartheid rejiminin bulunduğu uçta yer almamıştır, dolayısıyla hak ettiği şey ya istihza (müfritlerden) ya da kaydettiği sınırlı ve fakat yetersiz ilerleme için aldığı teşviktir (muhaliflerden).

ABD 1988 yılının Aralık ayında diplomatik olarak izole edildiğinde, Washington bir anlamda geri adım atarak, Arafat sanki ABD'nin taleplerine boyun eğmiş gibi davranmaya başladı, oysaki Arafat'ın pozisyonunda kayda değer herhangi bir değişiklik yoktu – hem de yıllardır. Arafat şimdi ABD'nin öne sürdüğü taleplere boyun eğdiğine göre, Tunus'taki ABD büyükelçisi ile yapacağı müzakerelerle ödüllendirilebilirdi. İsrail Savunma Bakanı İzak Rabin tarafından da altı çizildiği üzere, ABD-FKÖ müzakereleri, yerleşimler konusundaki diplomatik baskıları azaltmak ve İsrail'e Filistin ayaklanmasını (*İntifada*) "askeri ve ekonomik baskılar" ile "kırabilmesi" için bir yıl veya daha uzun bir süre kazandırmak üzere tasarlanmıştı.[38]

Terörizm mi, direniş mi meselesi, ABD-FKÖ müzakereleri sırasında da derhal gündeme geldi. İlk toplantının tutanakları basına sızdırıldı ve *Jerusalem Post*'ta yayımlandı. Gazete, "Amerikan temsilcisinin İşrail'in pozisyonunu benimsemesi"nden duyduğu memnuniyeti ifade ediyor, FKÖ'nün şu iki önemli şartı kabul etmek zorunda olduğunu belirtiyordu: FKÖ *İntifada*'yı sonlandırmalı ve uluslararası konferans fikrini terk etmeliydi. ABD ise *İntifada* ile ilgili tavrını şu ifadelerle ortaya koyuyordu:

38. Detaylar için bkz. *Necessary Illusions*. Ayrıca bkz. *Z Magazine*'de yayımlanan makalelerim (Mart, Eylül 1989); bazı bölümleri *Fateful Triangle*'ın 1999 yılındaki güncellenmiş basımında yeniden yayımlanmıştır.

> Şüphesiz ki işgal altındaki topraklarda gözlemlemekte olduğumuz iç mücadeleler, İsrail Devleti'nin güvenlik ve istikrarına zarar vermeyi amaçlamaktadır, bu nedenle *İsrail'e karşı girişilmiş terörist eylemler olarak gördüğümüz* bu ayaklanmaların sona erdirilmesini talep ediyoruz. Kimi zaman son derece şiddetli olabilen bu ayaklanmaları bölgenin dışından yönettiğinizi bildiğimiz için, bu bilhassa doğru bir hal alıyor.[39]

Bu "terörizm" sona erdirildiğinde ve baskı koşulları geçmişte olduğu gibi yeniden tesis edildiğinde, ABD ve İsrail, meseleleri istedikleri gibi çözmeye devam edebileceklerdir. Bir kez daha görülmektedir ki baskı altındaki bir halkın acımasız bir askeri işgale karşı gösterdiği direniş, işgalciler ve hamilerinin bakış açısına göre "terör"dür.

Aynı mesele, İsrail ordusunun Güney Lübnan'daki operasyonları sırasında da gündeme geldi. Bu operasyonlara yön veren şey de yine Abba Eban'ın ana hatlarıyla ortaya koyduğu, daha önce bahsettiğimiz mantıktı. İsrail'in Güney Lübnan ve diğer işgal toprakları için öngördüğü düzenlemeleri kabul etmesini sağlamak amacıyla sivil halk, terör tehdidi altında rehin tutuluyordu. Bu tehdit istenildiği zaman ve korkunç bir gaddarlıkla hayata geçirilebilir.[40] Ne var ki failin ve destekçisinin kim olduğu düşünüldüğünde, terörden sayılmaz. Dahası mülayim bir kınamayı bile hak ettiği düşünülmez. Bu eylemler tanım gereği, meşru müdafaa kategorisi altındadır.

Aynı kavramlar benimsenerek, Lübnan'da bulunan ABD deniz piyadelerinin Ekim 1983'te bir intihar saldırısına kurban gitmelerinin ardından Dışişleri Bakanı Shultz'un uluslararası terörizme dair endişelerinin kendisi için bir "tutku"ya dönüştüğünü yorumsuz bir haber olarak vermek son derece makuldür. Shultz'un "tutkusu"na tanıklık etmeleri için Nikaragua'dan,

39. *Jerusalem Post*'taki orijinal vurgular. Önceki notta geçen referanslara bkz. Washington'ın kontrolünde olmayan uluslararası bir konferansın kabul edilemez oluşu, ABD'nin neredeyse evrensel nitelikteki uluslararası mutabakata uygun siyasi bir çözüme karşı olmasının bir neticesidir.
40. Bkz. 2. Bölüm.

Angola'dan, Lübnan'dan, işgal altındaki topraklardan veya başka yerlerden tanıkların çağrılmasına ne o zaman ne de Shultz'un Arafat'ın Birleşmiş Milletler'de konuşmasına neden izin vermediğini açıklarken, "teröre duyduğu içgüdüsel nefret" ve ona karşı başlattığı "kişisel haçlı savaşı"na bir kez daha övgüler düzülürken ihtiyaç vardı. [41]

Şüphesiz ki Suriye de kendi kanlı yönetimine karşı direniş gösteren Lübnanlıları "terörist" olarak görmektedir, fakat böyle bir iddiada bulunması haklı olarak alay ve ayıplanmayla karşılanacaktır. Yani gösterilen reaksiyon oyunda rol alan karakterlerin kim olduğuna göre değişmektedir.

Terör ve Misilleme

Misilleme kavramı, ideolojik savaş açısından son derece kullanışlı bir aygıttır. Şiddetli çatışmalar sarmalına girmiş olan taraflardan her biri, tipik olarak kendi eylemlerini, hasmının terör faaliyetlerine karşı bir misilleme olarak betimler. Ortadoğu'da süren Arap-İsrail çatışması bu konuda birçok örnek sunmaktadır. İsrail vasal devletlerinden biri olduğu için, ABD İsrail'in teamüllerini pratikte sorgusuz sualsiz kabul eder.

Örnek olarak, şüphesiz ki alçakça bir terör eylemi olan *Achille Lauro* gemisinin kaçırılması ve Leon Klinghoffer'in öldürülmesini (1985) ele alalım. Gemiyi kaçıranlar yaptıkları şeyi bir terör eylemi değil, bilakis İsrail'in bir hafta önce ABD'nin desteğiyle Tunus'u bombalamasına karşı –bunu ister (Güvenlik Konseyi tarafından belirlendiği gibi) bir "silahlı saldırganlık eylemi" ister yalnızca (ABD ve vasal devletine hüsnüzanla yaklaşmak suretiyle) kanlı bir uluslararası terör eylemi olarak kabul edelim– bir misilleme eylemi olarak görüyorlardı. Tunus'un bombalanmasının failleri açısından ise bu olay terör veya saldırganlıktan ziyade, Kıbrıs'ın Larnaka kentinde üç İsraillinin acımasızca öldürülmesine karşı meşru bir misillemeydi (gerçi Tunus veya oradaki kurbanlar ile bu olay arasında herhangi bir şüpheli

41. Bkz. 2. Bölüm 29. not. *New York Times*, 28 Kasım 1988.

bağlantı yoktu). Benzer şekilde Larnaka cinayetlerinin failleri, bunu bir terör eylemi olarak değil, İsrail'in uluslararası sularda uzun yıllardır sürdürmekte olduğu terörizme yanıt niteliğinde bir misilleme eylemi olarak görüyorlardı. Gerçeklere itiraz edilmez, hatta haberleştirildiği bile olur, yine de bunlar tanım gereği "terörizm" kapsamına girmezler, dolayısıyla Larnaka'da işlenen suç iddia edildiği gibi bir misilleme eylemi olamaz. İsrail'in operasyonları ise çok az tartışılır ve onlar da bilindik kanonun içinde yer almazlar.[42]

Benzer türde sayısız örnek mevcuttur. Terörizm ve misilleme kavramları, o anın gerekliliklerine göre değişen esnek enstrümanlardır.

Gerçekçilikten Doktrinal Gerekliliğe

Devlet güdümlü uluslararası terörizme dair bu değerlendirme, ciddi bir kusurla maluldür: Naif bir gerçekçiliğe saplanıp kalmış olması itibariyle, modern çağın musibeti üzerine dönen güncel tartışmaların uzağındadır.

Dahası değerlendirme kuşatıcı olmaktan da hayli uzaktır. Orta Amerika ve Ortadoğu için bile epeyce yüzeysel kalmaktadır ki uluslararası terörizm elbette ki bu bölgelerle sınırlı değildir. Fakat birkaç soruyu gündeme getirmek için yeterlidir. Bunlardan biri bilhassa ön plana çıkar: Akademisyenler ve medyanın, modern çağın musibeti olan terörizmin Sovyet merkezli ve "Batılı demokratik toplumları istikrarsızlaştırmayı amaçlayan dünya çapında bir terör ağı"na dayandırılabileceği tezini savunuyor olmaları nasıl mümkün olabilir? İran, Libya, FKÖ, Küba ve diğer resmi düşmanların, uluslararası terörizmin önde gelen uygulayıcıları olarak tanımlanması nasıl mümkün olabilir?

Hâlihazırda gördüğümüz gibi, cevap çok basittir. Bunun için gerçekçi yaklaşımı terk etmemiz ve terörist eylemlerin yalnızca resmi düşmanlar tarafından gerçekleştirildiği vakit kanona dahil olduğunu kabul etmemiz gerekir. Terörist zulümlerin failinin

42. Bkz. 2. Bölüm.

ABD ve vasalları olduğu durumda ise bunlar ya kayıtlardan silinip gider ya da demokrasi ve insan haklarının hizmetinde gerçekleştirilen misilleme eylemlerine dönüşürler. Ve sonra her şey aydınlığa kavuşur.

Son olarak musibetin olası çarelerine dönecek olursak, standart literatürün kimi önerilerle geldiğini görürüz. Walter Laqueur uluslararası terörizme karşı "misilleme yapmanın en aşikâr yolu"nun "elbette terörü destekleyenleri kendi silahlarıyla vurmak" olduğunu söyler, gerçi bu tür meşru bir yanıt, diğerlerinin kendi "demokrasi, özgürlük ve hümanizm standartları"nı paylaşmadığını bir türlü anlayamayan Batılı toplumlar için zor olabilir. Ne var ki tedavisi imkânsız gerçekçilik hastalığından mustarip olanlar bundan yanlış birtakım sonuçlar çıkarmadan evvel, meşru yanıt dediğimiz şeyin Washington ve Tel Aviv'e atılacak bombalar olmadığını vurgulamak gerekir; hele ki terörizm kavramının ne denli dikkatli bir biçimde imal edilmiş olduğu düşünüldüğünde.

New York Times bu musibetle nasıl savaşılacağına dair fikirlerini paylaşması için bir terör uzmanını davet etmişti. Uzmanın uzun deneyimlere dayanan tavsiyesi son derece açık ve netti: "Teröristler, bilhassa komutanları ortadan kaldırılmalıdır." Uzman, başarılı olmuş karşı-terör eylemlerine şu üç örneği veriyordu: ABD'nin Libya'yı bombalaması, İsrail'in Tunus'u bombalaması ve İsrail'in Lübnan'ı işgali. "Uygar dünyanın hüküm sürmesi için" daha fazlasının yapılmasını salık veriyordu. *Times* editörleri uzmanın yazdığı makaleye "Terör Canavarını Ezmenin Vakti Çoktan Geçti" başlığını koyup şu kelimelerin altını çizmişlerdi: "Masumların Kıyımını Durdurun." Yazarın kimliğini ise "İsrail Ticaret ve Sanayi Bakanı" olarak veriyorlardı.[43]

Yazarın adı Ariel Şaron'dur. 1950'lerin başlarına dek uzanan terör kariyeri içerisinde yer alan bazı olaylarsa şunlardır: 1953 yılında Kibya'da 69 köylünün, El-Burey mülteci kampında 20 kişinin katledilmesi; 1970'lerin başında Gazze ve Kuzeydoğu

43. *New York Times*, 30 Eylül 1986.

Sina'da gerçekleştirilen terörist operasyonlar (bunlara yeni Yahudi yerleşimleri inşa edilmesi amacıyla evleri buldozerlerle ezilen, tarlaları imha edilen 10.000 kadar çiftçinin çöle doğru tart edilmesi olayı da dahildir); şu an yaygın olarak teslim edildiği kadarıyla, FKÖ diplomasisi tehdidini aşabilmek maksadıyla Lübnan'ın işgal edilmesi; bunları takip eden Sabra-Şatila katliamları ve diğerleri.

"Uygar dünya"ya "masumların kıyımını durdurmak" konusunda dersler vermesi için Şaron'un tercih edilmiş olması, bazılarına biraz tuhaf, belki biraz sapkınca, hatta ikiyüzlüce gelebilir. Ama bu çok da net değildir. Zira bu tercih, pratikte ifadesini bulan değerlere, konuşarak veya susarak ifade edilen entelektüel kültüre aykırı değildir.

Bu sonucu destekler biçimde, uluslararası terörizmin çaresinin –en azından önemli bir kısmının– ulaşılabilir ve son derece basit olduğunu iddia edebiliriz: buna iştirak etmeye son vermek. Fakat bu yönde herhangi bir adım atılmıyor, hatta mesele doğru düzgün tartışılmıyor bile. Yapılan şey daha ziyade hamiyetperver niyetlerimize ve maksadımızın soyluluğuna, icraatta zaman zaman sıkıntılar yaratabilen bizim şu yüce "demokrasi, özgürlük ve hümanizm standartları"mıza övgüler düzmek oluyor. Son derece temel gerçekler idrak edilemiyor ve aşikâr olan düşünceler düşünülemiyor. Basit hakikatler ifade edildiğinde –sırf dillendirilmiş olmaları nedeniyle bile– kuşku, korku ve öfkeye yol açıyor.

Böylesi bir ahlaki ve entelektüel iklimde, dünyanın en büyük gazetesinin, terörizmin kötülükleri ve bunlarla nasıl savaşılacağı konusunda Ariel Şaron'u yol göstericimiz olarak seçmesinden daha münasibi olamaz.

6
11 Eylül Sonrası Dünya (2001)

Eminim ki geçtiğimiz birkaç ay içerisinde, yirminci yüzyıl Amerika'sının en etkileyici figürlerinden biri olan radikal pasifist A. J. Muste'nin ileri görüşlü ve bilgece sözlerini hatırlayan tek kişi ben değilimdir. Bundan 60 yıl önce ABD II. Dünya Savaşı'na girdiğinde, ABD'nin zaferinden sonra ve biraz daha sonrasında dünyanın neye benzeyeceğini hatırı sayılır bir doğrulukla tahmin etmiş ve şöyle demişti: "Bir savaş sonrasında sorun galiple ilgilidir. O, savaşın ve şiddetin işe yaradığını kanıtladığına inanır. Peki, şimdi ona kim ders verecek?"

Dünyanın birçok yerinden birçok insan, bu sözlerin ne denli acı bir anlamı olduğunu anlayacaktı. İktidarın akıllıca ve kötülükleri yok etmek için kullanıldığı tek yer folklorik hikâyeler,

çocuk masalları ve entelektüellerin çıkardığı dergilerdir. Gerçek dünya ise bize çok farklı dersler belletir ve bunları anlamamak için kasıtlı bir cehalet gerekir.

Tarihin başlıca konuları ne yazık ki bunlardır. Avrupa devletlerinin oluşumunu konu olan mühim çalışmasında Charles Tilly yeterince isabetle, geçtiğimiz binyıl boyunca "savaş, Avrupa devletlerinin başat faaliyetiydi" diye belirtir ve bunun tek bir makus nedeni vardır: "En önemli trajik gerçeklik şu denli basittir: Zor *işe yarar*; hemcinslerine karşı zor kullananlara itaat edilir ve bu itaat, daha az güçlü olanlardan esirgenmiş olan para, mal mülk, hürmet, muhtelif zevklere erişim gibi birtakım avantajları beraberinde getirir."[1] Bunlar dünyadaki birçok halkın yaşayarak öğrenmek zorunda kaldığı tarihsel gerçeklerdir. Hürmet genellikle eğitimli sınıfların takdirini içerir. Herhangi bir ceza almayacağını bilerek savunmasız düşmanları ortadan kaldırmak üzere ezici şiddet araçlarına tevessül edilmesi, belirli bir hayranlık uyandırma ve bir üstünlük göstergesi olarak doğallaşma eğilimdedir ki bu da yine tarihsel-kültürel açıdan hemen hemen evrensel bir hal almıştır.

Savunmasız düşmanlar karşısında elde edilen kolay zaferlerin doğal neticelerinden biri, barışçıl yöntemlerin takip edilmesi yerine zorun tercih edilmesinin yerleşik bir alışkanlık haline gelmesidir. Bir diğeri de herhangi bir otorite olmadan hareket etmenin önemli bir öncelik olmasıdır. Yeryüzünden kötülükleri silme misyonuyla "kusursuz bir insan" suretinde yeniden dünyaya gelen Tanrı'nın daha yüksek bir otoriteye ihtiyacı yoktur. Binlerce yıl öncesine ait kadim Hint destanları, bugünün intihalcileri için de geçerlidir. Zor kullanmanın tercih edilmesi ve otoritenin reddi, ezici ve rakipsiz bir iktidarın daha zayıf olan rakiplerini politika tavsiyelerine göre zulme uğratması ile karakterize olan geçtiğimiz on yılın en belirgin özelliklerinden olmuştur. Birinci Bush yönetimi göreve başlar başlamaz "Üçüncü

1. Charles Tilly, *Coercion, Capital, and European States* (Blackwell, 1990) [*Zor, Sermaye ve Avrupa Devletlerinin Oluşumu*, Çev. Kudret Emiroğlu, İmge Kitabevi, 2001]

Dünya'nın Tehditleri" ile ilgili bir Ulusal Güvenlik Politikası Revizyonu hazırladı. Bazı kısımları Körfez Savaşı sırasında basına sızdırıldı. Revizyonda, "ABD'nin daha zayıf olan düşmanlarla yüz yüze geldiği durumda" –ki savaşmak ancak böyle bir durumda tercih edilebilirdi– "karşımızdaki güçlük onları yalnızca yenilgiye uğratmak değil, kesin ve hızlı bir yenilgiye uğratmak olacaktır" deniyordu. Başka herhangi bir netice "utanç verici" olacak ve belki de zayıf olduğu anlaşılan "siyasi desteğin kesilmesi" anlamına gelecekti.[2] Birkaç ay sonra tek caydırıcı unsurun da ortadan kalmasıyla birlikte, taşlar beklenildiği üzere daha da sağlam bir biçimde yerine oturmaya başladı. Sanıyorum ki bunlar 11 Eylül sonrası dünya üzerine kafa yorarken aklımızın bir köşesinde durması gereken hususlar.

Geçtiğimiz haftalarda yaşananlara dair fikrimiz ne olursa olsun, gelecekte bizi bekliyor olabilecek şeylerle ilgili makul bir değerlendirme yapmak istiyorsak, şu önemli noktaları dikkate almamız gerekiyor:

1. Politika kararlarına dayanak teşkil eden varsayımlar,
2. Bunların yakın tarihin –büyük oranda aynı karar alıcıların işin içinde olduğu– sabit kurum ve doktrinleri içerisindeki kökleri,
3. Bunların belirli eylemlere nasıl tercüme edilmiş olduğu.

Bu başlıkların her biriyle ilgili birkaç kelam etmek istiyorum.

Yeni binyıl başlar başlamaz, halihazırda devam edenlerin iç karartıcı siciline iki yeni ve korkunç suç daha eklendi. Bunlardan ilki 11 Eylül terörist saldırıları iken, ikincisi bunlara cevaben gerçekleştirilen ve şüphesiz ki çok daha fazla masumun –kendileri de bizzat 11 Eylül saldırılarının maznun faillerinin kurbanları olan Afganların– canına mal oldu. Bu faillerin Usame bin Ladin ve onun El-Kaide ağı olduğunu varsayıyorum. En başından beri, ortada ilk intiba olarak haklı görünen bir dava vardı, fakat çok

2. Maureen Dowd, *New York Times*, 23 Şubat 1991.

az muteber delil mevcuttu; hem de bunun dünyanın en büyük devletlerinin koordinasyon halindeki istihbarat servislerinin şimdiye dek yapmış oldukları en kapsamlı soruşturma olması gerekirken.[3] "Lidersiz direniş" olarak adlandırılan bu ağları deşifre etmek, pek de kolay iş değildir.

Uğursuz bir işaret de şudur ki her iki olayda da işlenen suçlar, faillerin doktrinal çerçevesi dahilinde doğru, adil ve hatta soylu olarak görülmekte ve neredeyse aynı kelimelerle meşrulaştırılmaktadır. Bin Ladin, Müslüman topraklarını işgal eden kâfirlere ve onların buralarda kurdukları zalim ve ahlaksız hükümetlere karşı nefsi müdafaa için başvurulan şiddetin meşru olduğunu iddia eder – bu sözlerin o bölgede, Bin Ladin'den nefret edenler veya korkanlar arasında bile hatırı sayılır bir tesiri vardır. Bush ve Blair'e gelince, onlar da neredeyse aynı sözcükleri kullanarak, şeytanı topraklarımızdan uzaklaştırmak için başvurulan şiddetin meşru olduğunu iddia ederler. Fakat iki tarafın açıklamaları birebir aynı değildir. Zira Bin Ladin "topraklarımız" derken Müslüman topraklarından bahsetmektedir: Suudi Arabistan,

3. Sekiz ay sonra FBI yalnızca "Dedektifler 11 Eylül'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a saldırılması fikrinin Afganistan'daki El-Kaide liderlerine ait olduğuna inanıyorlar" diyebiliyordu, bununla birlikte işin komplo ve finansman kısmının Almanya ve Birleşik Arap Emirlikleri'ne uzandığı düşünülüyordu. FBI direktörü Robert Mueller "saldırının kaynağıyla ilgili yaptığı en detaylı açıklaması"nda, "Bunu planlayanların Afganistan'dan, El-Kaide'nin lider kadrosundan olduğunu düşünüyoruz" diyordu (Walter Pincus, *Washington Post*, 6 Haziran 2002). Kaynağın sekiz ay sonra ancak tahmin edilebildiği durumda, hemen o anda biliniyor olması mümkün değildi. Britanya 5 Ekim günü, Başbakan Blair'in açıklamasına göre, suçlunun Bin Ladin ve Taliban olduğu konusunda "şüpheye asla yer bırakmayan" kesin birtakım kanıtlar olduğunu duyurdu. Fakat davanın makullüğü ve soruşturmanın yoğunluğu düşünüldüğünde, kanıtlar epey zayıftı ve daha ciddi olan basın kuruluşları, bunlarla pek ilgilenmediler. *Wall Street Journal* sunulan belgeleri "detaylı bir kanıttan ziyade bir vukuat kaydı" olarak tanımlıyordu (Mark Champion, *Wall Street Journal*, 5 Ekim s. 12). Fakat bunun bir önemi yoktu, çünkü buna eşlik eden bir başka haberde, kıdemli bir ABD yetkilisinin şu sözleri aktarılıyordu: "Kamu davası gibi bir durum söz konusu değil. Plan, Bay Bin Ladin ve örgütünü [ve yolumuza çıkabilecek herkesi] ortadan kaldırmak." Entelektüel kültür normlarına göre, bu açıklamalardan hiçbirinin, atılan adımların gayet adil olduğuna dair herhangi bir iddiasının olmaması epey ilginçtir.

Mısır, Çeçenistan, Bosna, Keşmir ve diğerleri; 1980'lerde CIA ve müttefiklerince seferber edilip beslenen radikal İslamcılar Rusya'dan nefret etmelerine rağmen, Afganistan'dan çekilmesinin ardından Rusya'daki terörist operasyonlarına son vermişlerdir. Buna karşılık Bush ve Blair'in "topraklarımız" dediğinde kastettikleri şey bütün dünyadır. Bu, hasımların denetim güçleri arasındaki farkı yansıtır. İki tarafın da kendi geçmişine bakmadan utanmazca kötülüğü yok etmekten bahsedebiliyor olması, şaşkınlıktan ağzımızı açık bırakacak bir durumdur, elbette kolay yolu seçip yakın tarihi silip atmadığımız sürece.

Her iki örnek açısından, bir diğer kötü alamet de faillerin eylemlerinin suç olduğunu vurgulamakta ısrar etmeleridir. Bin Ladin örneğini tartışmak dahi lüzumsuzdur. ABD ise BM Sözleşmesi'ne dayanan meşruiyet çerçevesini açıkça reddetmektedir. Güvenlik Konseyi'nin muğlak açıklamalarının veya BM Sözleşmesi'nin 51. maddesinin güç kullanımı konusunda yetki verip vermediği üzerine mühim bir tartışma yaşanmıştır. Fakat ben bunun konuyla alakasız olduğu kanaatindeyim.

Şayet gerçekten isteniyor olsaydı tartışma hemencecik çözümlenebilirdi. Washington'ın daha az makul gerekçelerle bile Güvenlik Konseyi'nden kesin ve net bir yetkilendirme alabileceği konusunda en ufak bir şüphe yok. Rusya, kendi işlediği büyük terör suçları konusunda ABD'nin desteğini alabilmek için "terör karşıtı koalisyon"a katılmaya can atıyor. Çin ise tam olarak aynı nedenlerden ötürü koalisyona kabul edilmeyi umuyor; esasında dünyadaki birçok devlet, kendi uyguladığı şiddet ve baskı için küresel süper gücün desteğini alabileceğinin farkında; ki bu ders küresel gücün yöneticileri tarafından asla unutulmayacaktır. Britanya'nın desteği her zaman karşılıklıdır; Fransa ise herhangi bir itirazda bulunmayacaktır. Uzun lafı kısası ortada veto diye bir şey olmayacaktır.

Fakat Washington Güvenlik Konseyi'nin yetkilendirmesini reddetti ve yalnızca kendisinin sahip olduğu, uluslararası hukuku ve resmi sözleşmelerden kaynaklanan yükümlülüklerini tek taraflı olarak ihlal etme hakkı üzerinde ısrarcı oldu; Clinton ve

selefleri bu hakkı son derece açık ve net sözlerle ilan etmişlerdi – bizim ve diğerlerinin görmezden gelmeyi tercih edebileceği bu uyarılar, yine bizim için tehdit oluşturmaktadır. Benzer şekilde Washington Bin Ladin ve müttefiklerinin iade edilmesi yönündeki geçici çözüm önerilerini kibirli bir havayla reddetti; bu tür olasılıkların ne denli gerçek olduğunu bilemiyoruz, zira bunların dikkate alınması dahi tek kalemde reddedilmiştir. Diplomatik ve akademik retorik içerisinde "itibar tesis etmek" olarak tanımlanan bu tavır, devlet idaresinin en başta gelen ilkelerinden birine tekabül etmektedir. Ve anlaşılabilir. Şayet bir mafya babası insanlardan haraç toplamayı planlıyorsa, bunun için önce gidip mahkemeden karar çıkartmayacaktır; yapabilir, orası ayrı. Aşağı yukarı aynı şey uluslararası ilişkilerde de geçerlidir. Tebaa kendi konumunun ayırdında olmalı ve güçlü olanın daha yüksek bir otoriteye ihtiyacı olmadığını kabullenmelidir.

Thukydides, "Büyük milletler istedikleri gibi davranırken, küçük milletler mecbur olduklarını kabul ederler" der. Dünya son birkaç binyılda inanılmaz derecede değişmiş olsa da bazı şeyler hemen hemen aynı kalmıştır.

11 Eylül saldırıları, tarihi bir olay olarak görülmektedir ki bu doğrudur, ancak nedeni ne yazık ki saldırıların büyüklüğü değildir. 11 Eylül, savaş harici şiddet kayıtlarında sivil kayıplar açısından olağandışı bir suç teşkil etmez. Olsa olsa bir dipnot olabilecek ufak bir bağlamda tek bir örnek vermek gerekirse; 11 Eylül saldırılarını lanetleyen Panamalı bir gazeteci, bu tür "zor günler"in Panamalılara pek de yabancı olmadığını söyleyerek, "Haklı Sebep Operasyonu" kapsamında bombalanan Chorrillo *barrio*'sunu [getto/varoş] hatırlatır; saldırıda belki binlerce kişi öldürülmüş, ancak suç bizim suçumuz olduğundan kayıpların hesabı ciddiyetle tutulmamıştır.[4] 11 Eylül saldırıları gerçekten

4. Ricardo Stevens, NACLA *Report on the Americas*, Kasım/Aralık 2001. Stevens şunları söyler: "Bu kurbanlar, 20 Aralık [1989] günü bize Chorillo'da yapılanlar nedeniyle doğamayan kızlara ve erkeklere ne kadar da benziyorlar; hepsi masum ve isimsiz birer ölü olan annelere, büyükbabalara ve küçük, yaşlı büyükannelere ne kadar da benziyorlar; onların terörüne haklı sebep, teröriste ise kurtarıcı

de tarihi bir olaydır, fakat bunun nedeni seçilen hedeftir. ABD açısından bu, Britanyalıların Washington'ı yakıp yıktıkları 1814 tarihinden beri ülke topraklarının ciddi bir saldırıya uğradığı, hatta bu yönde bir tehdide maruz kaldığı ilk olaydır. Aradan geçen iki yüz yılda ötekilere yapılan şeylerin üzerinden geçmenin lüzumu yok. Avrupa açısından rüzgârın tersine dönüşü çok daha dramatiktir. Dünyanın büyük bir kısmını fethederken arkalarında terör ve yıkımdan oluşan bir iz bırakan Avrupalılar, nadir ve sınırlı istisnalar haricinde, kurbanlarının saldırılarına karşı güvendeydiler. Bu nedenle Avrupa ve şubelerinin 11 Eylül günü işlenen suçlar karşısında şoke olması şaşırtıcı değildir, zira bu, yüzlerce yıldır kabul gören davranış normlarının dramatik bir biçimde ihlal edilmesidir.

Olayın ardından yaşanan çok daha korkunç acılar karşısında kayıtsız kalmaları, belki çok az pişmanlık hissetmeleri de yine şaşırtıcı değildir. Netice itibariyle kurbanlar sefil Afganlardır – Winston Churchill, bundan 80 yıl önce içlerine "keskin bir korku" salmak maksadıyla üzerlerinde zehirli gaz kullanılmasını emrettiğinde onları hor gören bir tavırla "medenileşmemiş kabileler" olarak tanımlamış, kimyasal silahların "modern bilimin modern savaş tekniklerine uyarlanması"ndan ibaret olduğunu ve "sınırda seyreden hastalığın hızlıca yok edilmesini sağlamak" amacıyla kullanılması gerektiğini anlayamayan yüreksiz ahmakları şiddetle kınamıştı.[5]

---

deniyor." Editörler *barrio* Chorrillo'nun ABD işgalinin "en şiddetli yaşandığı yer" olduğunu söylüyor ve şunları ekliyorlardı: "Kısa süren ABD işgali nedeniyle ölen sivillerin sayısı bilinmiyor, fakat güvenilir tahminlere göre sayı birkaç bini buluyor."

5. Andy Thomas, *Effects of Chemical Warfare: A Selective Review and Bibliography of British State Papers* (Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI), Taylor & Francis, 1985), 2. Bölüm. Askeri komuta kademesi tarafından son derece başarılı bulunan 1919 işgalinde, hedef "medenileşmemiş kabileler" (Afganlar) ve aynı zamanda Ruslardı. Bkz. *Turning the Tide*, 126; *Deterring Democracy*, 181 vd. Ayrıca bkz. Thomas Whiteside, *New Yorker*, 11 Şubat 1991. Ayrıca bkz. bunları "yeni ortaya çıkan belgeler" olarak tanımlayan Robin Young, *The Times* (Londra), 3 Ocak 1997. Bununla birlikte Churchill'in tavsiyesinin yol açacağı sonuçların bilinmesi olası değildi. 1992 yılında Başbakan John Major, bir

Benzer görüşleri bugün de işitmek mümkündür. Bundan kısa bir süre önce "Latin tarzı faşistler"e, "kaç kişinin öldürüldüğünden bağımsız", daha fazla askeri yardım yapılması talebinde bulunan ve bunu "Amerika'nın, Salvadorluların insani haklarından daha önemli öncelikleri vardır" sözleriyle savunan *New Republic* editörleri, şimdi de "Kalıcı Özgürlük Operasyonu, insani bir müdahale değildir" diyebiliyorlar. Bu doğru gözlemden yola çıkarak, "Arkamızda, bizi hedef alan operasyonlarda üs olarak kullanılmayacak, kaos içerisinde bir ülke bırakırsak, zaruri bir hedefi gerçekleştirmiş oluruz" gibi bir sonuca ulaşıyor, 20 yıl boyunca Afganistan'a yaptıklarımızı telafi etmek maksadıyla "ulus inşa etmek konusundaki takıntımız"dan kurtulmamız gerektiğini belirtiyorlar, çünkü bu bizi ilgilendiren bir konu değildir.[6]

Çok az kişi bu seviyeye kadar düşmeye razı olur, bununla birlikte Afganlara karşı işlenen zulümlerin pek de büyük bir ahlaki yük oluşturmaması durumu hâlâ geçerlidir, zira bunlar, tarihte tamah ve tahakkümden başka hiçbir mazeretin olmadığı dönemlerden beri alışılmış olan uygulamalardır. Ve intikam sınır tanımaz. Tarih böyle örneklerle doludur, bize önünde saygıyla eğilmemiz gerektiği öğretilen kutsal metinlerin etkisinden bahsetmiyorum bile.

Zulümlerin kayıtsızca kabul edilmesinin başka bir veçhesi, kıtada yaşanan en büyük etnik temizlik suçlarından biri olan Çeroki Kızılderililerinin tart edilmesiyle ilgili değerlendirmesinde Alexis de Tocqueville tarafından ortaya konur. Ona bilhassa ilginç gelen şey, Amerikalıların "bütün haklarından tamamen mahrum bırakması"nın ardından "Kızılderili ırkını yok etmek"le kalmayıp, bunu "fevkalade bir saadet içerisinde, son derece sakin, yasalara uygun ve insaniyetli bir tavırla, kan dökmeden ve dünyanın gözünde tek bir ahlaki ilkeyi dahi ihlal etmeden"

"açık hükümet" inisiyatifini duyurmuş, inisiyatifin ilk icraatı ise bu meselelerle ilgili belgelerin Devlet Arşivleri Ofisi'nden kaldırılması olmuştu. George Robertson, *Freedom, the Individual, and the Law* (Penguin, yedinci basım, 1993), 198.

6. *New Republic*, 2, 1984; 5 Kasım 2001.

gerçekleştirmiş olmasıdır. Hayretler içerisindeki Tocqueville'e göre, "Bir halkın, insanlık yasalarına daha fazla saygı duyularak ortadan kaldırması imkânsızdır."[7]

Bu, gözlerimizin önünde olup bitenleri –örneğin binlerce insanın açlık çektiğinin, düzinelercesinin her gece soğuktan ve açlıktan öldüğünün bildirildiği Herat yakınlarındaki Maslakh mülteci kampında yaşananları– anlatan gayet makul bir betimlemedir. Bu insanlar, onları çaresizce ihtiyaç duydukları yardımlardan mahrum bırakan bombardımanın öncesinde de zaten güç bela hayatta kalıyorlardı. 11 Eylül'den üç ay sonraki haliyle burası hâlâ "unutulmuş bir kamp"tır. Tecrübeli muhabir Christina Lamb, "Asya ve Afrika'nın birçok yerindeki mülteci kamplarında tanık olduğu onca ölüm ve sefalet"e rağmen, burada gördüğü sahnelerin hafızasında yer etmiş olan her şeyden daha "yürek paralayıcı" olduğunu belirtiyordu. Bundan bir ay sonra bildirilen kayıpların sayısı iki katına çıkarak günde 100 kişiye ulaştı ve yardım görevlileri kampın "Etiyopya'daki gibi bir insani felaketin eşiğinde" olduğu konusunda uyarılarda bulundu, zira eylül ayından beri kamp nüfusunun tahminen dörtte üçü kadar daha mülteci kampa akın etmişti.[8]

Hayatların nasıl yıkıma uğradığı, sessiz ve çoğu zaman görünmezdir ve tercihen kolayca unutulur ve öyle de kalır. Bundan çok daha acı olan tablo ise trajedilerin gün yüzüne çıkarılarak sona erdirilmesi yönünde bir baskı oluşturulmasına dönük çabaların reddedilmesi, daha da kötüsü alaya alınmasıdır. Lamb'in bahsettiği "yalın korkunçluk" olsa olsa, güçlü olanın zayıf ve savunmasız olana muamele etme şeklinin bu olduğu gerçeğini yansıtır ve bu nedenle kesinlikle dikkate değer değildir.

Afganistan'daki savaş için yapılan planların ve buna eşlik eden yorumların nelere yol açacağıyla ilgili yanlış fikirlere kapılmaya

7. Alexis de Tocqueville, *Democracy in America* (Everyman's Library, 1994), Cilt 1, 355 [*Amerika'da Demokrasi*, Çev. Seçkin Sertdemir Özdemir, İletişim Yay., 2016]

8. Christina Lamb, *London Daily Telegraph*, 9 Aralık 2001. Doug McKinlay, *Guardian*, 3 Ocak; Kim Sengupta, *Independent*, 4 Ocak 2002.

hakkımız yok. Bunlar, bombalama tehdidinin ve sonrasında bunun hayata geçirilmesinin, açlık, hastalık ve maruz kalma nedeniyle ölüm riski taşıyan Afganların sayısında kayda değer bir artış yaşanacağına dair, kimse tarafından sorgulanmayan bir varsayıma dayanıyor. Basın gayet sakin bir şekilde, bu rakamların yüzde elli artarak yaklaşık 7,5 milyona ulaşacağı yönünde haberler yaptı: Bu da ilave 2,5 milyon insan demek oluyor.[9] Washington'ın milyonlarcası halihazırda açlık sınırında yaşarken, "[Pakistan'dan,] Afganistan'daki sivil nüfusa giden gıda ve diğer yardımların taşındığı kamyon konvoylarına müsaade etmemesini talep etmiş"[10] olmasıyla ilgili haberler üzerine herhangi bir yorum yapılmadı. Gıda ve diğer yardımların taşınabilmesi için bombardımanın durdurulması gerektiği yönündeki itirazlar da yine yorum yapılmadan geri püskürtüldü, hatta çoğu haber bile olmadı. Bu itirazların sahibi, kıdemli BM yetkilileri, belli başlı yardım kuruluşları ve konuyu bilip etkili pozisyonlarda bulunan başkalarıydı. Afgan uzmanlar, yardım görevlilerinin bölgeden çekilmesi ve gıda stoklarında yaşanacak azalmanın "milyonlarca Afgan'ı... müthiş bir açlık riskiyle" karşı karşıya bırakacağı konusunda uyarıyordu. Eylül ayı sonuna gelindiğinde, Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), bir tehdit unsuru olarak dillendirilen askeri eylemin hayata geçirilmesi ve bombardımanın başlamasının ardından yedi milyondan fazla insanın açlık tehlikesiyle karşı karşıya olduğu konusunda uyarıyor, "insani felaket" tehdidinin son derece "vahim" olduğunu belirtiyor ve bombardıman ekili tahıl stokunun yüzde seksenine zarar verdiği için gelecek yılki etkilerinin çok daha ağır olacağını söylüyordu.[11]

---

9. Elisabeth Bumiller ve Elizabeth Becker, *New York Times*, 17 Ekim 2001. Dünya Gıda Örgütü 2002 yılının Mart ayında, gıda yardımına ihtiyaç duyanların sayısının dokuz milyona ulaştığını duyurdu. Barbara Crossette, *New York Times*, 26 Mart; Ahmed Rashid, *Wall Street Journal*, 26 Haziran 2002.

10. John Burns, *New York Times*, 16 Eylül 2001.

11. Samina Amin, *International Security* 26.3, Kış 2001-2. "UN Food Agency Warns of Mass Starvation in Afghanistan", AFP, 28 Eylül; Edith Lederer, "U.S. Bombing Disrupting Planting which Provides 80 percent of Annual Grain Harvest", Associated Press, 18 Ekim 2001. Sekiz ay sonra Dünya Gıda Programı

Neler olacağını bilemiyoruz. Fakat planların dayandığı, ona göre icra edildiği ve yorumların da yine ona göre üretildiği varsayımların neler olduğunu gayet iyi biliyoruz. Basit bir mantıktan hareketle, mevcut durumun neticeleri ne olursa olsun, dünyanın gelecekteki vaziyetine dair bize ipuçları veren şey bu varsayımlar olacak. Temel gerçekler üstünkörü bir biçimde haberleştiriliyor ve buna mülteci kampları ve kırsal bölgelerde ölmekte olan insanlara gıda ve diğer yardımların ulaştırılması için çok az şey yapıldığı gerçeği de dahil; oysaki yardım malzemeleri epeydir hazır bir halde bekliyor ve bunların ulaştırılmasının önündeki en büyük engel, ilgi ve irade.

Dahası tarih bize rehberlik edecekse, uzun vadeli etkilerin neler olacağı da bilinmiyor. Bugün yapılan haberler yetersiz ve durumun neticeleri gelecekte de incelenmeyecek. Savaşın kasıtsız ve kaçınılmaz bir bedeli olan bombalama hatalarının yol açtığı "sivil zayiat" hakkında haber yapılabilir, ancak ses çıkarmadan ve görünmeden ölüp gidecek olan Afganların bilinçli ve kasti olarak imha edilmesi hakkında haber yapılması kabul edilemez – bu kasıtlı yapılmış bir şey değildir, sadece bunun hiçbir önemi yoktur ki bu da zaten ahlaki yozluğun daha da üst bir mertebesidir; yürürken bir karıncanın üzerine bastığımızda, onu kasıtlı olarak öldürmüş olmayız.

İnsanlar açlıktan hemen ölmüyorlar. Kök ve bitkileri yiyerek hayatta kalabiliyorlar; yetersiz beslenen çocuklar hastalık nedeniyle öldüğünde, bunun ardında yatan nedenleri kim araştıracak? Gelecekte bu konu, şu mühim prensip gereğince gündemden kalkmış olacak: Resmi düşmanlarımızı işlediği suçların titizlikle hesabını tutmak, üstelik yalnızca doğrudan

"Buğday stokları tükendi ve stokların yenilenmesi için hiçbir finansman bulunmuyor" diye duyurdu; Rashid, *Wall Street Journal*. Bu konuşmanın yapıldığı Amerikan Dostları Hizmet Komitesi toplantısının düzenlendiği gün, uluslararası gıda ajansları savaşın sonunda ortaya çıkan durumu değerlendirmek üzere Viyana'da toplanmışlar ve savaşın yol açtığı yıkım nedeniyle bir milyondan fazla insana erişemediklerini ve bu insanların "açlık ve hastalık nedeniyle ölüm riskiyle karşı karşıya" olduklarını belirtmişlerdi (Imre Karacs, *Independent on Sunday*, 9 Aralık 2001).

öldürülenleri değil, aynı zamanda uygulanan politikaların neticesi olarak ölenleri de bu hesaba dahil etmek için muazzam bir enerji harcamamız, dahası bizim işlediğimiz suçlar göz önüne alındığında, bu uygulamadan kaçınmak, yani Tocqueville'i bunca etkilemiş olan tavrı benimsemek için yine aynı derecede titiz bir çaba içerisinde olmamız gerekiyor. Bu ilkelerin uygulanışıyla ilgili yüzlerce sayfalık detaylı dokümantasyon söz konusu. Ola ki mevcut olay başka bir şekilde gelişirse, bu gerçekten hoş bir sürpriz olacak.

Ayrıca unutmamalıyız ki tüm bunları Mars'tan gözlemliyor veya Hun Hükümdarı Attila'nın suçlarını tanımlıyor değiliz. Şu anda da yapabileceğimiz birçok şey var, tabii eğer bunu tercih edersek.

Gelecekte bizi beklemesi muhtemel şeyleri farklı bir açıdan değerlendirmek adına, şimdi gelin belirli bir mesafeden yıkıcı bir güce başvurmanın –ki bu ezici bir güce sahip, herhangi bir dışsal caydırıcıdan etkilenmeyen ve münevver kesimlerin itaatinden şüphe duymayanlara otomatikman gelen bir aygıttır– alternatifleri olup olmadığını sorgulayalım.

Belirli birtakım alternatiflerin dile getirildiği oldu. Örneğin Vatikan, işlenen suçun ölçeği neyse ona uygun önlemlere başvurulması çağrısında bulundu: Biri benim evimi soymuşsa ve bunu kimin yaptığını bildiğimi düşünüyorsam, elime bir tüfek alıp şüphelinin peşine düşmeye ve bu arada mahallesinde oturan insanları rastgele öldürmeye hakkım yoktur. Tanınmış askeri tarihçi Michael Howard ise, 30 Ekim günü gerçekleştirilen bombardımana karşı "zehir zemberek bir açıklama" yaptı, ancak hedefinde bombardımanın başarısı ya da başarısızlığı değil, planlanışı vardı: Gereken şey "polis ve istihbarat güçlerinin sabırlı operasyonları", yani "üyelerinin yakalanması ve uluslararası bir mahkeme önünde yargılanması gereken bir suç şebekesine karşı, bütün bir uluslararası toplum adına BM himayesi altında gerçekleştirilecek bir polis operasyonu" idi.[12] Şüphesiz ki 11 Eylül günü

12. Tania Branigan, *Guardian*, 30 Ekim 2001. Howard, *Foreign Affairs*, Ocak/Şubat 2002. BM savaş suçları başsavcısı Carla Del Ponte, Usame bin Ladin'i

yaşananlardan çok daha büyük olaylar, hatta uluslararası terör eylemleri mevcuttur: Tartışmasız bir örnek olarak, ABD'nin Nikaragua'ya karşı yürüttüğü terörist savaşı verebiliriz – tartışmasız olmasının temel dayanağı, en yüksek uluslararası merciler olan Uluslararası Adalet Divanı ve Güvenlik Konseyi'nin bu konuda almış olduğu kararlardır. Gücün hüküm sürdüğü bu dünyada, Nikaragua'nın yasal yolları takip etme girişimleri başarısızlıkla sonuçlandı; oysaki hukuki bir yol izlemeyi tercih eden taraf ABD olsaydı, kimse ona engel olmazdı.

Faillerin yakalanması ve cezalandırılması hedefine şiddete başvurulmadan ulaşılabilir miydi? Belki. Taliban'ın suçluların iadesiyle ilgili müzakere teklifinde ciddi olup olmadığını bilebilmemizin hiçbir yolu yok, zira halihazırda bahsettiğimiz nedenlerden ötürü bunlar hiç düşünülmeden reddedildi. Aynı durum, bombardımanın başlamasının hemen ardından akla gelen bir fikirmiş gibi dile getirilen savaşın maksadı için de geçerlidir: Taliban rejimini devirmek.[13] Birçok Afgan açısından bu, şüphesiz ki önemli bir öncelik olurdu, tıpkı dünyanın birçok yerinde acımasız rejimler ve dayanılmaz baskılar altında yaşayan sayısız halk için olacağı gibi. Yalnızca taktik ve etkinlikle ilgili sorularla sınırlı kalacak olursak, bu son bahsettiğimiz hedefi gerçekleştirmenin daha tercih edilir yolları olabilir miydi?

Kuşkusuz buna dair bir inceleme, Afgan halkı ile başlamalıdır: Onların tavır ve görüşleri nelerdir? Bu konudaki fikirlerinin neler olduğunu belirlemek bariz biçimde zor olsa da bütünüyle imkânsız değil. İlerlenebilecek bazı makul yollar mevcut.

---

yargılamanın en iyi yolunun uluslararası mahkeme olduğunu ileri sürüyordu (AP, *Boston Globe*, 20 Aralık 2001).

13. Bombardıman başladığında Bush, yetkililer Bin Ladin'i teslim edinceye kadar bombardımana maruz kalacakları konusunda Afganları uyardı. Birkaç hafta sonra İngiltere Genelkurmay Başkanı Amiral Sir Michael Boyce, bombardımanın "bizatihi ülke halkı, bunun onlar lideri değiştirinceye kadar devam edeceğini anlayana dek" sürdürüleceğini duyuruyor ve böylece savaşın yeni hedeflerini ilk kez alenen ilan etmiş oluyordu. Bush'tan alıntılayan Patrick Tyler ve Elisabeth Bumiller, 12 Ekim; Boyce'tan alıntılayan Michael Gordon, *New York Times*, 28 Ekim 2001.

İşe, bazıları sürgünde olan, bazılarıysa Afganistan'dan yola çıkıp sınırı yürüyerek geçen ve tamamı Taliban rejimini devirmeye kararlı 1.000 kadar Afgan liderin Ekim ayı sonunda Peşaver'de gerçekleştirdikleri toplantı ile başlayabiliriz. *New York Times*'ın bildirdiğine göre bu toplantı, "kabile ihtiyarları, İslam âlimleri, farklı hiziplerden politikacılar ve eski gerilla komutanları arasında nadir görülen bir ittifak"tı. Hep bir ağızdan "ABD'ye hava saldırılarını durdurma çağrısında bulundular", "masum insanların bombalanması"nın sona erdirilmesi gerektiğini dile getirmek için uluslararası medyanın yardımına başvurdular ve "ABD'nin Afganistan'ı bombalamaya son vermesini talep ettiler." Nefret edilen Taliban rejiminin devrilmesi için başka yöntemlerin kullanılması çağrısında bulundular ki bu onlara göre katliam ve yıkıma başvurulmadan ulaşılabilecek bir hedefti.[14]

Benzer bir mesaj, Washington'da oldukça saygı gören Afgan muhalefet lideri Abdül Hak tarafından da dile getirildi. Anlaşılan o ki ABD'nin desteği olmadan Afganistan'a giriş yapması ve akabinde yakalanarak öldürülmesinden kısa bir süre önce, bombardımanı lanetlemiş ve gerek kendisinin gerek başkalarının "Taliban içerisinde bir ayaklanmaya başlatma" girişimlerini desteklemediği için ABD'yi eleştirmişti. Ona göre bombardıman, "bu girişimler için büyük bir gerileme" anlamına geliyordu. Taliban'ın ikinci seviye komutanları ve eski Mücahit kabile liderleriyle temas halinde olduğunu belirterek, bu girişimlerin nasıl bir seyir izleyebileceğiyle ilgili görüşlerini beyan etmiş ve Washington'a bombalarla kendilerine engel olmak yerine gerek maddi gerekse başka türlü yardımlarla destek olması çağrısında bulunmuştu.

Abdül Hak şöyle diyordu:

> [ABD] gücünü göstermek, zafer kazanmak ve dünyadaki herkesi korkutmak istiyor. Afganların çektiği çileler veya kaç kişi kaybedecek

14. Barry Bearak, *New York Times*, 25 Ekim; John Thornhill ve Farhan Bokhari, *Financial Times*, 25 Ekim, 26 Ekim; John Burns, *New York Times*, 26 Ekim; Indira Laskhmanan, *Boston Globe*, 25, 26 Ekim 2001.

> olduğumuz umurlarında değil. Ve bu bizim hoşumuza gitmiyor. Çünkü Afganlara şimdi bu Arap fanatikler yüzünden acı çektiriliyor, oysaki hepimiz 1980'lerde Arapları Afganistan'a kimin getirdiğini, silahlandırdığını ve onlara bir üs verdiğini biliyoruz. Bunu yapanlar ABD ve CIA'ydı. Ve bunu yapan Amerikalılar madalyalarla, güzel kariyerlerle ödüllendirilirken, Afganlar bunca yıl bu Araplar ve müttefikleri nedeniyle acı çektiler. Şimdi Amerika saldırıya uğruyor ve bunu yapan Amerikalıları cezalandırmak yerine Afganları cezalandırıyor.[15]

Ne olursa olsun, tespitlerinde epeyce haklılık payı olduğu kanaatindeyim.

Afganların ne düşündüğü konusunda aydınlanmak için bakabileceğimiz başka bir yer daha var. Afganistan'daki kadınların akıbetine dair geç kalınmış da olsa bir kaygının ortaya çıktığından, hatta bunun First Lady'ye kadar ulaştığından söz edilebilir. Belki de bunun ardından, Orta ve Güney Asya'nın başka yerlerindeki kadınların içinde bulundukları –ve ne yazık ki en parlak demokrasiler de dahil birçok yerde, Taliban rejimi altındaki yaşamdan daha farklı olmayan– menfi durum konusunda bir gün başka kaygılar da gündeme getirilir. Bu konuyla ilgili son derece güvenilir ve alanında uzman birçok kaynak mevcut, tabii biz bakmayı tercih edersek. Dahası eski pratiklerden böylesine radikal bir kopuş, Taliban'ın uygulamaları konusunda dile getirilen öfkeye, tam da ABD'nin propaganda hedeflerine hizmet edeceği bir zamanda, en azından biraz olsun itibar kazandıracaktır. Elbette ki aklı başında hiç kimse, ABD'nin veya diğer devletlerin, bunları veya ABD'nin müttefiki yahut vasalı konumundaki diğer ülkelerde işlenen başka korkunç suçları ıslah etmek amacıyla gerçekleştireceği bir askeri müdahaleyi savunmaz. Bu sorunlar son derece ciddidir ve yabancıların yardımıyla da olsa muhakkak içeriden çözümlenmesi gerekir; dahası bu yardımlar riyakârca ve kendi kendine hizmet eder bir tavırla değil, yapıcı ve dürüst bir şekilde yapılmalıdır.

15. Anatol Lieven, *Guardian*, 2 Kasım 2001.

Fakat Afganistan'da kadınların maruz kaldıkları kötü muamele uzun zamandır hak ettiği farkındalığa ulaştığından, öncelikli konu sanki Afgan kadınlarının politika tercihlerine karşı tavırları olmalıymış gibi görünecektir. Fakat bunlar şüphesiz ki son derece değişkendir ve araştırılması hiç de kolay değildir. Bununla birlikte, Maslakh'taki annelerin bombardımana övgüler mi düzdüklerini, yoksa bombalanma tehdidi altında evlerini terk ederek korkunç vaziyetteki mülteci kamplarına gelen ve "en acımasız Amerikalıların bile harap haldeki ülke[leri] için biraz olsun acıma hissedecekleri"ni ve şimdiden ölüm ve felaket getirmiş olan bombardıman tehdidini geri çekeceklerini uman Afganlarla aynı fikirleri mi paylaştıklarını belirlemek o kadar da zor olmamalıdır.[16] Ayrıca Afgan kadınları her yerde temsiliyetten yoksun değildir. Kadın haklarının savunulmasında 25 yıldır en ön saflarda mücadele veren cesur kadınlardan oluşan Afganistan Devrimci Kadınlar Birliği (RAWA), bu konuda kayda değer işler çıkarıyor. Liderleri 1987 yılında Ruslarla birlikte çalışan Afgan işbirlikçilerin suikastına kurban gitti, fakat kalanlar ölmek pahasına yakınlardaki bir sürgün yerinde Afganistan'daki faaliyetlerini sürdürdüler. Laflarını hiç esirgemediler. Örneğin bombardımanın başlamasından bir hafta sonra, Afgan kadınları için duyulan endişenin menfaat uğruna değil samimi olduğu her yerde, gazetelerin birinci sayfasında haber olarak yer verilecek bir basın açıklaması yayımladırlar.

RAWA'nın 11 Ekim tarihli basın açıklaması "Taliban, Afgan ulusunun ayaklanması ile devrilmelidir" başlığını taşıyor ve şöyle devam ediyordu:

> Bir kez daha, köktendinci cellatların ihaneti nedeniyle, halkımız büyük bir savaş ve yıkımın pençesine düşmüş bulunuyor. Usame ve onun Taliban işbirlikçilerine karşı, 11 Eylül terörist saldırılarının intikamını almak için uluslararası bir koalisyon oluşturan ABD, ülkemize karşı muazzam bir saldırı başlatmış durumda... Geçtiğimiz yedi gün içerisinde tanık olduğumuz [şeyler], bu işgalin birçok kadı-

16. Colin Nickerson ve Indira Lakshmanan, *Boston Globe*, 27 Eylül 2001.

nın, erkeğin ve çocuğun, ülkemizin gençleri ve yaşlılarının kanını akıtacağı konusunda şüpheye yer bırakmıyor.

Açıklamanın devamında, "ülkemizin başına gelmiş olan felaketin bir kez daha tekrarlanmasını önleyebilecek..." tek şey olan bizatihi Afgan halkının gerçekleştireceği "genel bir ayaklanma"yla, "Taliban ve El-Kaide illetinin kökünün kazınması" çağrısında bulunuluyordu.

25 Kasım Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü'nde, kadın örgütlerinin İslamabad'da gerçekleştirdikleri gösteride yapılan başka bir açıklamada RAWA, ABD/Rus destekli Kuzey İttifakı'nı, "en az Taliban'ınki kadar kötü bir insan hakları ihlalleri sicili"ne sahip olduğu gerekçesiyle eleştiriyor ve BM'ye "Kuzey İttifakı'na değil, Afganistan'a yardım etme" çağrısında bulunuyordu; bu uyarılar, aynı günlerde Hindistan Demokratik Kadın Derneği'nin gerçekleştirdiği ulusal konferansta da yinelendi.[17]

Uzun yıllardır özgürlük ve kadın hakları konusunda mücadele veren Afganlar belki de ülkelerini yeterince tanımıyorlar ve gelecekle ilgili sorumluluğu, birkaç ay öncesine kadar haritada ülkenin yerini bile göstermekten âciz olan yabancılara ve geçmişte ülkenin yıkımına katkıda bulunmuş olan başkalarına devretmeleri gerekiyor. Belki; yani tam anlamıyla net değil.

Bu durum, Irak muhalefetinin marjinal muhalif yayınlar haricinde, medyadan ve fikir dergilerinden men edildiği Irak Savaşı'nı anımsatıyor. Muhalifler ABD'nin Irak'ı bombalamasına şiddetle karşı çıkmış ve ABD'yi askeri bir diktatörlüğü, Saddam'ın içeriden bir ayaklanmayla devrilmesine tercih etmekle suçlamışlardı – (baba) Bush, büyük çaplı saldırıları, eski dostu ve müttefiki Saddam Hüseyin ile işbirliği içerisinde gerçekleştirdiğinde, ABD'nin bu yöndeki tercihi alenen itiraf edilmiş oluyordu. Saddam bu esnada, güneyde gerçekleşen ve kendi kanlı diktatörlüğünü yıkabilecek olan bir Şii ayaklanmasını,

17. *News*, İslamabad, Kasım 27; *Times of India*, 26 Kasım 2001.

bölge üzerinde tam bir denetim sahibi olan ABD ordusunun nezaretinde son derece hunharca bastırıyor, Washington ise ayaklanan Iraklı generallerin ele geçirilen Irak silahlarına erişimine izin vermeyi dahi reddediyordu. Bush yönetimi, Iraklı muhalefet liderleriyle kesinlikle müzakere edilmeyeceğini, 14 Mart 1991 tarihinde Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Richard Boucher'in şu açıklamasıyla doğruluyordu: "Onlarla siyasi toplantılar düzenlemenin... şu anki politikamız için uygun olmayacağı kanaatindeyiz."[18] Saddam ise o sırada güneyli ayaklanmacıları topluca katletmekle meşguldü. Bu, çoktandır devam eden bir hükümet politikasıdır. Aynı şey, daha makul olabilecek diplomatik seçenekler yerine zorun tercih ediliyor olması için de geçerlidir; sonraki on yıl boyunca, bugüne dek devam ettirilen bu politikalar, tam da Abdül Hak'ın telaffuz ettiği nedenlerden ötürü son derece doğal bir hal almıştır.

Gelecekle ilgili değerlendirmelerde bulunmanın bir diğer makul yolu da, bugünün komutanlarının yirmi yıl önce teröre karşı başlattıkları ilk savaşta neler yapmış olduklarına bakmaktır: Orta Amerika, Güney Afrika, Ortadoğu ve Güneydoğu Asya'da, bugün hâlâ işittiğimiz aynı kibirli retorik ve hırsla neler başarmış olduklarına dair sayısız delil mevcuttur. Bu utanç verici sicilin üzerinden bir kez daha geçmemize lüzum yok. Bunun muhtemel gelecek için önemli dersler barındırdığı ortada; tıpkı aşikâr bir biçimde şu anki durumla alakalı olduğu halde –veya belki de tam da bu nedenle– mevcut ve gelecek projelere methiyeler düzen koroda titizlikle görmezden gelinmesi gerçeği gibi.

Korkunç bir on yıl olan 1980'lerin sonunda, güç kullanımının önündeki dışsal caydırıcı unsur ortadan kalktı. Kurbanları açısından Sovyet tiranlığının çöküşü, fevkalade bir zafer ve özgürleşme idi, gerçi bu zafer çok geçmeden yeni vahşetlerle lekelenecekti. Diğerleri içinse neticeler çok daha karmaşıktı. So-

18. Boucher, *Mideast Mirror* (Londra), 15 Mart 1991. Bu konuyla ilgili daha fazlası için bkz. Cynthia Peters, der., *Collateral Damage* içinde yer alan makalem (South End Press, 1992) ve *Deterring Democracy*'nin "Son Söz" kısmı (1992 genişletilmiş versiyon).

ğuk Savaş sonrası dönemin temel karakteri, kendini hızlıca belli etti: yenilenen mazeret ve taktiklerle eski sistemin aynısı. Berlin Duvarı'nın yıkılışından birkaç hafta sonra, ABD Panama'yı işgal ederek yüzlerce, belki de binlerce insanı öldürdü, Güvenlik Konseyi'nin almış olduğu iki kararı veto etti ve gerçekten önem arz eden o tek suçu, itaatsizlik suçunu işlemeden evvel CIA için çalıştığı sırada işlediği suçlar nedeniyle ABD'de hapis yatan bir haydudu kaçırdı. Olayların izlediği seyir son derece tanıdık olmakla birlikte, birtakım farklılıklar da yok değildi. Bunlardan biri, Reagan yönetiminin Dışişleri Bakanlığı'nda görev yaptığı sırada işlediği suçları kabul eden ve şimdilerde Ulusal Güvenlik Konseyi'ne insan hakları uzmanı olarak atanmış olan Elliott Abrams tarafından ortaya konuyordu. Abrams işgal sırasında yaptığı yorumlarda, ABD'nin uzun yıllardır ilk defa Rusların vereceği reaksiyon konusunda endişe etmeden güce başvurabildiğini söylüyordu. Bu kez yeni mazeretler gündemdeydi: Müdahalenin amacı, Latin Amerikalı uyuşturucu kaçakçılarına karşı nefsi müdafaaydı, Harlingen-Teksas'a iki günlük yürüme mesafesinde bulunan Managua'da seferber olmuş olan Ruslara karşı değil.

Birkaç ay sonra Bush yönetimi yeni Pentagon bütçesini sundu; bu bilhassa önem arz eden bir olaydı, zira bu "Ruslar geliyor!" bahanesine sığınılamayacak ilk bütçe olacaktı.[19] Yönetim, daha önce olduğu gibi ve kısmen aynı nedenlerle muazzam bir askeri bütçe talebinde bulundu. Nitekim "savunma sanayii üsleri"nin (namı diğer yüksek teknoloji endüstrisinin) desteklenmesi ve "özgür dünyanın bu kritik bölgenin enerji kaynaklarına olan bağımlılığı" nedeniyle öncelikli olarak Ortadoğu'yu hedef alan müdahale kuvvetlerinin idame ettirilmesi gerekiyordu. Fakat bir değişiklik söz konusuydu: Bu kritik bölgede doğrudan askeri müdahaleyi zorunlu kılan, "çıkarlarımıza yönelik tehditler", onlarca yıldır yürütülen propagandanın aksine, artık Kremlin'in

19. Birleşik Devletler Ulusal Güvenlik Stratejisi (Beyaz Saray, Mart 1990). Pasajlar için bkz. *Deterring Democracy*, 1. Bölüm.

üzerine atılamazdı. Tehditler konusunda Saddam'a da suç atılmazdı: Bağdat Kasabı, henüz *kendi* itaatsizlik suçunu işlememişti ve hâlâ değerli bir dost ve müttefikti. Tehdit daha ziyade yerli milliyetçilikti ve bu her zaman böyle olmuştu.

Daha büyük tehdidin üzerindeki sis perdesi de ortadan kalkmış oldu. Artık tehdit Ruslar değil, Üçüncü Dünya ülkelerindeki "giderek artan teknolojik ilerlemeler"dir, dolayısıyla "süper güçler rekabeti" gibi bir zemin söz konusu olmasa bile, bütün dünyada tam anlamıyla askeri bir tahakküm kurmamız zorunludur. Şüphesiz ki Soğuk Savaş dönemindeki çatışma her zaman için arka plandaydı, fakat tıpkı Rusların kendi nüfuz alanlarında işledikleri suçları meşrulaştırmak adına ABD tehdidinden medet ummaları gibi, gerçek bir nedenden ziyade bir bahane işlevi görüyordu. Geleneksel bahanelerin işlevini yitirmesiyle birlikte, şimdilerde zımnen kabul edilmeye başlanan gerçek düşman, Güney'deki ("radikal" olarak adlandırılan) bağımsız milliyetçiliktir. Belgesel ve tarihsel kayıtlar, bu sonucu destekleyen yeterince kanıt ortaya koymaktadır.

Dünyanın denetiminde küçük hissedarın ortadan kalkmasının bir diğer neticesi de bağlantısızlık [*non-alignment*] alanının ve bunun imkân tanıdığı sınırlı da olsa bağımsızlığın ortadan kalkmasıdır. Bunun önemli bir göstergesi, dış yardımlarda yaşanan hızlı ve keskin düşüştür; en radikal azalma ise kategorinin adeta ortadan kaybolduğu ABD'de yaşanmıştır, hem de yardımların stratejik nedenlerden ötürü zengin bir ülkeye ve sergilediği işbirliğine karşılık Mısır'a giden en büyük bölümünü hesaba kattığımızda bile. Seçeneklerin giderek azaldığının herkes tamamen farkındaydı. Malezya Başbakanı Mahathir şu sözleri dile getirdiğinde esasında birçokları adına konuşuyordu:

> Çelişkili bir biçimde, her zaman birer antikomünist olmuş olan bizler için en büyük felaket, komünizmin yenilgisi oldu. Soğuk Savaş'ın sona ermesi, bizi elimizdeki tek koz olan taraf değiştirme seçeneğinden mahrum bıraktı. Şimdi yardımına başvurabileceğimiz kimse yok.[20]

20. 1999 yılının Şubat ayında Jamaika'da gerçekleşen G-15 Zirvesi; ABD'de bütünüyle görmezden gelinen önemli bir toplantıydı. Dina Izzat, *Al-Ahram Week-*

Gerçekte ise bu bir çelişki değil, gerçek dünya tarihinin doğal işleyişiydi.

Benzer türde korkular yaygın bir biçimde dillendirildi. Körfez Savaşı, diplomatik seçeneklerin etrafından dolanan lüzumsuz bir güç gösterisi olduğu gerekçesiyle bütün Güney'de şiddetle kınandı; o tarihte böyle bir yorum yapmak için birçok neden mevcuttu, şimdi bunların sayısı daha bile fazlasıdır. Abdül Hak'ın bugün tanımladığı şeyi, o zamanlar birçok insan idrak etmişti: "İtibar" tesis etmek isteyen ABD, "gücünü göstermek, zafer kazanmak ve dünyadaki herkesi korkutmak istiyor"du. Ezici bir askeri güce tevessül edilmesinin amacı, Irak'a bombalar ve füzeler yağdırırken George Bush'un ağzından dökülen gururlu kelimelerle söylenecek olursa, "Burada bizim dediğimiz olur"u göstermekti. Bu mesajın ne anlama geldiğini o zaman anlamamış olanlar, Bush bir anda –ABD iktidarının çıkarlarına boyun eğmek anlamına gelen bir şifre olan– "istikrar"ı sağlamak adına Saddam'ın kanlı şiddet eylemlerini yeniden desteklemeye başladığında, meseleyi idrak etmiş oldular. Sao Paulolu Kardinal Paulo Evaristo Arns, Güney'deki genel ruh halini şu sözlerle ifade ediyordu: Arap ülkelerinde, "zenginler Amerikan hükümetinin yanında saf tutarken, *milyonlarca* yoksul bu askeri saldırganlığı lanetliyor." Üçüncü Dünya'nın her yerinde, "korku ve nefret var: Acaba bizi ne zaman işgal edecekler?" ve hangi gerekçeyle.[21]

Sırbistan'ın bombalanmasına gösterilen genel reaksiyon da buna benzerdi ve yine bunca sefalet yaşanmadan daha barışçıl yolların takip edilebileceği yönünde kayda değer birtakım kanıtlar mevcuttu. Bu örnekte, esas niyetin "itibar" tesis etmek ve "istikrar" sağlamak olduğu resmi olarak ve defaatle dile getirildi. İkincil hedeflerden birinin (Sırpların –rapor edilmeyen– itirazları üzerine) gözlemcilerin bölgeden çekilmesinin ardından yaşanan etnik temizlik ve benzer zulümler ile hemen

---

ly, Şubat 11-17, 1999. Bir tartışma için bkz. bana ait olan *New Military Humanism* (Common Courage, 1999), 6. Bölüm.

21. Aktaran Thomas Fox, *Iraq* (Sheed & Ward, 1991), ix; bu ve başka birçok örnek için bkz. Peters, der., *Collateral Damage* içinde yer alan makalem.

akabinde gerçekleşen bombardımana engel olmak olduğu iddiasını ciddiye almak pek de mümkün değildir – bombardımanın başlamasıyla birlikte basını bilgilendiren ve daha sonra böyle bir savaş hedefinin kendi bilgisi dahilinde olmadığını yineleyen komutan tarafından da belirtildiği üzere bu, "öngörülebilir" bir sonuçtu. Dışişleri Bakanlığı, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Britanya hükümeti ve diğer Batılı kaynaklara ait zengin belgesel kayıtlar da esasında bu sonuçları destekler niteliktedir. Bu aydınlatıcı kayıtların, konuyla ilgili geniş literatür içerisinde inatla görmezden gelinmesinin nedeni belki tam da budur. En sadık vasal devletlerde bile, bu bombardıman (görüşleri itibariyle kesinlikle yalnız olmayan muteber İsrail askeri tarihçisi Amos Gilboa'ya göre) geleneksel anlamda "ahlakçı bir doğruculuk ile üzeri örtülen" gambot diplomasisine bir geri dönüş olduğu gerekçesiyle kınanmıştır.[22]

Amerikalılar, bu meselelerle ilgili dünyada hâkim olan görüşten ve eleştirel tartışmadan özenle sakınılıyorlar, fakat bu kısıtlamalara bağlı kalarak kendimize iyilik etmiyoruz.

Planlamacıların düşünce tarzını açık bir dille izah eden kamusal dokümanları görmezden gelerek de kendimize iyilik etmiyoruz. Ekonomik açıdan dünyanın üç kutuplu olabileceğini –birbirleriyle kabaca mukayese edilebilir ekonomik güçlere sahip olan Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya– çok iyi idrak ediyorlar, fakat şiddete ve yıkıma başvurabilme kabiliyeti açısından dünya radikal bir biçimde tek kutuplu. Ve hayata dair bu gerçeklerin kritik bir biçimde planlara dahil edildiğini fark etmek, şaşırtıcı olmasa gerek.

ABD'nin her zamanki gibi aslında "saldırı" anlamına gelen "savunma" harcamaları, 11 Eylül'den önce bile, kendinden sonra gelen 15 ülkenin toplamından fazlaydı.[23] Gelişmiş askeri tek-

22. *New Military Humanism*. Savaşın resmî amaçları, bombardıman öncesi sürecin Batılı kaynaklardaki zengin belgesel kayıtlarına dair bir değerlendirme için ayrıca bkz. *A New Generation Draws the Line* (Verso, 2000).

23. Christopher Hellman, *Defense Monitor* (Washington), Ağustos 2001. Daha kapsamlı bir tartışma ve sonraki döneme ait kaynaklarla ilgili olarak bkz. bana

noloji anlamında da epey ilerideydi. 11 Eylül sonrasında ABD yönetiminin, "vatanperverlik" kartını oynamadığı takdirde halkın muhalefetiyle karşılaşacağını gayet iyi bildiği bir dizi önlemi hayata geçirebilmek adına halkın duyduğu korku ve ıstırabı istismar etmesiyle –ki güçlü olanlar bu planı görmezden gelmekte özgürdü, fakat geri kalanlar pasif bir biçimde boyun eğmek zorundaydı– askeri harcamalarda keskin bir artışa gidildi. Alınan önlemler arasında, "muhafazakâr"ların gönülden adanmış oldukları güçlü devlet otoritesinin tahkim edilmesi ve askeri harcamaların, ABD ile dünyanın geri kalanı arasındaki müthiş orantısızlığı daha da pekiştirecek şekilde artırılması yer alıyordu. Esasında tek rakipli bir "yarış" olan "silahlanma yarışı"nı, 1967 tarihli Dış Uzay Anlaşması'nı ve diğer uluslararası yükümlülükleri ihlal edecek şekilde uzaya taşıma planları da yine bu önlemler kapsamdadır. Balistik Füze Savunması (BFS), bunun yalnızca ufak bir unsurudur ki bu bile bir saldırı silahı olarak anlaşılmaktadır; öyle ki gerçekçi bir biçimde bunu kendilerine yöneltilmiş bir silah olarak gören Çinli yetkililerin yalnızca düşüncelerini değil sözlerini de tekrarlayan RAND şirketi, BFS'yi "basit bir *kalkan* değil, aynı zamanda bir aksiyon *sağlayıcı*" olarak tanımlar. Stratejik analistler ise yine gerçekçi bir biçimde ve mümtaz seleflerinin sözlerini yineleyerek bu programı, dünyanın ihtiyacı olan ABD küresel "hegemonyası"nın tesis edilmesi için bir araç olarak betimlerler.

Uzayın militerleştirilmesiyle ilgili çok daha kapsamlı programlar, üst düzey resmi belgelerde, devlet iktidarının genişletilmesinin bir sonraki doğal adımı olarak tanımlanmaktadır. Ordular ve donanmalar ticari çıkar ve yatırımların korunması için kurulmuştu; Clinton'ın Uzay Komutanlığı'na göreyse, aynı hedeflerin peşinde gidilecek bir sonraki sınır uzaydır. Fakat bu kez bir farklılık söz konusu olacaktır. Örneğin Almanya Britanya Donanması'na karşı koyabilir ve bunun tartışılması

ait olan *Peering into the Abyss of the Future* (Lakdawala'yı Anma Dersi, Yeni Delhi, 3 Kasım 2001; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yeni Delhi).

dahi lüzumsuz birtakım neticeleri olur. Fakat ABD bu alanda o denli güçlü olacaktır ki, hiçbir güç ona karşı koyamayacaktır; iddia edilen budur.

Ezici bir hâkimiyet, gayet iyi bilinen teknik birtakım nedenlerden ötürü gereklidir. BFS bile, potansiyel bir düşmana ait uydusavar silahlarının etkisiz hale getirilmesine ihtiyaç duyar. Bu nedenle ABD "tam spektrumlu bir hâkimiyet" kurmalı ve bu çok daha basit teknolojinin bile kullanılamayacağından emin olmalıdır. Bu demir yumruğa başka nedenlerden ötürü de ihtiyaç vardır. Amerikalı askeri planlamacılar, istihbarat camiası ve dışarıdan bazı uzmanların, yanıltıcı bir biçimde "küreselleşme" olarak adlandırılan şeyin "varsıllar" ve "yoksullar" arasındaki ayrımı –doktrine aykırı ve fakat hakikatle uyumlu bir biçimde– daha da artıracağı yönündeki değerlendirmelerini paylaşmaktadır. Dahası itaat etmeyen kesimlerin de denetim altına alınması ve bu denetimin sağlanması için belki de nükleer güçle çalışan ve otomatik kontrol sistemleriyle tetikte bekleyen ve böyle olduğu ölçüde de askeri camiada "normal kazalar" olarak tanımlanan olayların yaşanma ihtimalini artıran, uzaydan ateşlenecek, son derece yıkıcı birtakım ölüm makinelerinin kullanılması veya kitlelerin bununla korkutulması gerekecektir.

Bu tür programların kontrol dışı felaket riskini büyük oranda artırdığı bilinmektedir, fakat bu da yine, hegemonyayı hayatta kalmanın üzerinde konumlandıran mevcut kurum ve ideolojilerin çerçevesi dahilinde bütünüyle rasyoneldir. Bir kez daha söylemek gerekirse, Soğuk Savaş tarihi ve çok daha öncesi, kâfi sayıda örnekle doludur. Bugünkü farklılık ise riskin daha yüksek, olası sonuçların daha ağır olmasıdır. Türün varlığının tehdit altında olduğunu söylemek abartılı olmayacaktır.

Mevcut eğilimlerin devam etmesi halinde, bunlar bana son derece gerçekçi beklentilermiş gibi geliyor. Fakat bunların yaşanması için herhangi bir neden yok. İyi haber şu ki hüküm sürmekte olan iktidar sistemleri son derece kırılgan ve bunu onlar da biliyor. Şu an var olan fırsat penceresinden, katı ve geriletici programları yürürlüğe koymak ve dünyanın birçok

yerinde eşi benzeri görülmemiş ve umut verici bir biçimde şekillenmekte olan kitlesel halk hareketlerini etkisiz hale getirmek maksadıyla istifade edebilmek için büyük bir çaba söz konusu. Fakat bu tür çabalara yenilmek için hiç, yenilmemek içinse bir sürü nedenimiz var. Bir sürü seçenek, bir sürü yol mevcut. Bunların peşinden gitmek için gereken tek şey ise her zamanki gibi irade ve kararlılık.

7
ABD/İsrail-Filistin (Mayıs 2001)

İsrail-Filistin çatışmasının son safhası, Başbakan Ehud Barak'ın büyük ve tehditkâr bir polis ve asker mevcudiyetini El-Aksa yerleşkesine yığdığı, Müslümanların kutsal cuma gününe denk gelen 29 Eylül 2000 tarihinde başladı. Tahmin edilebileceği üzere binlerce insanın camiden çıkmasıyla birlikte başlayan çatışmalarda birçok Filistinli hayatını kaybetti ve 200 kişi yaralandı.[1] Barak'ın niyeti ne olursa olsun, böylesi korkunç bir sahnenin yaşanmasına zemin hazırlayacak daha etkili bir yol olamazdı, özellikle de Ariel Şaron ve askeri kurmaylarının bir gün önce yerleşkeye düzenledikleri ve bu denli ciddi sonuçlara yol açmadan atlatılabilecek olan ziyaretten sonra.

1. Graham Usher, "The al-Aqsa Intifada", *Middle East International*, 13 Ekim 2000.

Açılış sahnesinde yaşanan bu olaylar, daha sonrakiler için de model teşkil etti. BM'nin yaptığı önemli bir incelemede, "bu kritik günler boyunca, Filistinlilerin ateş açtığına dair herhangi bir kanıt olmadığı" belirtiliyordu.[2] Araştırmacıların belirleyebildiği kadarıyla, takip eden aylarda "tahkimat duvarlarının ardında ve daha üstün silahlarla faaliyet gösteren İSK [İsrail Ordusu], Filistinlilerin düzenlediği gösteriler neticesinde tek bir ciddi kayıp yaşamadı ve görünüşe göre İsrail askeri, bu olaylar yaşandığı sırada hayati tehlike oluşturan hiçbir durumla karşılaşmadı". Buna rağmen askerler, yüzlerce Filistinliyi öldürdüler ve halkı çok ağır kolektif ceza ve aşağılamalara maruz bırakmak suretiyle –ki bu, İsrail işgalinin epey bir zamandır alametifarikasıydı– eskisinden çok daha acımasız bir rejimi dayattılar.[3] BM raporunda şöyle deniyordu:

> İsrail'in kayıplarının çoğu, yerleşimlere giden yollarda ve görece uzak yerlerde bulunan kontrol noktalarında yaşanan olaylardan kaynaklanmaktadır... ve bu da yerleşimlerin ve dolaylı olarak bunun yarattığı rahatsızlıkların bir neticesidir. Bu bağlamda, birbirine bitişik yerleşim bölgelerinde, yerleşimcilerin Filistinli sivillere yönelik şiddet eylemleri ve İSK'nin bu şiddete ortak olmuş olması ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır.

2. John Dugard (Güney Afrika), Kemal Hüseyin (Bangladeş) ve Richard Falk (ABD), *Question of the Violation of Human Rights in the Occupied Arab Territories, including Palestine* [Filistin'in de Dahil Olduğu İşgal Altındaki Arap Topraklarındaki İnsan Hakları İhlalleri Meselesi], BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, İnsan Hakları Komisyonu, E/CN.4/2001/121, 16 Mart 2001. İsrail işbirliği yapmayı reddetmiş olsa da, birçok İsraillinin görüşlerine başvurüldu. El-Aksa *İntifadası* ile ilgili daha eski raporlar için bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Israel, the Occupied West Bank and Gaza Strip, and the Palestinian Authority Territories* [İsrail, İşgal Altındaki Batı Şeria ve Gazze Şeridi ile Filistin Yönetimine Ait Topraklar], Cilt 1.3 (E), Ekim 2000; Uluslararası Af Örgütü, "Israel and the Occupied Territories: Excessive Use of Lethal Force" ["İsrail ve İşgal Toprakları: Aşırı Ölümcül Güç Kullanımı"], 19 Ekim 2000. Bkz. Adam Leigh, "Human Rights Groups Condemn the Use of 'Excessive and Deadly Force'", *Independent* (Londra), 18 Ekim 2000.

3. Birçok örnek için bkz. *Fateful Triangle* (*FT*; bilhassa 4. Bölüm 5. Kısım), *World Orders, Old and New* (1996, Son Söz) [*Dünya Düzeni: Eskisi Yenisi*, Çev. Tuncay Birkan, Ali Çakıroğlu, Metis Yay., 2000]. Ayrıca bkz. Giriş bölümündeki notlar.

Mevcut pratikler, tıpkı daha öncekiler gibi, uluslararası insan hakları örgütleri tarafından son derece detaylı bir biçimde incelenmiş ve sert bir dille kınanmıştır. Fakat tıpkı BM'nin araştırma raporu gibi, bu çalışmalar da Birleşik Devletler tarafından fiilen görmezden gelinmiştir.

İnsan hakları örgütleri tarafından hazırlanan raporlar, yalnızca doktrinal olarak kullanışlı oldukları durumda dikkat çekerler, başka türlü değil; El-Aksa *İntifada*sı da bu açıdan bir ilk değildir. Bu satırları yazdığım sırada var olan en güncel örneği aktaracak olursam; İnsan Hakları İzleme Örgütü 2001 yılının Nisan ayında öncelikli olarak, on binlerce Filistinlinin aylardır adeta hapis tutulduğu ve artık gelenekselleşmiş bir uygulama olarak, birkaç yüz yerleşimcinin ordunun koruması altında bu insanları özgürce taciz ettiği, aşağıladığı ve mülklerine zarar verdiği El Halil bölgesinde, İsraillilerin gerçekleştirdiği zulümlere ayrılmış detaylı bir çalışma yayımladı. Bu çalışma derhal haber ajanslarına servis edildi. ABD'de ise ilk (ve muhtemelen tek) kez, üzerinden beş gün geçtikten sonra *Washington Post*'ta yayımlanan bir haberin 15. paragrafında kendine yer buldu.[4]

Olayların izlediği seyir, çok mühim bir gerçeğin altını çizmektedir. Benim de başta yapmış olduğum gibi "İsrail-Filistin çatışması" ifadesini kullanmak son derece yanıltıcıdır: Doğrusu, "ABD/İsrail-Filistin" çatışması olmalıdır. Benzer nedenlerden ötürü, "İsrail'in işlediği zulümler"i kınamak yanıltıcı, ABD'de ise bilhassa yakışıksızdır, tıpkı böyle bir uygulamanın Doğu Avrupa'da işlenen Rus destekli suçlar, Orta Amerika'da işlenen ABD destekli suçlar (ki buradaki uygulama böyleydi) ve daha başka sayısız örnek için uygunsuz olması gibi.

El-Aksa *İntifada*sı'nın ilk günlerinde yaşanan olaylar, bu neticeleri çarpıcı bir biçimde gözler önüne serer. 30 Eylül günü İSK küçük bir İsrail yerleşimi olan Netzarim yakınlarında, on

4. İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Center of the Storm* [Fırtınanın Merkezi], 11 Nisan 2001. Daniel Williams, *Washington Post*, 16 Nisan 16 2001. El Halil'le ilgili daha eski örnekler için bkz. bir öncedeki notta yer alan referanslar. Kısa bir kişisel deneyim bile şoke edicidir.

iki yaşındaki Muhammed El-Durra'yı, kendilerine taş atıldığı gerekçesiyle (ki Muhammed'in olayla ilgisi yoktu) öldürdü; Gazze Şeridi'ni ikiye bölerek Gazze şehrini güneyden (ve Mısır'dan) ayıran birkaç bariyerden biri olan büyük bir askeri üs ve bir yol şebekesi için bu, bahaneden başka bir şey değildi. İnsan Hakları İzleme Örgütü'nün raporuna göre, "son derece iyi korunan bir sığınakta bulunan İSK askerleri", ağır yaralı haldeki çocuğu ve diğer yaralıları "tahliye etmeye çalışan Filistin Kızılhaç Derneği'ne ait ambulanslara arka arkaya ateş etti." "İSK ileri karakollarından açılan ateş en az kırk beş dakika boyunca devam etti, oysaki bu süre zarfında Filistinli göstericiler veya polis açılan ateşe karşılık vermiş değildi." Ambulanslar nafile bir çabayla "İSK'nin sığınaklarından ve muhtemelen Netzarim yerleşimindeki keskin nişancıların konuşlandığı kulelerden açılan ağır ateş sonucu yaralanan çok sayıda Filistinliyi tahliye etmek" için uğraştılar; "Netzarim yerleşimindeki keskin nişancıların açtığı ateşten insanları biraz olsun korumak amacıyla" toprak banketler inşa edildi. Filistin Kızılhaç'ına ait ambulansın şoförünün, ölüleri tahliye etmeye çalıştığı sırada "İsrail askerleri tarafından göğsünden vurularak öldürüldüğü"nü rapor eden Uluslararası Af Örgütü'ne göre İSK, "görünüşe göre yaralıları taşımaya çalışan insanları bile hedef almıştı."[5]

Tüm bunlar ABD'nin doğrudan desteği, göz yumması ve kaçak oynaması sayesinde gerçekleşti.

Ertesi gün, yani 1 Ekim'de, "çok iyi korunan bir çatıdan ateş açan İsrail özel kuvvetleri", kendilerine yönelik hiçbir bariz tehdit olmadığı halde iki Filistinliyi öldürdü. İsrail aynı gün şiddetin seviyesini daha da artırdı ve "İSK'ye ait bir savaş helikopteri,

5. İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Center of the Storm*. Tanınmış İsrailli gazeteci Amira Hass, Netzarim'den bir görgü tanığının anlattıklarına dayanarak, yerleşimden ve "uzaktaki gözetleme kulelerinden", askerlerin kesinlikle tehlikede olmadıkları müstahkem mevzilere yaklaşmalarını önlemek amacıyla, İSK'nin hafif makineli tüfekleri ile "binlerce silahsız göstericinin üzerine" açılan ateşin neden haber olarak verilmediğinden bahseder. Hass, "Media Omissions, Army Lies", *Le Monde Diplomatique*, Kasım 2000.

Filistin Kızılhaç'ının Netzarim'de [ve çatışmaların en az dört yüz metre uzağında] bulunan sahra hastanesinin hemen bitişiğindeki bölgelere rastgele ve defalarca ateş açarak devam etmekte olan ameliyatların yarım kalmasına neden oldu"; dahası Mısır-Gazze sınırında füze ateşleyen helikopterler iki Filistinlinin ölmesine, düzinelercesinin yaralanmasına yol açtı. Ertesi gün, yani 2 Ekim'de, helikopterlerin Netzarim bölgesinde yer alan bina ve araçlara füzelerle saldırması neticesinde 10 Filistinli öldü, 35 Filistinli yaralandı.[6]

İSK helikopterleri, İsrailli pilotlar tarafından kullanılan ABD helikopterleridir. ABD'nin bunları teçhiz ediyor olması kritiktir, zira Savunma Bakanı'nın belirttiği üzere "İsrail'de bu tür helikopterleri veya büyük silah sistemlerini üretebileceğimizi düşünmek pek de makul değildir."[7]

3 Ekim günü, İsrail'in en prestijli gazetesinin savunma muhabiri, İsrail'in Clinton yönetimiyle imzaladığı anlaşma ile "İsrail Hava Kuvvetleri'nin on yıllık süre zarfında yaptığı en büyük helikopter alımı"nın gerçekleştiğini, bununla birlikte Eylül ortasında imzalanmış bir başka anlaşma ile karara bağlanan Apache zırhlı saldırı helikopterlerinin yedek parçalarının da satın alındığını duyurdu. Ayrıca yine Eylül ayı ortasında İsrail basını, ABD deniz piyadeleri ile İSK'nin Filistin Yönetimi'ne devredilmiş olan bölgelerin yeniden ele geçirilmesi amacıyla Necef'te müşterek bir tatbikat gerçekleştirdiğini bildirmişti. Amerikan piyadeleri İSK askerlerine, henüz onlarda olmayan silahlarla "Amerikan savaş teknikleri" konusunda eğitim vermişti.[8]

---

6. İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Center of the Storm. Report on Israeli Settlement* [İsrail Yerleşim Raporu] (Washington DC), Kasım-Aralık 2000; raporda İsrail Genelkurmay İkinci Başkanı Moşe Ya'alon'un rakamları teyit ettiği belirtilmektedir.
7. General Amos Yaron, Savunma Bakanlığı Genel Direktörü, *Globes* (Israel's Business Arena dergisi), 21 Aralık 2000. Yaron'un, sadece Sabra-Şatila katliamı için hazırlanan ve hasıraltı edilen Kahan Komisyon raporundaki siciline Sırp bir general sahip olmuş olsaydı, Lahey'de yargılanıyor olurdu. Bkz. *FT*.
8. Amnon Barzilai, *Ha'aretz*, 3 Ekim, 2000; ayrıca Avi Hoffmann, *Jerusalem Post*, 8 Eylül. "Deniz piyadeleri Necef'te tatbikatta" başlıklı bir fotoğrafın yer aldığı, Uri Blau, *Kol Ha'ir*, 26 Ocak 2001.

4 Ekim günü, dünyanın en önde gelen askeri dergisi, Washington'ın daha gelişmiş taarruz ekipmanlarının yanı sıra Apache helikopterleri talebine de onay verdiğini bildirdi. Aynı gün ABD basınında, Apache'lerin Netzarim'deki apartmanlara roketlerle saldırdığı haberleri yer aldı. ABD yetkilileri, Avrupalı gazetecilerin yönelttiği sorulara şu yanıtı veriyordu: "ABD silahlarının satışı, silahların sivillere karşı kullanılamayacağı gibi bir şart içermiyor. Savaş helikopteri talebinde bulunan İsrailli bir komutanın onunla ne yapacağını bilemeyiz." Beyaz Saray ulusal güvenlik sözcüsü P.J. Crowley ise "İki tarafın aldığı kararlarla ilgili hüküm verecek bir konumda değiliz" diyerek taraflara itidal çağrısında bulunuyordu. Birkaç hafta sonra, yerel Filistinli lider Hüseyin Abayat (yanında bulunan iki kadınla birlikte) bir Apache helikopterinden atılan füzeyle öldürüldü, zira yerel liderlere karşı bir suikast kampanyası başlatılmıştı.[9]

Bu şartlar altında ve böyle bir yetkilendirme ile İsrail'e yeni askeri helikopterler gönderiyor olmanın şüphesiz ki bir haber değeri vardı. Ne var ki hiçbir haberde veya editör yorumunda yer verilmedi. ABD'de bu meselenin bahsi, yalnızca Kuzey Carolina'nın Raleigh şehrinde yayımlanan bir makalede geçti.[10] Uluslararası Af Örgütü'nün ABD helikopterlerinin satışıyla ilgili yaptığı kınama da yine sessiz sedasız geçiştirildi. Aynı durum,

9. Robin Hughes, *Jane's Defence Weekly*, 4 Ekim; Charles Sennott, *Boston Globe*, 4 Ekim; Dave McIntyre (Washington), *Deutsche Presse-Agentur*, 3 Ekim 2000. 9 Kasım günü Beit Sahur'da işlenen cinayetler hakkında bkz. Gideon Levy, *Ha'aretz*, 24 Aralık ve Graham Usher, *Middle East Report*, Kış 2000. İsrail basını Şubat 2002'ye kadar toplam 48 suikast ve 26 "sivil zayiat" haberi yaptı. İSK ise 21 suikast ve kazayla öldürülen 18 sivil olduğu iddiasındaydı. Şiddet sarmalını keskin bir biçimde tırmandıran bazı olaylar da dahil, örneklerin çoğunda ABD helikopter ve füzeleri kullanıldı. Yüksek Mahkeme, ceza almadan kasıtlı adam öldürmenin yasaklanmasıyla ilgili bir başvuruyu reddetti. Gideon Levy, *Ha'aretz*, 3 Şubat; İngiltere ve Galler İnsan Hakları Komitesi'nin Nisan 2002 tarihli görev raporunda, "Devlet tarafından planlanan ve onaylanan hesaplı ve soğukkanlı bir cinayetten daha temel ve bariz bir insan hakları ve insani normlar ihlali olamaz" diye belirtiliyordu.

10. Ann Thompson Cary, "Arming Israel...", *News and Observer* (Raleigh NC), 12 Ekim 2000. Burada ve aşağıda bahsi geçen veri tabanı araştırmaları, David Peterson'a aittir.

birkaç ay sonra 2001 yılının Şubat ayında gerçekleşen, ABD'nin en gelişmiş silahı olan Boeing Apache Longbow helikopterlerinin 5 milyar dolarlık satışında da tekrarlandı, fakat bu kez ticari bir haber olarak ABD basınında kendine ufak da olsa yer buldu. Benzer bir üslupla basında yer alan önemli bir haberde ise (17 Mayıs), Başkan Bush'un İsrail-Filistin çatışmasına "doğrudan dahil olmak" konusundaki gönülsüzlüğünden ve Bush yönetiminin, İsrail'den yerleşimlerin dondurulmasını isteyen Mitchell komitesi raporuna, Başbakan Şaron'un "böyle bir öneriye felsefi açıdan karşı olması" gerekçesiyle destek veremiyor oluşundan bahsediliyordu. Aynı gün, "Dünyadan Haberler" başlığı altında birkaç satırla, ABD Ordusu Mühendislik Birimi'nin, Necef'te 266 milyon dolarlık (parası ABD tarafından ödenen) bir İsrail askeri üssü inşa etmeye başladığı duyuruldu ki Büyükelçi Martin Indyk'ın sözleriyle bu "Amerika'nın İsrail'in güvenliği konusunda devam eden taahhüdü"nün bir simgesiydi.[11]

Bununla birlikte Amerika'nın Filistinlilere teröre son vermeleri konusunda yaptığı sert uyarılar ve şiddeti kınayan, İsrail'in suikast programının onaylanmadığını sert bir dille ifade eden resmi açıklamalar, düzenli olarak haberlerde yer almaktadır, ne de olsa "bizler şiddetin herhangi bir faydası olduğuna inanmıyoruz"dur (Büyükelçi Indyk).[12] Washington'un bir konuyla ilgili gerçek tavrı, eylemlerinden anlaşılmakta, konunun medyada işlenişi ise söze hacet bırakmamaktadır.

Bunların hiçbiri olağandışı değildir. Bilakis, İsrail-Filistin özelinde, otuz yıldan fazla zamandır, yani ABD'nin çatışma

11. "Uluslararası Af Örgütü ABD, İsrail'e Yapılan Bütün Saldırı Helikopteri Transferinin Durdurulması Çağrısında Bulunuyor", Uluslararası Af Örgütü duyurusu, 19 Ekim 2000. *Aviation Week & Space Technology*, 26 Şubat, *Jane's Defence Weekly*, 28 Şubat 2001 ve diğer askeri dergiler. *International Defense Review*, 1 Nisan 2001. Reuters, AFP, 19 Şubat; Associated Press, 20 Şubat, finans sayfaları; *Wall Street Journal*, 20 Şubat 2001, B kısmı 10. sayfadaki iş dünyasından haberlerde geçen bir cümle. *America*, 5 Mart 5 2001. Ayrıca bkz. Robert Fisk, "Death in Bethlehem, Made in America", *Sunday Independent*, 15 Nisan 15 2001. Jane Perlez, "U.S. Gingerly Discusses Taking More Active Role, *New York Times*, 17 Mayıs; William Orme, "Dünyadan Haberler", 17 Mayıs 2001.

12. Laurie Copans, *Boston Globe*, 3 Mart 2001.

hakkındaki uluslararası mutabakattan kendini ayrıştırdığı günden beri, bir rutin halini almıştır. Ana akım yorumlarda yer almıyor, hatta akademik çalışmalarda bile görmezden geliniyor veya yanlış yorumlanıyor olsa da en mühim gerçekler asla ihtilaflı değildir ve şu anda yaşanmakta olanları ciddiyetle idrak edebilmek için gereken kaçınılmaz arka planı oluşturmaktadır.

ABD-İsrail ilişkileri, İsrail'in 1967'deki askeri zaferinin ardından dramatik bir iyileşme kaydetti. Bunun arka planında ise bu bölge söz konusu olduğunda her zaman olduğu gibi, emsalsiz enerji kaynakları yatmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan galip ve egemen bir küresel güç olarak çıkan ABD, dünya sistemini kendi çıkarları doğrultusunda örgütlemek için dikkatli ve iyi düşünülmüş bir planı uygulamaya koydu. Geçmişte Fransa ve Britanya ile paylaştığı bölge petrolü üzerinde etkin bir denetim kurmak da bu plan dahilindeydi. Fransa bir kenara itildi, Britanya ise tedrici olarak –İngiltere Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkilinin esefle dile getirdiği gibi– bir "küçük hissedar" statüsüne geriletildi. Ruslar hakkında birçok tartışma dönse ve küresel bir savaş ihtimali şüphesiz ki stratejik planlamanın asli unsuru olsa da, bunca zamandır en acil sorun –şimdilerde resmi belgelerde bile büyük oranda itiraf edilen– bağımsız milliyetçilikti.[13]

ABD, Britanya'nın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Ortadoğu'nun denetimi için oluşturduğu çerçeveyi ana hatlarıyla devraldı. Bölgedeki devletler, Britanya'nın "Arap Cephesi" olarak adlandırdığı zayıf ve yumuşak başlı yapılar tarafından idare edilecek, Britanya'nın bu sömürgeleri "soğurması", "protektora, etki alanı, tampon devlet vesaire gibi anayasal kurgular ile kamufle edilecek"ti; bu, doğrudan yönetime göre çok daha az maliyetli bir yoldu. İhtiyaç olduğu anda, Britanya'nın gücü derhal devreye sokulabilecekti. ABD sistemi değiştirerek buna Nixon yönetiminin "yerel devriye polisleri" olarak adlandırdığı ikinci bir katmanı dahil etti: Bunlar, düzeni sağlamaktan sorumlu,

13. Bkz. 6. Bölüm, 19. not; *Deterring Democracy*, 1. Bölüm. Aşağıda verilmeyen kaynaklar için bkz. *World Orders*.

tercihen Arap olmayan yerel jandarmalardı; denetim merkezleri Washington'daydı, ABD-İngiltere kuvvetleri ise yedekte bekliyor olacaktı.

Bu süre zarfında Türkiye'nin bölgede ABD kuvvetleri için bir üs olması kararlaştırıldı. Muhafazakâr milliyetçi hükümetin İran'ın kaynakları üzerinde yeniden denetim sağlama çabalarının 1953 yılında İngiltere ve ABD tarafından gerçekleştirilen bir askeri darbe ile engellenmesinin ardından, İran da bir diğer üs olacaktı. 1948 yılına gelindiğinde ABD Genelkurmay Başkanı İsrail'in askeri maharetlerinden halihazırda etkilenmiş durumdaydı ve bu yeni devleti Türkiye'den sonra bölgedeki en büyük askeri güç olarak tanımladı. Genelkurmay Başkanı'na göre İsrail ABD'ye, "Ortadoğu'da Britanya'nın güç kaybetmesinin yarattığı etkileri telafi edecek stratejik bir avantaj" yakalaması için birçok açıdan yardımcı olabilirdi.

1958 yılında CIA, Arap milliyetçiliğine karşı çıkmanın "mantıksal neticesi"nin "Ortadoğu'daki Batı yanlısı tek güçlü devlet olan İsrail'i desteklemek olacağı" önerisinde bulundu. Bu mantık ancak 1967'den sonra uygulamaya konabildi, zira İsrail o yıl, planlamacıların –kamusal menfaatler için genel itibariyle "domino teorisi" olarak yeniden şekillendirilen– geleneksel terminolojisi içerisinde "diğerlerine bulaşabilecek, korkulan ve nefret edilen bir virüs", "bütün sepeti mahvedecek çürük bir elma" olarak adlandırılan Arap milliyetçiliğinin sembolü Nasır'ı ortadan kaldırarak ABD'ye çok değerli hizmetlerde bulunmuştu.

1970'lerin başında –İran, Suudi Arabistan ve İsrail arasında (Türkiye halihazırda çantada keklik sayılıyordu; Pakistan'la da bir süreliğine işbirliğine gidildi) – ABD'nin himayesi altında üçlü ve zımni bir "yerel devriyeler" ittifakı kuruldu. En büyük petrol rezervlerine sahip olan Suudi Arabistan, Cephe'nin en önemli unsurudur; yapılacak ciddi bir itaatsizlik şüphesiz ki ağır birtakım cezaları da beraberinde getirecektir. Yapılan düzenlemeler, ABD istihbarat uzmanları ve başta Senato'nun önde gelen Ortadoğu ve petrol uzmanı Henry Jackson olmak üzere bazı siyasi figürler tarafından alenen izah edildi. Jackson, "Birleşik

Devletler'in güvenilir dostları"ndan olan İsrail ve İran'ın, "güçlü ve Batı odaklı" olmaları sayesinde, Suudi Arabistan ile birlikte, "engel olunmadığı takdirde, Basra Körfezi'ndeki en önemli petrol kaynaklarımız için vahim bir tehdit oluşturacak olan" "birtakım Arap devletleri içerisindeki güvenilmez ve radikal unsurların engellenmesi ve kontrol altına alınmasına hizmet ettikleri"ni dile getiriyordu (bahsettiği tehdit, esasında kâr akışına ve dünya üzerindeki ABD denetimine yönelikti, zira Amerika kendi kullanımı için Ortadoğu petrolüne muhtaç değildi).

ABD'nin Körfez bölgesi üzerindeki hâkimiyeti daha 1958 yılında, Irak ordusunun Britanya'nın başlıca vasal rejimini devirmesiyle birlikte tehdit altına girmişti. ABD ile İngiltere arasındaki dahili kayıtlar, iki ülkenin bölgeyle ilgili kaygı ve planlarıyla ilgili açıklayıcı bilgiler ortaya koymaktadır ki bunlar 1991 Körfez Savaşı'nın arka planının anlaşılması için elzemdir.[14] Daha önce belirtildiği gibi, Nasır'ın Mısır'ı, İsrail'in 1967'deki zaferine kadar en büyük tehdit olarak görülüyordu; ABD'nin İsrail'e yaptığı yardımlarda süratli bir artış yaşandı; İsrail'in 1970 yılında Ürdün'de katledilmekte olan Filistinlilere gidecek potansiyel Suriye yardımına engel olmak suretiyle ABD'ye başka bir önemli hizmette daha bulunmasıyla, yapılan yardımlar daha arttı. 1979 yılında Şah'ın devrilmesi, ciddi bir darbe oldu. Başkan Carter bir askeri darbe başlatması için bir NATO generalini derhal ülkeye gönderdi. Bu girişim başarısız olduğunda, geri kalan iki dayanak –Suudi Arabistan ve İsrail– sağlanacak askeri yardımlarla rejimi yıkmak için ABD ile işbirliğine gittiler; kısa bir süre önce aynı yöntem, Endonezya ve Şili'deki sivil hükümetlerin devrilmesinde başarıyla uygulanmıştı. Şah rejimiyle olan yakın ilişkilerinden yararlanan İsrail, yeniden askeri temaslar kurarak İran'a Suudi Arabistan'ın fonladığı ABD silahlarını gönderdi. Operasyonun hedefleri açık ve net bir biçimde izah edildi[15] fakat ABD'de büyük oranda görmezden gelindi; olay daha sonra

14. Bu kayıtlar üzerine bir değerlendirme için bkz. *Deterring Democracy*, 6. Bölüm.
15. Bkz. 4. Bölüm.

"silahlar rehineler içindi" gibi daha kabul edilebilir ifadelerle yeni bir çerçeveye oturtuldu, oysaki başlangıçtaki motivasyonun bu olmasına imkân yoktu, zira ortada rehine diye bir şey yoktu. Sistem denetiminin temel yapısı göz önüne alındığında, ABD-İsrail-Suudi projesi, Şah'ın devrilmesine gösterilen tamamen doğal bir reaksiyondu. Washington'ın dostu ve müttefiki Saddam Hüseyin emirlere uymadığı için ikbalden düştüğünde (ABD ve İngiltere'nin verdiği destekten anlaşıldığı kadarıyla, işlediği muazzam suçların ve kitle imha silahları geliştirme programlarının bu düşüşte pek bir etkisi yoktu), ABD İran ve Irak'ı hedef alan "ikili çevreleme politikası"na geçti.

ABD-İsrail ilişkileri yıllar içerisinde bu genel bağlam dahilinde evrildi ve İsrail zamanla Washington'ın Latin Amerika ve başka yerlerde yürüttüğü operasyonlarda da değerli bir iştirakçiye dönüştü.[16] Her zaman mevcut olan büyük bir savaş tehdidi nedeniyle, arka planda hep Soğuk Savaş vardı. Fakat tarihsel ve belgesel kayıtların da ortaya koyduğu gibi, bu sadece ikincil bir etkendi ve süreç boyunca genel itibariyle hep böyle oldu. Rusya'nın caydırıcı bir unsur olarak ortadan kalkması, önemli birtakım taktiksel değişikliklere yol açsa, temel politikalarda veya ABD-İsrail ilişkilerinde büyük bir değişime neden olmadı. Bana gerçekçi gelen bir değerlendirme de, sonraları Yahudi Ajansı'nda üst düzey bir memur ve Ben Gurion Üniversitesi rektörü olarak da görev yapan, aynı zamanda son derece saygı duyulan bir stratejik analist ve planlamacı olan İsrail eski istihbarat şefi emekli General Shlomo Gazit tarafından 1992 yılının Nisan ayında yapılmıştır. Gazit'e göre, Sovyetler Birliği'nin çökmesiyle,

> İsrail'in asli görevi kesinlikle değişmemiştir ve hâlâ kritik önemdedir. Müslüman Arap Ortadoğu'nun merkezindeki konumu, İsrail'i, ken-

16. Bkz. İsrael Şahak, *Israel's Global Role* (Arap-Amerikan Üniversitesi Mezunlar Derneği (AAUG), 1982); Benjamin Beit-Hallahmi, *The Israeli Connection* (Pantheon 1987); Jane Hunter, *Israel's Foreign Policy* (South End Press, 1987). Daha genel bir değerlendirme için bkz. Jonathan Marshall, Peter Dale Scott ve Jane Hunter, *The Iran-Contra Connection: Secret Teams and Covert Operations in the Reagan Era* (South End Press, 1987).

> disini çevreleyen bütün ülkelerdeki istikrarın koruyucusu kılmaktadır. [Rolü], var olan rejimleri korumaktır: radikalleşme sürecini engellemek veya durdurmak ve köktenci, dinci bağnazlığın yayılmasının önünü kesmektir.[17]

Washington'da büyük bir zafer olarak memnuniyetle karşılansa da, İsrail'in 1967'deki askeri başarısı ciddi birtakım tehditler oluşturdu. Dönemin Savunma Bakanı Robert McNamara sonraları, ABD filosunun "Akdeniz'de [Sovyetler'e ait] bir uçak gemisinin etrafında dolaştığı" olayı kastederek, "Az kalsın savaş çıkıyordu" diye belirtmişti; McNamara başka herhangi bir detay vermemiş olsa da olay, İsrail'in ateşkesin ardından Golan Tepeleri'ni ele geçirdiği ve akabinde kaygı verici kırmızı hat görüşmeleri de dahil SSCB'nin sert uyarılarının gündeme geldiği dönemde yaşanmış olabilir. Askeri bir karşılaşmanın çok tehlikeli olduğunun farkında olan büyük güçler, Kasım 1967'de BM Güvenlik Konseyi'nin 242 sayılı kararı olarak resmileşen diplomatik bir çözüm önerisinde bulundular. Kararda İsrail'e işgal ettiği topraklardan çekilme çağrısı yapılıyor ve her devletin tanınmış sınırlar dahilinde barış ve güven içinde yaşamaya hakkı olduğunu kabul eden tam teşekküllü bir barış anlaşması yapılması öngörülüyordu; kısacası, tam bir geri çekilme karşılığında tam bir barış, belki en fazla yamuk bir sınır hattının düzeltilmesi gibi, hudutlarla ilgili karşılıklı düzenlemeler.[18] BM'nin 242 sayılı kararının kesinlikle reddiyeci olduğunu unutmamak gerekir – kavramı burada, geleneksel ırkçı kullanımdaki gibi yalnızca Yahudilerin haklarının reddedilmesi manasında değil, aynı zamanda eski Filistin'de birbirleriyle çatışan ulusal grupların

17. *Yediot Ahronot*, Nisan 1992, aktaran İsrael Şahak, *Middle East International*, 19 Mart 1993.

18. 242 sayılı karardaki ifade dili, en azından İsrail ile Arap devletleri arasındaki resmi mutabakatı korumak umuduyla, kasıtlı olarak muğlak bırakılmıştır. "Geri çekilme" denildiğinde, genelde (ve ABD tarafından) anlaşılan şey, ufak ve karşılıklı birtakım düzenlemelerle birlikte 1967 Haziran'ından önceki sınırlardır. Bu, 1971 yılına kadar yürürlüğe konmasa da ABD'nin resmi politikası olarak kalmıştır. Aşağıya bkz.

biri veya diğerinin ulusal haklarının reddi anlamına gelecek şekilde nötr bir manada kullanıyorum. BM'nin 242 sayılı kararı, mevcut *devletler* arasında bir anlaşmaya varılması çağrısında bulunuyordu: "Mülteci sorununun adil bir çözümü" gibi dolaylı bir değini dışında Filistinlilerden bahsetmiyordu.

BM'nin 242 sayılı kararı Arap-İsrail çatışmasıyla ilgili uluslararası diplomasinin köşe taşı olmayı sürdürmektedir; iki büyük değişiklikle birlikte. İlki, uluslararası mutabakatta yaşanan mühim bir değişiklikti; buna göre 1970'lerin ortasında kararın reddiyeci ilkeleri terk edildi ve işgal topraklarında bir Filistin devleti kurulması çağrısında bulunuldu; ABD reddiyeci tutumunu devam ettirdi, fakat artık uluslararası bir izolasyon içindeydi. İkinci değişiklik, ABD'nin 242 sayılı kararı yorumlayışıyla alakalıydı. Bu, yeni seçilen Mısır Devlet Başkanı Sedat'ın Washington'ın resmi politikasını kabul ettiği, hatta İsrail'in yalnızca Mısır topraklarından çekilmesi karşılığında tam teşekküllü bir barış anlaşması önerisinde bulunarak bunun da ötesine geçtiği 1971 yılının Şubat ayında gerçekleşti. İsrail makamları bu samimi barış önerisini memnuniyetle karşıladılar; o zamanın Washington Büyükelçisi İzak Rabin anılarında bu tekliften barışa giden yolda "ünlü bir... kilometre taşı" olarak bahsediyordu. Ancak İsrail, Mısır'ın "İsrail ile bir barış anlaşması yapmaya hazır olduğu" yönündeki ifadelerinden resmi olarak memnun olsa da "5 Haziran 1967'den önceki sınırlara geri çekilmeyeceği"ni belirterek –ki bu pozisyonunu bugüne dek korumuştur– teklifi reddetti.

Birleşik Devletler bir ikilemle karşı karşıyaydı: Resmi pozisyonunu korumalı ve İsrail ile yaşanacak bir karşılaşmada Mısır'a mı katılmalıydı? Yoksa Kissinger'ın "pata politikası"nı tercih ederek 242 sayılı kararın yorumlanışını mı değiştirmeliydi? Kissinger galip geldi. Birleşik Devletler o günden sonra 242 sayılı kararı, Birleşik Devletler ve İsrail'in belirlediği bir geri çekilme anlamına gelecek şekilde yorumlamaya başladı. Önceki yorum, 1993 yılının Aralık ayındaki bir BM oturumunda, BM'nin geçmiş kararlarının 1993 Eylül'ünde gerçekleşen İsrail-FKÖ anlaşması ışığında (buna birazdan değineceğiz) "hükümsüz ve çağdışı"

kaldığını iddia eden Clinton yönetimine kadar resmi olarak tekrarlanmaya devam edildi.[19]

Bununla birlikte, 242 sayılı kararın resmi olarak benimsenmiş olmasının bir anlamı yoktu, zira İsrail topraklarını tedrici olarak entegre ederken Washington onu askeri, diplomatik ve finansal olarak desteklemeye devam etti. Örneğin Başkan Carter bir yandan resmi pozisyonu coşkuyla yinelerken,[20] diğer yandan Camp David anlaşmasının bir parçası olarak İsrail'e yapılan yardımı ABD'nin yaptığı toplam dış yardımın neredeyse yarısına denk gelecek şekilde artırmıştı. 1971 yılının olayları, genel yorum ve değerlendirmelerin dışında bırakılmıştı.[21]

1971 yılında aldığı olumsuz yanıtın ardından Sedat, barışın sağlanması yönündeki çabaları reddedilmeye devam ederse, savaşmaktan başka çaresi kalmayacağı konusunda uyarılarda bulundu. Küçümsenerek geri çevrildi; unutmayın ki bu hem İsrail'de hem ABD'de galibiyetçi [*triumphalist*] ve ırkçı kibrin hâkim olduğu bir dönemdi ki bu tavır sonraları İsrail'de sert bir dille eleştirilecekti. İşçi Partisi hükümeti, Sina'nın kuzeydoğusuna yerleşme programını devam ettirdi; 10.000 kadar çiftçi ve bedevinin General Ariel Şaron komutasındaki birliklerce korkunç bir vahşetle evlerinden kovulmalarının ardından kurulan ve tamamı Yahudilerden oluşan Yamit kenti de bu programa dahildi (Şaron bu olay nedeniyle, askeri bir inceleme komisyonu tarafından tekdir edilmişti). Sedat, "Yamit, savaş demektir" diyerek uyarsa da görmezden gelindi.[22]

---

19. Clinton yönetimi ayrıca "önyargılı, yersiz ve lüzumsuz" olarak tanımladığı Filistin hakları özel komitesinin lağvedilmesi çağrısında bulundu ve İsrail'in yerleşim faaliyetlerini kınamayı reddetti, çünkü "meselenin hukuksallığını tartışmanın bir faydası yok"tu. Clinton aynı zamanda, BM'nin Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkını onaylayan 194 sayılı kararına (11 Aralık 1948) ABD'nin uzun zamandır verdiği resmi desteği de geri çekti. Jules Kagian, *Middle East International*, 17 Aralık 1993; Middle East Justice Network, Şubat-Mart 1994. Bkz. *World Orders*, 3. Bölüm.

20. Bkz. 1991 yılı boyunca yapılan resmi açıklamaları değerlendiren Jimmy Carter, *Washington Post*, 26 Kasım 2000.

21. Bkz. 1. Bölüm.

22. Bkz. *FT*, 105 vd.

1973 yılındaki savaş, İsrail –ve dünya– için neredeyse bir felaketle sonuçlanacaktı; nükleer savaş tehdidi bir kez daha gündeme geldi. Kissinger bile gücün tek başına yeterli olmadığını anlamıştı. Haliyle yedek stratejiye başvurdu: Mısır yok sayılamayacağı için, en büyük Arap caydırıcı unsurunun çatışmanın dışında bırakılması gerekiyordu. Carter bu amaca Camp David'de ulaştı ve böylece İsrail "hem Lübnan'da FKÖ'ye karşı yürüttüğü askeri operasyonları hem de Batı Şeria'daki yerleşim faaliyetlerini devam ettirmek" konusunda özgür bırakıldı (İsrailli stratejik analist Avner Yaniv)[23] ve Carter yönetimi ve haleflerinin muazzam desteğiyle bu konuda hemen harekete geçti.

Sedat 1977 yılında büyük hayranlık duyulan bir "barış adamı"na dönüştü, gerçi bu kahramanca duruşu 1971'dekine kıyasla daha az emre amadeydi; Sedat 1977'de Filistinlilerin haklarını savunan uluslararası mutabakata katıldı. Aradaki en önemli fark, 1977'ye gelindiğinde ABD'nin Sedat'ın 1971'deki önerisini –("Kissinger savaşı" olarak adlandırılabilecek) 1973 savaşının ardından– gönülsüz de olsa kabul etmiş olmasıydı. Elbette ki bütün bunlar da sterilize edilmiş tarihin dışında bırakıldı.

Uluslararası mutabakatın reddiyeciliğini terk etmesiyle birlikte, ABD'nin izolasyonu daha da aşırı bir hal aldı. Sorun, BM Güvenlik Konseyi'nde Arap "çatışma devletleri" (Mısır, Ürdün, Suriye) tarafından desteklenen ve FKÖ tarafından da alenen savunulan BM'nin 242 sayılı kararına ek olarak, işgal topraklarında bir Filistin devleti kurulması hükmünü getirerek iki devletli bir çözüm çağrısında bulunan kararın tartışıldığı 1976 yılının Ocak ayında doruk noktasına ulaşmış oldu. İsrail oturuma katılmayı reddetti, onun yerine Lübnan'a saldırarak 50 sivili öldürmeyi tercih etti ve bunun için BM'ye misilleme yapmak haricinde hiçbir mazereti yoktu. Karar Avrupa, Rusya (ki bütün süreç boyunca ana akım diplomasi içerisinde hareket etmişti) ve bağlantısız ülkeler tarafından neredeyse oybirliği ile desteklendi. ABD kararı veto etti ve 1980 yılında bir kez daha veto etti.[24] BM Genel

23. Yaniv, *Dilemmas of Security* (Oxford, 1987), 70.
24. İsrail'in yorumu ve reaksiyonu için bkz. 1. Bölüm.

Kurulu'nda ABD benzer bir dürtü ile alınan kararlara karşı hep tek başına (bazen de İsrail ve diğer vasal devletlerle birlikte) oy kullandı. Teknik açıdan Genel Kurul'da veto diye bir şey yoktur, fakat ABD tek başına bile herhangi bir şeyi veto ettiğinde (ki birçok meseleyle ilgili tavrı bu olmuştur) bu fiilen bir vetodur. Hatta bir çifte vetodur zira bu tür olaylar genellikle, tıpkı az önce bahsettiklerimiz gibi, yapılan yorumlardan da, tarihten de veto yer. ABD, Avrupa'nın, Arap devletlerinin ve FKÖ'nün başka diplomatik inisiyatiflerini de bloke etmiştir, fakat basın ekseriyetle bunların bahsini dahi geçirmemiştir.

Kayıtlar öğreticidir. Sayısız örnek arasından birini seçelim; *New York Times* İsrail muhabiri Thomas Friedman 10 Aralık 1986'da İsrailli Peace Now grubunun, "Arap bir müzakere ortağının olmayışı" nedeniyle "hiç bu kadar sıkıntı yaşamadı"ğını yazıyordu. Birkaç ay sonra, "Arap halkı arasında biz Yahudilerdeki gibi bir barış hareketi"nin olmayışından yakınan ve "şiddete başvuran bir örgüt olmaya devam ettiği ve pazarlık etmeyi reddettiği müddetçe" FKÖ'nün müzakerelerde yer alamayacağını dile getiren Şimon Peres'in sözlerini alıntılıyordu. Peres bu sözleri, Arafat'ın karşılıklı tanınmayla neticelenecek müzakere önerilerinin İsrail tarafından reddedilmesinden neredeyse üç yıl sonra söylemiş ve *Times* o zaman Arafat'ın önerilerini haberleştirmeyi reddetmişti. Dikkat edin, "*reddetmişti*" diyorum. Friedman'ın Peace Now grubunun yaşadığı sıkıntıyla ilgili makalesinden altı gün önce, yüksek tirajlı bir İsrail dergisi olan *Ma'ariv*'de geçen bir haber başlığında şöyle deniyordu: "Arafat İsrail'e doğrudan müzakerelere girmeye hazır olduğunun işaretini verdi." Bu teklif, Peres'in başbakanlığı zamanında yapıldı. Peres'in basın danışmanı haberi doğrulayarak, "FKÖ'nün bir müzakere ortağı olamayacağı doktrininden hareketle, FKÖ ile herhangi bir temas kurulmasına karşı ilkesel bir itiraz söz konusudur" yorumunda bulunuyordu. Peres'in İşçi Partisi koalisyonunun en barış yanlısı ucunda yer alan Yossi Beilin'in gözlemleri ise şu yöndeydi: "Öneri... reddedildi, çünkü herhangi bir FKÖ unsuruyla müzakere yapmaya hazır olmadığımız bir zamanda doğrudan temas kur-

maya çalışan düzenbazca bir girişim olarak görüldü." Diğer üst düzey yetkililer ise daha sert bir tutum benimsediler. Bunların hiçbiri ana akım Amerikan medyasında yer almadı, yalnızca Friedman bu konudan, kendine müzakere edecek Arap ortak bulamayan Ortadoğu'daki tek barış gücünün makus kaderiyle ilgili periyodik ağıtlarından birini yakmak için yararlandı. Kısa süre sonra, Ortadoğu'yu "dengeli ve bilgilendirici bir biçimde işlediği" için bir Pulitzer Ödülü ile ödüllendirildi ki bahsi geçen makale bunun temsili bir örneğiydi ve hemen ardından *Times*'ın diplomasi baş muhabirliğine getirildi.[25]

Uluslararası izolasyon içerisindeki Washington'ın diplomatik çözümlere engel olmaktaki başarısı için kullanılan geleneksel bir kavram vardır: "Barış süreci" ki bu terminolojik tercih Orwell'i hiç de şaşırtmayacaktır. Barış süreci bu anlamda çift taraflıdır. (Baba) Bush yönetiminin İsrail'e karşı sert bir tavır takındığı yönünde bir yanılgı söz konusudur.[26] Gerçek ise neredeyse bunun tam tersidir. Bunun bir örneği, ABD yönetiminin, İsrail'deki Peres-Şamir koalisyon hükümetinin Mayıs 1989 tarihli planını kayıtsız şartsız onaylayan, Aralık 1989'daki resmi tavrıydı (Baker Planı). Planda " ilave bir Filistin devleti"nin olamayacağı (Ürdün zaten bir "Filistin devleti"dir) ilan ediliyor ve "Yahudiye, Samarya ve Gazze'nin [işgal toprakları] statülerinde, [İsrail] Hükümeti'nin temel ilkelerine aykırı herhangi bir değişiklik olmayacaktır" deniyordu. İsrail FKÖ ile herhangi bir müzakerede bulunmayacaktı. Fakat Filistinli liderlerin büyük bir kısmının, haklarında herhangi bir suçlama olmadığı halde hapiste veya sürgünde olduğu İsrail askeri yönetimi altında, "serbest seçimler"in yapılmasına müsaade edecekti. Bu plan, son derece olumlu ve umut verici bir teklif olarak yere göğe koyulamayan son maddesi haricinde Amerikan basınında haber

25. Kapsamlı bir değerlendirme için bkz. *Necessary Illusions*, Ek 5.2.

26. Bunun temelinde yatan şey, ABD'nin İzak Şamir yönetimi altında, yerleşimler konusunda benimsenen pişkin tavra olan kızgınlığıdır. Meselenin özü değişmeden üslup yeniden normale döndüğünde, sempatik yaklaşım da geri dönmüştür.

olmadı. Okunabilen tek haber, Baker'ın ABD'nin "barışçıl ilişkiler karşılığında [İsrail'in] bölgeden tamamen geri çekilmesi"ni desteklediğini şiddetle vurguluyor olmasıydı – oysaki Baker alttan alta, bu tür bir şeyin kesinlikle yaşanmamasını teminat altına alacak programları destekliyordu.[27]

Birinci *İntifada*'nın (1988) ilk aylarında, Washington'ın Arafat'ı diplomatik bir çözüme yanaşmaya gönüllü değilmiş gibi göstermek yönünde giderek daha da ümitsiz bir hal alan çabaları, uluslararası alanda alay konusu olmaya başlamıştı. Bu nedenle Reagan yönetimi Arafat'ın epeydir masada duran önerilerini kabul etmeye ve müzakerelerde yer almaya razı oldu; harcıâlem yorumlara göre ise Arafat, Washington'ın barış ve demokrasiyi savunan kararlı tutumuna nihayet boyun eğmişti. Washington'ın, ABD'de haber olmayan resmi reaksiyonu, müzakerelerin ilk oturumunda gün yüzüne çıktı: ABD Temsilcisi Robert Pelletreau, Arafat'ı –uluslararası mutabakat nedeniyle kabul edilemez olan– uluslararası bir konferans yapma fikrinden vazgeçmesi ve işgal topraklarındaki "İsrail'e karşı girişilmiş terörist eylemler olarak gördüğümüz" "ayaklanmalar"ı durdurması gerektiği konusunda uyardı. Kısacası FKÖ, *İntifada* öncesi statüsüne döneceğinin garantisini verecek, böylece İsrail ABD'nin desteğiyle işgal topraklarındaki genişlemesini ve baskısını sürdürecekti. Bu İsrail tarafından gayet iyi idrak edildi. Şubat 1989'da Başbakan Rabin bir Peace Now delegasyonuna, müzakerelerin, herhangi bir ciddi

27. Baker'dan alıntılayan Carter, *Washington Post*, 26 Kasım 2000. Baker'ın, "malum bölge" veya "malum bölgeler" değil de "bölge" kelimesini kullanmış olması önemlidir. BM'nin 242 sayılı kararının İngilizce versiyonundan, bu "malum" ifadesinin çıkarılması (oysaki kararın aynı derecede geçerli olan Fransızca versiyonunda olduğu gibi durmaktadır), 1971 yılından beri ABD diplomasisi içerisinde, BM 242'nin –1971 yılına kadar ABD'nin de iştirak ettiği uluslararası yorumun aksine– gerçekte yalnızca kısmi bir geri çekilme öngördüğünü iddia etmek için başvurulan bir yöntem olmuştur. Bu konu üzerine birçok hukuki tartışma yapılmıştır, oysaki bu manasızdır, zira bir deklarasyonun anlamı, en güçlü aktörlerin kararları tarafından belirlenir ve bu kararlar kullanılan ifade diliyle taban tabana zıt dahi olsalar doktrinal sistem içerisinde kabul görürler. Bunun birçok örneği mevcuttur. Barış anlaşmalarının da dahil olduğu bazı örneklerle ilgili bir değerlendirme için bkz. *New Military Humanism*, 114-28.

meseleden kaçınan ve İsrail'e sorunu cebren çözmesi için "en az bir yıl" tanıyan "düşük seviyeli" tartışmalardan ibaret olduğunun garantisini veriyordu. Rabin'e göre, "bölgelerde yaşayanlar ağır bir askeri ve ekonomik baskı altındalar"dı, "sonunda pes edecek" ve İsrail'in şartlarını kabul edeceklerdi. Bunun ABD kamuoyu için olan versiyonu ise daha farklıydı.[28]

Filistinlilerin ulusal haklarını teyit etmek suretiyle 242 sayılı kararı tamamlayan düzenli BM Genel Kurulu kararlarının sonuncusu, 1990 yılının Aralık ayında alınan 144-2 sayılı karardı. Bundan birkaç hafta sonra ABD Irak'la savaşmaya başladı ve George Bush muzaffer bir edayla Yeni Dünya Düzeni'ni şu üç basit kelimeyle ilan etti: "Bizim Dediğimiz Olur"; elbette Ortadoğu'da. Dünya mesajı aldı ve geri çekildi. ABD nihayet kendi tek taraflı reddiyeci duruşunu dayatacak bir konumdaydı ve öyle de yaptı; ilk olarak 1991 yılı sonunda Madrid'de ve daha sonra 1993 yılından itibaren yapılan İsrail-Filistin anlaşmalarında. Belgesel kayıtların ve ondan da önemlisi bizatihi olay yerine ait kayıtların ortaya koyduğu üzere, bu tedbirlerle birlikte "barış süreci", ABD ve İsrail'in istediği gibi Bantustan tarzı* düzenlemelere doğru evrilmeye başladı.

Bu durum, Rabin ve Arafat'ın Washington'da İlkeler Deklarasyonu'nu büyük bir tantanayla ve resmen kabul ettikleri 13 Eylül 1993 tarihinde muhakkak ki belliydi. Deklarasyon, gelecekte olacaklara dair çok az belirsizlik içeriyordu.[29] O zamandan beri de çok az sürpriz yaşandı.

İlkeler Deklarasyonu, "kalıcı statü"nün, yani gelecekteki nihai çözümün, tek başına BM'nin 242 sayılı kararına dayandırılacağını belirtir. Gizlenen tarihsel kayıtlar, bunun ne anlama geldiğini çok net bir biçimde anlatmaktadır. Birincisi, 242'nin

28. Bkz. 5. Bölüm.

* Güney Afrika'daki Apartheid döneminde, aynı etnik gruba mensup siyahilerin birbirlerinden kopuk gettolar içerisinde yaşamalarını öngören yapı. (ç.n.)

29. Ne olursa olsun bunu geçmişe dönük olarak söylemiyorum. Bkz. İlkeler Deklarasyonu taslağını tartıştığım *Z Magazine*'de yayımlanan (2 Eylül tarihli) makalem, Ekim 1993. Belgeyle ilgili olarak bkz. *World Orders*, 3. Bölüm.

geçerli olan anlamı, kararın Amerikan versiyonudur: yani ABD ve İsrail'in uygun bulduğu, kısmi bir geri çekilme. İkincisi, 1970'lerin ortalarından itibaren diplomasinin öncelikli meselesi, diplomatik bir çözümün ABD'nin ısrarla savunduğu gibi yalnızca 242 sayılı karara mı dayandırılacağı, yoksa 242'nin Filistin'in ulusal haklarının tanındığı, ABD'nin karşı çıktığı ve fakat dünyanın geri kalanının desteklediği başka kararlarla takviye mi edileceği olmuştur. İlkeler Deklarasyonu, sıkı sıkıya Washington'ın tek taraflı reddiyeciliğini temel alır. İnsanlar bu konuda aldatılmayı tercih edebilir – ki birçoğu da zaten öyle yapmıştır. Fakat bu bir tercih olsa da akılsızca bir tercihtir, özellikle de kurbanlar açısından.

Arafat bir kez daha "terörden vazgeçmeye" zorlandı. Buradaki tek amaç aşağılamaydı – fakat kişisel olarak Arafat'a değil, onu bir milliyetçilik sembolü olarak gören Filistin halkına yönelik bir aşağılama.[30]

Dışişleri Bakanı George Shultz 1988 yılının Aralık ayında Reagan'a Arafat'ın "Am, am, am" ve "ca, ca, ca" dediğini, fakat henüz anlamıyla kölece bir tonla "Amca!" demediğini söylü-

30. Görünen o ki efendiler bu oyunu çok eğlenceli buldular. Örneğin Arafat 2002 yılının Nisan ayında Ramallah'taki yerleşkesine kapatıldığında, etrafı İsrail tanklarıyla çevrelendiğinde ve terörizmden vazgeçmesi için sert bir biçimde uyarıldığında, bu oyunu yeniden oynadılar; herkesin idrak ettiği üzere bu, manasız ve fakat Filistinlilerin aşağılanması amacına hizmet eden kullanışlı bir davranıştı. Buna karşılık Şaron, Başkan Bush tarafından "barış adamı" ilan edildi; başkan ise İsrail kabine bakanı Rehavam Ze'evi suikastı sanıklarının ABD-İngiltere gözetimine verilmesi karşılığında Arafat'ın bulunduğu zindandan çıkarılmasını sağladığı için ayakta alkışlandı. Ze'evi, İsrail'in ilk olarak siyasi lider Ebu Ali Mustafa'nın bir ABD helikopterinin düzenlediği roket saldırısında uğradığı suikast ile başlattığı ve giderek tırmandırdığı şiddet sarmalının öngörülebilir bir neticesi olarak öldürüldü; kendisine yönelik herhangi bir suçlama yoktu. Mustafa'nın uğradığı suikast (İSK'ye mensup suikastçıların saldırdığı apartman dairesinde Amerikan vatandaşlarının da bulunduğuna dair birkaç yorum haricinde) sessiz sedasız geçip gitti, oysaki Ze'evi misilleme için öldürüldüğünde gösterilen reaksiyon çok farklıydı. Mustafa'nın ölümünden sorumlu olanların cezalandırılması yönünde herhangi bir girişimde bulunulması gerektiğini tasavvur etmek dahi imkânsız. İki olayla ilgili daha yakından bir inceleme için bkz. Mouin Rabbani, Znet (www.zmag.org), 19 Haziran 2002.

yordu. Direniş hakkının bu şekilde daha da yok sayılmasının gerçekte ne denli önemli olduğu fark edilmedi, zira ABD'nin doktrinal çerçevesi dahilinde böyle bir hak mevcut değildi. Bu durum, az evvel bahsettiğimiz, ABD-FKÖ arasında yapılan (ve haberleştirilmeyen) 1989 tarihli müzakerelerde, hatta daha da öncesinde BM Genel Kurulu'nun uluslararası terörizmi lanetleyen ve yalnızca ABD ve İsrail'in karşı çıktığı asli kararının tartışıldığı Aralık 1987 tarihli oturumda açıkça ortaya konmuştu. ABD ve İsrail'in karşı çıkmasının nedeni ise kararın "Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nde yer alan, kendi kaderini tayin, özgürlük ve bağımsızlık haklarından zorla mahrum bırakılmış halkların,... özellikle de ırkçı sömürge rejimleri [kastedilen Güney Afrika'dır], yabancı işgali veya sömürge tahakkümünün başka biçimleri altında yaşayan halkların [kastedilen İsrail işgali altındaki topraklardır] bu haklarını" destekliyor olmasıydı.[31] Washington'ın kararı gerek fiilen gerekse medya ve tarihten veto ederken sergilediği başarının, Lübnan ve işgal toprakları üzerinde önemli etkileri oldu, gerçi ABD geç de olsa Apartheid rejimine verdiği destekten vazgeçti.

Arafat'ın boyun eğmesine karşılık, ABD ve İsrail herhangi bir şeyden ödün vermediler.

İlkeler Deklarasyonu, bütün temel veçheleriyle ABD'nin barış süreci versiyonunu içermektedir. Gerçekte hiç kimse detaylara girmediği müddetçe İsrail'i Oslo kararlarını ihlal etmekle suçlayamaz.[32] İsrail, deklarasyon metnini (veya itinayla kurgulanan daha sonraki kararları) ihlal etmeden, ABD'nin desteği ve yardımıyla yerleşmeye ve işgal topraklarını entegre etmeye devam etti. Esas niyetin ne olduğu gizlenmedi. Bilakis Rabin ve Peres

31. Bkz. 5. Bölüm.

32. Anlaşmalar, belirsiz ve kimi zaman birbiriyle çelişen ifadeler, acil durum çıkışları ve muğlak mütekabiliyet şartları vb içerecek şekilde İsrailli müzakereciler tarafından (ABD'nin arka çıkmasıyla) özenle kurgulanmıştı; amaç, işgale destek verenlerin İsrail'in anlaşmaları ihlal etmediğini iddia etmelerine olanak tanımaktı. Buna karşılık Filistinlilerin verdikleri tavizler son derece kapsamlıdır ve mevcut iktidar ilişkileri düşünüldüğünde halihazırda yürürlüktedir. Oslo II Ara Sözleşmesi ile ilgili bir değerlendirme için bkz. *World Orders* (1996 basımı, Sonsöz).

tarafından açıkça ilan edilip yine onlar ve halefleri tarafından uygulandı.[33]

ABD-İsrail yerleşim programlarının ölçeğinin ne olduğu, bunları gizlemek için kullanılan yöntemler nedeniyle tam olarak bilinemiyor. Yerleşimci liderleri, yerleşimci nüfusunun Oslo'dan beri iki katına çıkarak 210.000'e ulaştığını ileri sürüyorlar (ve Güvenlik Konseyi kararları ihlal edilerek, ABD'nin zımni desteğiyle fiilen ilhak edilmiş olan Doğu Kudüs'ün Arap kesiminde yaşayan 180.000 kişiyi buna dahil etmiyorlar). Ayrıca yerleşimcilerin yüzde 10'unun ikametinin İsrail'de olduğunu belirterek bunları da verilen rakama dahil etmiyorlar. 2000 yılında yerleşimlerde yapılan inşaatların, Tel Aviv'de yapılanların üç, Kudüs'tekilerin ise on katından fazla olduğu ve nüfusa oranla Yeşil Hat (1967'den önceki sınırlar) dahilinde yapılan inşaat sayısının çok üzerinde olduğu bildiriliyor. Nüfus artışı ve kamu harcamaları da her zaman daha yüksek olmuş: İşgal topraklarındaki inşaatların yüzde 60'ı devlet tarafından fonlanırken, İsrail içinde bu oran yüzde 25'te kalıyor; ayrıca bütün hükümetler yerleşimleri desteklemek amacıyla bir dizi teşvik uygulamasını devreye sokuyor.[34]

Halefleri ve Washington tarafından benimsenen Rabin-Peres formülü, "yerleşimlerin dondurulması" politikası altında İsrail yerleşiminin "doğal büyüme" ile sınırlandırılmasını öngörüyor. Fakat "Bir tarafta dondurma politikası, diğer tarafta gerçekler var" diyen İsrail basını, aşırı sağın "Rabin formülünü memnuniyetle benimsediği"ni, dahası Rabin'in İlkeler Deklarasyonu'nu kabulünün hemen ardından başlayan ve Barak yönetimi altında devam eden "inşaat ruhsatlarındaki muazzam artış"tan son derece memnun olduğunu belirtiyor. İsrail'in en önde gelen diplomasi muhabiri olan Akiva Eldar ise şu satırları yazıyor:

33. A.g.e.

34. Shlomo Tsezna, "Bölgelerdeki inşaatlar dondurulduğu halde, son hızla devam ediyor", *Ma'ariv*, 18 Ağustos 2000; Akiva Eldar, *Ha'aretz*, 1 Mayıs 2001. Ayrıca bkz. *Economist*, 26 Nisan 2001 ve yabancı basında, özellikle de ana akım İsrail basınında yayımlanan sayısız haber; bunların çoğu *World Orders*'ta ve *FT*'nin güncellenmiş 1999 basımında incelenmiştir.

"Resmi istatistiklere göre, [İsrail-ABD] formülüne tam olarak riayet edilmesi, İsrail'in bütün yerleşimleri dondurduğunu ilan etmesi ve 500 apartmanı yıkması anlamına gelecektir. Şu anda bitmiş veya yapım halinde olan toplam 9.844 yeni (ve boş) apartman mevcut... Nitekim İsrail Amerika'nın anlaşmasıyla adeta dalga geçti ve Amerikalılar buna karşı tek kelime etmediler" – ve parayı takır takır ödediler. Eldar'ın iddiasına göre, (çoğu Amerikalı olan) dini aşırılıkçıların El Halil ile ilgili planları, Arkeoloji Konseyi'nin şiddetli itirazlarına rağmen, kıymetli arkeolojik alanlara yapılacak inşaatları da içeriyor. İsrailli 38 kıdemli arkeolog Barak'a inşaat planlarını iptal etme çağrısında bulundu (fakat planlar hayata geçirildi). Konsey başkanı, "ülkemizin antik bölgelerinde arkeolojik kazı ve araştırmaların yapılmasına müsaade eden yasa ve teamülleri ihlal ettiği", "atalarımızın ve Kral Davut'un El Halil'ini, İsrail ülkesinin tarihi ve arkeolojik altyapısını, İsrail halkının topraklarımızdaki geçmişini yok ettiği" gerekçesiyle bu planları şiddetle kınadı. Ancak elbette kahir ekseriyeti oluşturan Filistinlilere işkence edilmesine ve mülklerinin ellerinden alınmasına devam edildi.[35]

Barak'ın görev süresinin sona erdiği 2000 yılı sonlarında İmar Bakanlığı, işgal topraklarında, üçte ikisi kentsel yerleşimlerde olmak üzere toplam 10.000 evin inşa edilmekte olduğunu duyurdu; İskân Bakanlığı ise 2001 yılında inşaat ve altyapı hizmetlerine 25 milyon dolar ayrılacağını ilan etti; Nisan ayında yine benzer bir tutarın toplam 25 adet "baypas yol" yapımına ayrılacağı duyurulmuştu – bu yaygın karayolu sistemlerinin amacı, Filistinli nüfusu görünmez ve izole kılarken, yerleşimlerdeki nüfusu İsrail içinde entegre etmektir. Birkaç ay sonra hükümet değiştiğinde basın, "Barak hükümeti, Şaron hükümetine şaşırtıcı bir miras bırakıyor" diye yazıyordu: "Yerleşimlerde, Ariel Şaron'un Oslo anlaşmalarından önce imar ve yerleşim bakanı olarak görev yaptığı 1992 yılından beri görülmüş olan, en fazla sayıda konut inşaatına başlanıyor." Barak'ın bakanlığının açıkladığı rakamlar,

35. Tsezna, *Ma'ariv*, 18 Ağustos 2000; Eldar, *Ha'aretz*, 1 Mayıs 2001.

yeni yapılan inşaat sayısının 1993-2000 yılları arasında düzenli olarak arttığını, 2000 yılında, 1993'ün beş katına, 1994'ün ise 3,5 katına çıktığını ortaya koyuyor ki bu oran, Şaron-Peres hükümeti döneminde daha da artacaktır.[36] 2000 yılının Haziran ayında, İsrail'in Har Homa yerleşimine inşa edilecek 522 yeni konut için ihaleler yapıldı; Har Homa, Güneydoğu Kudüs'te bulunan ve İsrail'in 1967 yılında kontrolü ele geçirmesinden bugüne dek "şehir planlaması" (esasında Arapların yerine Yahudilerin yerleştirilmesi anlamına gelen ve ABD'de de "kentsel planlama"nın kimi kullanımlarını andıran bir tür örtmece terimdir) adı altında topraklarının yüzde doksanını kaybeden kuşatılmış Arap yerleşim bölgesinin istimlakiyle kurulmuş bir yerleşim projesidir.

Ebu Guneym Tepesi üzerindeki Har Homa projesi ile birlikte, İsrail'in epeyce genişlemiş olan "Kudüs" bölgesinin etrafını kuşatması tamamlanmaktadır. Projeye, Şimon Peres'in İşçi Partisi hükümetinin son aylarında başlandı, Binyamin Netanyahu'nun Likud yönetimi altında gerek İsrail'deki gerek yurtdışındaki sert protestolar nedeniyle ara verildi, Barak döneminde ise büyük bir enerjiyle (ve herhangi bir protestoyla karşılaşılmaksızın) yeniden başlandı. Fakat İsrail aşırı sağı için İşçi Partisi'nin Har Homa projesi, kendilerinin pek fazla reklamı yapılmayan E-1 programından daha az önemliydi. Bu program kapsamında inşa edilecek yeni konut ve yollarla, Kudüs Anakent Alanı, doğudaki Ma'ale Adumim şehrine kadar genişletilecek ve böylece Batı Şeria fiilen ikiye bölünmüş olacaktı. Knesset üyesi ve genişlemeci "İsrail Toprağı Cephesi" ("Hazit Eretz Yisrael") başkanı Michael Kleiner, projenin ilan edilişini büyük bir memnuniyetle

36. *Report on Israeli Settlement*, Kasım-Aralık 2000. Shlomo Tsezna, *Ma'ariv*, 27 Şubat 2001. Şaron çoğu kez bir savaş suçlusu olarak lanetlenir; Peres de ondan farklı değildir. Marifetleri arasında 1980'lerin ortasında Lübnan'da gerçekleştirilen kanlı Demir Yumruk operasyonları ile 1996 yılındaki Lübnan işgali yer alır; işgal, Kanada'da bulunan BM mülteci kampının bombalanmasının ve oraya sığınmış 100'den fazla sivilin hayatını kaybetmesinin ardından başlayan uluslararası protestolara kadar Clinton tarafından da desteklenmişti, fakat protestolar o denli güçlüydü ki Clinton desteğini çekmek ve İsrail'e saldırganlığına son verme çağrısında bulunmak zorunda kaldı, ki İsrail de öyle de yaptı.

karşılamış, "İzak Rabin'in yetkilendirmesiyle [Peres dönemi] eski İskân Bakanı Binyamin Ben-Eliezer'in [Şaron-Peres hükümetinin şu anki savunma bakanıdır] inisiyatifi olan" bu planın, Cephe'nin talepleri arasında "en önemlisi" –Har Homa'dan bile daha önemli– olduğunu söylemişti.[37]

Şaron-Peres hükümeti içerisinde, devam etmekte olan programları gizleme ve uluslararası itirazları reddetme görevi, Dışişleri Bakanı Peres'e verilmiştir. Yerleşimlerin genişlemesi ile ilgili hükümet programları üzerine yapılmış bir haberin başlığı "Peres Yerleşimlere Yönelik Uluslararası İtirazları Reddediyor"-dur. Peres, protestoları susturmak için tasarlanmış olan "doğal büyüme" formülünü yineler ki bu barış yanlılarının geleneksel teamülüdür.[38]

Temel prensip, 1996 yılında Peres yönetiminin son aylarında İskân Bakanı Ben-Eliezer tarafından açıklandı; Bakan, Har Homa planı ile Rabin-Peres'in Kudüs Anakent Alanı'nın Ma'ale Adumim (doğu), Givat Ze'ev (kuzey), Beitar (güney) ve daha da ötesini içerecek şekilde bütün yönlere genişletilmesi programının daha da ileri taşınması yönündeki tasarıları duyurdu. Ben-Eliezer, "yeni yerleşimler" yerine "doğal büyüme" gibi kavramları kullanarak "Başbakan'ı [Peres] tam bir koruma" altına alan İşçi Partisi için "her şeyi sessiz sedasız yapıyorlar", diyordu. Barış yanlısı İşçi Partisi üyesi Yossi Beilin, yeni gelen Netanyahu hükümetini kullandığı tahrik edici retorik nedeniyle eleştiriyordu. Rabin hükümeti, Oslo'dan sonra "Yahudiye ve Samarya"daki (Batı Şeria) "yerleşimlerin sayısını yüzde 50 artırdı", fakat "biz bunu sessiz sedasız ve bilgece yaptık", oysa sizler akılsızlık ediyor, "niyetinizi sabah akşam ilan ederek Filistinlileri ürkütüyorsunuz

37. Baruch Kra, *Ha'aretz*, 6 Şubat 2000, *Report on Israeli Settlement*'ta tercüme edilmiştir, Mart-Nisan 2000. Tüm bu meselelerle ilgili olarak yeniden bkz. *World Orders*. Har Homa ile ilgili olarak bkz. Haim Gordon, der., *Looking Back at the June 1967 War* içinde yer alan makalem (Praeger, 1999), 1997 yılında Ben Gurion Üniversitesi'nde (Beerşeba) düzenlenen bir konferansta sunulan bildiriler; *FT*'ın genişletilmiş 1999 basımında yer alan pasajlar.
38. Ziv Maor ve Aluf Benn, *Ha'aretz*, 10 Nisan 2001.

ve –bütün İsraillilerin üzerinde hemfikir olduğu– birleşik bir başkent olarak Kudüs meselesini, dünya genelinde bir tartışma konusuna dönüştürüyorsunuz" diye yazıyordu.

Beilin'in açıklaması yalnızca kısmen doğrudur, zira "sessiz bilgelik" Kudüs'ün de ötesine uzanmaktadır.[39] Üsluplar arasındaki farkın izi, muhtemelen iki siyasi grubun seçmenlerine dek sürülebilir. Eğitimli profesyoneller ve Batılılaşmış seçkinlerden oluşan İşçi Partisi, Batı normlarına daha iyi uyum sağlamıştır ve sponsorların onların neler yaptığını "görmemeyi" tercih ettiklerini anlamaktadır. Likud'un özünde aynı sonuca ulaşmak için benimsediği kaba saba yöntemler ise Batılı hümanistler için bir utanç kaynağıdır ve kimi zaman ihtilaf ve rahatsızlıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır (bkz. 26. not)

Ma'ale Adumim ABD haberciliğinde "Kudüs'ün mahalleleri"nden biri olarak tanımlanır. Dolayısıyla Clinton'ın son yaptığı "Yahudi olan, İsrail'in olmalıdır" açıklamasından daha mantıklı ve cömertçe bir öneri olamaz – yabancı basına göreyse açıklamada "bunun, İsrail'in işgal altındaki Doğu Kudüs'te inşa ettiği yerleşimleri ilhak etmesine müsaade etmek anlamına geleceği" "yeterince vurgulanmamaktadır", hem de bu her yöne doğru ve hatta onun da ötesine geçen bir ilhak olacaktır. Fakat esas mesele bu değildir. Thomas Friedman'a göre Clinton'ın bu "yaratıcı uzlaşı"sının en büyük erdemi, "şimdi en azından tek gerçekçi

39. İsrail insan hakları örgütü B'Tselem Mayıs 2002'de, yerleşimcilerin Batı Şeria'nın yüzde 42'sini kontrol ettiğini bildirdi. Nagav Shragai, *Ha'aretz*, 13 Mayıs; Dan Izenberg, *Jerusalem Post*, 14 Mayıs 2002; bu haber, ulusal Amerikan basınında yer almadı. B'Tselem ve diğer kaynaklara atıfta bulunan *Economist* (22 Haziran 2002), Batı Şeria'nın yüzde 80'inden fazlasının İsrail kontrolünde olduğunu tahmin etmekte ve bunun içerisine "yasa dışı olarak... devlet toprağı... ilan edilen" ve Filistinlilere yasaklanan yüzde 20'lik bir bölümü ve İSK tarafından kontrol edilen yüzde 20'lik bir başka bölümü de dahil etmektedir. B'Tselem'in iddiasına göre bu toprak kazanma politikaları, Filistin köylerini, bu amaca ulaşmak için oraya buraya serpiştirilmiş olan "[Yahudi] yerleşimleri arasında dağınık ve izole" bir halde bırakmaktadır. Filistinli bir analiste göre, "Filistin cemaatleri, İsrail'e ait bir Batı Şeria içindeki yerleşimlere dönüşmüş durumdadır." Programlar Şaron hükümeti döneminde daha da genişlemektedir. Bunların hepsi ABD'nin zımni desteği ve dolaylı finansmanı ile ilerlemektedir.

çözümün aşağı yukarı böyle bir şey olacağını biliyor olmamızdır." Sonuçta bunlar Başkan'ın ağzından çıkmıştır. Bunun üzerine daha fazla ne söylenebilir ki?[40]

Açıklamadan inatla tatmin olmayanlar, Ma'ale Adumim'in İsraillilerin yaptığı planda kendisine tahsis edilen 50.000 dönümün 1/16'sını –ki bu, "doğal büyüme"ye müsaade edecek şekilde ayarlanmış olan standart orandır– kullandığını öğrenecekler. Ma'ale Adumim'in hikâyesi, B'Tselem tarafından yeniden anlatılır (bkz. 38. not).[41] Şehir, İşçi Partisi hükümeti döneminde 1970'lerin ortasında kuruldu ve şehrin internet sayfasında yazanlara göre, "muazzam hükümet kaynaklarının yardımıyla" hızla büyüdü. Resmi Kudüs Anakent Planı'nda, nüfusun 1994-2010 yılları arasında yüzde 285 oranında artarak 60.000'e ulaşacağı öngörülüyor. Bu şehir de birçok Filistin köyünün istimlak edilmesiyle oluşturuldu ve bunlar arasında barış yanlılarının planına göre lengüistik bir el çabukluğuyla Filistinlilerin Al-Quds'una (Kudüs) dönüşeceği düşünülen fakat Batı Şeria'nın epeyce bir kısmını kaplayan İsraillilerin Kudüs'ünün aksine, toprakların-dan mahrum bırakılan Ebu Dis köyü de yer alıyordu. Devlet yetkilileri, Yahudi yerleşimcilerin "yaygın bir biçimde yasadışı binalar" diktiklerini fark ettiler. Tıpkı diğer yerleşimlerde olduğu gibi "çözüm" basitti: "binaları yıkmak yerine geçmişe dönük yapı ruhsatı vermek". Arapların, yaptıkları inşaatlar üzerindeki son derece sıkı denetimlere rağmen hayatta kalmak için kaçak binalar diktikleri durumda ise çözüm genellikle acımasızca uygulanan yıkımlardır.

Ma'ale Adumim'i daha da genişletmek maksadıyla Jahalin bedevilerinin 1993 yılından itibaren bölgeden peyderpey tart

40. Jane Perlez, *New York Times*, 26 Aralık 2000. Perlez, *New York Times*, 8 Ocak; Judy Dempsey, *Financial Times*, 9 Ocak; Friedman, 2 Ocak 2001.

41. Nadav Shragai, *Ha'aretz*, 16 Şubat 2000. Yuval Ginbar, *On the Way to Annexation: Human Rights Violations Resulting from the Establishment and Expansion of the Ma'aleh Adumim Settlement* [İlhaka Giden Yolda: Ma'ale Adumim Yerleşiminin Kuruluş ve Genişlemesinden Kaynaklanan İnsan Hakları İhlalleri] (B'Tselem, Temmuz 1999). *Report on Israeli Settlement*, Ocak-Şubat 2000.

edilmesi bilhassa acımasız bir biçimde gerçekleştirildi. "Adalet Yüksek Mahkemesi'ne başvuruda bulunarak" "korkunç kaderlerini tersine döndürmeye" çalıştılar –ki bu gerçekten de gözle görülür biçimde korkunç bir kaderdi– fakat mahkeme, devlet otoritesine süklüm püklüm itaat etme geleneğini bozmadı, gerçi İSK'nin bu tart edilme süreci için "bir genel af" ilan edeceğini umduğunu ifade etti. Mahkeme 1999 yılı Kasım'ında, Filistinlilerin Ma'ale Adumim'in daha da genişlemesine karşı yaptıkları başvuruyu reddederek, tamamı Yahudilerden oluşan şehrin "iktisadi ve kültürel gelişimi[nin], komşu [Filistin köylerinde] yaşayanlar için de iyi olabileceği"ni dile getirdi.

B'Tselem'in vardığı nihai sonuca göre, bütün işgal topraklarında olduğu gibi burada da "çaresiz yerel nüfus, işgalci askeri güçlerin kendi siyasi çıkarları doğrultusunda belirlediği düzenlemelere uymaya mecburdur" ve Oslo barış sürecinde durum daha da kötüleşmiştir.

Ma'ale Adumim Belediyesi'nin açıklamasına göre, "Şehrin kuruluşundaki siyasi amaç, İsrail başkentinin doğusunda, Kudüs-Eriha güzergâhı boyunca uzanan bir yerleşim alanı olması", böylece Ramallah'ı ve kuzeydeki kuşatılmış Filistin topraklarını, Beytüllahim'den ve güneydeki Filistin topraklarından ayırmaktı. Bütün ABD-İsrail barış planları, "Kudüs"ün kuzeye ve güneye doğru genişlemesinin yanı sıra, Ma'ale Adumim ile ilgili bu şartın bir versiyonunu da içermektedir. Ocak 2001'deki son Clinton-Barak önerileri de tıpkı geçmişte olduğu gibi, kuzey sektörünü fiilen parçalara ayıracak şekilde, kuzeye doğru bir başka çıkıntı yapılmasını kapsıyor. Böylece üç kuşatılmış bölge de, Filistinlilerin yaşamının geleneksel merkezi olan eski Kudüs'ten koparılmış oluyor.[42] Bu bölgelerin etrafı geniş bir altyapı inşaatı

42. Kantonlaşma politikalarına ilişkin daha fazla detay ve bunların ABD ve İsrail tarafından nasıl uygulandığı hakkında bkz. Sara Roy'un *The New Intifada* (Roane Carey, der.,) ve *Current History*'de (Ocak 2002) yayımlanan makalesi. 2001 yılının Ocak ayında Taba'da gerçekleşen gayriresmi müzakerelerde kayda değer bir ilerleme kaydedildi. Detayları, AB özel temsilcisi Miguel Moratinos tarafından hazırlanan ve iki tarafın da geçerli addettiği dokümanda mevcuttur;

tarafından çevreleniyor, bunlar arasında "Filistin yerleşim merkezlerini baypas eden, yerleşimcilerin ve onları koruyan askeri kuvvetlerin hızlı ve güvenli bir şekilde Batı Şeria'dan geçmelerine olanak tanıyan 400 km uzunluğunda devasa bir yol ağı" da bulunuyor.[43] 160.000 dönümlük istimlak edilmiş arazi üzerinde inşa edilen anayol ağı ayrıca, Filistin köylerinin büyümesinin ve kalkınmasının da önüne geçiyor, insan ve ticaret akışına engel oluyor; gerçi Araplar birçoğu tehlikeli olan ve resmi olarak "Filistin yolları" diye adlandırılan yollarda seyahat edebiliyorlar; örneğin Beytüllahim-Ramallah yolu (bu yol Clinton-Barak veya ona benzer bir formülün uygulamaya konmasıyla birlikte belki de tamamen kapatılacaktır). Bunun haricinde, (kurak mevsimde neredeyse hiç, normalde ise çok az suya sahip olan Filistin köy ve kasabalarının aksine) yüzme havuzlarına ve iyi sulanan bahçelere sahip olan Yahudi yerleşimlerine giden "irtibat yolları" mevcut. Tek bir yerleşimci bile bu irtibat yollarından geçecek olsa, bütün Filistin trafiği durduruluyor ve bu da "uzun süreli gecikmelere ve öfkeye yol açıyor." "Ambulans geçişleri gibi acil nakil trafiğini dahi engelleyen veya büyük oranda durduran" İsrail'in düzenli yol kapatmaları, nüfusu daha da hapsediyor.[44] İsrail basını, hiçbir sınırlama olmadan hareket edebilen bir işgal

İsrail'in önde gelen diplomasi muhabiri Akiva Eldar, bunun üzerine kapsamlı bir değerlendirme kaleme almıştır (*Ha'aretz*, 15, 18 Şubat 2002). Müzakereler Başbakan Barak tarafından iptal edildi ve Barak "başmüzakerecisi" Gilead Sher'e, Filistinlilere o dönemin dışişleri bakanı Shlomo Ben-Ami tarafından sunulan haritanın hiçbir geçerliliği olmadığını söylemesi "talimatını verdi". Ben-Ami'nin haritası, yerleşim blokunun yer aldığı alanı (ki buna Ma'ale Adumim-Givat Ze'ev bölgesi de dahildi), Batı Şeria'nın yalnızca yüzde 5'lik kısmına indirgiyordu. Batı Şeria'yı fiilen ikiye bölen bölgenin statüsü, tıpkı Camp David'de olduğu gibi önemli bir tartışma konusu olarak kaldı. Filistinliler (yapılan propagandaların aksine), İsrail'in Batı Şeria'nın yüzde 3'ünü elinde bulundurduğu bir harita ile "Filistin sınırına bitişik alanlarda ve İsrail tarafından ilhak edilenlerle aynı bölgede, büyüklük ve değer açısından haktanır bir toprak değiş tokuşu" teklif etti. İsrail bunu reddederek Filistinlilere Sina sınırında çok daha küçük ve bağlantısız bir alan önerdi. Ortada başka anlaşmazlıklar da vardı, fakat şayet müzakereler iptal edilmemiş olsaydı, belki de bir mutabakata varılabilirdi diye düşünülebilir.

43. Dugard ve diğerleri, *Question of the Violation of Human Rights*.

44. A.g.e.

ordusundan beklenebilecek bu tür vahşet ve kasıtlı aşağılama eylemleriyle ilgili birçok örneği haberleştirmiştir.

Bu durum, yolun her aşamasında ABD'nin izni, kritik askeri ve diplomatik desteği ve ayrıca çeşitli kanallar üzerinden aktardığı başka yardımları sayesinde mümkün oluyor. Mevcut çatışmalar sırasında tırmandırılan devlet terörünün uluslararası gözlemden ve onun sınırlayıcı etkisinden azade olabilmesini garanti altına almak adına, ABD de birçok zahmete katlanıyor. 27 Mart 2001'de ABD, Güvenlik Konseyi'nin uluslararası gözlemci talebinde bulunan bir kararını veto etti. İsrail basınının başvurduğu Avrupalı kaynaklara göre, Washington'ın "kararı hazırlayan dört Avrupa devletini –İrlanda, Britanya, Norveç ve Fransa– şoke eden dört hayır oyu" nedeniyle tekliften "vazgeçildi." ABD, "kuşatma veya toprak karşılığı barış ilkesi veya yerleşimler veya uluslararası hukuk ve Cenevre Sözleşmesi" gibi ifadelerin kullanılmasını reddetti. Araplar ve müttefikleri ise Avrupa'nın "Amerikalılarla formül üzerine müzakere edebilecekleri" umuduyla kendi tekliflerinden çoktan vazgeçmişlerdi. ABD'li bir diplomat, "Birleşik Devletler, BM'nin çözüm tartışmasının dışında kalması gerektiğine inanıyor" diyerek, "Cenevre Sözleşmesi meselesi"nin BM'nin müdahalesinin yol açacağı bir "peşin hüküm" olmaksızın, İsrail ile Filistin arasında çözümlenmesi gerektiğini belirtiyordu.[45]

---

45. Amira Hass, "Four U.S. rejections scuttled Security Council resolution", *Ha'aretz*, 13 Nisan 2001. Washington'ın (düşmanları bir yana) insan hakları meselesine sık sık muhalefet ediyor olması, BM İnsan Hakları Komisyonu'nun üç Batılı ülke kontenjanına, bir süre sonra ABD'nin yerine İsveç, Fransa ve Avusturya'nın seçilmesinde etkili olmuş olabilir. Ortaya başka hipotezler de atılmıştır; Barbara Crossette, Christopher Marquis, *New York Times*, 4 Mayıs 2001. David Sanger, Dışişleri Bakanı Colin Powell'ın Filistinliler hakkındaki oylamanın, intikam peşinde koşan ülkeleri öfkelendirdiği yönündeki sözlerini aktarır, *New York Times*, 9 Mayıs 2001. Powell, Güvenlik Konseyi vetosunu veya AB sponsorluğunda alınan 18 Nisan tarihli kararı kastediyor olabilir; bkz. aşağıdaki 47. not. 14 Aralık 2001'de ABD, şiddetin azalıp azalmadığını denetlemek üzere gözlemciler gönderilmesini öngören bir Güvenlik Konseyi kararını yeniden veto etti. Bundan on gün önce, ABD Cenevre'de düzenlenen bir uluslararası konferansı boykot etmiş ve dolayısıyla baltalamıştı, zira toplantı Dördüncü Cenevre Sözleşmesi'nin

Cenevre Sözleşmeleri konusu bilhassa önemlidir.[46] Bunlar II. Dünya Savaşı sonrasında, işgal topraklarına fethedenin kendi nüfusunu yerleştirmesi gibi Nazilere ait uygulamaların ve sivil halka zarar veren her tür eylemin önüne geçmek için yapılmıştı.[47] Sözleşmelere riayet edilip edilmediğinin denetlenmesinin sorumluluğu ise İsrail'in yerleşim programlarının Dördüncü Sözleşme'yi ihlal ettiğini belirleyen Uluslararası Kızılhaç'a verilmişti. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün tavrı, BM Güvenlik Konseyi ve Genel Kurulu'nun muhtelif kararları tarafından da teyit edilmişti. Sözleşme'nin İsrail tarafından işgal edilen topraklara uygulanabilirliği, BM Elçisi George Bush tarafından (Eylül 1971) ve Güvenlik Konseyi'nin, İsrail yerleşimlerini Sözleşme'nin "alenen ihlali" olarak kınayan 465 sayılı kararının oybirliğiyle kabulüne iştirak etmek suretiyle (1980) ABD tarafından da desteklenmişti. Clinton bile, uluslararası insan hakları hukukunun önemli bir kısmını doğrudan ihlal eden bariz bir tavır takınmak istemiyordu; bu nedenle Güvenlik Konseyi 2000 yılının Ekim ayında, bir kez daha aleni bir ihlal içerisinde olan İsrail'e "Dördüncü Cenevre Sözleşmesi altındaki sorumluluklarını titizlikle yerine getirmesi" çağrısında bulunduğunda, ABD çekimser oy kullandı (14'e 0 oyla kabul edilen 1323 sayılı karar).

Sözleşmeler uyarınca, "bütün şartlar altında" sözleşmelere "uymak ve uyulduğundan emin olmak", Avrupa devletleri ve

---

işgal altındaki topraklar için olan geçerliliğini bir kez daha tasdik ediyor ve böylece ABD ve İsrail'in birçok eylemi savaş suçu haline gelmiş oluyordu – "vahim ihlaller"in olduğu durumlar ise, ki bunların sayısı epey fazlaydı, ciddi savaş suçları kapsamına giriyordu. "Kasti adam öldürme, işkence, yasadışı sürgün, adil ve dürüst yargılanma hakkından kasten mahrum bırakma, geniş çaplı yıkım ve mülkiyete el koyma gibi... kanunsuz ve kasten icra edilen" uygulamalar ve kurulan yerleşimler de bu kapsamdaydı. Yüksek Âkit Taraflar Konferansı, *Report on Israeli Settlement* Ocak-Şubat 2002.

46. Bir değerlendirme için bkz. İnsan Hakları İzleme Örgütü, *Center of the Storm*. Ayrıca bkz. Francis Boyle, "Law and Disorder in the Middle East", *The Link* 35.1, Ocak-Mart 2002 ve Allegra Pacheco'nun Carey, der., *The New Intifada* içinde yer alan makalesi.

47. Askeri zorunluluktan kaynaklanan ve mevcut durumda geçerli olamayacak çekinceler de mevcuttur.

ABD dahil olmak üzere Yüksek Âkit Taraflar'ın sorumluluğudur. Uluslararası Kızılhaç Örgütü, "Sözleşmelerin temelini oluşturan insani ilkelerin evrensel olarak uygulandığından emin olmak adına ellerinden gelen her şeyi yapmakla yükümlü" olduklarını belirtmektedir. Bu nedenle, toplu cezalandırmalar ile her tür sindirme, baskı ve şiddet eyleminin yanı sıra yerleşimlere ve istimlake engel olmak Washington'un da sorumluluğudur. Uluslararası Kızılhaç Örgütü'nün belirttiği bir diğer şey de (Şubat 2001), İsrail'in uyguladığı kuşatma ve ablukaların, Sözleşme yükümlülüklerini ihlal ettiğidir ki İsrail'in, ABD ve diğer ülkelerde bulunan bütün önemli insan hakları örgütleri ve AB sponsorluğunda (ABD haricinde) oybirliğiyle alınan bir karar kapsamında BM tarafından bir kez daha kınanan aşırı ve yasadışı güç kullanımından bahsetmiyoruz bile.[48]

Bu da demek oluyor ki ABD, Yüksek Âkit Taraflar'dan biri olarak taşıdığı yükümlülükleri açıkça ihlal ediyor. Yalnızca yükümlülüklerinden biri olan sözleşmelere riayet edilmesini sağlayacak şekilde davranmamakla kalmıyor, sözleşmeleri aktif olarak ihlal edecek şekilde davranıyor. ABD-İsrail'in işgal topraklarındaki bütün önemli faaliyetleri, düpedüz birer uluslararası hukuk ihlalidir. Clinton ve Barak tarafından sunulan ve tek "gerçekçi" plan olarak tanımlanıp yüce gönüllü ve cömert tabiatları gereği övgülere mazhar olan imtiyazlar olsa olsa, Rusya'nın Afganistan'dan çekilirken veya Almanya'nın işgal ettiği Fransa'dan çıkarılırken sunabileceği "cömert imtiyazlar" kadar gerçektir, yani yoktur. Temel ahlak ilkeleri açısından tiksinti verici özel birtakım düzenlemelerin ise tartışılmasına bile lüzum yok.

Washington'ın Cenevre Sözleşmeleri'ne her tür referansın ortadan kaldırılmasını istemesinin ve medyanın, okurlarına "tartışmalı bölgeler"in Filistinliler tarafından işgal toprakları olarak görüldüğünü –ki bu son derece doğrudur ve İsrail ile

48. Agence France Presse, "UN Human Rights Commission Condemns Israel on Three Counts", 18 Nisan 2001. Oylama 50'ye 1 ile sonuçlandı; Kosta Rika çekimser kaldı ve bir ülke oylamada yoktu. ABD basınında dağınık halde yer alan birkaç değini haricinde (19 Nisan), ulusal basında bahsi dahi geçmedi.

hamiliğini yapan süper güç haricinde Filistinliler ve diğer herkes tarafından böyle görülmektedir– söyleyecek kadar cansiperane bir biçimde işbirliği yapmasının geçerli bir nedeni vardır.

İsrail'de, uzun zamandır işgal topraklarında bir tür Filistin devleti kurulmasından yana olan hatırı sayılır kuvvetler mevcuttur. Bunlardan en önde gelenleri, Oslo anlaşmalarından bile önce, kurulacak bir Filistin devletini savunan İsrailli sanayicilerdir. İsrailli Sanayiciler Birliği Başkanı Dov Lautman, o zamanlar müzakere edilmekte olan NAFTA modelini önermiş, bu önerisi İşçi Partisi dergisinin emek muhabiri tarafından "sömürgecilikten neo-sömürgeciğe geçiş", "Fransa ile Afrika'daki eski sömürgeleri arasındaki ilişkilere benzer bir durum" olarak yorumlanmıştı. İşgal bölgelerinde yürütülen faaliyetlerin İsrailli koordinatörü, yaptığı işin amacının "bölgelerin ekonomisini İsrail ekonomisine entegre etmek" olarak tanımlıyordu.[49] Bantustan tarzı bir devletçik, İsrail firmalarının kâr etmelerinin önündeki çevresel ve diğer engeller konusunda kafa yormadan ucuz emekten yararlanmalarına, dahası "güzel ruhlar" diye dalga geçilen kimi insanların işçilere yapılan muameleyi görüp şartların ve ücretlerin makul bir seviyeye getirilmesi talebinde bulunmaları gibi konular nedeniyle endişelenmelerine gerek kalmadan, sınırın Filistin tarafında fabrikalar kurmalarına olanak tanıyacaktı.

Yine NAFTA modeline göre ayrı bir devlet, İsrail işçi sınıfına karşı kullanışlı bir silah olacak, ücretlerin ve sosyal yardımların kısıtlanmasını ve sendikaların zayıflatılmasını sağlayacaktı; üreticilerin grevleri kırmak için yurtdışında ilave kapasite oluşturdukları ve sendikal örgütlenmeyi akamete uğratmak adına üretimi Meksika'ya "transfer" etmekle tehdit ettikleri ABD'de de durum aşağı yukarı budur. NAFTA'nın yol açtığı bu mühim durum muhtemelen İsrailli üreticileri de epey etkilemiştir.[50] "Gelişen kentler" ve Arap kesiminde yaşayan yoksul

49. Asher Davidi, *Davar*, 17 Şubat 1993; Zachary Lockman tarafından *Middle East Report*'ta (MERIP) tercüme edildi, Eylül-Ekim 1993.
50. Kate Bronfenbrenner, *Uneasy Terrain: The Impact of Capital Mobility on*

İsrailli işçiler bundan bilhassa etkileneceklerdir ki halihazırda etkilenmektedirler de. 1990'ların neo-liberal saldırısı sırasında İsrailli liman işçileri limanların özelleştirilmesine ve kazanılmış haklarının güvencesi olan toplu sözleşme anlaşmalarının yürürlükten kaldırılmasına karşı mücadele ettiler. İşveren birlikleri yük gemilerini Mısır ve Kıbrıs'a yönlendirerek grevleri kırmaya çalıştılar, fakat bunun ağır bir transfer maliyeti vardır. Dolayısıyla Gazze'de bir liman ideal olacaktır. Bilindik neo-sömürgeci tarzda, yerel otoritelerle yapılacak işbirliğiyle, liman faaliyetleri oraya kaydırılabilir, grevler kırılabilir ve İsrail limanları hesap verme zorunluluğu olmayan özel ellere devredilebilir.[51]

Yüksek eşitsizlik ve yoksulluk oranları, artmayan ücretler ve kötüleşen çalışma koşulları ile İsrail'in gitgide ABD'ye benzemeye başlaması ve geçmişte gayet iyi işleyen sosyal sisteminin kötüleşmesi şaşırtıcı değildir. Tıpkı ABD'de olduğu gibi, ekonomi ağırlıklı olarak, zaman zaman askeri endüstri kategorisi altında gizlenen dinamik devlet sektörüne dayanmaktadır. ABD'nin ileri karakolunu sponsorun kendisine benzetmek için birtakım düzenlemeleri desteklemek zorunda olması da şaşırtıcı değildir.

Bölgesel genişlemeye karşı çıkmanın milliyetçi birtakım nedenleri de vardır. Giderek artan bir kaygı da Yahudi ve Arap doğum oranları arasındaki (ve Yahudilerin içerisinde de seküler ve dindar nüfus arasındaki) farktan kaynaklanan "demografik kriz"dir. Demografik tahminler çok uzun olmayan bir vadede, İsrailli Arapların ve birçoğu Siyonist olmayan aşırı dindar Yahudilerin, nüfusun büyük bir kısmını oluşturacağına işaret etmektedir. Konunun önde gelen uzmanlarının 2001 yılı Mart

---

Workers, Wages, and Union Organizing (Cornell, 6 Eylül 2000); bu çalışma yine NAFTA kurallarına göre yürütülen, 1997 tarihli bir çalışmayı güncelleyen ABD Dış Ticaret Açığı İnceleme Komisyonu ile sözleşmeli olarak gerçekleştirilmiştir. Bu tür çalışmalar, kamuoyu açıklamalarında rutin olarak görmezden gelinse de işçiler (ve muhtemelen işverenler) tarafından dikkate alınır.

51. Bkz. ekonomi muhabiri Efraim Davidi, "Globalization and Economy in the Middle East", *Palestine-Israel Journal* VII.1 ve 2, 2000.

ayında düzenledikleri konferans ve muteber analist Shlomo Gazit'in "İsrail'in karşı karşıya olduğu en ciddi tehdit" olarak gördüğü "demografik tehlike"nin hakkından gelecek sert birtakım tedbirler alınması için geçici bir diktatörlük kurulması çağrısında bulunması, medyada kayda değer bir ilgi uyandırdı. Gazit aynı nedenden ötürü, Clinton-Barak planı ve diğer planların aksine, ısrarla işgal topraklarından tamamen geri çekilme çağrısında bulunuyordu.[52]

Oslo barış sürecinin esas manası, önde gelen İsrailli barış yanlıları tarafından gayet iyi anlaşılmaktadır. Tarihçi Shlomo Ben-Ami iç güvenlik bakanı olarak Barak hükümetine katılmadan hemen önce yayımladığı bir akademik çalışmada, "Oslo anlaşmaları pratikte neo-sömürgeci bir temele, bir tarafın diğer tarafa sonsuza dek bağımlı olduğu bir yaşama dayanmaktadır" diyordu. Bunu amaç edinmiş olan Clinton-Rabin-Peres anlaşmaları, Filistinlileri "İsrail'e neredeyse bütünüyle bağımlı" kılmak ve "bir bağımlılık durumu" için "kalıcı bir zemin" oluşturması beklenen "uzun vadeli bir sömürge hali" tesis etmek üzere tasarlanmıştı. Ben-Ami, Barak'ın önerilerinin başmüzakerecisi ve mimarı olarak yoluna devam etti.[53]

ABD ve İsrail 30 yıldır adım adım kalıcı bir neo-sömürgeci bağımlılık sistemi inşa etmek için uğraşıyorlar. "Oslo Barış Süreci"nin devreye girmesiyle birlikte proje, İlkeler Deklarasyonu'nda öngörülene benzer bir hatta yeni birtakım biçimler aldı ve ara dönemde imzalanan anlaşmalarla son derece detaylı olarak ortaya kondu. Planlar yerleşimlerde hayata geçiriliyor ve inşaat programları, iktidarda kimin olduğundan bağımsız olmakla birlikte en etkin biçimde, eleştiriden daha fazla muaf olma eğilimi gösteren İşçi Partili barış yanlılarının yönetimi altında uygulanmaya devam ediyor. Bu süreç boyunca planlar

52. Konferans ve reaksiyonlarla ilgili olarak bkz. Ya'ir Sheleg, *Ha'aretz*, 24 Mart 2001. Shlomo Gazit, Amir Rappoport, *Yediot Ahronot*, 26 Mart 2001; Gazit'in sıra dışı geçmişiyle ilgili bir değerlendirme için ayrıca bkz. Reuven Weiss.
53. Ben-Ami, *A Place for All* (İbranice) (Hakibbutz Hameuchad, 1998). Aktaran Efraim Davidi, "Globalization and Economy"

ve planların hayata geçirilmesi, büyük oranda ABD'nin askeri, diplomatik ve finansal desteğine, dahası münevver kesimlerin bir o kadar önemli olan fikri desteğine bağlı olmuştur.

Dizin

1982 İsrail işgali 37

A
Abayat, Hüseyin 287, 319
ABD deniz piyadeleri 286
Abdullah, Suudi Prensi 1, 42, 49
Abrams, Elliott 139, 195, 196, 275
Achille Lauro gemisinin kaçırılması 130, 253
Adams, John Quincy 11, 138
Afganistan 15, 49, 50, 73, 74, 92, 134, 135, 249, 260, 261, 264, 265, 266, 270, 271, 272, 273, 313
Afganistan Devrimci Kadınlar Birliği (RAWA) 272
Agitprop 118, 227
akıllı bombalar 85
Allende, Salvador 213
Almanya 19, 20, 177, 178, 179, 182, 200, 206, 229, 260, 279, 313
Americas Watch 91, 158, 159, 227
Amerikan Halk Sağlığı Birliği 91
Amerikan İsrail Kamu İşleri Komitesi (AIPAC) 89
Amir, Abdülhakim 243, 248, 316

Anderson, John ve Scott 205, 206
Angola 8, 9, 16, 135, 253
An Nahar 95
antisemitizm 15, 39, 40, 66, 150, 206
Apache helikopterleri 287
Arafat, Yaser 46, 62, 86, 88, 89, 115, 116, 118, 119, 145, 166, 180, 190, 191, 218, 250, 251, 253, 297, 299, 300, 301, 302
Arap-İsrail çatışması 253
Araplar 57, 64, 118, 123, 246, 271, 310, 311
Arce, Horacia 164, 233
Arens, Moşe 209, 211
Argov, Shlomo 191
Arjantin 161, 208, 224, 238
Armey, Dick 45, 46
Arns, Kardinal Paulo Evaristo 277
Asian Wall St. Journal 133
aşırılıkçılık 60, 61, 66
Augstein, Rudolf 179
Avrupa 18, 19, 20, 49, 62, 76, 94, 119, 143, 150, 172, 175, 179, 181, 182, 183, 187, 188, 192, 195, 200, 205, 206, 207, 221, 249, 250, 258, 263, 278, 284, 296, 297, 311, 312
Avusturya 89, 162, 311
Aziz Augustinus 8, 13
B
Baalbek 146
Bachar, Aaron 115, 116
Bahir el-Bekir 122
Baker Planı 298
Bakhash, Shaul 77, 180
Balistik Füze Savunması (BFS) 279
Barak, Ehud 43, 44, 282, 303, 304, 305, 309, 310, 313, 316
Barbie, Klaus 94, 206
barış süreci 43, 46, 56, 57, 58, 60, 62, 77, 109, 300, 302
Bar-Zohar, Michael 132, 214
basın 42, 62, 75, 99, 102, 108, 116, 134, 149, 162, 176, 177, 185, 260, 272, 297, 304
baskı diplomasisi 220
Batı Şeria 44, 45, 58, 60, 70, 83, 113, 116, 117, 118, 119, 121, 152, 250, 283, 296, 305, 306, 307, 308, 310
Begin, Menahem 38, 60, 80, 85, 90, 92, 110, 111, 121, 240, 247
Beilin, Yossi 38, 41, 84, 119, 142, 297, 306, 307
Beitar 306
Bekaa Vadisi 146
Belçika 159, 242
Ben-Ami, Shlomo 310, 316
Ben-Eliezer, Binyamin 306
Ben-Gurion, David 116, 117, 131, 132, 144, 214
Berlin, İsaiah 175, 177, 178, 179, 180, 184, 247, 275

Bernays, Edward 54
Bernstein, Richard 103, 199
Berri, Nabih 101, 170
Beyrut 18, 85, 95, 108, 110, 112, 113, 125, 126, 127, 128, 129, 141, 145, 147, 164, 183, 184, 186, 240, 241, 244
Beytüllahim 309, 310
Bingazi 168, 175, 176
bin Ladin, Usame 259, 268
Birinci Dünya Savaşı 47, 55, 289
Birleşik Devletler 7, 13, 21, 26, 53, 54, 56, 57, 59, 60, 61, 71, 72, 79, 80, 81, 87, 98, 114, 126, 130, 140, 153, 154, 157, 158, 160, 164, 166, 173, 183, 185, 189, 193, 195, 199, 204, 213, 214, 217, 222, 223, 227, 228, 229, 230, 233, 235, 237, 238, 239, 245, 250, 251, 275, 284, 290, 294, 311
Birleşik Yahudi Çağrısı, Amerika 68
Birleşmiş Milletler 14, 28, 30, 44, 59, 73, 88, 141, 168, 169, 182, 198, 249, 250, 253, 302
Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı 44
Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 250
Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 59
Bishop, Maurice 167
Blair, Tony 260, 261
Blundy, David 174, 175
B'nai Brith'in İftira ve İnkârla Mücadele Birliği 96, 205
bombalı mektuplar 242
Bosna 261
Boston Globe 50, 64, 75, 91, 93, 99, 108, 113, 127, 128, 136, 138, 141, 146, 147, 153, 156, 163, 172, 174, 185, 189, 199, 203, 211, 225, 228, 233, 269, 270, 272, 287, 288
Boucher, Richard 274
Boustany, Nora 93, 105, 244
Breindel, Eric 93, 107, 108
Brejnev, Leonid 58, 59
Brezilya 213
Britanya 9, 20, 36, 47, 125, 160, 183, 238, 242, 246, 260, 261, 278, 279, 289, 290, 291, 311
Britanya Parlamentosu İnsan Hakları Grubu 160
Brodhead, Frank 160, 202, 220
Brzezinski, Zbigniew 108
B'Tselem 307, 308, 309
Bundy, William 197, 198
Bush, G.H.W. 11, 27, 28, 33, 45, 46, 51, 198, 206, 258, 260, 261, 269, 273, 274, 275, 277, 288, 298, 300, 301, 312
Bush, G.W. 11, 27, 28, 33, 45, 46, 51, 198, 206, 258, 260,

261, 269, 273, 274, 275, 277, 288, 298, 300, 301, 312
Byrd Amendment 229

C-Ç
Camper, Frank 243, 244
Carothers, Thomas 31
Carter, Jimmy 22, 59, 64, 156, 157, 158, 167, 208, 210, 232, 234, 291, 295, 296, 299
Casey, William 244
Castro, Fidel 16, 48, 218, 238
Celile 18, 107, 108, 110, 112, 113, 114, 115
Cenevre Sözleşmeleri 312, 313
Cenin mülteci kampı 39
Chorrillo 262, 263
Churchill, Winston 47, 48, 51, 263
CIA 8, 9, 16, 17, 19, 48, 136, 157, 159, 163, 164, 165, 168, 171, 172, 206, 208, 210, 211, 212, 225, 226, 228, 232, 233, 234, 237, 238, 239, 244, 261, 271, 275, 290
Clinton, Bill 33, 35, 43, 44, 46, 49, 198, 261, 279, 286, 295, 305, 307, 309, 310, 312, 313, 316
Cockburn, Alexander 90, 133, 160, 164, 175, 185, 186, 196
Cohen, Amiram 22, 149, 150
Cranston, Alan 231
Craxi, Bettino 178
Crowley, P.J. 287
Çad 192
Çeçenistan 261
Çin 10, 36, 261
Çinhindi 10, 15, 27, 73, 74, 97, 110, 185

D
Danimarka 230
Dayan, Moşe 38, 44, 102, 128, 131, 144, 152, 248
Demir Yumruk operasyonları, Lübnan 98, 101, 120, 143, 245, 305
demokrasi 22, 31, 65, 76, 83, 90, 160, 204, 209, 236, 255, 256
Deniz Hukuku 173
Dershowitz, Alan 90
Der Spiegel 94, 178, 179
Doğu Timor 35, 36
Dolan, John 78
Dominik Cumhuriyeti 204
Duarte, Jose Napoleon 156, 157, 158, 159, 162
Dueyma 71, 151
Dulles, John Foster 214
Durra, Muhammad El- 285
Dünya Antikomünist Birliği 205, 206
Dünya Barış Konseyi 79
Dünya Sağlık Örgütü 91
düşünce kontrolü 56, 73, 81, 196

E
Eban, Abba 142, 145, 240, 252
Ebu Dis 308
Ebu Guneym Tepesi 305
Economist 17, 87, 103, 189, 303, 307
Eitan, Rafael 38, 111, 116, 118
Eldar, Akiva 303, 304, 310
El Halil 284, 304
Eliav, Ya'akov 242
El-Kaide 50, 259, 260, 273
El-Kfeir 128
El Pais 52, 163, 172, 182
El Salvador 74, 76, 90, 156, 158, 159, 160, 162, 164, 199, 207, 227, 234, 235, 236, 239
El Universal 182
Enbal, Leah 248, 249
endoktrinasyon 62, 74, 78
Endonezya 15, 33, 161, 207, 212, 213, 291
Endonezya Komünist Partisi 212
Etiyopya 214, 265
etnik temizlik 264, 277
Evron, Boaz 39, 42, 43

F
Fadlallah, Şeyh 244
Fairbank, John King 72
Farrar, Jay 49
Fas 192
FBI 26, 189, 190, 239, 260
Filistin devleti 45, 46, 60, 116, 294, 296, 298, 314
Filistin Kızılhaç Derneği 285
Filistinliler 42, 43, 44, 45, 56, 79, 84, 89, 104, 112, 114, 119, 123, 144, 310, 311, 313, 314
Filistin Ulusal Konseyi (FUK) 250
Finli askerler, Lübnan'daki 140
FKÖ 13, 42, 43, 56, 57, 59, 60, 62, 84, 85, 86, 88, 89, 102, 103, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 124, 125, 126, 127, 129, 131, 147, 151, 154, 186, 191, 195, 223, 240, 246, 251, 254, 256, 294, 296, 297, 298, 299, 302
Flint, Julie 93, 105, 120, 121
Florida 164, 237
Foreign Affairs 17, 101, 130, 152, 197, 198, 211, 268
Fransa 133, 134, 183, 192, 198, 200, 206, 261, 289, 311, 313, 314
Friedman, Thomas 57, 61, 62, 65, 99, 100, 107, 108, 123, 127, 141, 145, 297, 298, 307, 308

G
Ganschow, Manfred 179, 180
Garthoff, Raymond 153, 237
Gazit, Shlomo 41, 83, 84, 292, 316

Gazze Şeridi 43, 58, 60, 61, 71, 144, 151, 283, 285
Gehlen, Reinhard 19, 206
Gelb, Leslie 211
Genscher, Hans-Dietrich 182
Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) 266
Gilboa, Amos 278
Givat Ze'ev 306, 310
Glass, Charles 185, 186, 240, 241
Golan Tepeleri 128, 293
Gorbaçov, Mihail 200, 201
Goulart, João 213
Greenberg, Joel 95, 102
Greenpeace 132, 133, 134
Grenada 167, 178
Guatemala 30, 66, 71, 159, 160, 161, 165, 216, 235, 236
Gur, Mordechai 128, 142, 143
Güney Afrika 9, 16, 17, 69, 70, 136, 137, 183, 206, 215, 216, 249, 250, 251, 274, 283, 300, 302
Güney Afrika Yayın Kuruluşu 183
Güney Kore 19, 205, 224
Gwertzman, Bernard 56, 87

H

Haan, Jacob de 247, 248
Ha'aretz 70, 83, 85, 92, 101, 102, 114, 116, 117, 118, 119, 125, 151, 211, 243, 286, 287, 303, 304, 306, 307, 308, 310, 311, 316
Haddad milisleri 102
Hafız, Mustafa 242
Haganah 121, 152, 247, 248
Haganah Özel Faaliyet Mangaları 247
Haig, Alexander 157, 170
Haiti 30, 32, 33, 164
Hak, Abdül 270, 274, 277
Hakikat Operasyonu 202
Haklı Sebep Operasyonu 262
Haley, Edward 104, 168, 169, 170, 171, 193, 216
Har Homa projesi 305
Harkabi, Yehoshaphat 119, 123
Hasbara sistemi 99
Hatfield, Mark 184
Hava Savunma Teşhis Bölgesi 173
Hayfa 16, 126, 247
Hegel, G.W.F. 32
Heller, Mark 21, 79, 223
Helms, Richard 210, 213
Herman, Edward 1, 15, 18, 22, 27, 160, 202, 220, 246
Hernu, Charles 133, 134
Herzog, Haim 41, 59, 83, 84
Hindistan Demokratik Kadın Derneği 273
Hindistan, terörist eğitim kampları 163, 244, 273
Hirst, David 98, 123, 124
Hitler, Adolf 19, 56, 117, 154,

200, 205, 206, 207
Honduras 28, 75, 106, 146, 164, 171, 172, 208, 233, 250
Horowitz, Menahem 102
Housego, David 133
Howard, Michael 268
Hoyle, Brian 173
Hughes, John 188, 287
Humeyni, Ayetullah 209, 211
Hüseyin, Saddam 40, 119, 210, 273, 283, 287, 292

I-İ
Ignatieff, George 169
Ignatius, David 138, 187, 188
Index on Censorship 52, 194, 195, 196, 241
Indyk, Martin 288
Irak 7, 11, 116, 210, 273, 274, 277, 291, 292, 300
ikiyüzlülük 18, 91, 92, 130, 134
İlkeler Deklarasyonu 300, 301, 302, 303, 316
İlya, Shlomo 94, 97
İmam Rida Camii 244
insan hakları 22, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 65, 122, 158, 159, 208, 209, 236, 273, 275, 284, 287, 307, 311, 312, 313
İnsan Hakları İzleme Örgütü 33, 35, 283, 284, 285, 286, 312
İntifada 42, 43, 45, 46, 52, 249, 251, 299
İran 19, 99, 130, 140, 141, 157, 168, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 216, 224, 225, 254, 290, 291, 292
İrbid 142
İrgun 121, 247, 248
İspanya 36, 182
İsrail 5, 15-18, 20, 21, 28, 34, 37, 38-47, 49, 55-64, 66-71, 77, 82-90, 92-132, 137-154, 159, 162-166, 168, 183, 185, 186, 190-192, 196, 199, 203, 205, 208-211, 214-216, 224, 227, 240-243, 245-255, 278, 282-305, 307, 309-316
İsrail-Filistin çatışması 284
işgal toprakları 114, 115, 118, 252, 298, 302, 313
işkence 35, 65, 76, 87, 90, 102, 105, 107, 126, 133, 135, 141, 153, 213, 218, 234, 235, 236, 247, 304, 312
İtalya 19, 52, 89, 90, 162, 163, 178

J
Jackson, Henry 229, 290
Jackson, Robert 229, 290
Jansen, Godfrey 87, 126, 127
Jefferson, Thomas 12, 184
Johnson, Lyndon 10, 11, 149, 153, 167, 168, 181, 204
Johnson, Paul 10, 11, 149, 153, 167, 168, 181, 204

K
Kabil 36
Kaddafi, Muammer 23, 80, 130, 136, 155, 156, 162, 163, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 176, 178, 179, 183, 184, 185, 187, 188, 190, 192, 202, 216, 218, 244
Kadına Yönelik Şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü 273
Kafr Kasım 151
Kahane, Meir 60, 118, 190
Kalıcı Özgürlük Operasyonu 264
Kamm, Henry 107, 108, 165
Kanada 169, 181, 183, 305
Kapeliouk, Amnon 84, 86, 119, 123
karşı-terörizm 145
Kater, Süleyman 122, 123
Katolik Kilisesi 29
Katyuşa roketleri 107, 113
kendi kaderini tayin hakkı 57, 58, 83
Kennan, George 206
Kennedy, John F. 9, 10, 21, 48, 73, 204, 213, 217, 237, 238
Kessler, Paul 102
Keşmir 261
Kfar Rumana 120
Khiam 101, 102, 103
Kızılhaç 93, 102, 138, 285, 286, 312, 313
Kibya 144, 145, 151, 255
Kifner, John 97, 98, 112
Kimche, David 132, 209
Kimche, Jon 132, 209
kimyasal savaş 34
King David Oteli 121, 248
Kinsley, Michael 225, 231
Kirkpatrick, Jeanne 91, 94, 132, 135, 136, 157, 229, 230
Kiryat Shmona 107, 112, 113, 120, 121
Kissinger, Henry 63, 64, 67, 214, 215, 294, 296
kitap bombası 242
kitle imha silahları 26, 292
Kleiner, Michael 305
Klinghoffer, Leon 40, 41, 65, 90, 253
Koch, Edward 141
Koch, Helmut 141
Kolombiya 32, 33, 34, 35, 36, 238
Komer, Robert 210
kontralar 54, 135, 229, 233
Kosta Rika 75, 208, 313
Körfez Savaşı 259, 277, 291
Kristol, Irving 230
Kudüs Gücü 7
Kunin 94, 95
Kupperman, Robert 223
kurtuluş teolojisi 30
Kuzey İttifakı 273
Küba 8, 9, 16, 17, 18, 30, 48, 237, 238, 239, 254
Kübalı sürgünler 239
küreselleşme 280

L
Ladd, Everett 55
Laird, Melvin 214
Lamb, Christina 265
Laqueur, Walter 15, 220, 221, 239, 242, 255
Larnaka 88, 90, 92, 124, 253, 254
Lasswell, Harold 54
Lautman, Dov 314
Lelyveld, Joseph 175
Lewis, Anthony 11, 45, 46, 71, 72, 80, 104, 139, 140, 141, 169, 234, 251
Lewis, Bernard 11, 45, 46, 71, 72, 80, 104, 139, 140, 141, 169, 234, 251
Lewis, Flora 11, 45, 46, 71, 72, 80, 104, 139, 140, 141, 169, 234, 251
Liberty 152, 153
Libya 5, 13, 16, 23, 51, 54, 57, 94, 117, 127, 130, 148, 149, 155, 156, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186, 187, 188, 189, 192, 193, 201, 202, 216, 217, 243, 244, 245, 254, 255
Likud 110, 115, 116, 305, 307
Lippmann, Walter 53
Lod 131, 151, 152
Loftus, John 206
Los Angeles Times 64, 86, 87, 88, 90, 100, 106, 127, 128, 138, 141, 146, 210, 226, 227, 233
Luanda 135
Lubrani, Uri 209
Lübnan 15, 18, 21, 28, 37, 38, 43, 60, 61, 67, 86, 88, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 120, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 151, 153, 154, 162, 163, 164, 165, 168, 170, 184, 186, 191, 192, 203, 237, 240, 241, 243, 244, 245, 252, 253, 255, 256, 296, 302, 305

M
Ma'ale Adumim 305, 306, 307, 308, 309, 310
Ma'alot 88, 128, 129, 131
Ma'ariv 117, 297, 303, 304, 305
MacMichael, David 157, 232, 233
Managua 231, 233, 275
Marksizm 4, 121
McGrory, Mary 137, 138
McNamara, Robert 212, 213, 293
medya 20, 29, 32, 42, 56, 67, 81, 91, 96, 100, 129, 134,

139, 146, 147, 153, 157, 158, 166, 170, 178, 180, 181, 191, 202, 203, 204, 220, 226, 233, 236, 241, 243, 302
Meese, Edwin 89, 163, 164, 166, 244
Meir, Golda 69, 149, 150
Mencken, H.L.
200, 217
Mısır 34, 42, 43, 59, 104, 109, 110, 122, 123, 142, 143, 144, 152, 170, 242, 243, 261, 276, 285, 286, 291, 294, 296, 315
Michael, B. 4, 61, 91, 115, 116, 118, 132, 150, 162, 186, 200, 207, 210, 214, 220, 223, 225, 231, 268, 269, 305
Milshtein, Uri 116, 117, 123, 128, 144, 152, 242
Milson, Menahem 116, 117
misilleme 15, 16, 17, 40, 41, 60, 64, 66, 80, 81, 90, 92, 93, 95, 100, 104, 106, 107, 109, 111, 113, 120, 121, 122, 124, 132, 133, 143, 144, 145, 146, 148, 163, 169, 175, 188, 191, 220, 222, 253, 254, 255, 296, 301
Mission of Peace 229
Mitchell komitesi 288
Moffett, George 188
Morris, Benny 20, 103, 115, 116, 117, 152, 238
Moyne, Lord 132, 246
Muğrabi, Mahmut El- 87
Muir, Jim 93, 97, 98, 102
Muste, A.J. 257

N
Nablus 39
Nahalin 144
Nasır, Cemal Abdül 243, 290, 291
National Interest 91, 162
NATO 184, 185, 291
Naziler 19, 205, 206, 248
NBC 80
Nebatiye 101, 103, 104, 105, 120
Necef 126, 144, 286, 288
Neff, David 167
nefsi müdafaa 16, 17, 37, 73, 117, 136, 168, 169, 173, 174, 183, 184, 191, 192, 220, 229, 260
Negroponte, John 28
Nehariya 103, 104
Netanyahu, Binyamin 88, 131, 305, 306
Netzarim 284, 285, 286, 287
New Republic 32, 85, 87, 89, 99, 100, 111, 117, 118, 140, 141, 150, 158, 159, 161, 166, 186, 206, 225, 264
Newsweek 64, 84, 96, 202
New York Review of Books 77, 160, 180
New York Times 7, 8, 16, 17, 29, 31, 36, 46, 50, 56, 57, 59, 61, 62, 64, 75, 78, 79, 80, 83,

87, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 98, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 108, 109, 112, 119, 120, 122, 123, 125, 127, 130, 133, 136, 138, 140, 141, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 153, 157, 158, 162, 163, 164, 165, 168, 169, 172, 175, 176, 178, 179, 180, 182, 183, 184, 185, 189, 190, 199, 205, 208, 211, 213, 227, 231, 234, 250, 253, 255, 259, 266, 269, 270, 288, 297, 308, 311
Nidal, Ebu 111, 180, 191, 225
Niebuhr, Reinhold 54
Nikaragua 8, 9, 28, 29, 30, 64, 65, 74, 75, 76, 90, 91, 92, 106, 107, 112, 135, 137, 142, 156, 157, 160, 164, 171, 176, 181, 199, 202, 203, 205, 208, 209, 211, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 236, 239, 252, 269
Nimrodi, Yaakov 209
Nixon, Richard 134, 181, 213, 238, 289
nükleer savaş 193, 296
Nye, Joseph 184, 185

O-Ö
Obama, Barack 8, 11
Observer 119, 126, 127, 211, 287
Odeh, Alex 190
Okun, Herbert 168
Olmert, Ehud 98, 99, 116, 117
Olmert, Yossi 98, 99, 116, 117
OMEGA 7 239
Orta Amerika 20, 27, 28, 29, 30, 32, 37, 43, 74, 76, 97, 154, 158, 161, 164, 184, 185, 204, 207, 216, 225, 226, 231, 234, 236, 244, 245, 254, 274, 284
Ortadoğu 5, 23, 27, 28, 37, 51, 53, 55, 57, 59, 62, 65, 66, 67, 77, 78, 82, 83, 87, 104, 113, 116, 131, 140, 142, 164, 165, 170, 182, 185, 187, 188, 192, 194, 195, 197, 199, 204, 205, 207, 213, 214, 218, 221, 243, 244, 245, 253, 254, 274, 275, 289, 290, 291, 292, 298, 300
Oslo barış süreci 43
Oxfam 75, 76, 91

P
Pail, Meir 69
Pakistan 136, 266, 290
Panama 238, 275
Pazner, Avi 210
Peace Now 43, 297, 299
Peled, Mattityahu 69, 125
Pelletreau, Robert 299
Peres, Şimon 46, 80, 82, 83, 84, 86, 90, 91, 92, 98, 100, 101, 102, 105, 107, 108, 120, 121, 125, 141, 149, 183, 184, 192, 297, 298, 302, 303, 305, 306, 316

Peretz, Martin 85, 117, 118, 150
Peri, Yoram 38
Peşaver 270
Pinochet, Augusto 213
Podhoretz, Norman 141, 218
Polisario 192
Porath, Yehoshua 114
Posada Carriles, Luis 239
Pravda 59
propaganda 20, 21, 22, 37, 54, 74, 95, 110, 115, 120, 129, 140, 151, 168, 193, 201, 212, 221, 224, 271

Q,R
Quandt, William 109, 110
Rabin, İzak 43, 45, 46, 60, 61, 84, 101, 121, 125, 129, 143, 153, 162, 163, 251, 294, 299, 300, 302, 303, 306, 316
Rainbow Warrior 132, 133
Ramallah 39, 301, 309, 310
Ramla 151, 152
RAND Corporation 33, 189
Reagan doktrini 217, 224
Reagan, Ronald 9, 14, 20, 21, 22, 27, 28, 31, 48, 49, 51, 55, 59, 65, 67, 80, 82, 84, 85, 90, 91, 92, 100, 106, 108, 117, 123, 136, 137, 139, 140, 141, 149, 158, 159, 160, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 175, 178, 181, 182, 184, 185, 186, 188, 189, 192, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 212, 216, 217, 221, 223, 224, 227, 231, 235, 240, 241, 275, 292, 299, 301
rehineler 131, 209, 243, 292
Reich, Walter 78, 79, 94
Reuters 132, 147, 288
Rio San Juan 226
Rios Montt, Efrain 165
Rivera y Damas, Arturo 156
Rogers, William 22, 214, 215
Romero, Başpiskopos Oscar 156, 234
Ronald, Ronald 80, 108, 136, 139
Rostow, Eugene 184, 185
Rubin, Alfred 99, 100, 174
Rubinstein, Amnon 67, 68, 70, 92, 117, 148
Rubinstein, Danny 67, 68, 70, 92, 117, 148
Rumsfeld, Donald 28
Rusya 36, 108, 136, 207, 228, 261, 292, 296, 313

S-Ş
Sabra-Şatila katliamları 86, 256
Sadeh, İzak 248
Said, Edward 52, 129, 211
saldırganlık 15, 72, 73, 74, 88, 107, 217, 222, 223, 230, 234, 240, 245, 253
SALT II 201
Samarya 117, 298, 306

Sandinistalar 218, 228
San Francisco Examiner 119
Savimbi, Jonas 9, 135, 136
Sayda 97, 106, 127, 146
Schiff, Ze'ev 85, 101, 111, 112, 117, 152
Schindler, Alexander 108, 184
Schocken, Gershom 101, 151, 152
Seale, Patrick 211
Sedat, Enver 60, 63, 64, 104, 142, 215, 294, 295, 296
Shipler, David 82, 109, 110, 125, 153
Shultz, George 67, 74, 80, 87, 92, 99, 100, 134, 135, 136, 137, 139, 171, 218, 221, 252, 253, 301
Sırbistan 33, 198, 277
silahlanma yarışı 202, 279
Simpson, Natasha 65, 162, 181
Sims, Robert 174
Sina 1, 18, 122, 151, 256, 295, 310
sindirme 200, 222, 223, 235, 313
Singlaub, Jack 205, 206
Sirte Körfezi 156, 167, 169, 171, 172, 173, 174, 175, 192
Siyonist hareket 246
Siyonizm 61, 69
Socorro Juridico 236
Sofaer, Abraham 130, 243
Soğuk Savaş 11, 19, 35, 199, 274, 276, 280, 292
South China Morning Post 182
Speakes, Larry 168, 169, 176, 177
Spectator 77, 158, 186
Spiegel, Steven 59, 60, 94, 178, 179
Sreifa 105
SSCB 17, 19, 62, 63, 73, 76, 122, 130, 136, 149, 195, 199, 200, 201, 206, 218, 230, 249, 293
Sterling, Claire 15, 221
Stevenson, Adlai 47, 73
Stohl, Michael 220, 230, 239
stratejik mutabakat 170
Stratejik ve Uluslararası Çalışmalar Merkezi 49
Sudan 170, 192
Suharto, General 207, 212
Sukarno 212, 213
Suriye 18, 59, 99, 100, 104, 108, 127, 128, 131, 145, 146, 147, 153, 162, 163, 165, 179, 180, 205, 214, 241, 243, 253, 291, 296
Suudi Arabistan 63, 203, 214, 216, 224, 260, 290, 291
Süveyş Kanalı 122, 142
Şahak, İsrael 248, 249, 292, 293
Şai, Nahman 138
Şamir, İzak 87, 90, 115, 131, 242, 246, 247, 249, 298

Şaret, Moşe 131, 243
Şaron, Ariel 38, 39, 40, 46, 85, 90, 110, 116, 117, 118, 144, 151, 255, 256, 282, 288, 295, 301, 304, 305, 306, 307
Şiiler 106, 123, 138
Şili 17, 213, 291

T
Taliban rejiminin devrilmesi 270
Tamari, Dubik 143, 144
Tarafsızlık Yasası 164, 212, 237
"tarih mühendisliği" 56, 60
Tayvan 159, 205, 224
Tegucigalpa 233
terör ağı 29, 168, 205, 221, 254
teröre karşı savaş 26, 27, 28, 31, 32, 36, 50, 51
Teröre Karşı Terör 94, 179
teröristler 65, 93, 98, 100, 105, 106, 123, 129, 132, 135, 143, 240
terörizm 8, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 27, 32, 35, 36, 40, 41, 42, 50, 64, 65, 66, 77, 79, 83, 84, 88, 89, 90, 94, 97, 99, 100, 101, 106, 107, 113, 115, 120, 121, 129, 130, 131, 132, 134, 137, 139, 142, 144, 145, 151, 152, 154, 155, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 168, 186, 189, 191, 192, 193, 201, 216, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 245, 249, 250, 252, 254, 255
Thatcher, Margaret 135
Thoreau, Henry David 78, 150
Thukydides 262
Tillman, Seth 59
Tilly, Charles 258
Time 15, 16, 128, 148
Times (Londra) 98, 102, 263
Tocqueville, Alexis de 264, 265, 268
Toronto Globe & Mail 181, 189
Trablus 125, 127, 128, 145, 146, 148, 168, 174, 175, 176, 177, 186, 243
Tsisis, Dov 247, 248
Tsongas, Paul 228
Tunus 40, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 122, 124, 132, 245, 251, 253, 255
Turner, Stansfield 234, 238
Türkiye 34, 35, 36, 211, 214, 230, 290

U-Ü
Ulusal Güvenlik Politikası Revizyonu 259
Uluslararası Adalet Divanı 9, 28, 157, 198, 227, 232, 234, 245, 269
Uluslararası Af Örgütü

(UAÖ) 155
uluslararası terörizm 8, 13, 14, 18, 20, 23, 32, 35, 36, 65, 88, 89, 90, 99, 131, 161, 166, 191, 193, 216, 217, 221, 222, 224, 234, 236, 239, 240, 241, 245, 254
UNITA 9, 135, 136, 150
Urquhart, Brian 111
Ürdün 56, 59, 60, 82, 83, 87, 104, 114, 116, 142, 143, 144, 214, 242, 291, 296, 298

V
Vaky, Viron 232, 233
Vatikan 206, 268
Vietnam Savaşı 10, 20, 72, 198

W
Walsh, Edward 112, 113
Walters, Vernon 168
Walzer, Michael 61, 118, 186
Washington Post 15, 16, 17, 75, 84, 87, 93, 100, 105, 106, 113, 117, 119, 121, 122, 126, 128, 136, 147, 149, 157, 158, 161, 162, 163, 164, 165, 180, 187, 188, 190, 191, 202, 231, 244, 260, 284, 295, 299
Watergate 133, 134
Watt, David 197, 198
Weizmann, Chaim 247
Wicker, Tom 231
Wieseltier, Leon 99, 100
Wilkie, Curtis 93, 113
Will, George 64
Woodward, Bob 122, 164, 165, 244

Y
Ya'ari, Ehud 111, 112, 242
Yahudiye 117, 298, 306
Yahudi yerleşimciler 44, 58
Yamit 295
Yaniv, Anver 296
Yeni Dünya Düzeni 300
Yeni Düzen, Ortadoğu'da 17, 18, 99, 118, 164
Yenikonuş 56, 58, 61, 207, 218
Yeni Zelanda 133

Z
Zrariya 93
Zuckerman, İzak 249
Zughayer, Kemal 40, 41

Korsanlar ve İmparatorlar, Aziz Augustinus'un aktardığı bir anekdotla başlar. Büyük İskender ile esir aldığı korsan arasındaki bir diyalogdur bu: "İskender korsana, 'Sen ne cesaretle denizlere korku salabiliyorsun?' diye sorar. Korsan, 'Asıl sen ne cesaretle bütün dünyaya korku salabiliyorsun?' diye cevap verir ve şöyle devam eder: 'Ben sırf küçük bir gemiyle bunu yaptığım için hırsız sayılıyorum, oysa sen aynı şeyi koca bir donanmayla yapıyorsun diye İmparator olarak anılıyorsun.'" Augustinus'un anlattığı hikâye, modern "İmparator" ABD ve onun sadık müttefiklerinin sözde "terörist" devletlerle olan ilişkilerini gayet iyi özetler ve "uluslararası terörizm" kavramının modern Batılı anlamdaki kullanımına ışık tutar. Bu anlam dünyasında İmparator ve vasal devletlerinin başvurduğu her tür şiddet eylemi "nefsi müdafaa", "haklı savaş", "misilleme" yahut "önleyici eylem" statüsünde değerlendirilirken, Küba, Orta Amerika ülkeleri ve Filistin'in de aralarında bulunduğu ülkelerin, yani "onlar"ın her tür eylemi doğrudan "terörist saldırı" kapsamına sokulur. Chomsky *Korsanlar ve İmparatorlar*'da, bu algı ikliminin yaratılmasında, haberlerin medyadaki işlenişinin, medyanın olayın failinin kim olduğuna göre değişen iki yüzlü tavrının, devlet politikalarını meşrulaştırmak maksadıyla akademide üretilen çalışmaların ve hatta uluslararası kuruluşlar tarafından alınan ve ne hikmetse İmparator ve müttefikleri açısından herhangi bir bağlayıcılığı olmayan kararların oynadığı rolü büyük bir maharetle ortaya koyuyor. Hâkim sistem içerisinde "uluslararası terörizm"in İmparator'un işine gelen bir kavramsal çerçeve içerisinde nasıl sunulduğunu, George Orwell'in *1984* romanının kurgu dili olan *Yenikonuş*'u aratmayan bir biçimde sözcüklerin gerçek anlamlarından nasıl arındırıldığını, tekil olaylar ve muteber gazetelerde yayımlanmış haberler üzerinden irdeleyerek, "dünyanın en önde gelen terörist devleti" ilan ettiği ABD'yi [illegible] oturtuyor.

ISBN: 978-605-314-319-2
9 786053 143192